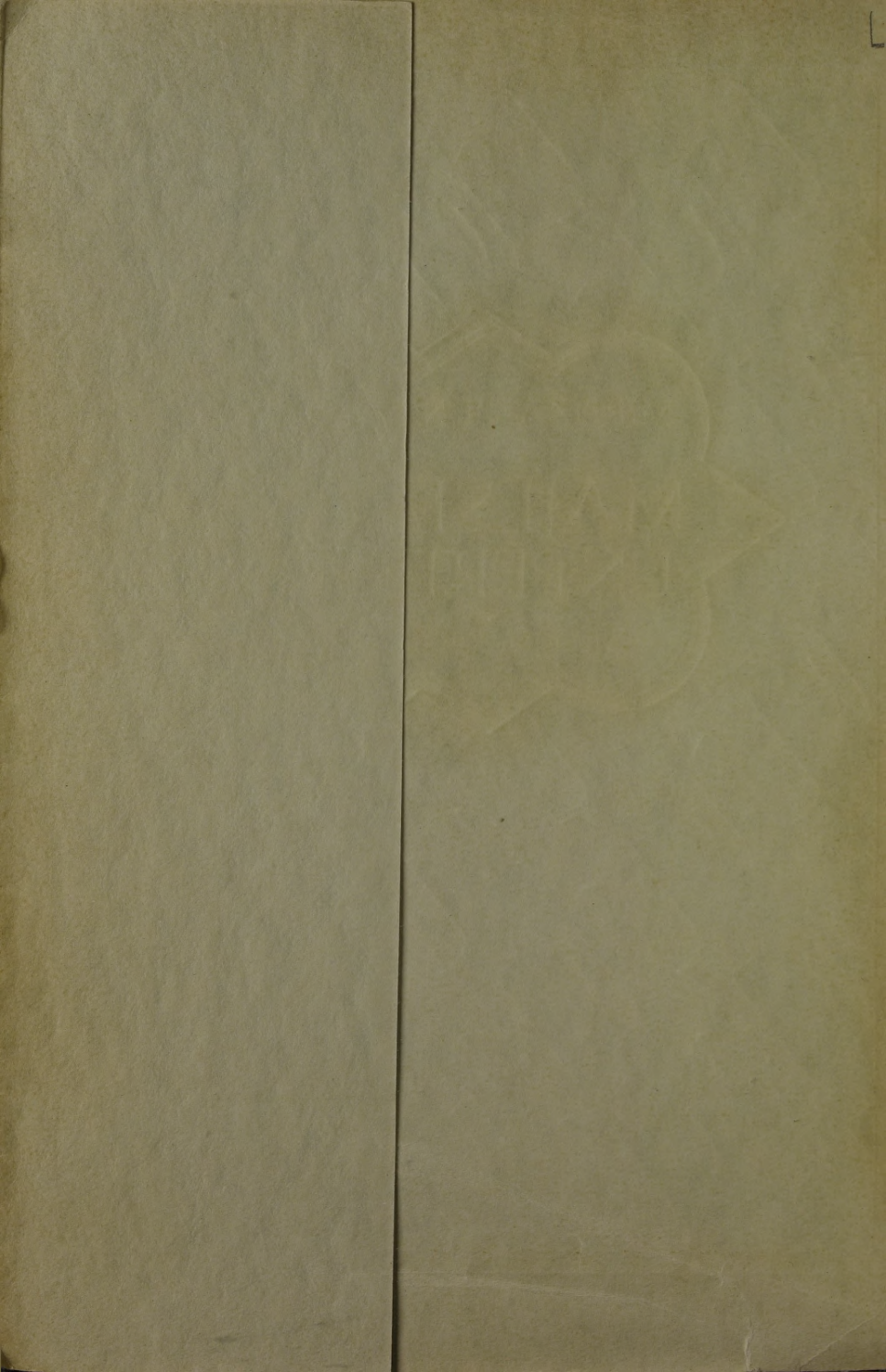

A
L5316

MIRDZA BENDRUPE

MAJESTĀTE
UN PĒRTIĶIS

VALTERA UN RAPAS
A/S

L $\frac{A}{5316}$

dulst. L
810

Mirdza Bendrupe

Majestāte un pērtiķis

Stāsti un noveles

Rīgā, 1938

Valtera un Rapas akc. sab. apgāds

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

86

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~98-17.038~~

0303074549

Valtera un Rapas
akc. sab. grāmatpiestuve
Rīgā, Brīvības ielā 129/133

I daļa

Andžēlikas stāsti

Pati Andžēlika

Je vois s'épanouir vos passions novices,
Sombres ou lumineux, je vis vos jours perdus;
Mon coeur multiplié jouit de tous vos vices,
Mon âme respandit de toutes vos vertus.

Ch. Baudelaire.

(Es redzu uzplaukstat jūsu jaunās kaislības, redzu tumšas vai gaišas jūsu pazudušās dienas; mana daudzkārtotā sirds priecājas par visām jūsu vainām, mans gars kļūst mirdzošs no jūsu tikumiem. Š. Bodlērs).

Viņa ieradās pie nervu ārsta N. pēc sešiem vākarā, ārpus viņa pieņemšanas stundām, ar kāda N. drauga rekomendāciju.

„Man pret jums kā pret ārstu ir uzticība“, roku sniegdama paziņoja viņa ārstam, galvu mazliet pašķiebusi un aplūkodama N. tik vērīgi, itin kā tas būtu vainīgs viņas priekšā un nu tā censtos izdomāt viņam soda mēru, tad piebilda: „— un kā pret cilvēku ar’.“

Ar tādu ievadu viņa tūdaļ radīja to ērmoto, N. ne visai ērto situāciju, kurā pacients ārstu kā noprašinādams izjautā vai stāsta pilnu muti, bet ārsts pacietīgi noklausās un pazemīgi atbild. Sākumā N. drusku uzpūtās. Viņa labā slava Rīgas nervu ārstu aprindās prasīja gan kaut nieku cienības. Smaidīdams tā, ka ironiskai iecietībai vajadzēja vai lāsot kā rasai no viņa smaida un kustībām, N. svešnieci piedāvāja sēdekli. Kad viņš paņēma zīmuli, lai — kā radis — atzīmētu aptaujas datus par jauno pacientu, viņa uzlūkoja to savām gaišām, aukstām acīm un teica:

„Nepūlieties, doktora kungs. Mans vārds un nodarbošanās jums nepalīdzēs uzstādīt diagnozi. Bet ja nu jūs tā alkstat pēc vārda, rakstait — Andželika. Brīdinu, vārds nav īsts.“

Pie tam viņa uzsmaidīja N., ātriem zēna soliņiem piegāja pie aizkurtās krāsns, iemeta liesmās divas pagales un apsēdās uguns priekšā uz zema soliņa. Apvainotais N. nolika zīmuli, pacēla arī savu krēslu tuvāk pie uguns un kādu laiku viņš un jaunā sieviete klusēja un neskatījās viens otrā. Tad, atbalstījusi abās rokās gaišmataino galvu, svešniece sāka klusi stāstīt.

„Lai jūs neapmulsina mana āriene. Tik vesela, kā izskatos, es nebūt neesmu. Piemēram, mani vajā halucinācijas — pie tam ar noteiktību un neatlaidību, kāda nemaz nebūtu gaidāma no bezmiesīgiem iedomu tēliem. It sevišķi viens no šiem tēliem, kas man seko uzticīgāk par pašas ēnu un bieži iesmie-damies nodod savu neredzamo līdzdalību manos lielos un mazos noslēpumos. Labprāt turētu to par sargeņģeli, kā tas patīk labi audzinātiem bērniem, bet viņa blēdīgā un maigā daba drīzāk atgādina kaķi. Tradicionālās eņģeliskās līlijas vietā tam rokās ierocis. Pie tam man ir aizdomas, ka tas mīl klejot apkārt gandrīz neapgērbies un ir pārāk draudzīgs ar šīs zemes labumiem un jaukumiem, lai būtu labs kristīgais.“

Varētu nolemt, ka tas ir vienkāršs velns, bet tas labprāt un bieži uzkavējas pie mazu bērnu šūpuļiem. Tā tas man neļaujoticēt ne savai šķīstībai nedz nešķīstībai, būdams visai sajauktas un kaprīzas dabas radījums. Viņa vārds, kuŗu beidzot esmu uzzinājusi, ir Erōts, un mani tuvīnieki teicās zinām, kāpēc tas mani vajā. Es, lūk, bērniībā esot sadauzījusi sava bagātā krusttēva mājas bēniņos atrastu šī dieva ģipša statueti, un krusttēvs man pa jokam jau toreiz piedraudējis ar saniknotā mīlestības ģenija atriebību. Cik atceros, toreiz par krusttēva

nesaprotamo joku tikai brēcu smalkā apvainota jēra balsī, tad visu aizmirsu.

Cik briesmīgi piepildījās krusttēva draudi!

Pie pirmās sastapšanās ar manu tagadējo vajātāju vainīgs marta vējš.

Skolniecei, kāda reiz biju kļuvusi pret pašas gribu, nebija nekā vērtīgāka par pavasara brīvlaiku un marta vēju, kas šī brīvlaika sākšanos iztaurēja visās ielās. Padodamās alkatīgām priekam jau brīvlaika pirmajā dienā iebrūdu grāmatas pagultē, izkāru mēli un kļuvi vēl trakāka, kā to no manis jau gaidīja. Pēc tam ārā un projām, laukos un priekšpilsētā. Varenās, neaptumšotās dienas! Uz augsto namu dzegām, uz sīko mājeļu šķorēm tupēja kaķi, tupēja svinīgi kā raibi un melnsvārkoti pagānu burvji vai priesteri un dziļās krūšu balsīs bazūnēja, pūta un stabulēja pret debesīm negantas meldiņas.

No viņu mežonīgās aurēšanas gaiss sabiezēja, likās smags un iesarkans.

No viņu aurēšanas vējš kļuva traks un rāva gar debesīm spožas mākoņu putas, bet pār zemi pērno lapu trūdus, dodams šiem trūdiem pēdīgo, izmisuma pilno dzīvību.

Viņu aurēšana savādi apmulsināja un aizgrāba manu sirdi, bieži līdz tumsai maldījos Rīgas apkārtnes priedājos.

Reiz tumsā iekļuvi no Rīgas diezgan tālā birzī. Birzs valstījās bālās kupenās, jā, valstījās, jo vējš tai uzbruka no visām četrām pusēm. Tas plosīja kokus kā simts nagiem, likdams viņu sīkstajai miesai raustīties līdz serdei. Veci, plati ozoli stenēdami šūpoja un svaidīja vēju kā milzīgu plēsoņu putnu, tad tas iekērās egles tumšajās krēpēs, bērzu zaru smalkajā, biežajā viesulī noklupa līdz izkurtējušam sniegam un, zemei pieplacis, elsoja tai atkusušajās ausīs lielus mīlestības vārdus un nepiepildāmus solījumus.

Pēc tam, sagražis aiz skausta ķērcošu vārnu, vējš svieda to gaisā kā melnu mutautu, sveicinādamas zaļās zvaigznes un visu savu nepārredzamo marta valstību.

Tad es sevī pirmo reiz dzirdēju tumšu asiņu iesaukšanos, itin kā marta vējš būtu dziedājis manu kāzu dziesmu. Likos pati sev pazūdam, jutu savas rokas kā vārtus, kuŗos ieiet visa dzīvība un pasaule. Jutu plūstam man cauri stādu un koku drūzmu, izauļojam tālu mežu dzīvniekus mitrām, drebošām nāsīm. Veiklībā tumši sarkanās vaŗa bultas atgādinādamas, lēcienā izstiepušās vāveres, samtpēdaines caunes ar meŗa praulu zaļo, sīvo uguni redzokļos, tumšas, milzu čiekuriem līdzīgas meŗa cūkas, munderas lapsas, lūšus un liesus vilkus. Tāpat man cauri tai brīdī šķita plūstam upes, kas vizināja no tām reiz dzērušu kustoņu gleznos atspīdumus, druvu akotus, pļavu sikās smilgas un dzelmē noslikušu sirmu mākoņu greznību. Arvien kaislīgāk atļaudamās, arvien dziļāk elpodama es ņēmu sevī visu dzīvību, kas aplāj pasauli kā krāsu, skaņu un kustību viesulis un man, šīs dzīvībasniecīgai daļai, tobrīd pietika spēka pieņemt to visu. Tas bija tikai milzīgs prieks, apreibusī jaunība, aizdegusies iztēle, bet es grīļojos kā zem dārgakmeņu krusas, mana āda sajūta tūkstots pieskārienu un ikviens no tiem bija glāsts.

„Kāpēc man ir tik grūti tevi tā mīlēt,“ es prasīju tumsas segtai pasaulei. Tad mani pārsteidza saldi, zobgalīgi smieklī, un es skaīdri redzēju kailu, gaišu augumu pazūdam spoŗajās mākoņu putās, kas slīdēja gar pilno mēnesi. Pirmo reizi kopš bērnības atcerējos krusttēva joku par Erōta atriebību un nu to sapratu visā pilnībā.

Pus bēdās, pus dūsmās noliecu savu piecpadsmitgadīgo galvu un domāju turpmāk tā neplosīties pārmerīgā dedzībā.

Bet no tā laika nevaru uzlūkot nevienu stādu

nedz dzīvnieku bez sajūtas, ka viss — lietas, stādi, dzīvnieki un cilvēki neatraujami vienoti riņķo nemierīgā mūžībā, sajaukdami asinis ar asinīm, elpu ar elpu kā nebeidzamā asinsbrālībā.

Tak kamēr mana mīlestība sniedzās tikai līdz koka saknei vai kustoņu mēmai, uzticīgai sirdij, es to vēl varēju paciest nepagurdama.

Daudz ļaunāk ir nu, šai mīlestībai pievēršoties arī cilvēkiem, kuŗi manī pēc patikas var spīdināt ar pretmīlestību.

Mana mīlestība pret cilvēkiem ir pārāk pacietīga un pārmērīga, jo neuzdriekstas nevienu pamācīt.

Mana iecietība pret cilvēku vājībām ir tik liela, ka draud manu pasauli atstāt ārpus katra likuma.

Atzīstos jums, ka esmu pagalam iztrūcināta un sagurusi, jo ir tiešām diezgan grūti redzēt vienā un tai pašā laikā avs un vilka patiesību.

Visslimākas laikam tomēr ir manas acis, nekur vairs neredzēdamaš nekrietnību un nešķīstību, tikai cilvēka neziņu vai tiešām apbrīnojamu muļķību.

Labi cilvēki? Ļauni? Cik grūti apgalvot, ka tie tādi vai citādi.

Esmu jutusi mērim līdzīgu liekulības smaku plīvojam ap paštaisni nestiem augumiem.

Tie suminājumi un brēka, ko cilvēki sacel vai ļauj sacelt ap katru savu vairāk vai mazāk izdevušos labu darbu (pat mātes ap savu nesavtības aureolu), man iedzinusi nepatiku pret varonīgas pozes mīlotāju augstprātīgo dižošanasos.

Turpretī tur, kur daudzi redz kūņojamies nožēlojamu cilvēcības karikatūru un teic: „viņš bēg no savas pērtikim līdzīgās ēnas,“ es esmu redzējusi tikai aplamu, sāpīgu cenšanos piepildīt cilvēka alkas pēc lieluma.

Vistraģikomiskākās grimasēs man parādījies arī kādas brīnumainas Majestātes sāpīgi daiļais vaigs.

Šādā visu vērtējumu nedrošībā esmu atradusi

tikai vienu nezūdīgu pārlicību — visu, kas ir un var būt, pieņemot nešaubīgā maigumā.

Taču tāds maigums nu mani ir atstājis bez īstās sajēgas par labu un ļaunu.

Man nebūs vietas nevienas konfesijas debesīs, jo tādās mīt dievības, kas tiesā un atstumj. Kā tad nu lai tās pieļautu tur būt man, kas nevar atstumt nevienu?

Elles mute mani nepieņems, jo man elles nav un es nepazīstu pietiekami grēcīgu miesu, ar ko tādu elli varētu kurināt.

Tā lūk Erōts ir atriebies pie manas miesas un gara!

Vai redzat nu manu bezizejas stāvokli?

Būt mīlestības vārdzinātai pret visu un visiem, arī pret visnederīgākajiem?

Tā var būt tikai kāda jauna un bīstama slimība. Kad redzu cilvēkus ap sevi, kas pa labi izdala mīlestību un patiku, pa kreisi neieredz vai vismaz novēršas, bet man jāmīl uz abām pusēm, tad šī iecietības izšķērdība mani gluži satric.

Ja es arī justos vesela, stipra un aplaimota — pasaules taisnības dēļ es gluži vienkārši n e d r ī k s t u vesela justies un sevi tādu saukt.

Es lūdzu jums drošas, labas un spēcīgas zāles pret manu mīlestības kaiti un iecietības vainu.

Pasaules drošības labad un arī tāpēc, ka es nīkstu savā mīlestībā pret visu dzīvo un nedzīvo kā sveče, kam jābažo neskaitāmas ugunis.

Šovakar un turpmākos vakaros gribu jums stāstīt par cilvēkiem, kādus tos esmu sastapusi.

Svētais Čučulis

Tas notika manā bērnībā. Piedzimu N. pagastā, netālu no Dobeles, kur tad vēl bija daudz mežu, un daži zili ezeri no lēzeniem iedobumiem uzlūkoja visus kā labas, saprātīgas zemes acis. Piedzimu neilgi pirms pasaules kara, tā ka kara likstas pār-laidu neapzinīgi un bez lielām bēdām. Mani vecāki neatstāja dzimteni līdz ar citiem bēgļiem. Tā pir-mais, apzinātais manas bērnības iespaids bija — tumši sarkanās debesis mūsu istabas logā, kuŗu no-zīmi toreiz nesapratu.

Mans tēvs kara laikā pazuda bez vēsts. Mana māte viņu nekad neaizmirsā. Savās bēdās tā ar visu sirdi pievērsās Dievam un debesu lietām. Tā-pēc mūsu mājās bija daudz svētgleznu. Bet man visvairāk patika vislielākā no šīm daudzajām bil-dēm. Tā atradās istabas stūrī, virs manas gultas; bieži, attupusies uz ceļiem, pētīju to. Uz bildes eņģelis (kā vēlāk uzzināju, vārdā saukts Gābriēls) turēja rokā liliju ar trim ziediem un, kā man likās, pūlējās kaut ko iestāstīt uz ceļiem nokritušai sievie-tei. Bilde saucoties „Pasludināšana“, teica mana māte, un man tā kļuva arvien patīkamāka.

Mūsu māju atmosfaira visādā ziņā bija labvēlīga pārdomām par visādām svētām lietām. Kad pie mums vēl sāka strādāt kāda katoļticīga sieva, un es vasarā, kad biju brīva no pamatskolas gaitām sāku lasīt „Svēto leģendas“, kuŗas tā man iede-va, kļuva gluži domīga. Ilgot ilgojos piedzīvot kādu brīnumu. Visu manu vēlēšanos kalngals bija cerība kādreiz sastapt erceņģeli Gābriēlu, kuŗš reiz nesī pašai Dievmātei saldo pasludināšanas vēsti. Mūsu

dārzā zem zustreņu krūma ierīkoju tam mazu altāri no apajiem akmeņiem. Bieži naktīs, kad mēness gaisma dusēja uz pasaules kā vēss piena ezers, erceņģelim par godu uz sava „altāra“ dedzināju negatavas ogas un mutei atrautus kviešu maizes kumosus. Gābriēls tomēr nenolaidās pie manis kā vakar zvaigzne, nedz kā zelta ērglis sešiem vareniem spārnieniem. Viņa tuvumu man bija lemts pamanīt citā, gluži negaidītā veidā. Katru vasaru gāju ganos. Ganības gulēja tuvu pie lielceļa, kā druvu vidū ieklāts zaļa lakata stūris. Pa lielceļu bieži tipināja līkām kājelēm, apvītušu puķu vītņi ap kaklu, pusdullais ubags Čučulis. Jocīgais ubags bieži aptupās ceļa malā, uzlūkoja manu ganāmpulku dīvainā ziņkārē un labpatikā un dziedāja ērmīgu, īsu dziesmu:

„Tiem lopiem, arī zvēriņiem,
Gan vilkiem, lāčiem, jēriņiem,
Pie man' jel laidiet nākt!“

Dziesmu nodziedājis, Čučulis aizkumuroja pa ceļu tālaāk, bet viņa dziesmas nesaprotamais saturs iekrita kā ogle manā sirdī. Un lūk, kad es vienā tādā reizē apgriezios pret savu ganāmpulku, mani kaut kas dziļi satrieca: es ieraudzīju savu erceņģeli — gan ne visu, ne visā pilnībā un bez jebkādas gloriozijas. Brūnā tele, visjaunākā un lēnākā no visām, uzlūkoja mani ar tā erceņģeļa maigajām, skumjajām acīm. Savam skatam neticēdama vērīgi apskatīju govī, bet skaties kā gribi — viņas acīs bija tāds jaukums, ka tas nevarētu būt lielāks arī tad, ja Gābriēls būtu iedomājies man parādīties zibeņu jostās, ar vaļavīksni ap gurniem. No šī brīža sāku tuvāk interesēties arī par Čučuli, kurš milēja visus lopus uzticīgā, bieži apsmietā dedzībā. Čučulis nekā nestrādāja, klīda pa pagastu bez apstājas, skaitīdams visādus pantiņus, bībeles līdzības un dziesmas. Visi to turēja neglābjami, bet nekaitīgi jukušu, labprāt

driksstējās mani uzlūkot tikpat skaisti kā debešķī-
gais erceņģelis, arī Čučulis šķita tuvākas aplūko-
šanas vērts. Arvien vērigāk sekoju viņa gaitām,
daudz kas mani pārsteidza, daudz kas iepatīkās.
Reiz, kad tas atkal apmetās uz pāris dienām mūsu
mājās, atradu to dārzā pie īrisu dobes. Viņš sēdēja
zālē, vicināja gaisā savas garās rokas līkiem, gandrīz
nekad neapgrieztiem nagiem, un ko es dzirdēju? Pie-
kodināja īrisiem tik bezdievīgi žigli nenovīst, jo ļau-
dīm esot liels prieks pie viņu zilām, labi rotātām gal-
vām un nevainīgās elpas. Vēl citās, manis izspiegotās
gaitās redzēju to gan spiežam pie mutēs akmeņus,
visādas pabiras un zāles, gan atvainojamies sarkana,
resna un stulba burkāna priekšā, ka šis to tūdaļ ap-
ēdīšot. Bet citu reizi, kad redzēju, ka tas uzmanīgi
izzvejo no putras bļodas mušu un noliek to uz loga
saulē žāvētīes — par ko visi citi ēdēji aizrīdamies
smējās — es pēkšņi ieraudzīju divus baltus starus
izšaujamos no vecā vīra rudās bārdas, iekliegda-
mās metos pie zemes un sāku dauzīt pieri pret grīdu.
Visi saskrēja ap mani un sakliedza Čučuli, ka tas
bērnu pārbaudījis, bet es tiem situ, kur trāpīju, un
kliedzu griezīgā balsī, ka Čučulis ir „svēts, svēts,
svēts“, un ka par to nav nekāda smiešanās. Nu
labie ļaudis domāja man uznākušu kritamo kaiti.
Pēc pūšlotājas vecās mātes padoma tiku aplieta ar
aukstu ūdeni, tad ietīta līdz acīm palagā un pie-
sietā pie gultas ar jaunām, baltām auklām. Mana
vecā māte solījās pievakarē iet ganos manā vietā,
bet es, vienā gabalā brēkdama un slavinādama svēto
Čučuli, apstulbināju viņu vēl vairāk ar šādu sa-
kāmo:

„Neej ganos! Ja tu sitīsi brūnajai govij, viņa to
pateiks Dievam.“

Vecā māte: „Edz', kā nu muld tukšu —“

Es: „Ja tu sitīsi brūnajai govij, tu trāpīsi en-
ģelim.“

Vecā māte: „Vai, vai! Nabaga bērnam būs jāliek rāgi jeb dēles.“

No tā nu es pārbijos, iekodu zobos segas malu un pavadiju acīm Čučuli, kas izgāja no istabas, uzmezdams man maīgu, bet arī nobijušos mirkli. Viņu, mazu un aizejošu, tā aplūkojot, man metās kauns, jo tas bija tik netīrs un plecos zemu sameties, ka es vairs nekādi nevarēju būt droša, vai tas patiešām ir svēts. Bet ja nē, tad taču biju to neganti apskumdinājusi vai pat apvainojusi.

Spītīgi klusēju līdz vakaram, nerunāju ne vārda pat ar māti, bet vēlu vakarā ar mazu tielēšanos tomēr tiku atlaista gulēt ierastajā vietā, uz kūtsaugšas.

Savā migā ilgi neaizmigu. Kūts, visa tumšā pasaule un tai līdz mana sirds man šķita dziedam un drebam no deviņu kūtī zem manis piesieto govju gausās, svinīgās gremošanas un dziļām nopūtām. Ap pusnakti dzirdēju kādu kāpjam pa trepēm. Man nebija bail. Tumšs, sakucis augums apsēdās uz lūka malas, un es redzēju no tā tikai platus, sagūmušus plecus, aiz kuŗiem zilās vasaras nakts zvaigznes mierīgi griezās uz rīta pusi. Čučuli sēdētājā pazinu no mazo akmeņu grabēšanas, kādiem tam arvien bija pilnas kabatas. Rāmi apsēdies ar muguru pret mani, viņš kaut ko klusi dziedāja un dudināja, pa to vidu brīžam pašķiebdams bārdaino vaigu un sāņš pār plecu saukdams mani par savu „debešķīgo jēriņu“, „nogurušo skābenīti“, „māla putniņu“ un daudziem citiem mīlināmiem vārdiem. No tiem man asaras sāka pilēt no skropstām, un es iemigu dziļi un saldi izraudādama visas savas bēdas.

Sapnī vecais Čučulis mani, zem bārdas paslēptu, ienesa dziļā alā. Viņš mani nesa ļoti ilgi, bet man pie viņa netīrajām krūtīm sirds bija pilna lielas laimes un es uzticīgi turējos rokām ap Čučuļa stiegraino kaklu. Beidzot viņš apstājās, apsēdās un teica:

„Nu mēs esam pie zemes sirds.“

Atbraucīju no acīm viņa garās bārdaš kumškus un ieraudzīju patumšu telpu. Tā bija pilna garām un tievām, baltām, dzeltānām un bāli rožainām saknēm, kurās tecēja kā straume lejup no telpas griestiem.

Čučulis, mani zemē nolikdams:

„Guli nu te un pieaudz zemei pie sirds.“

Bet tikko viņš mani palaida vaļā, balta sakne no augšas noietās man uz krūtīm, un es jutu ar sāpēm un savādu saldumu, ka sakne ieaug manī, izaug cauri un iešaujas zemē zem manis. Nesajutu tomēr ne mazāko bailu, ka nu tā, zemē ieaugušai, man jāpaliek uz mūžu mūžiem.

Tūliņ arī uzmodos, dzirdēju klusu Čučuļa dziedāšanu, bet nu jau debesis aiz viņa pleciem kļuva bālas, vēl pēc brīža maigi zaļas; tad Čučulis atstāja savu vietu un nokāpa pa trepēm.

No tās nakts Čučulis mīlēja mani un neatstāja gandrīz nekad līdz pat savai nāvei. Mani tuvinieki sākumā mēģināja mūs šķirt, bīdamies ka Čučulis samaitāšot vēl vairāk jau tā jocīgo bērnu, bet vēlāk aprīma, piekāpās Čučuļa labo, mierīgo acu priekšā. Tad es sāku lepoties ar Čučuļa labvēlību pret mani, kaut visi to dēvēja traku, un Čučulī skatoties domāju, ka būtu gluži jauki, ja viņa trakums piemeklētu arī mani, jo viņš bija pastāvīgi priecīgs. Augas naktis tas sēdēja uz lūka malas un sargāja manu miegu, dienās nāca man ganos līdz, izstiepās piesaulē grāvja malā un kādu laiku gulēja, bet melnās, dzeltānās un sarkanās skudras mierīgi rāpoja pār viņa sakritušo vaigu. Pēc tam atmodās un mēmi staigāja man līdz, visādi blēņodamies ar maniem jēriem un katru pazīdams no balss un gaitas. Mēs staigājām līdzās, nerunājām ne vārda, bet mūsu klusā savstarpīgā mīlestība auga un pieņēmās. Es savā maigumā pret veco vīru jau toreiz jutos sievietē, kas ir reizē māte un bērns.

Viņa droši pasargātais bērns biju, kad naktis gulēja aiz viņa kūtsaugšas lūkā tikko jaužamiem pleciem, aiz viņa dudzināšanas un dziesmām kā aiz skanīgām zelta šūpuļa sienām.

Viņa izmisušā māte es sajutos, kad Čučuli kādā dienā atrada nosliukušu tik seklā, balti pieziedējušā linu mārķā, ka viņa skarainā bārda rēgojās starp rudajiem ūdensaugiem, pati tiem līdzinādamās krāsā un vijumā.

Čučulis gulēja mārķā zem plānās ūdens kārtas, gulēja uz muguras, viss skaidri saredzams un ļoti mierīgs, tik pār viņa acīm bija saguluši mārķa sīkie, baltie ziedi. Mūsu mājas ļaudis klusi izcēla veci no viņa ziedošās gultas, bet es skraidīju gar mārķa malu un lauzīju rokas, saucu to par savu veco muļķīti un vaimanāju, ka neesmu pratusi to labāk pasargāt — labi zinādama, ka dienvidos Čučulis nāca pie šī mārķa padzerties un nomazgāt muti.

Bet Čučulis, pēc veltīgas burzīšanas atdzīvināšanas mēģinājumos, mēmi gulēja uz sāniem. Un pār viņa galvu mākoņi klusi gāja no ziemeļiem uz dienvidiem, līdzinādamies visspožāko, visbaltāko avju rindai, ko Čučulis nu nekad vairs nevarēs apsveikt kā citkārt — noņemdams brūno naga cepuri un atgāzdams galvu tā, ka rudā bārda zeltaini ieraudājās saulē kā noplauta kviešu sauja.

Dievbijīgās Terencijas kārdināšana

Kamēr es dzīvoju uz laukiem, lasīju maz, pēc Čučuļa nāves runāju ar cilvēkiem vēl mazāk, strādāju no rīta līdz vēlam vakaram, sajuzdamās tā laba un sevī klusa. Rokas vajadzēja tik pastiept, tūdal tās atrada pasaulē atbalstu — vai nu rūpīgi kopjamā puķē, sakņu dobē jeb pie dzīvnieku nagiem, galvām un spalvas. Nebija ne mazāko šaubu par to, vai tik magonei nebūtu labāk piederēties uzplaukt zilai, ne sarkanai, vai vērsim ragi aug īstā vietā, cik gudrs kaķis, peli nokozdams. Pasauli nepētīdama, pieņemu to bez „bet“ un „kāpēc“. Kustoņi dzima un mira, puķes izauga un novīta, augļi ienācās manu stīpro meitenes roku gādīgā lokā, un vakaros manas drēbes izgaroja izstaigāto plavu smilgu un zāles piemilīgās smaržas.

Pēkšņi tam visam pienāca gals. Man bija pēdīgais laiks sākt vidusskolas gaitas. Tiku atsūtīta uz Rīgu, kur iestājos vidusskolā, bet pansijā mani atdeva pie mūsu katolīcīgās kalpones radniecēs Terencijas, Rīgas poļu pamatskolas apkopējas Rīgā. Pāris reizes apciemodama savu radniecī mūsu mājās, tā bija pratusi iegalyot manai labajai mātei, ka vienīgi viņas pajumtē un uzraudzībā jaunā meitene, tas ir — es, būšot pasargāta no lielās pilsētas grēku darbiem un kārdinājumiem. Man Terencija rieba, bet vajadzēja vien samierināties ar likteni, saukt to par krustmāti un dzīvot viņas pajumtē. Bieži aizbēgu no šīs pajumtes tālās pastaigās pa Rīgas nomalēm un apkārtni, citādi likos sev dzīva aprakta

Terencijas tuvumā. Terencija bija gadus četrdesmit veca, pastāvīga rūgtuma, ģikts un pārmērīgas dievbijības nomocīta gluži dzeltāna, tikai savās labākajās dienās pelēka. Ar savu lielo vēderu, uz priekšu izstiepto galvu, likiem, allaž kustīgiem pirkstiem viņa man atgādināja zirnekli. Bizi tā valkāja aptītu apsūbējušam misiņa spraudeklim, ģērbās arvien melnā, staigāja nolaistām acīm, viņas plānās lūpas bija pilnas pamācību gara un nicīgu spriedumu par cilvēku darbiem un uzvedību.

Terencija nevarēja ciest savā tuvumā smieklus, jaunas un gaišas sejas. Terencija mīlēja darbu, lūgšanas, bet arī daudzus un treknus ēdienus. Kad tā nelocijās grīdas mazgādama, šūdama un lāpīdama, kad negulēja uz ceļiem pie svētbildēm, tā labprāt uzturējās virtuvē. Man tā žēlojās, ka virtuvē pārāk daudz ko darīt un kopt, bet es zinu, ka tā ar labpatiku apošņāja manus lauku salātus, sieru un krējumu, cepa, vārija un ēda, barību ilgi berzdama saviem vēl ļoti baltiem, spožai, cietai rīvei līdzīgiem zobiem.

Man tā turpretī deva ēst maz un liesu, jo miesa esot jārūda no bērna kājas un rīmu vēderos iemītot velns. Kā velna mitekli es vislabprātāk iedomājos Terencijas pašas vēderu, bet tas jau tūlīn nebija viņai jāatklāj.

Manas dienas gāja vienmuļi un apnicīgi. Līdz trim skolā, pēc tam Terencijai palīgā pie poļu pamatskolas grīdu uzpošanas, vakaros ar to pašu Terenciju ceļos pie svētbildes, pie kam man bija jūtur svece, kamēr viņa skaitīja lūgšanas. Reizēm man bija jālasa tai priekšā bībele, vēl biežāk tā man pēc pašas prāta iztulkoja un atklāja rakstos likto, viņas valodas bija neiecietīgas un reizēm gluži briesmīgas. Kaut pret tām cīnījos ar visu savu četrpadsmitgadīgo ietiepību, jutos negribot nomākta. Terencija stāstīja par „tā Kunga“ bardzību, par mcekļu šķīstajām asinīm, par septiņiem nāves grē-

klīem un viņu septiņām sodībām, par apokaliptisko nezvēru un viņa ragu skaitu un nozīmi, par grēku plūdiem, sēra zaņķiem, mēri, kaŗu un badu. Tā tas turpinājās tik ilgi, kamēr es savā pusaudzes prātā sāku ienīst debesis ar visiem viņu augš- un apakšstāvu iemītņiekiem, Ercenģeļi, kas mani bērņībā uzlūkoja ar govs lēno un mīlīgo skatu, nu manā nomocītā iztēlē pārvērtās līdz zobiem apbrūņotos „tā Kunga kaŗapulkos“. Mīlīgais svētais Čučulis nobijies aiztuntuļoja pa manu atmiņu ēnā grimstošo ceļu, un viņu dzina Terencijas tēlotie svētie — sabozušies, bargi kā nakts pirms pastarās tiesas. Sapņi mani pavādīja Terencijas baigie čuksti:

„Tas Kungs nāk! Uguns viņa rokā, zobens iziet no viņa mutes. Kā es pastāvēšu, ak, Jēruzālēm?“

Drīz šī „debesu Jēruzālēme“, kur reiz cerēja nokļūt Terencija, sāka man spokoties kā uz septiņiem pakalniem celta drūma miroņu pilsēta, pilna katliem, kuŗos reiz esot vāŗiti svētie mocekļi, pilna viņu kauna stabiem, ratiem un citiem moku rīkiem. No šīm mocekļības piemiņām „līliju smarža“ kāpjot pret to Kungu, stāstīja Terencija. Nu jau es šādu Dievu nevarēju iedomāties citādu, kā vien kā cietu, bargu vīru, kas — uz kaulu troņa sēdēdams — ieelpo mirēju vaimanas un vārdzinātu mjesu sviedrus kā viņam vien saprotamu „līliju smaržu“. Ja tā, tad gan tikai kraukļi tur augšā labprāt lidinās ap viņa drūmo, vientuļīgo galvu. Nezinādama kur likt tādas ķecerīgas domas, biju spiesta naktīs gulēt kopā ar tām kā ar aukstām odzēm.

Bet Terencija ik vakarus stāvēja skolas pagalmā un skatījās debesis, ītin kā gaidīdama, kad debesis „aizies kā satīta grāmata“, un pastardiena pacels debesis viņu un citas šķīstas sievas. Šķīstu tā sevi turēja, jo mazgājās bieži, pēc vīra nāves neuzlūkoja vīriešus un pēc gaļas ēšanas gavēņa laikā ikreiz sūdzēja grēkus bazņicā. Augas dienas Terencija šķendējās par „Zodomas meitu grēku būšanām“.

Zodomas meitas, kā to vēlāk sapratu, Terencijai bija visas, kas jaunākas par trīsdesmit gadiem un patika vīriešiem, bet grēku būšanas — tādu sieviešu mīlestības piedzīvojumi. Vakaros Terencija aplozņāja tuvāko māju sētas, glūnēja pie logiem, klausījās pie durvīm un ar savu ziņkārību samaitāja ik mīlas noslēpumu, kas sākās starp šo namu jaunajiem ļaudīm. Savāktās tenkas tā atstāstīja jauniešu vecākiem, mācītājam, bet vēlāk viņas istabā atradu arī kādu vecu burtnīcu, kurā Terencija stāvā, neveiklā rokrastā bija aprakstījusi visas pieredzētās „grēku būšanas“ tik kailos, nejaukos vārdos, ka es pavisam apmulsu. Atradu arī otru burtnīcu, kurā Terencija bija rūpīgi pierakstījusi visus savus grēkus. Burtnīcas pacilājusi, atliku atpakaļ. Pēc tam pārsteigta skatījos, ka Terencija vakaros ilgi lasa „grēku būšanu“ burtnīcu un nesapratu, kāpēc viņa to dara.

Terencija bija sākusi kontrolēt manu mācību gaitu un vakaros lika man tai „uzteikt“ skolas uzdevumus, kaut pati no tiem nekā nesaprata un bieži iemīga, kamēr es deklamēju dzejas vai skaitīju ģeometrijas formulas. Nolēmu šo prieku Terencijai samaitāt. Paņēmu no draudzenes pašas kāri izlasītu grieķu mītu grāmatu, iegalvoju, ka mītus mums māca vēstures stundās, un sāku Terencijai lasīt priekšā visvaļsirdīgākos no tiem. Sākumā Terencija lamājās un lauzīja rokas, bet vēlāk sev par bēdām pamanīju, ka lasītais viņai gluži labi patīk.

Man lasot vai atstāstot Dzeva mīlestības piedzīvojumus, Terencija paslēpa seju abās rokās, uz deniņiem tai parādījās tumši plankumi un caur pirkstu starpām zalgoja zobi kāri pavērtā mutē. Kad nolasiņu viņai mītu par Lēdas gulbi, Terencija nobālēja, sarāvās un lūdza man stāstu atkārtot. Visu vēlreiz noklausījusies, Terencija apmācās pavisam, izrāva grāmatu man no rokām un piedraudēja rīt pat mani izņemt no skolas, kur lasa šādas nekrietnības. Viņas draudi tomēr palika neizpildīti, bet

istabu nekārtībā — tā tad Terencija gulēja vēl arvien. Pieklauvēju — nekādas atbildes. Paskatījos atslēgas caurumā — atslēga iekšā. Tad mani sagrāba gluži nelabas iedomas, kāpēc paņēmu ogļu stangas un durvis vienkārši atlauzu. Tumšie aizkari Terencijas istabā bija nolaisti, bet no gultas atskanēja dziļa un elsaina Terencijas elpa, tā tad dzīva tā bija. Tūdaļ atrāvu aizkarus, apgriezios pret gulētāju un paliku stāvam ar vaļēju muti. Pie sienas virs viņas gultas bija piesprausta liela papīra loksne, uz kuŗas ar krītu un ogli uzzīmēts tumšā ūdenī peldēja milzīgs, balts gulbis. Apmulsusi un nekā nesajēgdama, aplūkoju zīmējumu. Gulbis izskatījās pavisam dzīvs. Glezna zieda kātam līdzīgais kakls nesa mazu, lepnu galvu, pavērtie spārni kūla ūdenī, un knābis, kuŗu zīmētājs bija iekrāsojis platām tumši sarkanām svītrām, šķita izstiepts pār Terencijas pagalvi zobgalīgā izaicinājumā. Zem šī putna, lieliskāka par visiem manis redzētiem dzīvjiem gulbjiem, gultā guļoša Terencija izskatījās vēl neglītāka, kā tā jau bija. Tuvojos un mēģināju to uzmodināt. Rokas tai bija karstas un piere slapja, bet acis viņa neatvēra. Tāpēc ar steigu devos pēc ārsta un drīz to atvedu. Brillainais večuks apskatīja slimnieci, izskatīja viņas pulsu, izmērija asins spiedienu un parakstīja zāles, pēc tam aizgāja, likdams man turēt Terencijai uz pieres mitru dvieli. Atnesusi zāles mēģināju tās iepilināt Terencijai mutē, bet zobi tai bija cieti saspiesti. Tā, bez kustības, Terencija gulēja līdz krēslai, tad sāka svaidīties un murgot. Acis pavērusi tā tūdaļ ieraudzīja gulbi, kuŗa platā mugurā un spārni svieda istabā atpakaļ vakara gaismu, pietrūkās sēdus un gribēja izlēkt no gultas, saukdama, ka gulbis tai nupat nogāzīšoties uz galvas. Tūlīn tā atkal metās atpakaļ, ieplēstām rokām apkampa zīmējumu, spīda sauso muti pie gulbja kājām un noplēsa no pleciem lakatu, kuŗā biju to ietinusi. Drīz pēc tam viņu savaldīju, bet Terencija

pretojās ar sīvu niknuma spēku, atgrūda mani abiem elkoņiem un krēslā, kas istabā drīz iestājās, viņas roku kustības atgādināja ērmīgu zirnekļu dežošanu. Viņa man sita, mēmi cīnījās ar mani elpu pie elpas, pagurusi aprima uz brīdi, pēc tam izplūda žēlabās un svelmainos iesaucienos, aicinādama gulbi nolaisties no sienas. Tā piesauca putnu daudziem murgainiem, kaislīgiem vārdiem, plosīdama gaisu isām nopūtām un vaidiem. Atcerējusies Lēdas mītu un sapratusi, ka taisni tas sajaucis Terencijas galvu, tikko bezsirdīgi neiesmējos, bet drīz mani pārņēma izbailes. Drudzī kvēlodama Terencija norāva slapjo dvieli no pieres un plānajā gaismā, kas vēl krita no loga, viņas zobi spīdēja tumšajās lūpās un rokām tā drebēdama tvarstīja gaisu.

Tā cīnījās ar murgotāju ilgu laiku, un šai laikā gulbis man šķita iepeldam tumsā pār mūsu kamiešiem — viņa platie spārni pāršķēla ēnas, baltā galva šūpojās vienaldzīgā nicībā par Terencijas izmisumu un sarkanais, dārgam rubīnam līdzīgais knābis šķita pavērts izsmiekla skaņām.

Kā nācis, Terencijas drudzis pārgāja, pret rītu tā iemīga dziļā, klusā miegā. Tumsā uzmanīgi noņēmu no sienas zīmējumu un izgāju savā istabā, paņēmdama to līdz. Iekūru krāsni, domīgi apsēdos pie tās un sacīju gulbim:

„Tu esi kārdinājis ar nepiedienīgu trakumu šķīstas sievas dievbijību un tāpēc esi nosodīts uz nelabu nāvi: nāvi liesmās.“

Pēc tam iesviedu zīmējumu ugunī, noskatījos, kā spožai rožu vītnei līdzīgās uguns mēles apkampa putna baltās krūtis un kaklu, kā putns pazuda oranžā viesulī un sarāvos: kāds stāvēja man aiz pleciem.

Atskatījusies redzēju Terenciju, kas plati pavērtām acīm stāvēja uz savas istabas sliekšņa. Tā neatrāva skatu no krāsns mutes un, kad isā liesma nodzisa, paskatījās manī tumšām, naidīgām acīm, klusi ievaidējās un pazuda savā istabā.

No rīta viss man likās murgos redzēts. Terencija iznāca no savas istabas parastā laikā, taisna un stingra kā arvien, ne vārdā nepieminēja notikušo, un dzīve ritēja parastā gaitā. Pie Terencijas šķīta atgriezušies agrākā tumšā bardzība un lūgšanu spars, jo tā ilgi gulēja uz ceļiem vakara stundās, likdama man sveci turēt tik ilgi, kamēr deglis sprakšķēdams nomira man pirkstos. Bet no zināmās nakts tā ienīda mani dziļā, neslēptā niknumā.

Man un viņai par laimi, drīz manai dzīvei Terencijas pajumtē pienāca negaidīts gals.

Lai no apkārtnes nejaukuma glābtos pie kaut kā skaista un tikama, biju sākusi pielabināt un baņot skolas pagrabā daudzus apkārtnes kaļus. Tur tie pulcējās ap mani kā daudzi grāciņi, mazi rūķi — saldām balsīm, priecīgām un nedzirdamām kustībām. Bieži apostīju viņu kažokus — ikviens smaržoja pēc tās vietas nabadzības vai pārpilnības, kādā dzīvojis, pēc augiem un lietām, kas tur atradās, pēc vārdiem, kādiem ticis uzrunāts.

Bet vismīlāk apsēdos uz pagraba malkas, dziļi ievēros kādam no mazajiem kustoņiem acīs, skatījos un priecājos, ja tas acis neaizvēra. Tad redzēju maģiski sastingušus lielu ūdeņu klajus, atradu milzīgo acu redzokļos dzintara dzeltānumu un viņos grimstoša mēness bālo uguni. Nojautu viltīgo un maigo gudrību, kādu šie dzīvnieki auklēja sevī — varbūt vēl no tiem laikiem, kad tie līdz ar ziediem un augļiem šūpojās dzimtās Āzijas smagi smaržīgo koku biezokņos.

Kaķi ēda man no rokas, dāvināja man savu nepastāvīgo un liego mīlestību, drīz to bija daudz, ļoti daudz. Beidzot tie vairs neapmierinājās ar saņāksmēm vakaros, rādījās arī dienā skolas pagalmā un sudraba fanfārēm līdzīgās balsīs izaicinoši brēca pēc savas kundzes.

Beidzās ar to, ka divi pamatskolas puikas pēc stundām, aplamas ziņkārības dzīti, bija nocirtuši asti

lielam, slinkam runcim. Bija, lūk, uzniris apgalvojums, ka' astes galā turoties kaķa dvēsele, bez kurās tas nepagalam nedzīvojojot. Par to vajadzēja pārliecināties.

Kaķis bez astes un bez dvēseles uzšāvās kokā, vainanādams un izbrēkdams negantas sūdzības pret debesīm. Taisni tobrīd pārnācu no skolas arī es, kaut ko sapratu, kaut ko nē, un izplaukāju četrus tuvumā stāvētājus puikas no visām pusēm. Puikas aizpampušām acīm aizskrēja mājup, aiznesdami kabatā kaķa asti ar visu dvēseli, bet pēc stundas skolā ieradās viņu mātes un spiedza direktora istabā:

Kas tā par personu, pan, kas viņu mazuļus skolā dauzot? Kas viņa ir, šī bezhonōra persona, šī...

Stundu pēc tam es stāvēju aiz skolas vārtiem, drēbju un grāmatu saini pādusē, bet skolas sētā Terencija skalā un svinīgā balsī atteicās no jebkādas pazīšanās ar mani šeit un viņpus debesu vārtiem.

„Ardievu, vecā Lēda,“ nenocietusies uzsaucu viņai pār sētu un, nejauka prieka pilna par viņas satrūkšanos, apcirtos un gāju projām. Aiz stūra manu ceļu pārskrēja apstulbis kaķis bez astes. Žēlumā un pāteicībā par manu atgūto brīvību būtu varējusi atdot visu, kas man bija, bet man jau nebija nenieka.

Lurdas spieķis

Leitenei Madalai Mikolaitei, pie kuŗas irēju istabu apmeklēdama vidusskolas pēdīgās klases, bija kropls vīrs. Zaķusalas šaurajā platībā, — Mikolaiši dzīvoja uz Zaķusalas jau ilgus gadus, — sētā un dzīvoklī Mikolaitis staigāja tik ar divu kruķu atbalstu. Viņš dzīvoja vairāk pagātnē kā tagadnē, visi viņa stāsti sākās ar „toreiz“ un „manās jaunās dienās“ un bija līdzīgi pasakām. Visbiežāk Mikolaitis stāstīja, kā viņu „kungu laikos“ iemīlojis muižkungs, jo tas pratis labi gatavot ēdienu, kā beidzot paņēmis šo līdz ceļojumā pa svēšām zemēm un galu galā aizmirsis kā kādu mēmu lietu svešā pilsētā, kur ostā stāvējuši daudzi kuģi. Tā Mikolaitis kļuvis jūrnieks, platu ūdeņu klaidonis, samācījies svešas valodas, kā kungs atgriezies dzimtenē, apprecējis Madalu un atkal aizklīdis pasaulē. Mikolaitis daudz stāstīja par jūru, un kropla atmiņās šī jūra tinās zaudētas mīlākās burvīgā skaistumā, šūpojās neizteicamā piemīlībā un dziļās nopūtās, kļuva par Paradīzes Dārzu, vienīgo laimes mitekli. Tikai par to, kā kļuvis kropls, Mikolaitis neminēja ne vārda — tāpat viņa sieva, kas tirgojās Centrāltirgū vasarā ar saknēm un augļiem, ziemā ar zāļu tēju, vaska un papīra puķēm.

Toties citi salinieki man stāstīja, ka abu kāju stīvumu Mikolaitis ieguvis pēc triekas, bet trieka to piemeklējusi pašos spēka gados un pie tās katrā ziņā vainojama jūrnieku nekārtīgā un izlaidīgā dzīve.

Mikolaitis un viņa sieva Madala izskatījās viens otram tik līdzīgi, it kā būtu brālis un māsa. Varbūt līdzīgus tos padarīja kopīgi nodzīvotās dzīves ilgie

gadi, bet vēl ticamāk — kādas tumšas bēdas, man nezināms noslēpums. Noslēpumu jutu elpojam un sakustamies viņu pajumtes kaktos tumšos rudens vakaros, kad skurstenī ieklīdis vējš žēli un gaŗi kauca pret debesīm. Tad Mikolaiši ātri saskatījās un tūdaļ nolaida acis, kā atcerēdamies senas, tumšas lietas, kuru dēļ kaunējās viens no otra.

Viņi abi bija gaŗi, abi vāji, abi nesa bālus gaišu matu šķipsnu vaiņagus vīrs tumšām, rievainām pierēm. Abiem acis bija kā sāļa ūdens izkodinātas, bālas un bēdīgas, locekļi stiegraini un lieli, vaigi dziļi iedobti zem platiem vaigu kauliem. Tikai Mikolaitis gāja ar kruķiem, bet viņa sieva spēra tik cietus, platus soļus, itin kā tai būtu jāatstaigā arī vīra gaitas. Kad Mikolaite rītos gāja uz darbu, tā savā melnajā lakatā, ar rožu vaska karikatūrām rokās, atgādināja nāvi, kas apzagusi nabaga ļaužu kapus.

Vīrs un sieva savā starpā runāja maz un tie paši bija vienaldzīgi, sausi vārdi, kādus izteic tie, kas viens otru nemīl vai kaudas mīlēt. Toties Mikolaitis daudz runāja ar mani, bet tikai sievas prombūtnē. Viņš bieži man lūdza pavadīt to līdz koku grēdām salas malā. Tur tas apsēdās ar muti pret vēju, iekampa to lieliem, kāriem malkiem, svieda skaidas Daugavā un sūca īsu pīpi ar platu galvu un taisnu kātu.

„Viņa ietek jūrā,“ teica viņš par Daugavu, un par sauli:

„Uz jūras tā man izkaltēja visus kaulus.“

Jūra un jūra — — beidzot es pat naktīs dzirdēju to daudzāmiens aiz nama sienām, rūgti putojam vēja elsās. Iemīlēju to vēl neredzējusi un pieradu iemīgt ar sākumā nemīlīgo un baigo iedomu par milzīgo ūdens klajumu, kā zvēru dīdītājs pierod gulēt kopā ar saviem zvēriem. Var teikt, ka Mikolaitis man jūru „iedzina asinīs“.

Nē tikai pagātnē — viņš dzīvoja arī nākotnē, sa-

cīja ar drošu pieri „kad atkal staigāšu“, „kad braukšu tālu prom“, un manām ausīm tādi apgalvojumi skanēja tikpat bezcerīgi un neprātīgi, kā: „kad mēness atkal nokritīs uz zemes kā sarkana oga“.

Tak reizēm viņš nopūtās: „Kad? Kad? Mani nekas vairs netur pie dzīvības. Pat mana sieva nē — tā guļ naktīs man līdzās, bet ne vārds nepārlido no viņas uz mani, it kā mēs gulētu jau ierakti katrs savā kapā.“

Savu ticību nākotnei Mikolaitis bija atradis vienā no saviem kruķiem. Tas bija tumšs un liks spieķis, pazīstams stūrmanis Mikolaitim to atvedis no Francijas un tas gatavots Lurdā, no koka, auguša tuvu brīnumdarītājam avotam.

„Jā, — milestība un tāds spieķis —“ teica Mikolaitis kādu vakaru sievas klātbūtnē, un viņa acis ubagodamas apstājās pie Madalas sejas. Bet sievietē nepakustējās savu zupu strēbdama, tad piecēlās un mierīgi izgāja ārā. Tai brīdī es iedegos niknumā pret vecā jūrnieka sievu.

„Lai velns viņai šonakt samaitā miegu.“ novēlēju sevī, un gaŗām aiziedama nedrošā glāstā aizkāru Mikolaiša vaigu. Vaiga āda bija auksta kā tām zīvēm, kas dzīvo dziļos ūdeņos, patiesi, nekas vairs neturēja šo vīru pie dzīvības; viņa sieva to nedarīja ne ar vienu vienīgu vārdu.

Madala atgriezās vēlu. Es gulēju virtuvē, Mikolaitis istabā tumši šņāca miegā, kad viņa ienāca istabā — tik gausi, kā kad mans naidš tai saistītu kājas. Nožvīkstēja sērkokciņš, ieraudzīju to ar muguru pret mani sniedzamies pie plaukta pēc sveces. Ar iedegtu sveci rokās viņa apgriezās un tuvojās man, it kā tumsā būtu bijusies to darīt.

Viņas seja mani pārsteidza — tā bija neparasta nemiera pilna, likās daudz jaunāka, sveces svaidītā liesmā spulgoja kā tumšs zelts.

Man pienākusi, Madala domīgi atsēdās uz manas

gultas malas, mēmi aplūkoja manu seju, atsegtos plecus un matus. Pie tam tā šķita domājam slepeni, neatlaidīgu domu, vairākkārt palocīja galvu un murmināja:

„Jā, jā — t ā d a i tas būtu pa spēkam.“

Pēkšņi sāka mani iztaujāt:

„Viņš ar tevi runā daudz?“

Nebija šaubu, ka „viņš“ ir Mikolaitis.

„Daudz, un kas par to?“ atbildēju es un uzpūtos.

Madaļa: „Ko viņš runā?“

Es, naidīgi, čukstus: „Nekas to neturot pie dzīvības.“

Madaļa, domīgi: „Patiesi, — esmu veca, neglīta, tumša kā smilts. Kā es to varētu?“

Pēc brīža: „Esmu arī grēku pilna un man nav vara atdot dzīvību tam, kam to reiz tikko neatņēmu. Ko tu zini par mani?“

Es: „Kas tad būtu jāzin?“

Madaļa: „Vai neesi dzirdējusi čukstam: neliete — laulības pārkāpēja —“

Sirds man sāka žigli dauzīties, un es teicu, ka nekā nezinu.

Kādu laiku Madaļa klusēja, pirkstiem noknieba svecei izdegušo degli, tad nolika sveci uz krēsla, noliecās pie manis kā pēkšņā apņēmībā un sāka kaut ko klusi un ātri stāstīt. Sākumā nesapratu, ko tā čukst ar sašķiebtu muti, tik pēc īsa brīža man atsedzās viņas vārdu jēga. Madaļa vienaldzīgi un skarbi stāstīja par sevi kā par kādu trešo personu. Vīrs, lūk, paņēmis to no dzimtenes, nometinājis te, svešā malā, atstājis, aizmirsis gadiem ilgi. Gadiem ilga vientulība! Vīrs arvien projām jūrā, nezināmās gaitās. Viņai nekā netrūcis. Par daudz asiņu, labu ēdienu, drēbju un rotu, par daudz kaislīgas jaunības. Tā viņa sākusi dzīvot vieglprātīgu dzīvi, tā tai bijuši mīļākie un netrūcis izpriecu.

Un tad, ne bez likteņa un Dieva ziņas, Mikolaitis negaidīts pārradies un pārsteidzis savu sievu ar

citu — pārāk lielā tuvībā, lai iedomātos to bez vainas.

„Šī bija tā lieta, kas viņu notrieca no kājas. Kā nu es tev patīku?“

Ko es varēju Madaļai sacīt? Mani pārņēma tas žēlums, tā riebumam līdzīgā līdzjutība, kas spiež grūtāk kā naidis. Bet Madaļa purināja manus plecus un kaislīgi čukstēja:

„Es jau viņu mīlu, kā suns mīlu, bet ko es drīkstu teikt?“

Ar šiem ciešanu vārdiem tā salauza manu atturību. Klusi pacēlu rokas un aplīku viņas kaklam, noliecu tās vaigu pie sava un sastingu mēmā maigumā. Madaļa čukstēja:

„Klausies. Viņš mīl dzīvību, kā neko. Nekas ne-
tur pie tās? Es to nevaru, tikpat labi to varētu sakaltusi zāle. Klausies. Es gribu dot tam jaunu mīlāko, lai tad tā palīdz Lurdas spieķim darīt brīnumus... Tie, kas grāmatas raksta, no nekā iztaisa lielas lietas. Lai tie viņam dod sievieti, pēc kādas tam slāpst.“

Pēc tam tā nopūta sveci, taisna un tumša, zem logā iekritušās mēnesnīcas aizvilkdama līdz savu smago ēnu. No rīta viss kā bijis.

Divi mēmi cilvēki pie galda, starp tiem es ar nolaistu galvu. Madaļa ar savām rozēm aizgāja uz darbu pār Daugavas janvāra ledu, es devos uz skolu, bet Mikolaitis ielīda savā istabā. Kad pēc stundām pārnācu, viņš likās slims, jo no istabas neiznāca.

Nezinu, kur Madaļa bija sev atradusi vajadzīgo „dzejnieku“, bet pēc dažām dienām Mikolaitis saņēma biezu vēstuli. Vēstule atstāja uz viņu pilnīgi satriecošu iespaidu. Nesaprazdama, kas viņu tā aizgrābj, kļuva gluži nikna par kropla atjaunoto vaigu un sevī nosaucu to par „vecu āzi“, kas priecājas pilnīgi stulbi un muļķīgi par pirmo ceļā pagādījušos dēku. Redzēju, ka viņš pirmo un visas turpmākās vēstules rūpīgi paslēpj kaktā aiz svētbildes.

Reiz traucēju svētbildes mieru. Kroplis bija aizgājis un es mājās viena. Izvilku dzeltānās un rožainās vēstules, izlasīju. Tiešām tikai ista ģekšis varēja tā kaut kam noticēt. Kāda „bagāta, jauna, skaista“ jūrmalā dzīvojoša dāma (tā vai ik vārdā tika apgalvots) vēstulēs teicās iedegusies „neuzvaramā un negaidītā“, „ārkārtīgi karstā“ milestībā pret Zaķusalas kropli. Viņa, lūk, redzējusi to divas reizes, apciemodama nabaga radinieci Zaķusalā, bet „no jūsu sejas dveš pretī varenība, kam vēlreiz jāatmostas, jūs esat vēl tik jauns,“ un tā bez gala.

Kur tik Madala notvērusi tādu ģekši, kā apvārdojusi, cik smalki izstāstījusi, kas kropli iespaidos visdziļāk? Pļāpigā, salkanā slihta pantu kalēja valodā „svešā dāma“ ik vēstulē aprakstīja „jūras vilnišu liego vizēšanu un čalošanu“, tā jūras varenību pazemodama līdz piļu diķa remdenai omulībai.

Bet kroplis šķita visam ticam, tikko valdīja prieku un vaigu galos tam parādījās neredzēts sārtums. Man gribējās gan sist, gan apraudāt nožēlojamo. Biju maiga pret Madalu, bet tā tagad pārnāca mājās tikai vēla vakara tumsā. Vīrs nespēja noslēpt pat no viņas savu pilno sirdi. Laikam tāpēc vainīgs jūdamies tas reizēm uzlūkoja savu sievu tā, ka viņa acis likās rāpojam uz ceļiem tās priekšā. Madala bieži man uzmeta tumšu, draudīgu mirkli, kā nozvērīnādama nenodot viņas noslēpumu. Reizi ik nedēļā pastnieks mūsu mājā atnesa dzeltānu aploksni, prieku Mikolaitim un rūgtumu man. Tā visu janvāri un februāri.

Marta vidū Madala reiz parāva mani aiz elkoņa sāņš un teica drudžainā baiļu balsī:

„Tu mums esi kā pašu bērns. Palīdzi man! Palīdzi man!“

„Kas ir?“

„Viņš negrib vairs rakstīt! Viņš solās visu atklāt un pat avīzē ielikt!“

„Viņš?“

„Tas, kurš raksta. Es maksāju tam piecus latus par vēstuli. Es nevaru vairāk! Nu viņš saka — par desmit latiem tā lieta varbūt vēl varētu iet —“

„Ko lai es daru?“

„Ej, pierunā, lūdz. Tu esi jauna — esi skaista!“

Un viņa siki izstāstīja visu. Vēstulu sacerētājs esot Madalas tirgus paziņas, sviesta tirgotājas dēls, dzejnieks un mācīts jauneklis, jo strādājis žurnālā „Magazīna“. Dzērājs, bet gudra galva.

Nākamā dienā devos dīvainā dēkā. Pēc uzdotās adreses vecā lekšrīgas namā atradu meklēto „dzejnieku“. Piepūties jauneklis netīrā apkaklītē, ar bālu muti, raga brillēm un lielisku matu kaudzi uz galvas atvēra man durvis kā paziņai. Uz galda stāvēja tukšas pudeles, alus glāze, gurķi un — Ničes „Zaratustra“ taukiem izraibotos vākos. Kad neveiklos vārdos izstāstīju, kāpēc nākusi, jaunekli sagrāba jautrības lēkme. Viņš man nepatika, novērsos no tā un uzlūkoju papīra grēdas uz krēsliem, bet jauneklis rēca:

„Līdzjutība? Nost ar līdzjutību, saka Niče, nost ar vārguļu kultu, visu mīksto un sapuvušo!“

Pats viņš oda kā iepuvusi zeme, viņa tuvums man rieba, gandrīz aizrijos dusmās. Tomēr mierīgi ļāvu bāļajai mutei apgānīt Niči, toreiz nesa-prazdama, kādā nāvēklī pārdošas patiesības pār-vēršas uz ģeķu mēles.

Viņš man piedāvāja alu un turpināja:

„Šinīs laikos līdzjutība ir luksuss. Kas grib sev to atļauties, lai maksā. Ja skopā vecene to neap-jēgs istā laikā, mistiskā kropla mīlākā pārsprāgs kā burbulis!“

Pie tam viņš dūra ar īkšķi pret manu seju, it kā nu tikai to ieraudzīja, aprāvās un ieģrūda matos abas rokas.

„„Man uzaust ideja,“ viņš teica, „maksājiet jūs, daiļā, par tizlā leiša illūzijām. Mīliet mani šodien un rīt, viss būs kārtībā.““

Ko man bija darīt? Sevī nolādēdama Madalas vaļsirdību, ļāvu piedzērušajam jauneklīm divreiz skūpstīt manu muti. Tas nebija maz darīts, jo toreiz mana mute bija neskūpstīta un pret šo „poētu“ manas asinis sacēlās kā pret pašu sūro nāvi.

Mani apkampdams un nozvērīnādams drīz atnākt vēl, „poēts“ man tūdaļ ļāva iet.

Kad tirgū, starp vaska rozēm un reibinoši smaržīgām pelašķu buntēm visu izstāstīju Madalai, tā dziļi nopūtās un acis tai izdzisa.

„Ej mājās, es pārnākšu drīz,“ viņa man teica un nekustīgi sēdēdama piebilda vienaldzīgā balsī:

„Tu tur neiesi nekad. Redzu, esmu pret ļauno likteni nevarīga kā tārps, un to es pa pilnam pelnu.“

Pārgāju mājās, un lūk — vecais muļķis sēdēja pārliecīgs vēstulu kaudzei, un es ļauni noskatījos viņa vaiga neizsakāmā, gandrīz idiotiskā spīdumā. Viņš šķita ieraudzījis ziedošu maija laika līgavu tannīs papīros un tā, protams, nebija viņa vecā, tumšā sieva.

Iegāju otrā istabā, ielīdu gultā un gribēju iemigt, bet kroplis sāka staigāt pa virtuvi un viņa kruķu klauzvēšana nedeva man mieru. Vējš pa logu šķirbām ieplūdināja istabā agrā pavasara nemierīgās kustības, tās laikam satracināja veco aušu. Pēc brītiņa tas ienāca pie manis, apsēdās uz gultas malas un veltīgi pūlējās notvert manu skatu. Tad ieprasījās, kad Madala pārnāks.

„Pēc darba.“

„Tā kā būtu jau laiks?“

Es klusēju, Mikolaitis atkal:

„Ledus iet.“

„Jā, iet.“

Klusums. Mikolaitis dauzīja grīdu ar savu kruķi, pēc tam:

„Pontonu tilts izņemts —“

Es: „Kas par to?“

Mikolaitis: „Tāpat. Madala jau nenāks pa ledu?“

Es: „Līdz tiltam nav liels likums.“

Mikolaitis: „Jā, jā. Un Madaļa likumu met labprāt.“

Pēc brīža, nozīmīgi :

„Vai tev ar' tā neliekas?“

Es: „Kas īsti?“

Kropļis nokāsējās, noliecās man tuvu, dziļi ieska-
tījās man acīs. Manas acis bija aukstas un viņu no-
raidīja, tāpēc tas vēlreiz nokāsējās, bikli pavīpsnāja
un čukstēja:

„Vai tu no tiesas nepamani, kādu likumu Madaļa
met, kad tai... Kad viņa grib pieiet kādam pie
sirds?“

Pēkšņi sapratu visu. Man apžilba acis. Tā tad
viņš zināja? Tā tad priecājās par savu sievu, ne-
vis...

Bet Mikolaitis čukstēja vēl tāpat:

„Mans prāts nav mierīgs. Domāju, jāuzrāpjas
uz tilta, jāpagaida viņa. Tāda vējaina, tāda nemie-
rīga diena.“

Pēc brīža mēs abi stāvējām uz tilta Rīgas pusē,
ar sejām pret Centrāltirgu. Pagāja brīdis, bet Ma-
daļa nerādījās. Mikolaiša nemiers pieauga. Turē-
dams mani ciet ar kreiso roku, tas labo piespieda
krūšu kreisajā pusē, un tad viņam bija tik apēnota
un sāpīga seja, it kā tam no pirkstu galiem pret
sirdi izšautos nažu asmeņi. Viņam līdz uztraucos
arī es. Gājēji un nācēji cilvēki šķita nereāli, ēnām
līdzīgi, reāls bija tikai tilts, vējš un mūsu tumšā
gaidīšana. Ledus Daugavā ievaidēdamies drebēja,
grima un cēlās, vējš norāva Mikolaiša cepuri un pār-
svieda margām, bet mēs abi gaidījām mēmi, saknieb-
tām lūpām un gluži nekustīgi.

„Es vairs nespēju,“ pēkšņi nevarīgi ieminējās Mi-
kolaitis, „iesim viņai pretī —“

Bet tai pašā brīdī lejā, no isā viadukta krēslas
iznira Madaļas augums. Viņa nāca galvu noliekusi

un gausi, likās, mūsu gaidīšanas atsaukta un pievilktā pret pašas grību.

Kropļa acis viņu tūdaļ pazina, viņš dziļi saguma pār margām un man likās, ka viņa skats šaujas pretī Madalai, pieņem un apkampj, kamēr Mikolaitis pats paliek kā iztukšota čaumala, bez kustībām, bez balss. Vēl tālu lejā būdama Madala sajuta šo skatu, redzēju, ka tā mazliet satrūkstas, tikai mazliet. Tad tā cēla kāju uz pirmā tilta uzejas pakāpiena, uz otra, un visu laiku, kamēr tā kāpa mums pretī, viņas vīra skatiens gulēja uz tās paceltās, pelēkās sejas kā vaņags karstiem, izplestiem spārniem.

Man aizrāvās elpa. Nu Madala bija jau augšā. Viņa pēkšņi nolaida galvu.

„Jūs stāvat te vējā un jums laikam salst,“ sacīja Madala Mikolaite, un viņas vīrs tai atbildēja:

„Mēs nācām pastaigādamies un drusku apstājāties. —“

Dziļā klusumā pārgājām mājās, paēdām vakariņas. Pēc tam Mikolaitis atslēja kaktā abus krukus un atsēdās savai sievai līdzās uz gultas malas. Tā tie sēdēja, nerunāja, neuzlūkoja viens otru, un viņu rokas gulēja viena no otras tik par sprīža tiesu tuvāk kā citus vakarus.

Es skatījos kaktā tāpat kā viņi, uzlūkoju kropļa krukus un nodomāju, ka viņam drīz vairs to nevajadzēs, jo mazrunīga, liela un barga mīlestība ir īstēnāka par spieķi no Lurdas.

Bet katrreiz, kad manas acis no kakta atrāvās, tumsa man metā pretī Mikolaiša un viņa sievas sejas tikpat baltas, kā tumšs vējainas jūras vilnis ūdensputnu spožās krūtīs.

Divkauja vilcienā

Zemītāni. Mazās stacijas lielais priekšnieks pakustināja gaisu ierastā mājienā, un vilciens sāka iet.

Students Vilis Vanags uzlēca uz vilciena kāpšļa pēdīgā brīdī, aptaustīja, vai cepure nav sagriezusies šķībi, atguva elpu un mieru, ciēnīgi iesoļoja vagonā. Apsēdies sēdekļa stūrī pie loga, pavirši apskatīja citus sēdētājus. Taisni viņam pretī sēdēja aizdomīgs tips ar sarkanu degunu, ko spuldzes gaisma vēl viegli apzeltīja, radīdama diezgan krāšņu krāsu spēli. Pa kreisi no tipa aizplivurojusies jaunkundzīte. Daiļāka par Viļa līgavu Intu tā tomēr nebija, un Vilis no viņas novērsās. Aiz jaunkundzītes — divas vecas vācu dāmas, bālas, taisnas un tērptas melnā. Otrā pusē pie loga brīllains kungs ar laikrakstā nogremdētu degunu un sudraba rotātu spieķi starp cēļiem. Vēl viena pilsoņu kundze un lauku sieva. Nekā interesanta.

Vilis mierīgi ierāva galvu apdilušajā samta apaklē un domāja tālāk savu steidzīgo domu.

„Pamatkapitāls — divdesmit septiņi lati. Pasūtīts kostīms, simts trīsdesmit lati, puse iemaksāta. Var gaidīt. Dzīvoklis samaksāts. Miers un prieks. Elektrība — četri lati. Vienpadsmit dienas nenoslēgs. Var gaidīt. Lekciju nauda pienāks no laukiem... Bet pusdiēnas? Lūk āķis.“

Konduktors apstājās pie Viļa, Vilis paņēma biļeti un turpināja domu:

„Jogs „Charīdās“ nogulēja zemē aprakts, vairāku kareivju apsardzībā, trīs mēnešus. Šai laikā tas neēda, nedzēra un pat neelpoja. Pēc ārstu aprēķina,

cilvēks var iztikt bez barības — — tā! Divdesmit latu parāds kollēgam Priedem pilnīgi piemirsts, un tas jāatdod. Goda lieta. Priede ir bagāts, un nabadzība cilvēku viņa acīs pārvērš nicināmā parvenijā. Tā tad! Parīt Inta svin savu pilngadību. Tai laikā man būs kabatā labi ja četri lati. Inta ir bagātu vecāku meita, tādai dāvana zem trīsdesmit latiem neiedomājama.“

Saplacis zem smagās likteņa rokas, Vilis nolaida acis uz vagona grīdas un sastinga. Pie loga uz grīdas, atzvēlies pret ārsienu, maigs un tīrs kā puķes acs, puskrēslā vizēja diezgan liels slīpēts akmens. Nevaļinojami dzidrais elektriskās gaismas lūzums akmens slīpējumā likās nepārprotami apliecinām tā piederību dižciltīgajai briljantu saimei. Vilim zem cepures malas nosvīda piere, un domas sāka trakot.

„Mans pienākums ir tūlīt to pacelt un atdot konduktoram. Bet — ak, vai — cilvēki ir tik neuzticami un mantkārīgi. Ja es to atklāti pacelšu, tam turklāt tūlīt atradīsies īpašnieks. Varbūt tas ar spieki? Nē, viena no vācu madāmām, kam kažoks ož pēc kodēm. Sāksies neiedomājams sajukums, u. pa to vidu — — ko lai es daru? Ko lai es daru? Galu galā, akmens ir mans. Likteņa dāvana istā brīdī. Es būšu liekulis pats pret sevi, ja man gribas to ņemt un es nepaņemu. Vai es to atņemšu nabagam? Nē. Kas var tādu akmeni valkāt, ir pie mums rets bagātnieks. Skopulis, jo ir braucis trešajā klasē. Droši vien — žīds.“

Viņš veikli uzbūra acu priekšā nejēdzīgu līkdeguni ar apkošļātiem nagiem, resnu zelta ķēdi, taukainu apkakli... Stop! Vai akmeni neredz kāds cits? Pie šīs domas Viļa acis sastapās ar pretisēdētāja acīm, un viņš nobālēja. Saburzītā rudā mētelī tērptais tips ar sarkano degunu uzlūkoja Vili nemīlīgi un asi. No Viļa sejas vīra acis noslīdēja uz grīdas, kā Vilim likās, pakavējās pie akmens, un vēl

asāk paskatījās Vilī. Itin kā gribēdams vīru nomākt un iznīcināt ar savu pārākumu, Vilis atgāza galvu krāsainā cepurē un nepacietīgi pagrozījās sēdeklī. Bet vīrs atgāzās tikpat bezkaunīgi, un ūsas sakustējās ap viņa muti kā biezas ķīša spuras. „Galu galā, akmens tam varbūt nepieciešamāks kā man,“ Vilis veltīgi centās apskaidrot savas domas, bet tūdaļ sacirtās:

„Neparko! Nekad! Kas tas par šaušalīgu tipu, kāds viņam deguns, ūsas, ausis, kā smird viņa drēbes. Kā gan šī strādnieku suga deģenerējas. Deguns liecina, ka viņš dzer vairāk, nekā līdzekļi tam atļauj. Katrā ziņā viņš bieži velkas mājās piedzēris un — droši vien — sit savu sievu un pienācīgi nepagādā mazgadīgos bērnus.“

Te strādnieks sāka čamdīt ar roku kabatā un izvilka mutautiņu. Tas laikam arī pašam likās par netīru, jo tika steigšus atgrūsts atpakaļ. Mutautam sekoja pīpe, kuŗu strādnieks apgrozīja pirkstos, nesteigdamies piebāza ar tabaku, ielika mutes kaktā, uzšķīla uguni un sāka pīpi sūkt.

„Kaŗa viltība,“ nikni nodomāja Vilis, „tūliņ viņš ļaus pīpei krist, nolieksies un pacels briljantu. Vienkārši briesmīgi, ka vagonos ļauj smēķēt un bojāt gaisu. Bet nu smēķēšu es ar, lai viņš redz, ka manevris saprasts.“

Zīmīgi paglūnējis uz „tipu“, Vilis izvilka papirosu etviju, paņēma papirosu un aizsmēķēja. Strādnieks atkal atgāzās pret atzveltni, piemiedza acis un, Vilim likās, nejaukā zobgalībā aplūkoja Viļa kakla saitī un rokas.

„Tu jau kaunēsies noliekties, ak tu memmes dēls, baltcepure,“ šķita sakām strādnieka acis. Vilis nepatīkā novērsās un sāka vienaldzīgi pūst dūmus tumšajā logā.

Aizplīvurotā jaunkundze strādniekam līdzās vairākkārt skatījās uz Vili, bet viņš ar vienu skatu satrieca visas viņas iespējamās cerības.

„Tu esi tikai tukšgalvains, bezgaumīgi izkrāsots un izrotājies radījums,“ teica Viļa bargais skats, „ja tu te nekvernētu un neēstu acīm manu studenta cepuri, es sen jau būtu noliecies un pacēlis to“.

No jaunkundzes Viļa acis atkal pievērsās strādniekam un spožais skats, ko tas sastapa, liecināja, ka „šis tips“ nomodā par katru Viļa kustību.

„Man neesot dūšas? Ak tu nožēlojamais,“ skatās Vilis, „pagaidi, tūliņ tev nometīšu cimdu —“

Pašam negaidītā grābieniā Vilis tvēra pēc savas cepures, lai norautu šo traucētāju, tūdaļ satrūkās un roku atrāva. Strādnieka ķīša ūsas saspurojās platā izsmieklā. Nu Vilis sāka vēdināt sev seju ar grāmatu, ko visu laiku bija turējis sastingušos pirkstos un, kad šķita atstājis pietiekamu sakarsuša cilvēka iespaidu, noņēma cepuri, gribēja vēdināt ar to, bet atjēdzās, ka sevišķu godu tas cepurei nedarīs. Tad gribēja cepuri pakārt vadzī, bet tā nogāzās uz grīdas un Vilis sabijās no sava prieka. Ūsainais strādnieks izņēma pīpi no mutes un izstiepa roku, bet Vilis necerētā veiklībā noliecās pirmās — acis iedzēla balts stars no akmens puses — Viļa pirksti sagraba — cēla — pacēla — tikai cepuri. Atliecies un noliecis to sev aiz muguras, Vilis drebošiem pirkstiem izvilka otru papirosu, saburzīja un iebāza kabatā.

„Esmu glēvs, nicināms, pilnīgs idiots,“ lamāja Vilis sevi un paškielēja uz strādnieku.

„Tā ir,“ smīnēdamas piekrita strādnieka acis.

Tai brīdī aizplīvurotā jaunkundze iekāsējās, un šis kāss Vilis satrieca kā kāds pērķons.

„Tā tik vēl trūka,“ izmisīgi domāja viņš, „tā tik vēl trūka! Nu arī šī kaza zem plīvura paskatīsies uz grīdu un redzēs vērtību, kas tur mētājas (ak, Dievs, kurā piestātne tā bija?!“

Tas bija jāaizkavē, lai maksā ko maksādams. Vēl skats uz strādnieku (bet tas likās gluži drošs par

savu ieguvumu un sēdēja mierīgi), tad Vilis izstiepa kaklu un teica ļoti saldā un nemierīgā balsī:

„Es ļoti atvainojos! Brauciens vakarā ir tik garlaicīgs. Vai drīkstu jaunkundzei piedāvāt savu grāmatu?“

(Ko tu dari! Vagonā uzrunāt sve-šu dā-mu!)

Jaunkundze izstiepa roku, ērmoti pavīpsnāja lūpu kaktiem un pēkšņi pieņēma visai garlaikotu un augstprātīgu grimasi.

„Ak, šie studenti,“ likās sakām viņas mutes kakti, bet zobgalīgā grumba pierē: „Pazīstam. Don Žuāns.“

Nu Viļa Vanaga dusmas pievērsās meitenei:

„Skat, liekulīgais radijums! Visu laiku pati koķetēja, nu pieņems attiecīgo pasivitāti... Taktika! Flirts! Blēņas.“

Vilim radās sajūta, ka viņš no pazolēm līdz pakausim pārvēršas riebumā un nelabvēlībā pret cilvēkiem ap sevi. Viņam likās, ka visi viņu pēc sarunas ar jaunkundzi uzlūko un nosoda.

„Cik gan tie visi nejauki,“ viņš domāja, „cik labi tos pazīstu! Cik liekulīgi, pilni slepenas augstprātības, tukši, skaudīgi, mulķīgi!“

Uzreiz, kā balta uguns: „Inta! Akmens! Dāvana!“

Iss skats — briljants vēl turpat. Bet nu gan bija pēdīgais brīdis rīkoties. Attapīgi. Veikli. Tūlīt. Nevar? Var! Ar tādu dāvanu lepnā Inta būs uzvarēta — un tad viņam būs spēks — varēs simtkārt atdot pasaulei akmens vērtību.

Piestātne. Īstā laikā... Izkāpa brillainais kungs un vācu dāmas. Atlika lauku sieva, jaunkundze plīvurā, „tips“ un Vilis.

„Es izstiepšu kāju un uzlikšu akmenim,“ laimīgi attapās Vilis, bet tai pašā brīdī strādnieks pacēla platos voiloka garstulmeņos ieautās kājas par sprīža metu uz priekšu.

Viļa un strādnieka skati sakrustojās kā balti divkaujas asmeņi.

Ak tā? Labi. Vilis diezgan droši izstiepa kreiso kāju un skatījās strādniekā tik bezkaunīgi, cik vien prazdams. Strādnieks ieņēma dziļu, mierīgu elpas malku un nevižīgi pacēla kājas vēl tālāk. Tagad Vilis pastiepa labo kāju. Strādnieks izstaipīja kamiešus, viltīgi nožāvājās un izstiepa abas kājas tā, ka strupie garstulmeņu purni sadūrās ar Viļa kurpēm.

Nu Vilim pietika slapstīšanās.

Viņš cieti piespieda kurpes strādnieka garstulmeņiem, bet saņēma ciešu un pilnīgi noteiktu pretspiedienu.

Vēlreiz — tas pats.

Pīpi no mutes izņēmis, strādnieks īgni vīpsnāja Vilim sejā.

Ak tā?

Vilis uzmanīgi pastūma abus kurpju purnus zem strādnieka kājām, aplaizīja sausās lūpas un teica sīkā, griezīgā balsī:

„Atvainojiet, jūs minat man uz kājām.“

„Ej,“ noņurdēja strādnieks un nu no tiesas stingri piemina Viļa kurpes. Pie tam viņa strupais, sarkana deguns zalgoja kā rasā iesviests aveņābols.

Piestātne. Ak, prieks! Jaunkundze atdeva Vilim grāmatu, veltīgi pasmaidīja, vīlusies pameta pār plecu skatu un izgāja, nesastapusi pretskata.

Ārā izvilkās arī lauku sieva.

Vilis un strādnieks palika divatā. Vilciens sāka iet.

„Jūs minat man uz kājām,“ nu jau gluži neganti iespiedzās Vilis; tad strādnieks uzmīna tik cieti, ka Vilis iestēnēdamies iespēra pa voiloka garstulmeņiem.

„Ko tu no manis gribi,“ bargi prasīja strādnieks un spēra pretī, „ak tu — skolas puika!“

Zaļš viesulis sagriezās Vilim acu priekšā.

Viņš savilka kājas kā atsperes.

Trieca uz priekšu.

„Krakš!“

Kaut kas nobrakšķēja, pārsprāga kā samīts rieksts, un Vilis apmulsis paskatījās uz grīdu.

Sīkās šķembelēs sairis, tukšā un vieglprātīgā stikla spožumā gluži līdzīgs pagalam samītai un sašķīdušai cerībai, uz grīdas gulēja Viļa „briljants“.

Viļa Vanaga piere atkal nosvīda, viņš juta kauna sājumumu uz mēses, likās, ka nervi džinkstēdami pārtrūkst, un bez dzīvības, bez enerģijas atstātā miesa nevarīgi sašļuka vagona sēdekļi.

Vilciens apstājās Vecākos.

Strādnieks paņēma no plaukta finiera somu, draudīgi atskatījās uz Vili un gāja ārā.

„Vecāki. Man jāizkāpj,“ attapās Vilis un metās aizgājējam pakal. Nakts bija tumša kā pāršķelta velnābola sakne, murmināja rets atkušņa lietus, un Vilis, sīks un saplācis zem sava kauna, vilkās strādniekam pakal pa izkurtējušu un sabradātu sniegu.

„Cik gan es esmu nelaimīgs,“ Vilis sev teica, „pilnīgi nožēlojams, nicināms un nelietīgs izdzimums.“

Viņam sametās sevis briesmīgi žēl, pēc brīža arī strādnieka, kurš vēl arvien kumuroja Vilim pa priekšu — drīzāk jūtams, nekā redzams. Galva un augums pazuda naktī, sniega atgaismā gausi cilājās tikai strādnieka kājas.

„Kādas viņam platas tās kājas un cik lēni viņš tās cel,“ domāja Vilis, „katrā ziņā viņš ir ļoti nostrādājis, noguris, varbūt nevesels.“

Vilis gāja tālāk. Pēc brīža, gandrīz izmisīgi:

„Kur es eju? Manas mājas ir uz otru pusi.“

Un tomēr viņš nespēja atraut acis, nedz aizbēgt no strādnieka platajām kājām.

Taad smadzenes gluži negaidot atrada izeju.

Viņš kaut ko nometa dubļos, atkal pakampa un skrēja strādniekam pakal.

„Jūs — šito — pazaudējat,“ viņš sacīja drebošā balsī, sniegdams strādniekam savu maku. Strād-

nieks atgrūda Viļa roku, ierāva galvu plecos un šņāca:

„Nu, vai tu neesi viens piedzēris lops? Ko tu gribi? Ko tu piesienies? Kārtībniek!!“

Tai pašā brīdī skaļa, svarīga plauka nožvīkstēja uz Viļa vaiga tā, ka viņam asaras sasprāga acīs.

Bet pēkšņi burvība bija lauza, Vilis Vanags sajūtās atpestīts no milzīgā kauna svara un dīvaini mīnādamies no vienas kājas uz otru sāka nevaldāmi, bezrūpīgi, pateicīgi smieties.

Apstulbušais strādnieks nosplāvās un aizmetās naktī lieliem, sirdīgiem soļiem.

Launā uguns, labais lukturis un Augustīnes jaunkundze

Starp paziņām un draugiem, kuŗi man apņik vai mani iepriecina, visuzmanīgākais ir jauns stūrmanis Inga, tas pats, kuŗš man reiz pasacīja naivā gudrībā:

„Jūs braucat bez kompasa, mana dārgā.“

Lai šis mans bēdu ceļš tad nu būtu kaut cik gaišāks, lāga zēns man reiz uzdāvināja sudraba, emaljas un dārga stikla lukturi, ko man par prieku esot licis pagatavot veiklam tālo austrumu zeltkalim. Kad lukturis bija no papīra iztīts un nolikts uz mana galda, tas piepildīja istabu ar daiļumu, smalkāku par bites spārnu dziesmu, ar sudraba baltajām ugunīm, emaljas rožainumu un vijolišu zilumu. Luktura atjautīgi un gudri savītās inkrustācijas, veca vīna dzirkstelēm līdzīgais spožums stikla slīpējumā bija tik jauki, ka es un Inga labu brīdi klusējām un patiesi nebijām droši, vai tobrīd neiemīlēsim viens otru vairāk, kā bijām nolēmuši un kā mums nāktu par labu.

Atguvusies, lai Ingu atbaidītu, pieņēmu visai nevērīgu un nonšalantu pozi, bet Inga vientiesīgi sacīja:

„Šis lukturis ir labi veidots kā jūsu seja un locekļi, dārgā,“ pēc tam, izņemdamš no kabatas baltu sveci:

„...bet šī, kad to aizdedzinās, lai spīd no tumšā trauka kā tas gars, kas katru miesu no iekšpuses apgaismo.“

To teicis ielika sveci jaunajā lukturī, aizdedzināja, aizvēra luktura slēģus, bet — ak vai — sve-

apgaismotā loga. Logā bija ieklāta liela papīra lok-
sne ar slīpu uzrakstu:

„Neej garām, Dievs sauc arī tevi.“

Kamēr pārliku savā prātā šo visai viesmīlīgo De-
bestēva aicinājumu, pēkšņi tiku sagrābta aiz rokas un
vilкта labu gabalu sāņš. Tik pēc trim soļiem ierau-
dzīju sparīgo vilcēju, ko iedomājos esam pašu ne-
labo, kurš mani par varī grib atraut no debesu lie-
tām. Tomēr arī šoreiz — kā jau itin bieži — tas, ko
par velnu notur, nebūt nebija velns.

Ieraudzīju šauru, apvītušai tējas rozei līdzīgu jau-
nas sievietes sejiņu zem tumšām cepures malām, bez-
cimdū dūrē sažņaugtu lietussarga rokturi un divas
platas, tumšas acis. Te jau sieviete arī apstājās, at-
laida manu elkoni un atvainojās ļoti maigā balsī:

„Piedodiet, ka jūs tā nogrābu. Man neparko ne-
gribējās jūs tur ielaist.“

Brīdi mēmā ziņkārē soļoju līdzās būtnei, kas
centās mani tik enerģiski atpestīt no Pestīšanas Ar-
mijas, bet pēc īsa klusuma viņa man nevarīgi atzi-
nās, ka patiesi nezinot, ko mums tālāk iesākt, le-
dvesme, kas to pārņēmusi mani redzot pie loga,
pašreiz pazudusi bez vēsts.

Mēģināju to lietu nokārtot bez viņas iedvesmes
palīdzības, uzaicinādama savādnieci pie manis ie-
dzert glāzi tējas.

Visu vakaru mazā svešniece bikli nosēdēja uz
manas tachtas stūra kā uz kādas bezdibeņa malas,
un šī vakara laikā uzzināju, ka Augustīnes jaunkun-
dzei esot rokās daudzu patiesību atslēgas un tā pie-
derot sektei, kam sevišķi labas attiecības ar debe-
sīm.

„Patiesības atslēgas“ savu mūžu nav bijušas
manās necienīgās rokās, un man nebija iebildumu
ar tām iepazīties. Tāpēc vienkārši uzaicināju mazo
sektanti apmesties kādu laiku dzīvot pie manis.
Man viņa bija iepatikusies, jo katrs nebijis cilvēks
man ir reta puķe, bet — sev par postu — biju iepa-

tikusies arī viņai; tā pieņēma manu priekšlikumu, jo esot pasaulē viena, bez mātes, bez radiem.

Augustīnes jaunkundzes maigumu pret mani apēnoja tikpat dedzīgs niknums pret maniem vīrieškārtas paziņām un manu alkaino kāri pēc skaistām lietām un izpriecām, kas atsvaidzina nogurušu prātu.

Vispirms tā apskatīja manas grāmatas, atrada lielāko tiesu no tām „sadedzināmu dzīvā ugunī“, bet kad es protestēju, tā vismaz novāca no galda Fransa ģīmetni un nobāza grāmatplaukta vistumšākā nodalījumā Bodlēra dzeju grāmatu un Flobēra „Salambo“. Turpretī „Dekameronu“ tā žēlīgi atstāja savā vietā, jo Bokačo apsmieklis skarot tikai katoļu baznīcu — un pilnīgi pēc nopelniem. Lāvu viņai rīkotes tikai tāpēc, ka tā bija bāla, vāja un runāja tik aizgrābjošā un daiļskanīgā balsi, ka pat akmeņi tai paklausītu.

Drīz mazais, jocīgais despots brunčos nobēdzināja skapī manas tualetes raibos niekus, izlēja ūdens izlietuvē labo, silto lauku vīnu un kailajai Pana statuetei plauktā uzvilka zīdpapīra svārkus, tā ka apkaunotais Pans visai traģikōmiski sāka līdzināties Diogēnam, par ko vissirsnīgākās bēdas laikam bija viņam pašam. Visulielākā nepatika Augustīnes jaunkundzi sagrāba pret manu dārgo lukturi, Ingas dāvanu.

„Kāda gan tam nozīme, ja tas nespīd,“ viņa prasīja.

„Tāds tas ir jauks un mīlīgs, kā cilvēka miesa, ko —“

Tālāk Augustīnes jaunkundze neklausījās un sāka raudāt. Šoreiz asaras nelīdzēja, lukturi nelāvu aizkart, bet no tā brīža Augustīne uzlūkoja lukturi kā vanags baltu cāli un trīsas to sagrāba šī priekšmeta tuvumā.

Neraugoties uz Augustīnes jaunkundzes patvarību, mēs labi satikām, jo viņa mīlēja ar mani daudz

runāt, man savukārt patika klausīties viņas balsi, bet viņas valodu saturs mani bieži bezdievīgi uzjautrināja.

Tās dailrunība, runas veids un pārlicības spēks bija taisni apbrīnojami, žēl, ka nesapratu pusi no visa, ko dzirdēju.

Tā runāja par debesīm tikpat bieži, kā kādreiz dievbijīgā atraite Terencija, bet Augustīnes jaunkundzes debesis bija poēzijas pilnas, kaut man nēsaprotamas. Augustīnes jaunkundze stāstīja par „bezgalīgiem rožu dārziem“, „debess kāzām“, par mistiskām liliņām, kas augs man nezināmos platumu grados. Šādas un līdzīgas valodas ar vienu ausi klausīdamās es apbrīnoju Augustīnes jaunkundzi pašu, jo runājot tā pārvērtās un kļuva dīvaini daiļa. Balss skanēja tālas flautas dziļā un skaidrā tonī, iedzeltānā āda likās izgarojam smaržu, mazās rokas piemīlīgi dusēja uz ceļiem un milzīgajās, spodrajās acīs šķita nogrimuši debess ar visiem eņģeļiem. Ja vien viņa tā nemurgotu...

Jā, viens ienaidnieks manā dzīvoklī tai tomēr bija, ne saudzīgāks kā pati Augustīne pret manu lukturi, un tas bija mans kakšis, tumšs un elegants siāmiētis, Augustīnes jaunkundzei istabā ienākot tas uztraucās kā saodis pelu smaku viņas drēbju čaukstonā, svieda tai pretī skarbus šnācienus, spurdza un divdomīgi rūca, pie kam zaļās acis ieplētās tik ļauni platas, ka ap acs varvīksneni vizēja šaura baltuma svītra.

Augustīnes jaunkundze savukārt sacīja, ka kakšis esot nešķīsts, sātāna mīlulis, pagalam amorāls un bīstams zvērs. Nodrebēdama šūdzējās, ka naktīs, murgainā pusmiegā, kakšis tupot tai uz krūtīm kā lietuvēns, bet tam es neticēju. To vietu mans lieliskais kakšis gan būtu izvēlējies atpūtai varbūt vienīgi tad, ja mūsu istaba un viss pārējais jau peldētu plūdu ūdeņos.

Bieži Augustīnes jaunkundze aicināja mani līdz

uz savas sektes sapulcēm, bet es arvien atteicos. No sapulču vakariem viņa atgriezās gluži apreibusi, valgiem deniņiem, sarkaniem plankumiem uz sejas un acīm, kas vienas sveces vietā redzēja desmit. Rudenī, kad violetu asteru padebeši vēsi un svinīgi apņēma daudzu māju dārzus, Augustīnes jaunkundze tomēr varēja gaviļēt, jo beidzot bija izdomājusi drošu līdzekli, kā man ar varu iespiest rokās „pattiesības atslēgas“ un aizdabūt mani uz sektes sapulci. Proti, tā neēda un nedzēra divas dienas un solījās tai pašā garā turpināt līdz savam galam vai manai piekāpībai. Biju spiesta piekāpties. Tās pašas dienas vakarā Augustīnes jaunkundze mani izveda uz ielas. Nu viņa bija mīlīga un jautra, kustēja tik ātri, ka es sev šķitu šī lielā bērna garu patiesi aizdegušos — tik ar uguni, no kuņas man metās bail. Viņa karājās man elkonī viegla, gandrīz bezmiesīga un soli tai līgojās kā sperti uz plāna ledus. Tā plāpāja kā par visparastākām lietām par „degošām sirdīm“, „uzticības mājokļiem“ „augsto līgavaini“, un pie tam izskatījās laimīga un ļoti jauna. No viņas negaidītiem spēkiem tā rāva manu vieglprātīgo miesu pretī drošai pestīšanai. Nonācām priekšpilsētā, brīdām smiltīs, aizgājām gar rūgtenas miģlas aprautu dīķi, ap kuņu kā vēja kokles klusi zuzēja tumši sēru vītoli. Beidzot nonācām vienstāva māju pudurā. Augustīnes jaunkundze pieklauvēja vienas tādas mājas aizvērtam slēgim, pačukstēja kaut ko mēmam, durvis iznīrušam augumam un ierāva manu neuzticīgo miesu mājas priekšnamā, tad istabā, kur dega petrolejas lampa.

Istabas vidū stāvēja brūnu autu apsegta katedra, pie sienām soli ar dažiem sēdētājiem, citādi istaba bija tukša. Neviens nepakustēja, lai mūs apsveiktu, tik kāda pusmūža sieviete ar mazu bērnu klēpi uzsmaidīja man platu, gandrīz ģekīgu smaidu. Augustīnes jaunkundzei uz sola līdzās atsēdusies, ziņkārī aplūkoju sēdētājus. Vīriešu bija maz, vairums sie-

viēšu. Arī pavisam vecu seju neredzēja — jaunākai varēja būt septiņpadsmit, vecākai četrdesmit gadi. Sarkanmatains vīrs ar lielu žokli un trulām, nevainīgām actiņām sēdēja pie durvīm pirmais, aiz viņa vēl trīs vīrieši, kuŗu sejas bija zemu nolaistas. Sievietes bija kādas deviņas. Visvecākā un tā ar bērnu klēpi bez šaubām bija mātes, bet pārējām bija tie sausie, mazliet rūgtie vaibsti, kas iegrebtī visu mīlestības laimi nepiedzīvojušu sieviešu vaigos. Pēc brīža ieradās vēl kāds vīrs, un tā kā visi piecēlās kājās viņu sagaidīdami, pazinu vīrā viņu sludinātāju.

Apsveicis visus un uzkāpis katedrā, vīrs sāka runāt, mūs uzrunādams kā „dārgās māsas un brāļus“. Viņš runāja par zemes un debesu prieku, jaunam brālīm un māsai atgriežoties uz īstā ceļa. Augustīnes jaunkundze saspieda manu roku, no kā nopratu, ka pati esmu dzīvs ierosinājums šī vakara runai. Drīz pēc tam vīrs katedrā sāka stāstīt par lielo grēcinieci Magdalēnu un arī par kādu jaunatgrieztu māsu, t. i. mani, acīmredzot, salīdzinādams mani ar Magdalēnu, tā ka negribot jutos gluži glaimota. Laikam Augustīne to bija smalki informējusi par manām ķecerīgām runām un par to, kā man patīk vīrieši un muļķīgas greznuma lietas, jo viņš beidzot sāka runāt par platiem pazušanas ceļiem un negantību, kas saistīta ar dzīva vīrieša iemilēšanu, kā arī par „šķīstīšanos svētas sajūsmas straumēs“. Lai nesāktu smieties vai sludinātāju nenolamātu, neklausījos vairs viņa muldēšanā un vērīgi pētīju tā seju. Seja bija apaļa, plakana, īstipri uz priekšu izvirzītu pieri. Šaudīgās, tumšās acis brīžam ietvēra visu sapulci īsā, vērīgā skatā, brīžam pazemīgi gulēja zem nolaistām skropstām, bet balsī un kustībās bija kaut kas ļoti salds, neīsts un noguris. Beidzot viņš tomēr aizrāvās, pārvērtās, acis iezaigojās un vārdi plūda ātrāk. Pēdīgajos vārdos daiļrunīgi uzslayējis savas draudzes cildināmo cenšanos pēc garīgām mantām, viņš runu beidza. Tad

sākās galvenais. Katedru atstājis sludinātājs nomazgāja rokas viņam pasniegtā māla bļodā. Pārējie sekoja viņa piemēram. Pēc šīs ceremonijas sapulces dalībnieki saķērās rokās, izveidodami apaļu loku, bet sludinātājs pats nostājās loka vidū. Es nostajos kaktā un viņš, pieri slaucīdams, neuzticīgi paglūnēja uz manu pusi. Lokam pievienojās arī sieviete ar bērnu, tad Augustīnes jaunkundze, kas manu atteikšanās stāties lokā saņēma ar dusmīgu šauro plecu paraustīšanu. Tad, klusi dziedādami, visi sāka soļot apkārt sludinātājam. Atskanēja kā dziedra putna vīterošana bezrūpīgi bērna smiekli, kam tas viss laikam atgādināja rotaļu „Kas dārzā“, bet šos smieklus tūdaļ noslāpēja pieaugušo seju svinīgā un bargā izteiksme. Pūlējos saprast dziesmas vārdus — viņi dziedāja kaut ko pār Dāvīda dejošanu tā Kunga priekšā, un piedziedājums izklausījās apmēram kā: „Mēs dejam kā Dāvīds, kā Dāvīds, kā Dāvīds“. Pamazām dziedāšanas temps paātrinājās, balsis kļuva skalākas, griezīgākas, soļi ātrāki, vēl ātrāki. Pēc dažiem tādas skriešanas soļiem loks pārtrūka tai vietā, kur to saturēja sīkās bērna rokas. Bērna smiekli beidzās bailu saucienā, bet viņa māte, uz to pat nepaskatījusies, izrāva tam savu roku un bērns streipulodams nogāzās kaktā uz manām kurpēm, pirms paguvu to satvert. Arvien skalāk dziedādami, lokā gājēji sāka skriet. Temps pieauga lielā ātrumā, dziedāšana pārvērtās atsevišķos elsainos iesaucienos, tad loks pārtrūka kā gabalos sasprāgusi čūska un nu katrs griezās atsevišķi, atgāzis galvu, piespiedis rokas krūtīm, kājām nīkni stampādams grīdu. Vidū kā vilciņš virpuļoja sludinātājs, brīžam iesizdams sev pa krūtīm. Tas griezās tik ātri, ka viņa pavērtu zobu rinda man drīz likās pārvēršamies baltā jostā ap viņa žokļiem.

Bērnu piespiedusi sev pie ceļiem, skatījos apstulbušām acīm un man reiba galva no cilvēku ākstīgās virpuļošanas. Griešanās apdullināti tie drīz sāka

lēkt uz vietas, sita galvas pret sienu un kauca pār-
vērstās balsīs. Augustīnes jaunkundze, kuŗu tikko
pazīnu izirušo matu viesulī, iekliegdamās apstājās,
atgāza galvu un sāka ērnoti locīties viduklī uz
priekšu un atpakaļ. Mute tai bija vaļā, miesa šķita
kūstam un ar sviedru lāsēm aiztekam no tievajiem
kauliem. Pietūkušās lūpas iešķēla te viena, te otra
zobu rinda, it kā tā gribētu pati sevi aprīt. Locīda-
mās un palēkdamās, tā brīžam uzsvieda savu seju
no ēnas pret lampas gaismu kā traģisku un ķēmīgu
menādes masku, kas mani sastindzināja pieres do-
bumā ievērsto acu baltumiem. Acīmredzot, šī bija
tā „šķīstīšanās sajūsmas straumēs“. Kāda sieviete,
krampjaini smiedamās, atrāva blūzi un abām rokām
saplēsa škrandās tumšo ādu pie kakla. Otra skrie-
dama aizrāva man garām putekļu mākonī, ko tā uz-
virpuļoja no kaktiem saviem platajiem lindrakiem.
Sarkanmatis ar lielo žokli lūkās rijam neredzamu
dzērienu, viņa sejā ieraudzīju dzērāja reibuma stul-
bāko mirkli, Ādama ābols tam kaklā valstījās aug-
šup un lejup. Cits vīrietis grieza mutē brūno zobu
saknes ar sabirzušu riekstu čaumalu troksni, pēkšņi
apstājās, neprātīgām acīm paskatījās visapkārt, no-
splāvās, aptupās kaktā pie māla bļodas un iebāza
galvu līdz ausīm ūdenī. Siks vīrelis šņākdams dau-
zīja dūrēm savas ribas, apstājās pret sienu un sāka
durt ar pirkstu tapētēs, atkārtodams žēlā un ietie-
pīgā balsī: „Jēkab, ēj, Jēkab, vai tu tas esi?“

Kāda sieviete nogāzās uz grīdas, neviens to ne-
ievēroja, mina tai uz kājām un rokām. Vēl cita rau-
dādama apkampa durvju stenderi un nemitīgi pie-
sauca viņai vien zināmu, cik varēja saprast — mī-
rušu cilvēku: „Izkāp no kapa! Parādiēs! Izkāp!“

Sludinātājs sauca: „Tas gars ir liels! Tas gars
ir spēcīgs!“

Bērns, pārbrēcies, elsoja man pie ceļiem. Galvā
man sāka dūkt.

Pār visu šo raganu sabātu, pār tukšumā sviestu

locekļu drebuļiem, pār pinkainām galvām, gaisā sa-
recējušiem miesas izgarojumiem un kodīgiem pu-
tekļiem, arvien vājāka kļūdama, lampas gaisma pel-
dēja kā iesviesta treknā eļļas straumē.

Tai brīdī ar īsu, svilpieniem līdzīgu dvašu uz
manu pusi virpuļoja Augustīnes jaunkundze. Impul-
sam klausīdama sagrābu to aiz rokas, ar otru atsē-
dināju kaktā mazo bērnu, metos istabai cauri, vilk-
dama Augustīni līdz. Pie durvīm atgrūdu veceni,
kas stiepa man pretī tumšu muti, smilkstēdama:
„Prieks iestājies, debesu durvis līdz stenderei vaļā,
sniedz man miera skūpstu, mazā māsa.“ Atrāvu
durvju bultu, pašas durvis, tā mēs izgāzāties
priekšnamā, tad ārā, naktī.

Tumsa mūs apņēma ar viņu nakts un zemes ne-
aptraipāmo šķīstību un es rāvu Augustīnes jaunkun-
dzi ar to pašu spēku, kā pirmīt viņa mani, projām no
trakā sabāta vietas. Drīz cilvēku balsis aiz mums
atgādināja vaiers tikai pagrīdes žurku pīkstēšanu.
Augustīnes jaunkundze nedzīvi karājās manās ro-
kās, laime, ka tā bija tik viegla. Aizrāvu to līdz
dīka malai, pavilku zem tumšās vītolu arkas un ar
dusmām iegrūdu viņas galvu pārīs reizes seklajā
ūdenī.

Atjēgusies tā brīdī drebēja, nekā nesaprata, bet
centās izrauties man no rokām. Tikai ar vislielākām
pūlēm izdevās to izvilkēt cauri priekšpilsētai, iesēdi-
nāt pirmā satiktā važonī un nogādāt mājās, kur Siā-
mas kakšis iešņākdamiēs sagaidīja savu ienaidnieci
un izšāva sarkano mēli kā velnišķīgā izsmieklā.

Tak ar to vakaru īstais posts tikai sākās. Apvai-
notās Augustīnes jaunkundzes eksaltācija tagad
manī pamanīja vai pašu pūķi, svētā gara pretinieci,
noslēgdamās no manis drūmā klusēšanā. Bet tā kā
viņa tomēr bija pašai negribot man piekērusies ar
sava veselā prāta un cilvēcības paliekām, tā drīz
vien atkal mēģināja mani „glābt“ ar murgainām ru-
nām, asarām un vaimanām.

Beidzot viņa šķita atradusi drošāko „glābšanas“ metodi.

Atcerēdamās pirmās gavēšanas panākumus, tā atkal atteicās no barības. Sākumā man tas likās smieklīgi, vēlāk briesmīgi.

Paziņojusi, ka neēdīs nekā, kamēr es neiešu atkal uz sapulci un neatvainošos „Dieva ļaužu“ priekšā, viņa nolikās gulēt uz manas tachtas un neņēma mutē ne kumosa. To viņa darīja ar lielāko sirdermieru, jo atbildību par savu dzīvību tā nu esot nodevusi manās rokās. Viņa izlēkšot pa mūsu ceturtā stāva logu, tikko es saukšot ārstu, kā biju solījusies, ielaidīšot dzīvokli kādu svešu cilvēku vai izpalikšot ārpus mājas ilgāk par desmit minūtēm. Tā pagāja divas dienas. Augustīne neskatījās ne virsū gaļai, ko tai piedāvāju, bet tomātus atgrūda no sevis kā pašas karstās elles ogles. Pa tālruni sarunājos ar vairākiem nervu ārstiem. Visi deva padomu piejaukt viņas ēdienam miega zāles vai piesiet to pie gultas. Bet ilgi runāt nedrīkstēju, pakampu tirgotavā kaut ko ēdamu un skriešus devos uz savu istabu, bailēs, vai Augustīnes jaunkundze vēl dzīvo. Miega zāles iedot bija neiespējami, jo tā neēda un dzēra pie ūdens krāna. Es pazaudēju visu aukstasinību. Neviena priekšā neesmu tā pazemojusies, kā pret šo vājprātīgo mocītāju. Tupēju pie viņas gultas uz ceļiem ar piena glāzi, ar visu savas dairunības spēku veltīgi pierunādama to iedzert kaut vienu malku, un par šo ākstīšanos smējās tikai saule platajā logā un mans velnišķīgais Siāmas kaķis. Atlika tikai gaidīt, kamēr tā iemieg, sasiet viņu un tad skriet pie tālruņa saukt ārstu. Taču, kā manu nodomu nojautusi, Augustīnes jaunkundze neiemīga manā tuvumā veselū nakti vai iesnaudās tik viegli, ka mana tuvā elpa to pamodināja. Tā gulēja zem segas dzīļi elpodama, un tumšās acis no vaskainās sejas pavadīja katru manu kustību ar draudiem, lūgumu un nepanesamu, stulbu pacietību. Es kustējos pa istabu kā

mēnešsērdzīga, slēpdama stipru auklu aiz blūzes izgriezuma, tā sev atgādinādama bendi, kas uzglūn nabaga upurim.

Pie durvīm bieži klauvēja paziņas, bet es nedrīkstēju nevienu ielaist — tūdal Augustīnes jaunkundze zīmīgi skatījās uz logu. Biju jau gatava piekāpties par spīti pašas saprātam, kad notika negaidītais — trešā bezmiega naktī mūsu negulēšanas dīvkaujas uzvarētā Augustīnes jaunkundze iegrīma cietā, nāvei līdzīgā miegā. Žēlums un riebums pārmaiņus grauza mani, saistot gulētājas nožēlojamus, bet vēl daiļos locekļus. Tie izskatījās izbalējuši un apvītuši kā ilgi trūdus gulējušas rožu lapas, kurās jau apstaigā tumši pazemes grauzēji un aprij bezveidīgs pelējums.

Pēc tam uzrāvu plecos mēteli, izslidēju no istabas un kā spoks nošāvos pa neapgaismotajām kāpnēm, līdz sētnieka dzīvoklim. Sētniekam bija arī piena veikals un tālrūnis. Uzmodinājusi lāga vīru, kurš mani pašu noturēja traku, kaut ko nesakarīgu paskaidrojusi, beidzot dabūju pie tālrūņa samiegojušos ārstu. Pagāja labs laiks, kamēr tas saprata manu šļupstēšanu un pierakstīja adresi, solīdamies ierasties iespējamā ātrumā. Pēc tam skrēju atpakaļ uz savu dzīvokli.

Kas zin, kā uzmodusies, kādiem spēkiem atrāvusi saites no rokām, bet vēl arvien sasietām kājām Augustīnes jaunkundze bija aizkļuvusi no tachtas līdz logam.

Manas ienākšanas brīdī tā gulēja uz grīdas pie loga, ar muti uz leju, kaut ko apsegusi plati ieplēstām rokām. Grāmatu plauktā ielēcis iztrūcinātī šņāca kaķis.

Brīdī purināju Augustīni, bīdamās, ka viņas sajuuktais gars nu to beidzot patiesi nožņaudzis, bet viņa bija dzīva, tikai bez samaņas. Krizdama tā vēl bija sagrābusi Ingas dāvināto lukturi, laikam ieska-

tīdama to manu grēcīgo miesu, niknumā salauzusi
luktura sudraba rāmi, sašķaidījusi stiklu. Kad paņē-
mu rokās viņas sauso miesu, lai nestu to uz tachtu
atpakaļ, uz viņas pusvērtās mutes ieraudzīju sār-
tas un vijolišu zilas emaljas šķembeles, tādas pašas
zobos, kuriem tā bija kodusi skaisto un ienīsto lietu.

Sveša vaina

Viņas seja bija vēsa, caurspīdīga, līdzīga nesa-
jauktam ezera ūdenim, jo tā bija tikko astoņpadsmit
gadus veca, spožuma un dedzības pilna kā sveces
uguns, tikpat viegli satraucama un kustīga. Viņas
eksaltētā daba prasīja debesīm zīmes un brīnumus,
tāpat lielus darbus, nozīmīgu un izredzētu likteni.

Iepazinusies ar Andreju Silu, par kuŗu nezināja
nekā, izņemot to, ka tam brūnas acis un daiļrunīga
mute, Anna iedomājās to apbalvotu retām un brī-
numainām īpašībām un nešaubīdamās nolēma, ka
taisni ar šo vīru tai jānostaigā turpmākais dzīves
ceļš.

Tāpēc kādā vasaras naktī Anna atgriezās mājās
no satikšanās ar Andreju pilnīgi apstulbusi un rūgta
izmisuma pilna. Pārāk vienkārši, pārāk vaļsirdīgi
atzīdamies Andrejs bija tai uzticējis savu pagātnes
stāstu, un tas nebija labs, nedz jauks. Vīrs, kas viņai
licies cienījams un bez vainas, atzinās, ka reiz tas
dusmu trakumā sakropļojis cilvēku un slapstīdamies
izvairījies sodam.

Izraudama savu roku no Andreja rokas, ar to
pašu it kā izsacīdama tam savu bargo spriedumu:
„tu neesi manis vērts“, Anna atstāja Andreju naktī
vienu un aizbēga.

Visu nakti tā gulēja gultā nepakustēdamās, no-
modā un īgni klausīdamās savu tuvinieku elpā, kas
tai citkārt bija ļoti patikusi. Tagad tai likās, ka ne-
viens no cilvēkiem nav un nevar būt mīlams, jo
katram varēja būt savs slēpjams, tumšs noslēpums,
kāda vaina pie miesas vai dvēseles, kas tika kopta

ar viltīgu noklusēšanu, lai atsegtos nepatīkamas vaļsirdības brīdī.

„Cik taču briesmīga ir cilvēku vaļsirdība,“ Anna domāja, „patiesībā, tā ir viena vienīga netīrumu straume! Gadiem ilgi cilvēks klusē un sakrāj savus melus un pārkāpumus, lai tad pēkšņi ļautu tiem visiem vaļu un lai nelaimīgais, kam tas viss jādzird, aizrītos netīrumos, kas pār to tiek izkratīti! Tagad nu arī es esmu tāds vaļsirdības upuris. Cik nesmalkjutīgi Andrejs man uzdāvināja savu vainu! Kur lai nu lieku šo nastu, kurū viņš pats nav uzdrošinājies pacelt pie gaismas un kas tam sirdī saspiepusi mazu un plakanu?“

Tā un līdzīgi Anna nomocījās līdz agrai gaismai. Vienīgo prieku sagādāja saule, kā balts balodijs uzlaizdamās uz mājas jumta, kas atradās aiz Annas istabas loga. Tuvu nomodu miegā juzdama pakustējās Annas māte, un tad Anna sajuta, ka nevar vairs palikt savās mājās un ar savu tikko dzimušo neuzticību un sarūgtinājumu skatīties citkārt tik mīlotos vaigos.

Tāpēc viņa atstāja zīmīti vecākiem, ka aizbrauc uz Latgali pie šopavasār beigtās vidusskolas skolotājas un ka tur viesosies ilgi — lai mierīgi gaida mājās.

Pēc tam Anna atstāja savu vecāku māju un aizklīda uz Zaslauka pusi, jo gribēja būt tālu no pilsetas samaitātā gaisa.

Netālu no Zaslauka stacijas, mazā zāles klajumā aiz malkas grēdām, Anna apstājās atpūsties. Ātrajā gājienā piepūlējusies un sakarsusi, viņa ar patiku ieoda rāsas salto smaržu, kurū drīz nomāca vēl stiprāka un patīkamāka zemes smarža. Aizgrābta Anna domāja par zemi, kas maigi sakrāj savās tumšajās klētīs stādu, zvēru un dzīvnieku trūdus, paglabādama tos tik rūpīgi, itin kā baltie kauli būtu sudrabs, vēl maigāk, kā baznīcas glabā savu

svēto atliekas, kā kad zemei visi cilvēki būtu vienlīdz svēti, un visas paliekas — relikvijas.

Silti apmiglotām acīm Anna izjuta visu šo zemes labvēlību, iedomāja mēmu un nevainīgu koka sakni ieaugam savās mirušās miesās, un pēkšņi zinādama, kas tai darāms, čukstēja zemei:

„Ai, tu, svētīlaimīgā kapsēta, miera un uzticības stiprais mājokli! Pieņem arī mani, jo tu redzi, ka man nav vairs nekāda prieka pie dzīvības.“

Pie tam tā kā atbildi gaidīdama nolieca galvu, bet zeme neatbildēja.

„Es bēgšu uz laukiem,“ apņēmas Anna, „lūk — īstais ceļojums pie miera. Tur ar kādas puķes sārto, mīlīgo muti zeme man pateiks jauku labdienu un nems savā klēpī.“

Pēc brīža Anna iegāja stacijā un ilgi nedomādama nopirka biļeti uz Brākšķiem, jo tāds stacijas vārds Annai atgādināja džungļus un krēslainu vientulību. Kā apliecinādams šis iedomas liktenību un teicamību, pēc stundas nāca arī vilciens uz turieni un vēl pēc pusotras stundas Anna izkāpa Brākšķu stacijā.

Vīlusies un nepatīkami pārsteigta Anna atradās pie nesen celtas, piemīlīgas ēkas platiem logiem. Arī ēkas tuvumā nekas nelīdzinājās džungļiem. Stacijas labajā pusē sliedes ielocījās krāšņi cirtainā lapu koku mežā, kreisā pusē aiztecēja ātra, šaura upīte. Sliedes šķērsoja balts lauku ceļš, ko no abām pusēm kā balti un rožaini vakara ūdeni apskaloja dābola lauki. Kāds zēns bradāja pa dābolu kā svētēlis, bet norā aiz dābola gaiņījās lopi un kā apskurbis smalki un aizgūtnēm rēja suns.

Anna nokāra galvu un, kā bēgdama no priecīgā zēna, aizgāja pa sliedēm uz meža pusi.

Anna griebēja mieru.

Tā cerēja nonākt tumšā un mēmā egļu biezoknī, bet ieklīda bērzu barā, un divas plāpīgām strūklakām līdzīgas apses svieda tai vaigā dzeltānus sau-

les dālderus. Tālāk Anna iekūlās piesaulē pietvīkušā meža plavā, kur tai bija jāgrīlojas no ziedēšanas nemiera satraukto puķu dvasas.

Likās, zeme bez atelas sacenšas ar kādu citu planētu, likdama pret izplatījumu pacelties neskaitāmām lauku puķēm. Šīs varenās puķes, lekniem stublājiem, medus un īslaicīgās dzīvības murgu pilnām galvām Annai šķita pati sarkanā māla dvēsele, norūgušās melnzemes pārkairinātais nemiers, trūdu niknā sacelšanās pret iznīcību. Vietām puķes izvirda strūklā, citur spārnaini plīvoja, sametās mezglos, apvēlās platos vainagos. Tās, kuŗas stāvēja atsevišķi, dega ar vējā izsviestu lāpu skurbo prieku.

Neviena puķe Annai neatdeva mieru.

Vilku mēles aplīpa ar biezu, sarkanu rasu.

Vēlinie gaiļa pieši meta acīs dzeltāna spožuma kūlus. Tējas zālē sprēgāja zilas dziirksteles, bet kad pār biezu dadžu krūmu aizauļoja vējš, tas locījās līdz zemei un viņa ziedi kā sārti violeta liesma laizīja smiltis.

Kāda vīstoša puķe Annu taisni iztrūcināja ar savu mēļo ziedu izmīsgo bālumu, kas tomēr vēl nikni cīnījās ar negribētu nāvi.

Sveķenes apsvilināja Annas kājas caur plānām zeķēm, spoži, apdulluši kukaiņu bari gulēja sūrajās pienēs un dzeguzeņu mitrajās sudraba bārkstīs.

Pasaule attinās Annai kā milzu grāmata ar lieļiem, spilgti krāsainiem vārdiem, un ikviens vārds stāstīja par dzīvību, par kuŗu Anna pašreiz vismazāk gribēja dzirdēt. Abām rokām apkampusi vecu ozolu un tam piespiedusi pieri, meitene nopūtās.

„Man ir jāatgriežas pie mazās upes aiz dābola laukiem“, viņa domāja, „te man nebūs miera. Es varētu raudāt — tā šīs puķes mani sāpina! Pie upes es sagaidīšu vakaru . . .“

Sīkiem, lēniem solīšiem, ostīdama neapzinīgi norautu ceļmali, Anna atgriezās pie stacijas un nokāpa no sliedēm. Upes tuvumā viņai atkal nāca pretī

priecīgais ganu zēns. Rokas un kakls tam bija rupjmaizes brūnumā, seja vaļsirdīga un bez noslēpuma kā atvērtas durvis.

„Kur tu ej?“ viņš prasīja Annai un, kad tā neatbildēja, lepnī: „Es arī esmu no pilsētas.“

Viņš gāja uzbāzīgā zinkārē Annai pakal, un meitene nespēja to aizdzīt, jo tas jau bija šo pļavu ķēniņš.

Viņi apstājās pie upes, kas ātri locījās starp siekstām un ūdens augu baltajām saknēm. Tumsa bija ierāvusies vēdzēlu alās, pašā upes dibenā, bet pār tām gaiši zaļā straume bija skaidra un ļoti gaiša.

Kamēr Anna stāvēja ūdens malā un domāja, cik vēsi un patīkami būs te gaidīt vakaru un tad gluži mierīgi iet līdz kaklam — līdz mutei — vēl tālāk, tievais ganu zēns bija nostājies Annai līdzās un meta ūdenī sīkus sprungulus. Pēc tam atkāpās vienu soli, izstiepa kaklu un sāka sirdīgi splaut vilnos, nevīžīgi uzsaucis Annai:

„Vai gribi ko mācīties? Tūliņ trāpīšu skaidai.“

Zēns piepūta vaigus un izsplāva. Skaidai ūdenī sakustējās.

„Šitam burbulim, Trāpīts?“

„Trāpīts —“ bezdomīgi atsaucās Anna.

„Tam meldram viņā malā. Nu?!“

„Jā —“

„Es esmu tāsplāvējs. Es splauju labāk par visiem no šejienes līdz Jelgavai . . . līdz Rīgai. Es šņācu, atsperos un splauju kā pūķis.“

Patiesi viņš šņāca un splāva, atkal šņāca, atkal splāva, sagrauba Annas roku un gavilēja:

„Varu nogremdēt skaidu tavas plaukstas lielumā. Kurš vēl to spēs?“

Vēl lepnāk: „Pamēģini!“

. . . pēc brīža Anna atjēdzās, ar šausmām atrada sevi stāvam pie upes, splaujam straumē un pat

iesmejamies, kad splāviens izvīlīnāja no dziļuma sīku sudraba maiļu baru.

Viņa tumši nosarka, ļauni uzlūkoja savu atspīdumu ūdenī.

„Tas taču... tas taču... nu kā tad tā?..“ mulsi taustījās viņas domas, kad ganu zēns klusi iekliegdamies atskatījās — patragainie lopi brādāja dābolā — zēns metās skriet turp un Anna, domu nepabeigusi, sekoja tam.

„Viņi pārēdisies! Viņi nosprāgs!“ sauca zēns Annai atpakaļ, pār plecu. Drīz lopi apaļām, spožām acīm, neapmierināti purinādami dābola vīstokļus kā kuplas bārdas un pa reizei iešņākdamies, atkal tika izdzīti norā.

Zēns neapmierinājās arī tagad un vaimanāja: „Viņi mirs! Viņi mirs! Vai, vai... saimnieks teica: tie nedrīkst dabūt dābola cik grib — tas ieguloties kā akmens viņu stulbajos vēderos.“

„Ej, ej!“

„Kā tad!“

Zēns apkampa brūnu govī.

„Šī ir Zīle, vislabākā, un būs pagalam! Vērsi sauc Varonis, bet ko tas nu līdz? Drīz tas piepūtīsies kā lielās turku bungas!..“

Nevarēdama palīdzēt zēnam viņa bēdās, Anna skatījās kaklu izstiepusi un domāja ātru domu, redzēdama zēna galvu piespiestu lielai un labsirdīgai govs galvai: „Viens pie otra, viens par otru! Jā, jā — tā ir dzīvība! Tā jābūt! Bet ko es daru? Es stāvu savrup! Kāds posts. Esmu taču vainīga pie visa, kas šai brīdī notiek nelabs, nekā nedarīdama, lai to aizkavētu. Vai! Atpakaļ. Uz Rīgu. Tūlīt!“

Ganu zēnu apmierinājusi, Anna devās ceļā. Ceļu tā uzsāka ar ļoti gaišu un ļoti dedzīgu mīlestības sajūtu, kas līdzīgi modrai gaismai apkampa visu pasauli, bet vislielāko gandarījumu sagādāja Annai pašai. Vēl arvien tā atcerējās divējas acis — grūtsirdīgās un mīkstās govs acis un zēna acis, val-

gas no žēluma un maiguma. No abiem acu pāriem Annai spīdēja pretī noslēpumainā gaisma, dzīvības siltums un spožums, kas piepilda vielu, lietas, augus un visu dzīvo būtņu šūnas, tā pārvērzdams visu pasauli lielā saimē, kur viena labums un vaina atbalsojas otrā, viens atbildīgs par visiem un visi par vienu. Tai brīdī Anna iemīlēja arī savu miesu un pašas jauno, tīkamo locekļu kustības to apreibināja kā gatavu apiņu smaržu.

Ap pusnakti Anna bija jau pusceļā uz Rīgu. Meitene nenogura un nesajuta arī bailes, kad sliedes, pa kurām tā gāja, ienira gaŗā un tumšā meŗa joslā. Arī meŗš tai likās draudzīgs, pilns priecīgu putnu saucienu, pilns dzīvnieku, kas viņu pavada ar labvēlīgu elpu. Nags pie naga, spalva pie spalvas — tā tie visi par Annu cīnītos, ja tai uzbruktu briesmas, viņa bija par to pilnīgi droŗa, jo patlaban zināja, ka tā ir nepiecieŗama dzīvībai tāpat kā dzīvība viņai — lai atkalpotu kādu sveŗu vainu, ko Anna nu noteikti sajuta arī kā savējo.

Nederīgā

Par Alīnu runāja, ka tā stāvot „ar vienu kāju ārpus pasaules“ un neesot daudz dzīvāka par šķirstā guldītu mironi. Tā vienmēr slimoja, vienmēr kāšēja. Viņai slimas bija nieres, aknas un sirds, bet no plaušām atlikusi tikai viena un tā pati pilnīgi sadilusi un izkurtējusi.

„Viņai ir liela dzimta, pārtikuši brāļi Tukumā un uz laukiem“, sūdzējās mana draudzene, pie kuņas Alīna kalpoja, „nezinu, kāpēc tā nedzīvo ar viņiem. Rupjam kalpones darbam tā ir pilnīgi nederīga. Es to paciešu līdzjūtības, ne vajadzības dēļ.“

Mana draudzene bija patiesi līdzjūtīga, kā visas bezdarbīgās dāmas, bet mīlēt tā Alīnu nemīlēja. Na — cilvēks jau nav spiests mīlēt tos, kam parāda savu līdzjūtību, un — cik varēju saprast — arī Alīna pati nevienu nemīlēja. Bet apgrūtinājums tāda Alīna gan esot pamatīgs. Tā esot mazrunīga, gandrīz mēma, tik nožēlojama, ka viņas klātbūtnē kauns smieties, jokot, būt veselam un apsprātīgam. Viesi zaudējot apetīti, ja Alīna klājojot galdu. Bet kur to likt? Nevar sviest uz ielas dilonslimu cilvēku.

Es Alīnu nekad nebiju tuvāk aplūkojusi. Uz manu všanu durvis atvērda, viņa ārviens ierāvās ēnā, redzēju tikai viņas plāno putna degunu un lielās acis biežām, gaišām skropstām.

Kad pēdējo reizi ierados pie draudzenes, tā mani saņēma dzīvā priekā. Alīna beidzot saņēmusi vēstuli no laukiem. Viņas brālīm ziemā mirusi sieva, mājās ienākušas sēras un tukšība — lai māsa neat-

sakoties paviesoties. Alīna nu pošoties ceļā, bet viena neesot laižama. Tā esot nevarīga kā bērns, kāsa lēkmēm uznākot, varot viegli pakrist. Kā par spīti, draudzenei pašreiz karstākais darba laiks. Pavasaris, jādomā par sezonas tērpjiem, jāirē vassarnīca, jālemj, kad vest vīru uz Ķemeriem, kad braukt uz ārzemēm . . . nu, es tak sapratīšot?

Es sapratu un pieteicos Alīnai pavadoņos.

Nolemtā dienā ierados pie Alīnas. Tā bija sakārtojusi savas pāris somas, ģērbusies biežā mētelī un apsarkuša samta cepurē ar sudraba sprādzi. Viņa nedroši uzsmaidīja man, atvadījās — man likās, ļoti vienaldzīgi un bez asarām — no manas draudzenes, savā nedzirdamā gaitā izgāja man pa priekšu no dzīvokļa un klusēdama nokāpa pa trepēm.

Alīna klusēja arī mūsu brauciena laikā, tinās mētelī, kaut bija aprīlis un gaiss vagonā karsts no saulaino logu elpas. Pa reizei tā dziļi kāsēja un garās, mīkstās skropstas mirkšķinādama tad ikreiz žigli paslēpa lūpas mutautā un mutautu tikpat žigli kabatā. Cepures sudraba sprādze viņai bija noslīdējusi līdz pat lielajam putna degunam. Izkāpām E. stacijā. Mūs neviens nesagaidīja — Alīna brālim nebija ziņojusi ierašanās dienu. Prasījām ceļu un gājām kājām uz Sileniekiem, kaut bijos, kā slimā sieva gājienu izturēs. Bet viņa kustējās itin mundri, kaut ribas tai plaši cilājās zem mēteļa, un arī no savām somām tā ar lielu lūgšanos atdeva man tikai vienu, otru piespiezdama sāniem tik cieši, itin kā tanī atrastos piecu Indijas radžu dārgumi.

Mūsu ceļā gaiss smaržoja, zemajos treknā māla laukos tikai patlaban izsīka palu ūdeņi laistīdamies saulē kā bāls, vēja saburzīts zīds. Mums pār galvu aizlaidās meža zosis, šķeldamas gaisu platiem spārnieniem, un viņu norūdītās, varenās krūtis kvēloja vakara gaismā.

Alīna gāja šai dabas godībai cauri un garām acis

nepaceldama, vienaldzīga un neizteiksmīga kā nokaltuša koka ēna.

Līdz ar tumsu nonācām meklētajos Sileniekos. Varbūt reiz te arī bija vilņojis sils, bet tagad māja bija dārzu un labi koptu lauku aprotīta, pilna droši un cieti mītu cilvēku soļu, veselās dvasas un darbīgu kustību. Uz riteņa, kārts galā tupēja svētelis, te labvēlīgi uzlūkodams Silenieku sētu, te dziļdomīgi atgāzdams galvu pret teiksmainiem ezeriem līdzīgiem debess atspīdumiem tālu mākoņu krastos.

Pagalumā mūs sagaidīja suns ar dziļu, gongam līdzīgu balsi un cilvēki vieglām, bet neveiklām rokām un priecīgām acīm zem stāviem pieres kauļiem. Alīnas garais brālis, priecīgs par mūsu ierašanos, uzmanīgi pacēla rokās savu mazo, sauso mūsu un tikpat uzmanīgi piespieda muti abiem viņas vaigiem. Man tas padeva roku kā senai paziņai, aicināja mūs iekšā un drīz mums par godu tika klāts vakariņu galds. Maltītē piedalījās visa saime — mēs, viešņas, Alīnas brālis Arturs, divi Latgales puisi un meita, kuŗa zinķārīgi, caur pieri skatījās te mani, te Alīnā.

Es bieži uzlūkoju Arturu, jo man patīka, ka viņš tad ikreiz biezi nosarkst, puisi, liekas, kaunējās likt rokas uz galda, bet meita, vārdā Marta, veikli un izdarīgi uzlika un visiem piedāvāja ēdienu. Alīna, kuŗai mugurā bija melna mežģiņu kleita, sēdēja pie galda kā sīka, sausa lelle, reti pacēla acis un tikko atbildēja brāļa jautājumiem. Pēkšņi likās, ka izņemot mani, visi kautrējās no Alīnas un sēdēja kā aprāti, pat Marta darbīgās rokas sastīnga abejpus šķīvim. Arturs smiedamies piedāvāja māsai krūzi pašdarināta alus, bet viņa pacēla savas gaišās acis, atkal samirkšķināja sniega sagulētai dzeltānai zālei līdzīgās skropstas un klusi atteicās. Tā grozīja ar dakšiņu šķīvī siera šķēli, un viņa skatīdamies arī citi neuzdrošinājās ēst. Ēdu tikai es, un ēda Arturs

brīžam itin kā vainīgs aplūkodams galdu kā prāto-
dams, kā tam vēl trūkst.

„Es skatos, ēst jūs neesat pēc ceļa izgribējušās,“
beidzot teica viņš. „Marta, klāj viešnām gultas lie-
lajā istabā.“

Tā vēl lielu brīdi pēc pusnakts mēs tikām pie
miera. Māja lēni apklusā. Dzirdēju, kā Alīna klusi
klepo spilvenā, kā grozās segās, bet drīz mani ap-
reibināja miegs. Suņa retā ieriešanās aiz loga ar-
vien vairāk atgādināja sapņainus tāla gonga sitienus,
un istabas dziļais klusums tiem tad atbildēja ar
smalku sudraba skaņu.

No rīta uzmodos ar tik priecīgu sajūtu, it kā
man būtu jāklie dz. Alīna klusi elpoja, un no loga
pār to lija plata gaismas straume, kurā viņas seja
peldēja kā bāla skaida. Tūlīt kļu gluži bēdīga, jo
es taču nebiju atbraukusi palikt šai vietā. Alīna sa-
kustējās, atmodās, pazina mani un pēkšņi ļoti lai-
mīgi pasmaidīja. „Cik labi, ka jūs te“, viņa teica.

Es nolaidu kājas uz grīdas un atsaucos:

„Šodien man jāaizbrauc.“

Alīna satrūkās, savilka segu līdz zodam un čuk-
stēja: „Lūdzu palieciēt. Lūdzu. Man te — man
nebūs labi vienai —“

„Nē, nē, kā nu tā,“ ģērbdamās protestēju es.

Tad vecā sieva vairs nerunāja. Kad biju saģēr-
busies, viņa lūdza man atnest viņas somas no
priekšnama. sapratu, ka tai kauns ģērbties manā
klātbūtnē un izgāju. Otrā istabā uz baso kāju pirkst-
galiem uzmanīgi laipoja Marta. Mani ieraudzījusi
tā plati pasmīnēja, parādīja ar pirkstu durvis aiz
manas muguras un prasīja skalā čukstā:

„Guļ?“

Palocīju galvu, jo man patika lielās meitas cen-
šanās klusi staigāt. Citādi tā stampāja grīdu kā
jauns zilonis.

„Kur ir mūsu somas,“ klusi prasīju Martai. Viņa

tūlīn atstiepa tās no priekšnama, bet paturēja rokās, apstājās man priekšā un teica nolaistām acīm:

„Lai jaunkundze neskaīšas. Es tomēr gribēju jaunkundzei sacīt, ka no viņas... no kundzes... nekāda derīga saimniece mums neiznāks.“

Sniedzos pēc somām, tā meitas vaļsirdību strupi noraidīdama, bet viņa tiepās:

„Nu man tai būšot jāatdod atslēgas... nav nemaz tik viegli uzreiz rīkoties svešā vietā... esmu tā ieradusi...“

Ak tā! Nu sapratu, kādu lomu Marta gaidījusi šai mājā, kādu cerību tai aptumšoja mūsu ierašanās. Likos nedzirdējusi un prasīju:

„Kur saimnieks?“

„Arturs ir plavā,“ novilkta meita, atdeva man somas, bet viņas skats apsvilināja mani kā sejā iesviesta dēgoša pagale.

Kad ienesu somas Alīnai, tā bija jau saģērbusies.

„Nezin, kur te varēs nomazgāt muti,“ domīgi murmināja viņa un sarāvās: blakus istabā Marta ar troksni nosvieda spaini uz grīdas.

Mēs izņēmām no mazākās somas Alīnas pāris kleitas, zāļu pudeles un pulveru kārbas, bet otras somas saturu Alīna man nerādīja — atslēdza, iebāza zem vāka roku, kaut ko aptaustīja, aizslēdza atkal un somu uzmanīgi novietoja skapī pie sienas. Istabu Arturs jau vakar novēlēja Alīnas un manai rīcībai. Tā nu gluži mierīgi izkravājām plauktos Alīnas zāļu pudeles un izgājām no istabas.

Otrā istabā atradām uz galda pienu, maizi un atslēgu bunti, kuŗu lāgā neievēroju ne es, ne Alīna. Martas nebija.

Pēc brokastīm gājām meklēt saimnieku. Atradām to uz pirts jumta, pa kuŗu tas rāpoja mirdzēdams rīta saulē un piesīzdams te vienā, te otrā vietā jumta atlekušos dēlīšus. Mūs ieraudzījis nolēca zemē, piesarcis nāca pretī un deva roku.

„Labrīt. Esat paēdušas?“

Bez ievada Alīna tam teica:

„Lūdzu, brāli — lai jaun kundze paliek pie mums.“

Es muti vien ieplētu, bet Arturs smējās:

„Katrā ziņā! Protams. Mīļi lūdzam!“

Ar to mana ilgāka uz kavēšanās Sileniekos bija izlemta un man patiesi nebija iemeslu pēc Rīgas skumt.

Mājās iedamas atradām purenes, kas mirka kāda grāvja rāvainā ūdenī. Likās, ka tur aizpeld sviesta un medus straume. Gaiss reibināja un skanēja.

Bet Alīna atvēra sauļā mazu kārbu, atgāza galvu un norija pāris dzeltānus graudus.

No simbolisko atslēgu paturēšanas Alīna bija atteikusies. Ar to pašu bija nokārtotas visas Sileniekos iespējamās nesaskaņas, bet īstu prieku Alīnas ierašanās — likās — nevienam nesagādāja. Darbdienās tā gausi staigāja pa istabām ar vecu zeki rokās un slaucīja putekļus no plauktiem un galdiem, jo šie smaržīgie, tumšie lauku putekļi Alīnai likās sevišķi nepatīkami.

Laudīm, arī Arturam tā gāja gaŗām kā mēma, arī laudis no viņas tā kā bijās, tā kā atrāvās. Viņas klātbūtnē netika skaļi smiets, un kad tā sēdās pie galda, laudis nepacēla acis no šķīvjiem. Tikai saimnieks strēba savu virumu lieliem, sirdīgiem malkiem.

Svētdienās Alīna uzvilka savu melno mežģiņu kleiti un līdz vakaram nosēdēja pie mūsu istabas loga, lasīdama — vienmēr vienu un to pašu — mazu grāmatu pelēkā vākā ar uzrakstu „Zaļais nams“.

Es visbiežāk nemaz nezināju, kas mājās notika, jo bieži aizklīdu mežā un laukos. Man bija jāstaigā basām kājām, jo līdzī bija tikai viens pats kurpju pāris.

Kleitu taupīt kaila pastaigādamās nevarēju, un tā nu šīs vienīgās kleitas stērbele drīz saīra un kļuva līdzīga caurspīdigam loga aizkaram, bet elkoņi

spraucās ārā no piedurknēm kā zinkāri baloži no lizdas.

Biju par laisku šūt un lāpīt, labāk tad novēroju, kā strādā Silenieku laudis. Bija jau pienācis maijs, dienas atrotījās visā platumā un garumā kā zeltā šūdinātas jostas un vakaros blāzma ilgi nesakļāva pār apvārsni savu sarkano karogu.

Silenieku laudis augas dienas kustēja laukos.

Redzēju saimnieku, kas bija darbā un dusmās ātrs vīrs. Kad tas bija tīrumā ar zirgiem, zirgi augstu slaistīja galvas un es zināju, ka viņš tiem sit pa nāsīm. Darba rīki brakšķēja un trakoja kā dzīvi viņa sauļās, un kad tas tuvojās ganāmpulkam, suns spiedās ganei pie kājām un māju vērsis ar dēli uz pieres atgāza galvu un launi šūpoja smagos, spožos ragus. Viņu ienīda arī vārnas un žagatas, kuņu pērēklus ar mazuliem tas pa roku galam sasveda mazajā upē. Upmalas birzī aizejot, tam pār galvu bieži aizvēlās melns saniknotu un ķercošu putnu viesulis.

Divi milēja Arturu — darbs un kalpone Marta. Kad tas lika roku pie darba, aiz viņa palika sajauktu smilšu, salauztu rīku, skaidu un pāršķeltu akmeņu pēdas, bet jauna sēta, uzarts lauks vai aptēstu balķu grēda šķita paši brīnāmies, kā un no kurienes tie tik ātri gadījušies.

Kad tas tuvojās Martai, tā aizdegās kā ugunī iesviests linu kūlis, plaukstas pavērās tikko valdāmam aicinājumam un, man šķiet, viņas drēbes, mati un locekļi tobrīd sāka smaržot.

Abi Latgales puīši turējās plecu pie pleca, piedzērās svētdienās, bet darbdienās paklausīgi staigāja saimnieka pēdās un viņu vēja appūstās, raupjās seļās ziedēja naīvas un milīgas acis, kā neaizmirsteles sarkanā mālā.

Tā visi kustēja draudzīgā saimē, saule labprāt atgūlās uz viņu platajiem pakaušiem. Vakaros tie atgriezās barā mājās, pa reizei no viņu vidus platā strūklā uzšalca dziesma vai smieklis. Tad svētēlis

no sava riteņa pievērsa tiem savu apaļo, domīgo aci un iepriecināts, itin kā aplaudēdams labvēlīgi plaukšķināja ar spārnēm un knābi.

Mājās aizgājusi atradu Alīnu mazu un pelēku, kā arvien. Nav brīnums, ka stiprie Silenieku ļaudis to nemīlēja. Liekas, arī Alīna Sileniekos neiemīlēja ne lopu, ne cilvēku. Arī pret mani tā bija atturīga un mazrunīga, kaut labprāt uzturējās manā — un tikai manā tuvumā.

Man tā bija iepaticies Silenieku gaiss, ka pat nedomāju aizbraukt, tā sajuzdamās bezkaunīga, bet laimīga. Bet Alīnai šinīs mājās viss bija par lielu, par rupju, par kustīgu.

Viņa gāja garām iesarkano govju pulkam ar tādu seju, itin kā govju santaino tesmeņu piena smarža varētu to lēnī, bet droši nogalināt. No suņa gongam līdzīgās balss tā nodrebēja, pīļu un zosu barām meta apkārt likumu, viņai sāpēja pat jēru brēcieni un nepatika veco aitu līganā gaita. Taču kaut ko tā iemīlēja vai vismaz šķita tam piekērusies.

Šķūņa galā pie dziļa grāvja auga viens vienīgs vītols. Gandrīz nevarētu sacīt — auga, jo tas bija aizkaltis jau pirms laba laika. Viens pats tievs zars ligojās virs tumšā dobuma, kas vītola bija aprijis visu serdi, virs mizas, kas vāji barota atšķēlās no vītola un platiem gabaliem nogāzās zālē.

Ap šo vītolu valdīja bēdīga noskaņa, nebeidzams dzīvības rudens. Grāvja kalnes izgaroja aukstu un rūgtu dvašu. Ruda zāle skopi ložņāja ap vītola saknēm, nikdama liesā zemē. Vītols ar tumšo dobumu sānos izskatījās kā nogurusi būtne ar neremdināmās slāpēs ieklētu muti. Īstas Tantāla mokas vītols šķita izciešam vakaros. Tad migla vēlās pār dārzu un plāvām kā mīksti ūdeņi.

Baltais miglas līmenis tomēr nekad nepacēlās līdz vītola dobumam. Tā vītola dobums, šī plati pavērtā mute, arī virs veldzētājas straumes izklicda krēslā savas veltīgās slāpes.

Pie vītola Alīna bieži uzkavējās, it sevišķi vakara stundās, turp iedama posās savā mežģiņu kleitā kā uz kādām viesībām. No mājas loga skatīdamās tad redzēju vītola un viņa draudzenes siluetus paceļamies pret sarkanām vakara debesīm divainā vienībā, abus vienlīdz nekustīgus, melnus un noželojamus.

Drīz tomēr pamanīju biklus mēģinājumus salauzt Alīnas klusumu, lēnas rūpes un tikko jūtamam maigumu, ar kādiem Silenieku Arturs pūlējās tuvoties savai māšai. Bija taisni jocīgi skatīties, kā šis vīrs, kas ārā spēra tik smagus soļus, ka zāle šķīta zemē atpakaļ ieraujamies, apklusā Alīnas tuvumā.

Viņš kustējās uzmanīgi, pie galda pasniedza šķīvi viņai arvien pirmai, runājot balss tam ierāvās kaklā. Viņš stāstīja jokus, veltī cenzdamies to iesmīdināt, pārnesa tai no plāvām slotām līdzīgus puķu saišķus, kurus Alīna nezināja kur likt. Tumsā, kad viņa sildījās pie krāsns, pastiepusi ugunij tuvāk plānās plaukstas, Arturs apsēdās taj līdzās uz malkas cērtamā blūka. Redzēju, ka Alīna bikli pievelk svārku stērbeli sev tuvāk, bet saimnieks nesaprašānā aplūko savas lielās rokas, un ka atrast vārdus sarunai ar māsu tam tikpat grūti, kā no jauna mācīties runāt. Viņš locīja savu smago galvu un laīkam nopūlējās savās smadzenēs atrast smalkus sen aizmirstu pasaku vārdus, kas būtu maīgi, labi un neapvainotu kaut kā viņa sīko māsu. Pēc īsas rīstīšanās un stommīšanās tas aprāvās, pietvīka kā pie smaga darba, atstāja savu vietu un ievilkās ēnā kā liels, norāts suns. Alīna tad noskatījās tam pakal savām nedrošām, tuvredzīgām acīm, atkal pievērsās ugunij un viņas vaibstos es saskatīju tikai apmierinājumu, ka to beidzot atstāj mierā.

Tā pienāca jūnija otra puse. Vasara bija auglīga un krāšņa. Pat saulpuķes guldīja uz dārza zedeņu sētas tik varenas, kuplas galvas, ka zedeņi zem tām nosvīda mitri. Gandrīz katru vakaru negaiss pār-

staigāja laukus, bet kā par brīnumu, bieži aizgāja Si-
leniekiem ar lielu likumu garām.

Kādu vakaru bija negribot lieciniece Martas un
Artura sarunai. Tovakar bija negaidīti tumšs, mā-
koņi zemū līda gar debesīm, bet lietu vēl neatnesa.

Negaisu gaidot bija iesnaudusies cerīgu lapenē un
vieglā tumsā pamodos no oļu čirkstēšanas trokšņa
aiz lapenes un Martas balss, kas teica:

„Negais atkal mānās, ies garām. Puķes jāaplej.“

Uzreiz: „Artur, saimniek! Ņem savu roku atpa-
kaļ pie sevīs. Ieraudzīs māsa. Tev jau bail no vi-
ņas.“

Laikam Arturs atrāvās, jo Marta turpināja errī-
gāk un diktāk:

„Kas nu tā palaidīsies, saimniek? Man neklājas
jaukties tavās būšanās, bet... Vai nebiju tev gana
laba, ka sauci māsu mani uzraudzīt?“

Arturs, patumši:

„Viņa nevienu neuzrauga.“

Marta: „Viņai arī nekas nerūp! Slimi laudis ir
lauku dzīvei pavisam nederīgi —“

Arturs: „Vislabāk būs šo lietu neaiztikt.“

Marta: „Nē, paldies. To es nevaru. Ja tu gribi
reiz iet ar mani ne tikai nakts, arī dienas ceļus —“

Arturs, draudīgi: „Marta!“

Marta: „Jā, kliedz vien, Domā, neredzu, ka viņa
tevi no manis atrunājusi? Ko viņa tev laba dara?“

Arturs: „Ko tad? Aizdzīt?“

Marta: „Dod vecuma maizi, lai dzīvo pie otra
brāļa.“

Arturs, spaiņiem šķindot: „Gan būs labi.“

Marta: „Nekas nebūs labi! Kāds tu esi? Kas tev
ir? Ne tu vairs dziedī, ne smeļ. Iebaidīts. Kā tīklā
sapīts.“

Arturs, aiziedams: „Liec tu mani mierā, gan jau.“

Marta brīdī vēl mīņājās pa granti, tad aizdipēja
arī viņas soli. Klusa un nokaunējusies, nezinādama
kur nu likt svešo noslēpumu, izlīdu no lapenes.

Gribēju iet uz šķūni pie vītola un meklēt Alīnu, te sabijos — Alīna iznāca man pretī no dārza ēnas aiz lapenes un savā melnajā kleitā apstājās man priekšā taisna un nekustīga kā tumšā ūdenī iemērķts mēnesstars. Viņa neteica ne vārda, neierastā kustībā cieši pieķērās manai rokai, tā mēs aizgājām uz māju.

Tūlī Alīna aizgāja uz mūsu istabu, atteikdamās no vakariņām. Kad iegāju pie tās, viņa nekustīgi sēdēja uz savas gultas malas. Tāli, zilgani zibeni brīžam izrāva no tumsas viņas noliekto, šauro vaigu. Apsēdos tai līdzās. Viņa paņēma savā manu roku, gribēja ko teikt, nepateica, mēmi pamāja man iet pie miera, cieti saspiedusi manu saņemto roku.

Pret rītu uzmodos dīvainā nemierā. Agra gaisma logā. Palūkojos uz Alīnas gultu — tukša. Ātri apģērbusies izgāju to meklēt. Mājiniieki jau bija pie darba, šķūnī rājās Artura baritons, un latgaļi tam atbildēja neskaidros tenoros. Marta ar slaucenēm iznāca no laidara.

Negribēju tai ļaut uzminēt manas rūpes un sāku klusi svilpot. Mana kleita vienaldzīgi aizvilņoja gaŗām viņas lindrakiem. Rīts bija skaļš un vēss, zālē balta, bieza rasa. Alīnu manas acis nekur neatrada. Jau sāku domāt nelabu domu, kad pamanīju Alīnas melno kleitu aiz ganu ceļa kokiem. Viņa nāca uz māju neparasti ātri, un es steidzos tai pretī.

Tā nāca no mūsu mazās upes puses, viņu skaidri ieraudzījusi es satrūkos — viņa bija ģērbusies vienā kleitā un basām kājām, kur parasti rītos pat istabā tinās mētelī.

„Ko tas nozīmē? Kur jūs bijāt? Neapģērbusies?“

Alīna uzlūkoja mani pirmo reizi ļoti drošām, spodrām acīm un pasmaidīja.

„Man tak arī reiz jānorūdās. Peldējos.“

Viņas mati tiešām bija slapji, ūdens lāsoja gar šaurajiem deniņiem. Apmulsusi un sanīknota, sa-grābu to gandrīz padusē un aizrāvu uz māju.

Otrā rītā Alīnai sākās drudzis.

„Neceliet brēku ap sikumiem. Es sevi pazīstu. Tas pāries,“ sacīja viņa, paceldama no segu kauzdes plāno putna degunu. Kad vēl neaprimu un solījos iet pēc ārsta, acis tai iepļētās, viņa sagrāba manu roku, ar otru roku noliekdama manu seju gandrīz pie savas, un čukstēja balsī, kas mani sabaidīja:

„Vai gan jūs gribat — lai mans brālis nodomā — viņa māšai te tik slikti klājies, ka... Vai jūs varat atbildēt par tādu darbu? Nedarait smagu sirdi — man. Un viņam.“

Tik daudz vārdu Alīna man nekad nebija teikusi, tāpēc šo vārdu nozīme mani sabaidīja. Neteikt? Viņas brālim? Pēkšņi sapratu. Neteikt viņas brālim, ka viņa māšai te tik slikti klājies, ka tā sev darījusi galu! Darījusi galu! Protams. Tikai smalki, nevienam patiesībā to nevajadzēja zināt. Arī man nē.

Biju nelūgta ieskatījusies Alīnas sirdī. Vai tas man tūlīņ deva tiesību izpaust viņas noslēpumus?

Saspiedu deniņus dūrēm un apklusu. It kā sajuzdama, ka es klusēšu, Alīna noglauda manu roku.

Kad pārnāca Arturs, Alīna lika to pasaukt, saņēmusies smaidīja tam pretī un teica, ka mazas iesnas nevar kaitēt viņas sīkstai kaķa dzīvībai.

Arturs noticēja un mierīgi aizgāja.

Alīna nolaidās atkal spilvenos, sagriezās sānš, un es ieraudzīju sarkanās putas ap viņas muti.

Tad, vairs no manis neslēpdamās, tā man palūdzta vienu no saviem divieļiem un pēc brīža tas jau bija samircis asinīs.

Tā līdz pusdienai.

„Es vedīšu ārstu, es viņu vedīšu,“ es teicu.

Divaini pasmaidīdama tā man atbildēja:

„Paldies Dievam, paldies Dievam, šoreiz tas mani vairs nepiecelš!“ Pēc brītiņa:

„Mirēju lūgumus neatraida. Tikai ne ārstu!“

Tā palika bezpalīdzīga.

Pret vakaru viņa pilnīgi pazaudēja balsi un ru-

nāja čukstā. Kad Arturs atkal parādījās durvīs, tā nolieca galvu un izlikās aizmigusi.

„Viņai labāk’,” prasīja Arturs, un es, rūgta un asaru pilna:

„Daudz labāk.”

Krēslā ap māju atkal savilkās negaiss. Alīnai, likās, kļuva labāk, jo tā teica:

„Padod manu somu.”

Nu viņa man teica „tu”. Pasniedzu aizslēgto somu, un Alīna sacīja:

„Tur ir kaut kas iekšā. To tu pēc tam atdod Arturam. Še atslēga.”

Naktī mūsu istabā dega svece, kas, zibenim logā krītot, ikreiz nobālēja un likās dziestot.

Arturs iebāza galvu durvju spraugā.

„Ar labu nakti, brāli, rīt es celšos,” teica Alīna, un Artura galva pazuda. Pēc tam tā lūdza man sveci nopūst. Negaiss bija tuvu. Lietas sastinga tumsā mēmiem, iztrūcinātiem vaigiem. Šai klusumā Alīna teica atkal ļoti skaidri un viegli:

„Ja tev nav par smagu, pievelc manu gultu pie loga.”

Tad, manu roku atbalstīta, mazā, sausā sieva saslējās, piespieda vaigu pie loga un dziļi elpodama mitrā, mutei piespiestā mutautā sastinga tāpat, kā visas lietas ap mums. Viņas sirds sīta man plaukstā un no sitienu nepacietības sajūtu, ka viņa gaida zibeni tāpat, kā to gaida visa pasaule negaisa naktīs.

Tik klusi, ka šķitu dzirdam tikai sausas zāles nopūtu, Alīna teica:

„Vienu vienīgu zibeni. Vienu —”

Tad nostiepās garš, viegli iesarkans zibens, un, it kā Alīnas skats savā steidzībā arī manu būtu aizrāvis līdz, ieraudzīju kroplo vītolu pie šķūņa gala, pavisam melnu, drūmi saslējušos pret zibens pāršķeltām debesīm.

No rīta teicu Arturam, kurš viens ēda virtuvē:

„Viņa nomira šonakt. Viņa nomira ļoti mierīgi.“
Pēkšņi tas nosviēda savu karoti uz grīdas, saslējās taisns un apjukums viņa sejā pamazām pārvērtās nevis žēlabās, bet smagās, nežēlīgās dusmās, un juzdama, ka es pati esmu to dusmu iemesls, nobālēju un atspiedos pret sienu. Artura uzacis drebēja, dūrēs sažņaugtās rokas šūpojās, man likās, viņš tūlī mani saberzīs kā kādu skaidu.

Te viņš atguvās, acis izdzisa, rokas atlaidās, un viņš čukstēja man sejā balsī, kuršu nekad nepiemirsīšu:

„Tā! Nedomājiet... ka es jums to piedošu... ka es jums to jebkad piedošu, ka mana māsa... mana...“

Viņš aizelsās, izskrēja ārā un atgriezās tik ap pusdienas laiku.

Klusi ienācis istabā, kur es apkopu nomīrušo, viņš apstājās pie durvīm ar noņemtu naga cepuri rokās un tumši uzlūkoja mani. Viņa dusmu iemeslu pārdomājušai, man nu bija prieks par tām. Dīvainā kārē redzēt šo vīru vēlreiz kā negaisa satricinātu koku, tam teicu:

„Laikam šī istaba neredzēs daudz asaru, — jo dzīvei viņa taču bija tik nederīga —“

Bet viņš vairs nedusmoja. Roku piespiedis pie kakla, tas man atbildēja dziļākā nopietnībā un bēdās:

„Neviens visā platā pasaulē man nav bijis tik derīgs, kā šī. Es, kas gāžu vērsi pie zemes aiz rāgiem, viņas tuvumā — pie viņas — — ak, ko tur nu! Jaunkundze gan domā: rupjam vīram savās mājās ienākot gan nav jāatrod tur priekšā nekas smalks — nekas, kas viņa prātu darītu lēnu, kas —“

Nezinādama kā palīdzēt beidzot manis saprastajam, teicu:

„Viņa jums ko novēlēja pēc savas nāves. Redzēsim, kas tas ir.“

Bīdamās viņa aizlieguma, steidzīgi vien slēdzu vaļā somu. Visu biju cerējusi tanī atrast, izņemot to,

ko atradu. Daudzās lupatās un papīros ievīstīta, somā gulēja vāze — augsta, slaida, smalka vāze no dārga ārzemju porcelāna. Pie durvīm stāvēdams, Arturs klusi uzlūkoja savas māsas dīvaino dāvanu. Bet es, acis neatraudama no vāzes maigās virsmas, domāju, ka zemnieku māju istabā, kur nolikta tāda vāze, nekas turpmāk nevarēs palikt kā bijis.

Vāzes tuvumā, tāpat kā Alīnas tuvumā, pārgalvīgi bērni tiks apsaukti, meitas smieklus paslēps piedurknē, bet Silenieku saimnieks, kas vērsi gāž aiz ragiem pie zemes, savaldīsies un liks soli ļoti vieglu tuvu tam, kas tik dārgs un saudzējams.

Tas būs klusums, bijība un skumjas, dzidras jūtas, ko nevarīgais, neaizsargātais trauks izsauks cilvēkos, bet Silenieku melnais suns ar gongam līdzīgo balsi tā priekšā domīgi noliks uz priekšķepām savu gudro, smago galvu.

Majestāte

Tā nama sētā, kur es dzīvoju, staigā daudzi cilvēki, kuri par mani neliekas ne zinīs, kurus tomēr ar patiku novēroju. Mazai meitenei Rutai, tai ar biežiem, līdz sudraba krāsai gaišiem princeses matiem un valgu, apaļu muti rotallietu veikala īpašnieks Bruzis uzdāvināja lelli.

Lelle gulēja meitenei klēpī kā paradīzes ābols, kā trīskārt salds marcipāns, kā lieliskākā un košākā rīta blāzma, tika ekstātiski apbrīnota un dievināta tā, ka ikviens dzīva karaliene to varētu apskaust.

Kur Ruta, tur lelle, pareizāk — kur lelle, tur Ruta, jo tāpat kā pieaugušie cilvēki saldi izjūt padevību ārpus sevis iedomātu dievu pavēlēm, tā Ruta paklausīja visam, ko lelle šķīta tai prasām.

Un lūk, lelle sāka meiteni vadāt pa neceljiem. Tā iečukstēja Rutai, ka vislabāk jūtas tuvu saulei, un drīz meiteni nocēla no dīrstāvu mājas skurstēna, uz kuŗa tā bija uzkluvusi gluži puļciskā veiklībā. Nocēla tai brīdī, kad Ruta stāvēja uz skurstēna, pacēlusi lelli pret debesīm kā slimu eņģeli, ko var iepriecināt tikai ar mākoņu un varavīksnes tuvumu.

Neiecietīga, varaskāra un greizsirdīga, kā visi dievi, kurus mēs sev darinām pēc mūsu vaiga un līdzības, daiļā lelle Rutai drīz vien aizliedza draudzību ar visām citām rotallietām un pat ar cilvēkiem. Un tomēr Ruta centās nolasīt lellei no mēmajām lūpām visas tādas lelles vēlēšanās, kam vajadzēja būt sevišķām un smalkām. Tā, nesaprotamā asinskārē iedegusies, lelle sev pieprasīja jaunās bezdelīgas cepeti, un cītkārt labsirdīgais bērns

tikko neizpostīja dārza vienīgā strazdu būra idilli, jo bezdelīgas nekur nebija atrodamas. No būra izvilktu strazdu Rutai atņēma, bet ne milzīgo mīlestību pret lelli. Godīgā Ruta pat nozaga mātes mutautu, jo lelei bija ievajadzējies zīda apakšbrunču.

Tādā garā lelle turpināja savu pielūdzēju mulsināt ar visu savas porcelāna dabas pastāvību un aukstasinību un tika lutināta arvien dziļākā dedzībā.

Blakus sētā dzīvoja nabaga ebrējs, kuŗa dēlam bargais Izraēļa Dievs bija atrāvis katru vaiga glītumu. Mazajam Īzum uz sīka auguma bija pārāk liela galva, neglīta seja ar lielu žokli, plānām lūpām, milzīgu degunu un acīm, no kuŗām viena skatījās uz ziemeļiem taisni tad, kad otra uz dienvidiem.

Kad Ruta ar savu lelli klēpī staigāja mūsu pagalmā, izstarodama pašas un sava porcelāna dievekļa piemīlīgo godību, caur dēļu sētu uz viņu blenza Īsus — tumšs un bēdīgs kā aizsalis logs.

Ruta nebija līdzjūtīgas dabas, mazākais neslēpa savu riebumu aiz līdzjūtības, kā pieaugušie to dara. Redzēju, ka Īzu uzlūkodama tā novērsās ar apburušā valširdībā saviebtu degunu. Un tomēr likās, ka burvīgi skatīstā lelle no vienas un sāpīgi neglītais Īsus no otras puses meiteni valdzina ar jau bērnam iedzīmtu pretstatu kāri.

Arvien biežāk Ruta pastaigājās sētā, arvien biežāk uzlūkoja nesmuko žīdēnu, tak no augšas, no sava loga to visu novērodama, es nevarēju ne iedomāties, kāda problēma piepūlē mazās Rutas galvu zem maigajiem, spožajiem princeses matiem.

Kādu dienu nokāpu pēc malkas pagrabā un ieraudzīju dīvainu ainu.

Sākumā redzēju tikai Rutu, aptupušos uz cementa grīdas pie mazā, zemes virsmai piegulusā pagraba loga. No rožainā spožuma meitenes vaigā nopratu, ka arī lelle ienesta šai mitrajā pazemes mā-

joklī. Ziņkārē ierāvos vienā no valā piemirstām mal-
kas glabātuvēm, lai noskatītos, kādu jaunu nerātnību
meitene šoreiz izgudrojusi savai lellei par godu.
Mani no Rutas labi paslēpa malkas grēda un cauru-
mains dēļu aizžogojums.

Redzēju, ka Ruta sakrauj mazā kaudzē skaidas,
uzsēdina lelli uz tās, tad pati apsēstas līdzās, iz-
stiepdama tievās kājas gar kaudzes abām pusēm.
Tad noklausījos dialogu, kas mani visai pārsteidza.

Ruta lellei: „Tu esi visskaistākā.“

Lelle (Rutas balsī): „Es esmu skaista kā roze un
kā zvaigzne.“

Pauze.

Ruta (domīgi): „Viņšētas līžus ir visneglītākais.“

Lelle: „Kā krupis, kā prusaks, pats nelabais!“

Ruta: „Kurū puķi apož, tā nokalst —“

Lelle: „Ko tu domā? Man bail. Nevajaga do-
māt... to tu taču nedarīsi?“

Ruta: „Tas nav labi, ka viens pasaulē tik ne-
jauks —“

Lelle: „Nu, nedomā. Lūdzu, lūdzu. Domāt nav
labi —“

Ruta: „Nē. Labi nav, ja kāds ir tik nejauks...“

Lelle: „Vai dienīn!“

Ruta (no mātes noklausītu): „Nedari man sirdi
grūtu, spītīgais radījums!“

Lelle: „Vai, vai, vai —“

Ruta: „Es tevi tomēr —“

Lelle: „Bet es tak esmu visskaistākā.“

Ruta: „Tu esi arī vismīlākā. Tu esi man mīlāka
kā papus, mamma un piecas bagātās māsīcas —“

Lelle: „Liela tu neprecēsi princi, nedz turku, ti-
kai mani.“

Ruta: „Bet vai tu zini, ko es gribu izdarīt?“

Lelle: „No tā nekas neiznāks. Tu jau nevari.“

Ruta: „Es tevi —“

Lelle: „Vai, vai —“

Ruta: „— sadedzināšu. Lai Īžus dabū glitāku vaigu.

Pasakās arvien jāatdod vismīļākais —“

Lelle: „Kāpēc tad par Īžu jāatdod —“

Pauze.

Ruta: „Īžus tad paliks skaists.“

Lelle: „Tu tak viņu nemīli.“

Ruta, pēc pauzes: „Nezinu. Bet tas nav labi, ka viens ir tik nejauks.“

Un ko es redzēju? Lelles vaimanas imitēdama, kamēr arī pati vai izkusa raudās, patmīlīgo lellī daudzām glaimu vārdiem pierunādama uz Īžus glābšanu, Ruta uzrāva sērkokciņu, piegrūda to skaidu kaudzei un elsās vaj aizrīdamās izskrēja no pagraba.

Kad es apdzēsu mazo sārtu, rožaini daiļā lelle uzlūkoja mani no apsvīlušo svārku zīdā tīkpat auksti, vienaldzīgi un skeptiski, kā varbūt visi dievi uzlūko mūsu neprātīgos upurus un mūsu siržu sāpīgo atdotību.

Bet ne idejas mocekļu varoņdarbi, nedz Ābraāms, kas gribēja upurēt savu pirmdzimto, nav man likušies slavējamāki par mazo meiteni Rutu, kas bērna acij pavērušos, sašķiebtu pasaules līdzsvaru un taisnību gribēja labot ar savas daiļās lelles sārtā likšanu.

Ne koķētēšana ar uzpurēšanās un ciešanu nimbu, nedz godkāre, pat ne cerība uz „goda kroni debesīs“ — te nekas no tā visa neaptumšoja vareno un skaisto vientiesīgās sirds likumu.

Tāpēc manas atzinības pirmdzimtā tiesa arvien tikusi dota ne gudrajiem aprēķinātājiem, sprieduma un uzpūsta patosa varoņiem, bet tiem, kuri pat nezina sava Dieva vārdu.

Un — galvenais —: nezina to, cik lielisku atalgojuma paradīzi Dievs esot sagatavojis saviem sekotājiem un cik varen izdevīgi tādā paradīzē ar labiem darbiem ieglamoties.

*

„Šis bija mans pēdīgais stāsts. Nu esat diezgan klausījies manu balsi, vērojis manu vaiļbstu spēli, dzirdējis, kādi cilvēki piepildījuši mani ar dedzību un sīpīgu maigumu.

Nu jūs arī sapratīsiet, cik novārguškai man jābūt, izdzīvojuškai līdz viņu likteņu bēdu un joku spēles. Nu gribu dzirdēt jūsu padomu un saņemt jūsu zāles.“

To teikusi Andželika nolieca gaišo galvu un vē-rīgi uzlūkoja N.

„Es labprāt gribētu zināt, kāpēc jūs par mani zo-bojaties,“ mīksti teica N. Andželika smējās, un N. turpināja:

„Ir vainas, kas droši, bet tik saldi iznīcina to, kam tās ir, ka zūd vēlēšanās no tām atbrīvoties — kā opīuma smēķētājs nevēlas atbrīvoties no savas negantās paradīzes.

Tiem, kurus pasaule apdedzinājusi ar savu daudz-plākšnaino varenību, iet tāpat.

Tiem, kas iemīlējušies pat sūrumā, ko tie jūt uz mēles, pat cilvēku niecības nemirstīgajos putekļos — tāpat.

Es netīcu, ka jūs esat nelaimīga.

Jūs esat par jaunu, lai būtu nogurusi.

Bet par visām lietām: es šaubos, vai jūs gribat atbrīvoties no savas mīlestības vainas un savu acu vē-rības.

Kāpēc?

Lai pielīdzinātos pārāk veselajiem — nesatricī-nāmiem, omulīgiem, gausiem? Lai atrastu skaistu-mu tikai tradicionālajā baltajā rozē? Ko jūs da-rīsīt ar veselību?

Fridēla vārdiem runājot: visveselīgākā ir amē-ba. Vai tas būtu tas, pēc kā jūs kārojat?“

„Nē.“

II daļa

Smieklīgais un viņa sirds

Kiliba gaŗā nakts

Viņš bija dzimis, lai mīlētu nekur neatrodamu sievieti, bet pavadītu laiku ar citām, visur atrodamām. Tāpēc viņa dienas bija īsas: ik dienu viņu varēja sastapt ejam, vai stāvam sievietēm līdzās uz ielas, kafejnīcās un veikalos. Toties viņa nakts bija gaŗas, jo tanīs viņš sev labprāt atrāva miegu, ļaudams sevi apņemt brīnišķiem murgiem, smalkām un greznām vīzijām. Savām draudzenēm viņš, apreibis no vīna, bet bezjutīgs viņu glāstos, reizēm melsa, kā nakts viņu apciemojot vienīgā, kurū nesot kauns apkampt, sieviete, kurai viņš deva mistisku, nevienam nesaprotamu Dārznieces vārdu.

Bet sava piecdesmit septiņus gadus gaŗā mūŗa visgaŗāko nakti Jēkabs Kilibs pieredzēja kādā bargā un dziļā ziemā. Tā bija nakts no divdesmit ceturtā uz divdesmit piekto decembri — Betlēmes zvaigznes nakts, līlijām rotātās jaunavas Marijas, sievietu ķēniņienes, goda pilnā nakts.

Neraugoties uz šīs nakts brīnišķīgo nozīmi, tā Kilibam lika atcerēties tik skumjas lietas, izjust tik sāpīgus un ļaunus pārdzīvojumus, it kā viņš visu nakti būtu pavadījis nekristītu cilvēku kapsētā un redzējis neatpestītās dvēseles pie kapiem raustāmieš niknās mokās un bezcerībā.

Jau Ziemsvētku vakarā, iepirkdamies Rīgā sava īrnieka sievas Margas Dūjas uzdevumā, viņš bija savādi satraukts un izdarīja daudzas mazas muļķības. Ieiedams trauku veikalā pēc mazas vāzes, šīs gaŗais, plecos uz priekšu sagumušais vīrs ieraudzīja pārdevējas smaidu, noguruma sastindzinātu platā, noŗēlo-

jami neizteiksmīgā grimasā. Šīs grimasas dēļ viņš pēkšņi sakaunējās un pārmeta sev, ka sen nav vē-rīgi ielūkojies sievietē sejās un redzējis viņu mazās un lielās nepatikšanas, ko smaids nodod vispirms. Vēl vairāk kauna viņš jūta par savu nodomu iet un apgrūtināt nomocījušos pārdevēju tikai nieka vā-zes dēļ. Tāpēc viņš vispirms tai pieprasīja un tūdaļ nopirka trīs tējkanas un divas sakņu rīves, jo šie priekšmeti atradās plauktā pārdevējai vistuvāk. Ārā ticis, viņš bija laimīgs, ka plauktā neatradās māla podi — tad viņa nesamais būtu vēl smagāks. Pa-smaidīdams par šo laimīti, it kā nupat būtu kādu smalki un gudri izjokojis, Kilibs turpināja izdarīt vēl dažādas citas muļķības. Piemēram, viņš palīdzēja daudziem saiņiem apkrautai vecai dāmai iecelt va-žoņa kamanās čemodānu, un par to dabūja noklausī-ties dzīldomīgas atziņas, ka pasaule esot zagļu pilna, un ka vientuļām sievietēm vajagot acīs nest vienkārši plaukstā. Sirdīgi šņākdama, dāma čemodānu gan-drīz izrāva no Kiliba rokām, un viņš nesaprasnā noskatījās, kā tā aizbrauc, reizēm vēl nedroši atska-tīdamās pār kreiso plecu. Tad Kilibs paglābās no trokšņainajiem bulvāriem Vecrīgā, kur ap apdrupu-šām namu dzegām snauda sirmas ēnas. Senlaicīgo celtnu laika aizlauztās un sagrauztās līnijas tikai vāji atplaiksnīja gāzes lukturu bāli zaļgano gaismu, it kā atkāpdamās no ļaužu pārpildītiem ietņiem tumsā, ieiedamas sen izdzīvotas dzīves skumjā vien-aldzība, pazudamas lēnā miršanā. Kāds uzraksts virs vecas ēkas durvīm veltīgi sauca „Soli Deo gloria“ — omulīgais pūlis neievēroja šo neiecietīgā mistikā iestingušās pagātnes saucienu, un tas pazuda turpat, kur atskanējis — nedzirdēts, nepamanīts, gandrīz nebijis. Ļaudis steidzās, zem viņu soļiem vēsi smaržoja samīdīts sniegs. Tāpat tika samīts kāds nejauši nokritis apelsīns — netīrajā sniegā pa-mazām pazudams, nabaga tālo zemju auglis mira skumjā un nožēlojamā nāvē, bet pār vietu, kur tas

nogrima sniegā, īsu brīdi drebēja vājš zelta spožums un pāri gājējiem uzvalku vilēs tvērās viegla, rūgta smarža. Arī Kilibs aizgāja pār šo vietu un sajuta samītā apelsīna pēdīgo elpu ļoti dzīvi, jo šovakar, pirmo reizi pēc daudziem citiem vakariem, viņš dziļi izjuta visu, kas bija viņā un ap viņu. Pie dažiem logiem apbrīnojis piparkūku leļļu tumšās mandeļu acis un ērmīgās, nedzīvās kustībās sastingušās pozēs, Kilibs nokļuva Jāņa baznīcas laukumā. Šaurajā ieliņā pie baznīcas ķieģeļu sāniem vīri ar apsarkušām sejām pārdeva varenas, tumši mirdzošas egles, bet ieliņai pāri tievā auklā pārvilkti šūpojās zili un sudrabaini papīra lukturi.

Egli nopircis, Kilibs saprata, ka tramvajā iekāpt ar tādu nastu neizdosies, bet visi važoni bija nezin kur pazuduši no viņa ceļa. Tad viņš gāja kājām vecajam tiltam pāri uz Pārdaugavu. Kā par brīnumu, uz tilta bija maz gājēju, tā ka kādu brīdi Kilibs un viņa ēna kustējās gluži vientuļi starp sasalušo ūdeni apakšā un debesīm augšā, kuŗas vēstīja ilgu un netīkamu atkušņa laiku. Pār tiltu ejot Kilibam uzmācās parastais sirds vājums. Par to nebija ko brīnīties, — vai viņš nebija daudz savu sirdi gurdinājis? Bet šoreiz viņam trūka miera un uzmācās bailes no pēkšņas nāves tilta vidū. Bailēm sekoja iedomas — cita par citu dīvainākas un skumjākas. Tā kādu brīdi viņam likās, ka gaisā drūzmējas no debesīm padzīti eņģeli, kuŗi būtu iepriecināmi tikai tad, ja viņš tiem visiem šovakar uzdāvētu lukturus ar tik lielām svecēm, ka spētu degt un izplatīt siltumu visu Ziemsvētku nakti. Bet visniecīgākais no eņģeļiem čukstēja viņam pie auss:

„Es gribu sudraba ābolu. Mani izraidīja no debesīm par to, ka es to gribēju. Debesīs neko nedrīkst iekārot. Es esmu noguris no Dieva pārāk lielās nopietnības.“

„Jā, jā,“ Kilibs murmināja un piekrizdams locīja galvu, „jā, jā. Neviens nedabū to, ko viņš grib. Te,

uz zemes, iet tāpat. Es nekad nedabūju to, ko iekāroju.“

Vējā, kas brīvi gaudoja virs aizsalušās lielās upes, Kilibs dzirdēja vēl daudzas tādas neapmierinātas balsis, un viņa sirds sita spēcīgāk un katrs sitiens sāpēja līdz slimās miesas sīkākajam nervu sazarojumam.

„Tā ir līdzjūtība,“ viņš sev teica, „līdzjūtība, nevis slimība. Es nebūšu ātrāk apmierināts, kamēr visas zemes noskumušie neieceļ mani par karali, kurš katram dotu visu, ko tas grib, un vēl vairāk.“

Tomēr tūlī viņš norima un smējās pats par sevi klusus, satramdītus smieklus, smējās un pārmeta sev:

„Kur tu šovakar esi licis savu mieru, simtējādi pieviltais ģeķi? Ciet nu klusu. Tu neesi labs. Ja tu nostātos par putnu biedēkli nabaga sievas dārzā, ja tu tad mierīgi ļautu bērniem sviest sev sejā akmeņus un suņiem smieties, tevi aprejot, tad vien es ticētu, ka esi tiešām labs!“

Pēc šiem smieklītiem un pārmetumiem Kilibs tiešām sabijās pats no sevis, jo pārmetumus sev viņš izteica pirmo reizi — tik daudz parasti bija ko pārmet citiem.

„Esmu slimāks kā jebkad. Nejaukā sirds! Tā jau var tiešām nomirt pašā Ziemsvētku naktī!“

Aizturēdams elpu, lai apvaldītu griezīgo dūrienu sajātu krūtīs, viņš centās aizsist ciešāk ap kaklu dārgā zvērādas kažoka apkakles stūrus, paātrināja soli, pūlējās nedomāt nekā. Bet baigā noskaņa un jūtu satrauktība Kilibu neatstāja arī tad, kad tas aizsies apstājās pie savas mājas vārtiem. Tikai desmit gadus vecā, lieliskā māja viņam pēkšņi šķita smaga, saplakusi, nezināmas nelaiemes piemeklēta. Tāda un vēl briesmīgāka, gluži līdzīga bojā ejošam kuģim, kurš virs zaļu algu un asinssarkanu polīpu piepildītām straumēm drebēja, brakšķēja, lūza no iznīcībai lemtu miesu svaidīšanās, aizslāpušiem izmi-

suma brēcieniem, sajukušu tauvu milzīgiem, smagiem mezglīem. Ar roku tverdams pie kakla, lai nožņaugtu nopūtu vai bēdu saucienu, Kilibs iegāja savā mājā.

Pa trepēm kāpdams viņš mazliet apmierinājās, bet brīnījās, kāpēc neviens nenāk to sagaidīt. Parasti Marga Dūja pazina viņa soļus, smaidīdama atrāva viņa dzīvokļa durvis, tērzēja mīli un nebēdīgi, izņēma saiņus no rokām. Aiz dzīvokļa durvīm nedzirdēja arī viņas vīra Artura skaļo, lieliski akcentēto balsi, sevišķi skaļo, kad Arturs Dūja bija dzēris. Bet dzert šis vīrs ar melniem, arvien sajauktiem matiem un vieglām liela kaķa kustībām mēdza vai katru vakaru. Tak šoreiz nemanīja ne Artura, ne Margas, un pie durvīm Kilibs tikko neizmeta no rokām daudzus saiņus — neviens jau tos negaidīja. Līdz ar šo apziņu pazuda Kiliba gan priecīgi, gan skumji satrauktā, svinīgā jutoņa, dodama vietu īgnai vientulības izjūtai. Viņš gandrīz nožēloja, ka nav izīrējis savas mājas plašo apakšstāvu kādai nabaga ģimenei ar daudziem bērniem. Šiem bērniem viņš arvien būtu gaidīts viesis, tiem viņš tagad atdotu egli, vāzes un visu citu, ja jau nu Margai un tās vīram šīs lietas tik visai vienaldzīgas. Kilibam dzīvokļa durvis atverot, to nesagaidīja ne uguns priekšnamā, ne kāda cilvēka elpa, tikai vecais sienas pulkstenis maigi nodziedāja vakara septīto stundu, un virtuvē ap krāsni drebēja neatdzisušu ogļu karstums. Un lūk, Dūjas tak bija mājās, viņu istabā dega uguns, Kilibs to ar nepatiku ieraudzīja atslēgas caurumā un durvju šķīrbās. Savās istabās iegājis, viņš ļāva eglei un saiņiem krist uz galda un krēsliem, tad lika liesmot griestu spuldzei. Kad viņš pēc tam izģērbās un neviens tomēr nelikās ne zinis par viņa ierašanos, tas nolēma tūdaļ ieiet īrnieku istabā un pārmetoši uzlūkot viņu nepateicīgās sejas.

Dūjas izturējās pavisam klusi, laikam pilnīgi iegrimuši svētvakara svinībā un savā laimē, Kilibu

gluži aizmirsuši. Bet kas gan tā par laimi? Velti viņi gribēja to sev un viņam iegaltot. It kā Kilibs nezinātu, ka Arturs Dūja bieži lamāja savu sievu un nelikās redzam, ka Margai nav ne pieklājīgu kurpju, ne mēteļa, un it kā tie abi nezinātu, ka viņš to zina. Liekulība, vairāk nekās.

Piespiedis plaukstu krūtīm, pret sāpošo sirdi, Kilibs vēl kādu laiku staigāja pa istabu smagiem, ātriem soliņiem, lai tie divi neiedomātos, ka viņš ilgojas tos redzēt. Bet neraugoties uz to, vai taisni tāpēc, viņš tomēr izjuta sevišķu ilgošanos pēc ērtā atzveltne krēsla Margas istabā. Tai krēslā viņš bieži sēdēja, kamēr aktieris Arturs Dūja kavējās neticami daudz un gaŗos mēģinājumos vai teātra vakara izrādēs.

Banāli skaistais un tukšais slaists nepavisam neprata savu sievu novērtēt, tā Kilibam likās. Bet Kilibam, kurš pēdējos piecos gados vairs nerādījās sabiedrībā, viņa īrnieka sieva šķita ietveram sevī visu bīstamo, ļauno un jauko sievišķību. Ļauno? Nē, ļaunas bija visas agrākās, bet Marga nevarēja būt ļauna. Viņa tak tik maigi rūpējās par savu vīru, kaut maz ticams, ka tā mīlētu šo iedomīgo un untumaino tipu. Marga bieži bija noskumusi, to Kilibs manīja no viņas zaļajām, ātri satumstošām acīm, un tomēr tā arvien smaidīja izaicinātāju un vieglu smaidu. Un Kilibs priecājās sevī par tā smaida drošsirdību, par viņas mīlīgo, zemo balsi, kas nekad nenodeva skumju trīsas, par viņas melno matu zilgano bērza ogleš toni, par valgo, rožaino lūpu kaprīzām līnijām. Viņš ļāva sevi jauki apburt viņas sievišķībai, apburt iztālēm, neko sev neprasot, — tā sievišķība šoreiz to nevarēja pievilt, kā jau daudzkārt vilusi. Reizēm viņš mazliet apjuka, kad viņas balss, to uzrunājot, kļuva divaini maiga, vai kad tā, gaŗām iedama, kā nejauši pieskāŗās viņam ar roku vai tērpa krokām. Bet tūdaļ tas aprāja sevi par mazo jauko sīkumu aplamu iztulkošanu. Marga bija

vienkārši pārāk jauna, tā bija puķe, kuŗas smaržu katrs drīkst ieelpot, bet tāds nelga pelnī bargu rājienu, ja iedomājas, ka puķes smarža tieši viņam domāta.

Beidzot Kilibs saņēmas, pieglauda matus pie spoguļa, savieba labsirdīga pārmetuma grimasu, devās caur tumšo priekšnamu pie Dūjām. Viņa klauvēšanai atsaucās klusa, nomākta Margas balss. Viņš atrada to istabā vienu, ietinušos plānā zila zīda lakatā, iespiedušos dīvāna stūrī. Kilibu pārsteidza viņas sejas neparastais bālums un mutes kaktiņu nervozā raustišanās, viņam roku sniedzot. Viņas rokas, kailas līdz elkonim, drusku trīcēja. Tā aicināja Kilibu apsēsties lielajā krēslā un galvu noliekusi bilda:

„Piedodiet, ka neizgāju pretī... Man tā kā galva sāp.“

Viņš piesolījās aiziet uz aptieku pēc kāda laba, stipra pulvera, bet Marga noraidīdama vāji papurināja galvu. Tad Kilibs vaicāja, kur esot Margas vīrs, bet ieraudzīja tādu niknumu Margas pēkšņi pārvērstos sejas vaibstos, ka jutās pārsteigts un dzili neomulīgs. Viņš novērsās no tās un sāka skatīties logā. Sieviete Kilibu uzlūkoja caur pieri, un pēkšņi kāda jauna doma, laimīga, bet riskanta apņemšanās, sadzina asinis viņas gaišajos vaigos un lika apmigloties vērigajām acīm. Viņas virslūpa viegli uzrāvās, atsegdama siku zobu balto spožumu. Marga nolaižīja karstās, sausās lūpas, atvēra muti, lai ko teiktu, aprāvās, steidzīgi pārdomāja. Šai laikā Kilibs viņas klusēšanu izjuta kā aukstu, sarmainu vientulības elpu, ko tam uzpūta loga aizsalušās rūtis. Tad tas dzirdēja:

„Kiliba kungs!“

Sievietes balsij bija tik nozīmīga, gandrīz svinīga skaņa, ka Kilibs paklausīgi paskatījās uz viņu. Isā jautātājā skatā ietvēra Margas galvu, ap kuŗu melno matu šķipsnas spīdēja kā slapjas, zilā lakata trīsas

uz viņas noliektā kamieša, slaidās kājas ar brūnās korpēs ieautām mazām pēdām. Viņas seja bija kļuvusi ļoti nopietna un arī drusku nedroša, it kā tā karsti vēlētos un reizē ar to bītos uzticēt lielu noslēpumu. Tā izstiepa roku, viegli uzlika to Kilibam uz pleca un čukstēja:

„Vai drīkstu jums pilnīgi uzticēties?“

„Mīļais bērns — — Dūjas kundze — —“

Marga noliecās Kilibam tik tuvu, ka tas juta viņas elpu uz vaigiem. Acis no viņa nenovērsdama, viegli izstieptajam kaklam tuvinādama labās rokas pirkstgalus, viņa teica:

„Es — aizdzinu — savu — vīru!“

Tad tā noslīdēja no dīvāna, saslējās vingrā kustībā, cieši saņņaudza rokas ap Kiliba atzveltni, runāja ātri un karsti:

Reiz man bija visa diezgan! Diezgan viņa dzēruma ķildu un rupjību! Jūs tak redzējāt pats, tā nebija dzīve. Arī šovakar viņš pārnāca pilnā! Tad es saņņēmu dūšu! Mana māja vairs nav tava, es viņam teicu, vai nu tu iesi, vai es. Un tad viņš salašīja savas kakla saites un pūdera kārbas un aizskrēja, aizcirdams durvis, it kā te būtu kāds krogs. Bet citādi tak nevarēja, Kiliba kungs. Kiliba kungs? ..“

Viņa vārda atkārtotā minējumā Margas balsī skanēja tik dīvaini maiga pieskaņa, ka gluži neticama, neiespējama nojauta sadzina Kilibam asinis galvā. Bet kamēr viņš cīnījās ar savu nojautu, neuzdrošinādamiem tai pilnīgi atdoties, izbailēs cenzdamiem to iespiest zemapziņā atpakaļ, sievietē izteica to pašu drebošos, aprautos vārdos, zemu noliekdamās pār viņa galvu:

„Vai jūs — — tiešām nesaprotat, kādēļ... Kādēļ es to izdarīju?“

Kilibs dzirdēja savas sirds trīsas un pēkšņi jutās tik apskurbis, it kā kāds milzīgs augs ar platām, sarkanām lapām būtu lāvis tam dzert savu sulu — tādu

sulu, kas cilvēkiem dod neiespējamu vēlēšanos piepildīšanos, smagus un laimīgus murgus. Satrūkusies no savu vārdu iespaida, kas Kiliba galvai lika noslīgt uz krūtīm, Marga nelaimīgi sūdzējās:

„Redzu, tas ir bijis velti. Tādu es jūs jau pazīstu, jums pilnīgi vienalga, vai kāds jūs mīl, vai nē!“

Kilibs palika nekustīgs un mēms, un tad gluži kā izmisumā Marga sagrāba abām rokām viņa galvu, noliecās vēl zemāk, un Kilibs juta viņas lūpas piekļaujamos savai mutei. No skūpstā viņš atdzīvojās, mēģināja atraisīties, bet Marga to apskāva ciešāk un ciešāk. Pie tam viņa elsoja, draudēja un pārmeta viņam kaut ko, ko nesaprata ne viņš, ne viņa pati, līdz Kilibs ļāva pirmītējai reibinošai tuvas laimes nojautai uzšauties no zemapziņas pilnā un spožā apziņā: Marga viņu mīl! Šī apziņa apņēma viņu kā daudzas ugunsmeles, aizrāva elpu, pilnīgi satrieca.

Kad viņš arvien vēl nespēja izteikt ne vārda, apvainotā Marga gribēja no viņas atrauties. Tikai tad viņš sakustējās — nedroši pieskārās viņas elkonim, pamāja tai apsēsties viņam pretī uz gultas, atkal norima, uzlūkodams Margu spožām, bezdomīgām acīm.

Nu, kad viņš bija dzirdējis mīļus vārdus no sievietes mutes pēc tik ilga laika, viņa atkal klusi sakustējās senā neuzticība, acumirkļa laimē viesdama rūgtu un skarbu pieskaņu. Viņš mēģināja neuzticīgi vīpsnāt, bet dīvainā kārtā viņš vairs neprata to tā, kā agrāk. Ak, viņš juta, ka ir tikai slims vīrs, — slims un vecs vīrs, kuņģam gribējās aklā uzticībā tverties pie pirmās laipni pasniegtās sievietes rokas.

Dzīli un smagi elpodams, Kilibs klausījās, kā laiks aizplūst cauri klusajai telpai. Brīdi sieviete un viņš sēdēja tik rāmi, ka likās — miers apņēmis šos divus, dziļāks vēl nekā apņem mirušos, jo tikai dzīvie spēj savu mieru pilnīgi un saldi izjust. Varbūt tā bija arī kādas galda vidū novietotas, tikko izplaucētas hiacintes ziedu bālā perlamutra krāsa, kas istabu piepildīja ar mieru un noslēpumainu vizēšanu,

no kuŗas visas ēnas bēga kā no ļoti tīras zvaigznes spoŗuma.

Kilibs neticīgi domāja, ka šī nakts atnākusi to padarīt jaunu, atvērt simts skaistu varbūtību ceļus. Vēl viņš dzirdēja ausīs asiņu nemierīgo šalkoņu, un tā tam atgādināja arī iespējamo, ļauno nāvi neiespējamajā laimē. Ak, mazā sieviete, kas sēdēja viņam pretī — kāpēc tā neredzēja, ka viņam jau sen vajadzēja dzirdēt viņas šī vakara valodu? Kāpēc tā nepasteidzās? Bet tagad nebija jādomā par sevi — bija jādomā par Margu. Bija viņas labā kas jādara, jāuzsāk kas — drīz, ļoti drīz. Vēl gan Kilibs noteikti nezināja, kas viņam būtu jādara, viņš arī negribēja to noteikti apzināties, jo tas katrā ziņā būs kas ļoti skumjš. Bet cieši skatīdamies Margas jaunajā sejā, viņš pēkšņi ieraudzīja tajā kā spoguļi atspīdam sava paŗa seju. Tās dziļās rievas abpus degunam, tās ēnas zem noguruŗām acīm! Viņš atrada arī savu matu sirmo bālumu viņas melnajās sprogās; tad tas saprata, ka slimīgā iejutībā pārcēlies Margas dvēselē, pats sevi uzlūkodams viņas acīm. Vajadzēja runāt, teikt tai lielus, nozīmīgus vārdus, iepriecināt un aizraut. Viņa nemaz nedrīkstēja viņu tik cieši uzlūkot, nē. Kilibs atgāza galvu krēsla atzveltnī un mēģināja runāt tai liela patosa tonī, kas viņa agrākām runām pieŗķīra dedzību, bet viņš pasacīja tikai:

„Ticēt... akli un vareni ticēt...”

Te viņa klīstoŗais skats atkal apstājās pie mazās hiacintes galda vidū. Atrazdams to gluŗi necienīgi iespiestu starp riekstu trauku un sīrupa kausu, tas puķi kā glābdams pacēla rokās. Bet tā kā Kilibs nekad nespēja turēt puķes rokās bez seviŗķas grūt-sirdības un sava spēka neveiklības apziņas, viņš apmulsa arī ŗoreiz. Piemirsās visi izklaŗinājumumi un solījumi, ko tas gribēja prasīt no Margas, alkdams dzirdēt savu laimi vēl un vēl vārdos apliecinātu. Ar puķi rokās viņam bija jājūtas kā daudz zaguŗam un melojuŗam bērnam, kuŗam pirmo reizi jāstājas pie

dievgalda. Tālab pēkšņā un šķīstā kautrībā viņš savus turpmākos, sievietei domātos vārdus neteica tieši tai, bet puķei, un tā tie bija vientiesīgāki un maigāki izrunājami:

„Mazā muļķīte! Tu esi balta un sīka lielā tumsā un nopietnībā. Tu nemaz nezini, kam dari labu, kam ļaunu. Tas tev arī nav jāzin, jo tādai zināšanai pasaulē ir daudzi Dieva nerri, smagi, stipri vientieši, kuņģi reizēm aiz laimes sāk trakot, tevi ieraudzīdami. Bet vēl biežāk tie zina, ka tev vajaga drošības, laba gaisa un ūdens. Tev vajaga pilnīgi pašauties uz šiem saviem neveikliem kalpiem, arī ja tie tavā priekšā dīvaini pārviebj vaigu, vai pat metas pie zemes. Tas var notikt ar ļoti muļķiem un ļoti laimīgiem.“

Viņš aplusa un viņam neviens neatbildēja, jo Marga, gultā sēdējama, nemierīgi klausījās, un Kilibs redzēja, ka tā izskatās nogurusi, izbijusies un bāla. Kilibs nolika puķi uz galda, piecēlās, nostājās tuvu Margai. Vai viņam tikai likās, jeb vai viņa tiešām sarāvās? Viņš būs to vēl izbiedējies ar savu gaŗo tirādi. Lai liktos iespējami uzticamāks un mierīgāks, viņš pasmaidīja, tad sāka smieties. Kad Marga smējās viņam līdz, viņš smējās vēl skalāk, lai viņu iedrošinātu. Tas pat drusciņ ligojās uz priekšu un atpakaļ smieklos, un tā ligojoties vecmodīgā stikla adata viņa kakla saitē spulgoja kā vientulīga kaķa acs.

„Vai jūs zināt dziesmu par papagaili un zaldātu? Ļoti jocīga dziesma, vai nē, mīlā... Marga?“ vaicāja Kilibs un smējās.

„Ja es būtu dzēris, es jums to padziedātu: —

Papagailis viņam sauc:

„Zaldāt, atdod godu!“

Khm, khm... Nē, tas neiznāk. Esmu bez balss. Bet rīt mēs dzersim īstu šampanieti, ko?“

„Jā, Kiliba kungs.“

„Nu jums jāiet pie miera.“

„Un jūs?“

„Ai, man vēl svarīgas lietas jānokārto. Egli dedzināsim rīt, vai nē?“

„Jā.“

Kilibs maigi nolaida roku uz Margas galvas.

Cik jauki viņa prata piekrist! Jā, nu viņš tiešām iešot, Kilibs teica un vilcinājās. Kāpēc Marga to necentās aizturēt? Viņš juta atkal uzmācamies lielo vientulību, ar kuŗu tam jāpaliek pat šai divkārt svētītā naktī. Vai tik ātri izkvēlo sievietes dedzība? Nēgaidot Kilibs satrūkās pats no savas balss, jo tā vaicāja:

„Jā, bet kā tad nu būs ar mums turpmāk, Dūjas kundze?“

Viņa nolaida galvu un sāka raudāt, un viņas asaras Kilibam darīja labu. Kad tā bija caur raudām klusi apliecinājusi, ka mīlēšot Kilibu līdz nāvei, un ka tai jādara gals, ja viņš to atstumšot, Kilibs atkal kļuva maigs. Viņš atkal redzēja, ka istabā ir kāda ziedoša puķe. Te nevarēja būt melu un vilcības vieta — puķes ātri novīstot netikumam tuvumā.

Viņš noslaucīja Margas mitros vaigus mutautā, kas smaržoja pēc tabakas, nedroši noglauda un sakārtoja matus ap deniņiem un sīkiem, dejojošiem soliņiem atstāja istabu. Ar labu nakti!

Kaut gan ceļš no Margas istabas līdz viņa istabai nebija tālš, Kiliba solī viņam pašam šķita nevis vienkārša iziešana caur tumšu priekšnamu, bet triumfa gājiens.

Tas, kuŗš te gāja, bija labs un stiprs cilvēks, jo tam jāapsarga sieviete. Skaists cilvēks, jo viņu mīlēja sieviete. Tāpēc daudzi labi gari klāja tam ceļā savu spārnu galus un spožo tērpū viles. Lai paildzinātu svinīgo izjūtu, Kilibs tūdaļ neuzgriezta uguni savā istabā — viņš stāvēja tumsā, laudams mazajam, lokanajam Siāmas kaķim pazemīgi apošņāt savu kurpju purnus. Pie tam viņš raidīja lūgšanu tādām

Dievam, kurš būtu gatavs katru mirkli uzklausīt milētāju lūgšanas, lūgdams šo Dievu nedusmot uz Jēkabu Kilibu par viņa mazo dižošanu — daudzkārt taču cilvēks ņemot ierosmi labiem un vareniem darbiem no niecīgām lietām, smieklīgiem iepriecinājumiem. Tūlī viņš, Kilibs, sēdīšoties pie galda un rakstīšot dokumentu, kas vēstīs, ka viņš šo māju pazemīgi dāvina Margai Dūjas kundzei; kad dokuments būs notāra apstiprināts, viņš atstās Margai arī savu naudu un aizies pasaulē kā aplaimots kladonis, izšķērdīgi labs cilvēks. Viņš aizies tai brīdī, kad viņai vēl grūti to zaudēt. Bet varbūt viņa nelaidīs to nekur?

„Es eju, kur tu ej; mirstu, kur tu ...“

Tā nebija dzeja nedz pasaka, tādus vārdus arī dzīvas sievietes teic saviem mīļajiem. Kas par to, ka viņš slims un sirms? Sievietes mīla ir neaprēķināma kā viesulis. Reizēm viesulis liec jaunu kārklu, reizēm apkampj apsūnojušu ābeli. „Varbūt, varbūt“ — zelta vārds, laipnais solījums, krāšņu cerību patvērumš! Kilibs tumsā aiztaustījās līdz divānam, apsēdās un iegrīma sapņos. Viņš redzēja nebeidzamu ceļojumu uz dienvidiem, varenus kuģus, laivas ar lepnam burām. Viņš ieelpoja tālu zemju vēju heliotropā un muskusa smaržas. Bālas varavīksnes duseja virs miglainiem ezeriem, kurū malās bradāja milzu pūtni garām, sārtām kājām. Tālas vētras niknums svieda viņam acīs okeana viļņu rūgto aromu un aukstas, zilgas jūras zvaigznes. Kāds koks noliecās, kāds putns dziedāja, karavāne aizgāja vara sarkanā, karstā tuksneša dienvidū... Cik labi bagātam būt. Viņš dāvinās Margai pērles ar nosalušu līlīju vēso maigumu. Opālus, līdzīgus dziestošām jūnija nakts debesīm, aleksandrītus, kas maina krāsu rītā un vakarā. Viņš būs laimīgs viņai līdzās aizelsties karstumā, ko tas nepanesa. Vēl labāk, ja viņa slimā sirds to visu neizturēs, un viņa savā tālākā ceļojumā paņems līdz smiltis no kāda neaiz-

mirstama kapa. Ak, nē! Kāds gaŗš, kāds nebeidzams ceļojums uz dienvidiem, kāda varena, apžilbinoša, ķēnišķīga saule!

Kilibs pietrūkās kājās, gāja un uzgrieza elektribu. Apsēdās pie rakstāmgalda, rūpīgi izmeklēja spalvu, paņēma papīra loksni, rakstīja. Siāmas kaķis tupēja pie rakstītāja kājām, hipnotizēdams pats savu ēnu milzīgām, gūtsirdīgām acīm. Aiz loga rūts skrāpējās vēja svaids koka zars. Kilibam rakstu beidzot un sakustoties, kaķis ievaimanājās sīkā, apvainotā balsī. Cilvēks bija saminis viņa mazo, vārīgo ķepu. Kaķi atcerējies, Kilibs cēlās, paņēma to padusē, nolēma ienest Margai, lai tā neļūtas vientuļa.

Bet nekļauvēdams atvēris Margas istabas durvis, viņš to pārsteidza saģērbušos stāvam istabas vidū, un tā paslēpa kādu aploksni mēteļa melnajā aprocē. Viņa apmulsā un ātri sāka stāstīt, ka gribējusi iet iemest pastkartē piemirstu svētku apsveikumu, bet Kilibs ieraudzīja viņas plakstiņos ielocītu dīvainu ēnu, kas sievietes acis darīja līdzīgas viņa Siāmas kaķa acīm. Kilibs ļāva kaķim krist uz grīdas, un tas tūdaļ metās pa atvērtajām durvīm atpakaļ uz sava saimnieka istabu. Valdīdams skumju uztraukumu, kas tam lika mazliet sagrīļoties, Kilibs sacīja:

„Brist pa sniegu seklās kurpītēs? Dodiet vēstuli, es to iemetīšu. Man arī vēl jāiet uz pastu.“

Kad Marga vilcinājās:

„Vai tad jūs man neuzticaties, mīlā Marga?“

„Vai jūs tūliņ — ko nu jūs —“

„Lai, lai! Dodiet vien droši!“

„— — labi.“

Aploksni saņēmis, Kilibs Margai ļoti nopietni palocījās un atstāja to vienu ar otrreizēju laipnu „ar labu nakti“.

Savā istabā atgriežoties, Kilibu atkal apņēma ne-novēršamas nelaiemes sajūta. Visgudrākais viņam

šķita — tūdaļ, bez mēteļa, bez cepures steigties ārā, līdz stūrim, iesviest pastkastē nelaimīgo vēstuli. Viņš turēja to ar adresi uz leju, lai nelasītu, bet tad tam likās, ka dzird klusus Margas smieklus viņas istabā:

„Ha, ha, ha... ha, ha, ha, ha!“

Kilibs nosvieda vēstuli uz galda un izgāja priekšnamā, tak nē — Margas istabā viss bija klusu. Viņš gāja atpakaļ. Paglūnēja uz vēstuli, tai netuvodamies. Atkal smējās! Kilibs aizvēra durvis, bet smieklī skanēja vēl skaidrāk, un viņš aizdomīgi uzlūkoja Siāmas kaķi, jo nu skaidri varēja dzirdēt arī ļaunus vārdus:

„Kilibs! Sirmie mati dejo uz tavas trakās galvas!“

Kilibs nikni uzsauca kaķim un tas pazuda pagultē, saimnieku no turienes uzlūkodams nekustīgām, dzeltānām sēra krāsas acīm.

Te aiz drēbju pakaramajiem ierunājās:

„Pie velna! Kilibu atkal mulķo!“

„Kilib! Sirmie mati dejo uz tavas trakās galvaros!“

„Mulķi! Mulķi!“

Kilibs juta, ka tam piere un roku delnas kļūst valgas. Viņš apsēdās pie galda, izstiepa roku pēc vēstules, bet paņēma tintes pudeli. To pirkstos grozīdams un no visām pusēm apbrīnodams, viņš sniedza pēc Margas vēstules otru roku, satvēra zīmulī un iebāza to kabatā. Pulkstens aiz sienas nosita desmito stundu, un Kilibs skaļi teica:

„Tagad naktssargs aizslēdz vārtus.“

Un it kā juzdams drošību, ka nu pa vārtiem vairs neviens neienāks to traucēt kauna darbā, Kilibs izrāva roku no kabatas un apsvieda aploksni ar aprakstīto pusi uz augšu. Viegla, dziļa nopūta izlauzās pār sausajām lūpām — vēstule bija adresēta sievietei. Tūdaļ Kilibs uzlēca kājās, pieskrēja pakaramajiem, uzrāva mugurā mēteli, sagrāba cepuri.

Margas vēstuli paņēmis, viņš satvēra durvju rokturi, bet nenospieda to. Caur aploksnes plāno papīru acs šķita saskatījusi degošus, sarkanus rakstus, kauna un posta zīmes.

„Es nevaru,“ viņš sev teica, apsēdās pie galda un atplēsa aploksnes malu. Vēstule nebija gara un tās sākumā bija lasāmas gluži ikdienišķas lietas. Bet pie beigām Kiliba acis ieplētās un skropstas nodrebēja, it kā tām tuvinātu degošu sērkokciņu. Viņš lasīja: „... jo šovakar mans vīrs mani atstāja! Viņam jau sen bija romāns ar to dullo suflēzi. Es nu tevi lūdzu, Anniņ, tūliņ paziņo man Ernesta adresi. Mēs ar viņu sarāvāties, jo es negribēju no Artura šķirties. Bet kad nu Arturs mani atstāja un nosauca par muļķi, man tak jāmeklē kāds, kam pieglauzt galvu. Te gan vēl ir mans vecais dzīvokļa saimnieks, bet ar to tā būšana tīri praktiska. Iegalvo šito Ernestam arī. Vecis bagāts un slimo ar sirdi, ilgi neturēs. Pati lieku šim zāļu kompreses uz sirds, tā bieži tikko kust. Uz arnikas un citu zālīšu kompresēm viņš kā noburts — tā ārstēties šim likusi kāda Dārzniece. Bet nez' kas būs — vecais kļūst prātā vājš. Glāb tu mani no tām briesmām! Šovakar viņš manā istabā sakampa hiacinti un uzrunāja to kā dzīvu, briesmīgi muldēja, pēc tam smējās un dziedāja, tā ka man šermuļi skrēja pār muguru. Ak, kā lai te nu gudri rīkojas, lai šitā māja pieder man...“

Tālāk Kilibs nelasīja. Viņš krita no liela augstuma, un viņam līdzī gāzās labie gari, kuri vēl nesen klāja viņa ceļā savus spārnus un drēbes. Un viņš redzēja, ka tie nav nekādi labie gari — tikai spilgti izgleznotas marionetes ar stikla vizuļiem ap lūstošām vaska miesām. Pirmais, ko no augstumiem nokritušais Kilibs darija: viņš sagraba papīra loksnī, uz kuņas pirmīt novēlēja savu māju Margai — tā vēl izgaroja viņa sapņu arōmu, tālo vēju heliotropa arōmu. Četros gabalos to saplēsis, Kilibs aiz-

meimuroja pār istabu, iekrita ar visu mēteli gultā un paslēpa satriekto un apkaunoto galvu gultas saltajos spilvenos. Istabā bija kluss, tik logā skrāpējās kailo koku zari. Cilvēks gultā rūgti raudāja, un viņa ēna spokaini kumurojās un drebēja uz aukstās sienas. Pats nezinādams kāpēc, jau murgu apmīglotām acīm, Kilibs redzēja platu lielceļu aizvījamies pār kāda kalna muguru. Gāja laudis, brauca rati, bet lielceļa malā tupēja mazs suns un brūniem ķiršiem līdzīgām skumjām acīm cieši skatījās garām-gājējos. Šī suņa Kilibam bija nezin kāpēc bezgala žēl. Ainava pazuda, un pēkšņi Kilibs atgīdās, ka redzējis pats sevi mazajā sunī. Patiesi — kas gan vairāk viņš bija, ja ne nožēlojams klēpja suns, kurš — burzmā pazaudējis savu īsto kundzi — līdz nogurumam skraida pakal katriem brunčiem un beidzot pazemīgi smilkst ceļa malā, gatavs laizīt roku ikvienai, kas to uzrunātu labā balsī. Arī viņš, Kilibs, bija velti meklējis savu īsto pavēlnieci svešu sieviešu barā. Īstā pavēlniece? Kur tā bija? Reiz bērņībā, garām iedama, tā uzsmaidīja Jēkabam Kilibam citas pasaules smaidu, bet visu mūžu pēc tam viņš to meklēja velti.

Marga Dūja — pēdīgā, vislaunākā. Citām tuvojās viņš, šī tuvojās pati, apzinīgi izstiepa mīkstas rokas, lai kādam aizspiestu acis, viltīgi ieglāstītu miegā. Tikko Kilibs gultā smagi apgriezās uz sāniem, viņa atkal stāvēja Kiliba acu priekšā. Viņa smaržoja rūgti un reibinoši kā dievkociņš, un Kiliba acis aizvērās, lai skatītu sen izbijušās lietas. It kā Margai Dūjai būtu vara atsaukt tās izbijušās lietas, sen mirušas dvēseles, viņa stāvēja Kiliba aizvērtu acu priekšā garu saucējas izaicinātājā pozē. Viņas mājienam paklausīdamas, Kiliba bijušo dienu sievietes cita pēc citas izkāpa no dziļās ziemas nakts, no vēl dziļākas un tumšākas pagātnes izdzisušiem, pelnos un smiltīs nogrimušiem notikumiem. Ne darbi, ko viņš veicis, nodomi, kam pieķēries, — tikai

sievietes un atkal sievietes. Naidīgs un skumjš, Kilibs bija spiests atzīt, ka sievietei bijusi milzīga loma viņa dzīvē.

Pirmā no visām bija gluži maza meitene no laukiem, no Kiliba gana gaitu laika. Viņu sauca Lienīti, un pirmo reizi Kilibs to ieraudzīja bagātākā pagasta saimnieka un muižas vagonā Kļavas dārzā, kur tā gulēja dienvidu starp īrisiem, raiblapainiem amarantiem un zemiem, zilganiem laimiņu krūmiem, kas mazās gulētājas vaigā meta bāli zilas kūstoša ledus ēnas. Astonus gadus vecais Jēkabs, kurš dienvidos milēja iezagties Kļavu dārzā, lai šķītu negatavās ogas un aprīnotu slimās kaimiņu saimnieces milzīgo puķu dārzu, satrūkās, gulētāju ieraudzījis. Kilibs pazina puķes ar daudziem labskanīgiem, svešādiem nosaukumiem, jo viņš ganīja muižas dārznieka Mežsēta lopus. No Mežsēta Kilibs zināja arī to, ka kokos un puķēs mīt laumiņas. Vienu tādu Jēkabs tagad domāja redzam. Noslēpies aiz ķeizarkroņu smagām, gaiši sarkanām galvām, viņš godbijīgi pētīja mazo gulētāju. Tā gulēja cietā miegā, laimiņu ēnās viņas seja un locekļi izskatījās caurspīdīgi un maigi, Kilibs nodomāja, ka meitenes mati, droši vien, smaržo kā jaunas vībotnes. Bet — palūk — nu tā atvēra acis, strauji pietrūkās sēdus, ieraudzīja novērotāju un klusi iekliedzās. Tikai kad Jēkabs pazemīgi nokrita uz ceļiem, meitene sadūšojās un kļuva mierīgāka. Viņa uztrausās kājās, tuvojās zēnam un cieti noprasīja:

„Ko tu te dari? Kā tevi sauc?“

„Jēkabs no Mežsētām.“

„Ā! Es esmu saimnieka meita.“

„Piedod, es tevi noturēju par dārza laumiņu.“

„Hi!“

„Es nenācu zagti. Es nācu puķes apskatīt.“

„Hi? Visas ogas, āboli, bumbieres, zaļi un ēdami, pieder man.“

Tam Kilibs piekrita mēmā klusēšanā, un meitene uzsauca:

„Uzkāp šai ābelē un notrauc man kādu ābolu.“

Kilibs paklausīgi iekāpa ābeles zaros, bet tai brīdī no mājas atskanēja sauciens:

„Liene, Liene!“

Meitene skriešus devās uz mājas pusi. Arī Kilibs nolēca no ābeles, izlīda pa sētas caurumu, aizgrūda atkal dēli tam priekšā. Skriedams mājās caur alkšņu ataugu, viņš paņēma svešo meiteni līdz acīs un sirdī. Pēc tam viņa ganu dienas bija nemiera un tik traku ilgu pilnas, ka viņš nemitīgi grieza un taisīja sev stabules gan no kārkļu jauniem dzinumiem, gan no alkšņa mizas, gan no niedru un suņuburkšķu stublājiem, bet neviena stabule neskanēja diezgan saldi, lai izsacītu viņa ilgas meitenei no Kļavu dārza. Viņa nemiers pielīpa arī ganāmpulkam. Govis un aitas atstāja sulīgu zāļu pilnos tīrumus un paceltām galvām un ragiem, stubām un spožām acīm skrēja taisni mežā iekšā, it kā ticēdamas, ka tu raug egles ar saldiem čiekuriem un atrodamas pļavas ar tik gardām un lieliskām puķēm, kas vienīgās varētu remdēt viņu izsalkumu un būtu ēšanas vērtas. Savam ganāmpulkam sekodams, Jēkabs bieži ieklīda mežā tam līdz, un vienā no tādām reizēm viņš aizmaldījās līdz Kļavu meža ganībām un pie Kļava lopiem ieraudzīja... Lienīti. Sākumā viņa nosarka, Jēkabu ieraudzīdama, bet tad tuvojās viņam un caur pieri raudzīdamās bargi sauca:

„Kas tev par daļu, ka es pati uzraugu savus lopus?“

„Vai nav grūti —“

„Hi! Neļaušu jau nekauņas ganiem jāt uz telēniem un noslaukt krējumu maniemiem piena lopiem!“

Pēc brītiņa:

„Tā dullā saimn... mana māte mani aizmirsusi. Vai tev nav azaidis līdz?“

„Tu taču neēdīsi rupjmaizi?!“

„Es ēdu visu! Es ēdu arī kaņepes, sviestu, gaļu, krējumu, olas, pankūkas!“

„Ak, Dievs!“

„Nu, dod tak.“

Maizi saņēmusi, Lienīte nometās sūnās zem vecās egles, un Jēkabs skatījās, acīm neticēdams, kā meitene apēd viņa maizes riku, skaļi čapstinādama un rīstīdamās, kā izkāmējis jērs. Tai brīdī Jēkabs juta pirmo rūgto vilšanos, jo viņa iztēlē Lienīte ēda tikai drusku medus vai vijolišu sulas, bet vislabāk būtu, ja tā neēstu nenieka. Tāpēc viņš prasīja ļoti bēdīgi:

„Patīk?“

„Mmm!... Reiz es izcepu zaļo vardi. Tā bija gardāka, sevišķi kājiņas. Man ir sava panna ganos. Skārda gabals.“

Šausmās ieplēstiem redzokļiem, Jēkabs bez vārda apsviedās un metās skriet. Atkal atguvies Mežsētū laukos, ievēlās grāvī un ilgi raudāja.

Pēc trim dienām viņš bija kaut cik apmierinājies. Otru māju gans bija viņam izstāstījis, ka Lienīte neesot vis Kļavu meita, bet tikai gane, un Jēkabs sajuta pret Lienīti lielu, biklu žēlumu. Bet kāpēc viņa meloja un teicās esam Kļavu meita? Vai pati nezināja taisnību? Tā bija tumša lieta un oda pēc burvības. Lai nu kā, ceturtā dienā Jēkabs atkal bija Lienītes tuvumā. Viņš to pārsteidza jājam uz jaunas teles muguras; vārdā saukta, skuķe nosarka kā uguns. Nu Jēkabs sāka to izprašāt:

„Vai tu skaidri zini, kas tavs tēvs?“

„Sibīrijas ķeizars.“

„Un māte?“

„Kļavu saimniece.“

Tā! To jau varēja domāt. Lienīte bija apburta. Jēkabs:

„Vai tu naktīs nejūti vēlēšanos kāpt uz jumta un uzlūkot mēnesi?“

„Laikam. Tāpēc jau uzkāpu tam telam ar' mugurā.“

„Mēness jau nav.“

„Saule ir!“

„Lienīt, tas nav viens un tas pats. Bet vai tev nav dzimumzīme kā zelta rieksts uz kreisā pleca?“

„Ir, ir!“

Nu tā lieta bija pilnīgi skaidra, nu varēja ar Lienīti iedraudzēties. Vakarā viņš padomās, kā tai noņemt burvību, lai tā atkal pārvērsas meža bērņā un aizlido uz saviem Sibīrijas mežiem. Bet Lienīte viņu purināja aiz piedurknes:

„Māki govīs slaukt?“

„Jā.“

„Lzslauc man piena lāsi, še krūze!“

Viņa izvilka no sūnām māla krūzīti un sniedza Jēkabam.

„Govs nēstāvēs.“

„Hi! Muļķi, slauc, es turēšu.“

Lienīte apmeta kādai govij lakatu ap ragiem un turēja, kamēr Jēkabs pieslauca krūzīti pilnu. Tad Lienīte dzēra, un Jēkabs novērsa acis no viņas lūpām, kas peldēja treknajās piena putās. Viens no Kļavu telēniem, raibs kā tikko no pāksts izlobīta turku pupa, ziņkāri tuvojās meitenei. Viņa tam iespēra ar kāju. Jēkabs klusi teica:

„Govīs tā nedrīkst aizslaukt. Var saslimt.“

Lienīte paraustīja plecus, mierīgi šķina un bāza mutē skābeņu kātus. Jēkabs jau gandrīz ļaunā priekā skatījās, ka līdz ar skābenes lapu skuķe ieēda brūnu, resnu kāpuru. Beidzot Lienīte apsēdās pie Jēkaba zem egles un gandrīz sapņaini raudzījās koku tumšajās galotnēs. Jēkabs pat domāja, ka viņa nupat kļuvusi laba, jo tā maigi teica:

„Vai tev patīk vāveres, ko?“

„Ļoti.“

„Man arī. Viņām garžīga gaļa, tā saka. Noķer man vienu.“

Tas nu Jēkabam bija par daudz! Kājās pietrūcies, viņš kļiedza:

„Bada dzeguze! Tā esot ķeizara meita? Tu taču esi tikai lopu gane! Neesi pat saimnieku bērns! Pat tā visvecākā, kašķainā aita nav tava!“

Tā beidzās Jēkaba Kiliba pirmā mīlestība.

Toties otra bija, kas Jēkabam deva sajēgu par to, ko īsti viņš grib mīlēt. Viņš nepaguva atrast nevienu traipu savas otrreiz iemīļotās sirdī un tērpa vilēs, jo to drīz viņam atņēma nāve, kas arī mirušo laicīgo piemiņu ietin tai mirdzumā, kurā iegājušas viņu mūžīgās dvēseles. Tā bija to pašu māju saimniece, kuŗas lopus vienu vasaru ganīja negantā Lieņīte, — ar diloni slimā Kļavu saimniece, kas Jēkaba sirdij lika otrreiz kvēlot.

Barona lutinātais, bagātais vagaris Kļava sev bija ņēmis sievu ne darbam, bet atpūtai, sievu no pilsētas, un — kā melsa — pat no svešām zemēm. Viņu sauca Margarita, puķes vārdā, tā mīlēja puķes un puķes viņu.

Jēkabs, nu jau četrpadsmit gadus vecs, ieradās Kļavās izlūgties sietu savu māju saimniekam, un kalpone viņu ieveda „saimnieku galā“. „Saimnieku gals“ bija divas lielas istabas, vēsas, kaut ārā vasaras vidus, jo logi bija aizklāti smagiem, zilganiem aizkariem. Tur Jēkabs ieraudzīja Kļavu saimniecei sēdam koka krēslā pie galda, uz kuŗa stāvēja daudzas pudeles un lēzeni trauki, piebērti rožu lapām un kaltētām zālītēm. Kļavu saimniece bija ietinusies lakatā ar gaŗām, plānām ūdens strūklām līdzīgām sudrabpelēkām bārkstīm. Viņa sēdēja krēslā ļoti nekustīgi, atslējusi galvu pret krēsla atzveltni. Viņa izskatījās līdzīga lielai lellei, sevišķi ja uzlūkoja viņas mazās, sarkanās korpēs ieautās kājas. Viņas mati bija melni un āda bāla, bet visvairāk Jēkabu apbūra viņas acis, gaŗo, augšup liekto skropstu pustumsā. Margaritas Kļavas acis bija platas un nespodri brūnas, tai skumīgā brūnumā, kāds ir ru-

dens salnu aizkostām kastaņu lapām. Viņa padeva Jēkabam šauru, sīku roku, prasīja pēc vajadzības, tad pamāja apsēsties viņai līdzās uz ķebliša. Viņa klusēja, un klusēja arī Jēkabs. Tad durvīs parādījās vīrieša augums pelēkās drēbēs, un sieviete klusi sauca tam preti:

„Tik ātri no muižas atpakaļ, Valdi?“

„Jā, barona kungs tevi liek sveicināt.“

„Paldies, paldies. Redzi, jaunais Mežsētu puisis grib dabūt zināt, kādas zāles es te gatavoju.“

„Nu, tad rādi ar' tam savas burvības, miļā Margarita.“

Pelēkais vīrs pazuda no sliekšņa. Kļavu saimniece teica apjukušajam Jēkabam:

„Tas bija mans vīrs.“

Pēc tam viņa pagriezās pret to ar visu augumu, un pēkšņi čukstēja tam ne kā vareno Kļavu saimniece, bet kā liela meitene, augšup liektajām skropstām viegli nodrebot:

„Neaizej, nē! Tev ir tik jauna seja. Bet zini, naktīs mani bieži apciemo nāve, un tā ir veca kā zeme, viņai pat zobu nav.“

Viņas rokas, uzliktas uz Jēkaba pleciem, mazliet drebēja, un Jēkabs drebēja tām līdz nesaprazdams, kas notiek ar viņa sirdi, un nesaprazdams, kā pēc tam gribējās mesties uz zemes pie Kļavu saimnieces sarkanajām kurpītēm.

Bet viņa jau novērsās, paskatījās uz galdu un sāka klusi stāstīt:

„Mans tēvs bija ārsts. Savāds ārsts. Viņš ārstēja dvēseles, acīs ielūkodamies. Viņš man vēlēja turpināt viņa amatu un mācīties no puķēm. Bet es vēl neesmu atradusi ne to puķi, kas varētu skumjas atņemt, ne saknīti, no kurās nāvei bail.“

Tad viņa ņēma rokās no galda vienu trauku pēc otra un skaidroja:

„Tās ir rožu lapas medū. Tās iepriecina grūtsirdīgos, bet viņu iespaids nav mūžīgs. Tie ir kastaņu

pumpuri baltajā vīnā, derīgi pret kaulu sāpēm, bet tie neiedarbojas līdz sirdij. Tā ir asinszāle, — salveja un ceļmalīte der pret drudzi; šīs — deviņvīra saknes, no dievkociņiem es spiedišu eļļu, labu tiem, kas velti ilgojas. Tu nesaproti vāciski? Für die, welche leiden vom Heimweh... Tas ir baldriāns, kas plūcams mēnesnīcā, bet sakaltētas kalmju lapas liek zem spilvena, lai netiktu apburts. Šī ir nakts-paparde, tai grauzdētu riekstu smarža; ja ar to izkvēpina istabu, redz sapnī savu mīlo.“

Uz sliekšņa atkal parādījās pelēkais vīrs:

„Du sollst jetzt schlafen, Margarete.“

„Tūliņ, tūliņ! Tu vēl atnāksi citreiz, mazais puisī?“

Jēkabs mēmi palocīja galvu, piecēlās un gāja, bet durvīs tas vēlreiz atskatījās uz Kļavu saimnieci.

Viņa nekustīgi sēdēja pie galda, un no rožainiem traukiem, dzeltāniem traukiem, violetiem un tumši sarkaniem stikla traukiem viņas sejā krita gluži kā paradīzes spožums. Jēkabs godbijīgi nolieca galvu.

Vagaris Kļava, milzu vīrs ar sarkanu, pietūkušu vaigu, aiz durvīm Jēkabu cieti sagrāba aiz pleca un gandrīz izgrūda ārā.

„Pēc kā nāci, puisī?“

„Man vajadzēja sietu, un... bet...“

„Nāc uz klēti!“

Jēkabam pašrocīgi iedevis sietu, vagaris Kļava pēkšņi grāba kabatā, izrāva maku, izkampa no tā lielu sauju krāsainu naudas zīmju un vēl kādu sudraba gabalu:

„Nem! Aizmirsti ceļu šurp! Saproti?“

Jēkabs ar platu muti paņēma naudu, bet pēkšņi saprata, pietvīka gluži sarkans, mēmi nosvieda naudu smiltīs. Sudraba gabals, pār akmeņiem ripodams, iedziedājās: „Margarita...“

Tā nu dziedāja visas Jēkaba dienas. It kā Margarita būtu kāds burvju vārds, to minot, pasaule ap Jēkabu piepildījās jaukiem un zīmīgiem notikumiem,

brīnišķām pārvērtībām. Viņš sauca „Margarita“, un mežā sāka dziedāt vālodze savu īso, sauciena atbalsij līdzīgo dziesmu.

„Margarita,“ un mākonī iedegās varavīksne.

„Margarita“, un tāla, liela zvaigzne Jēkabu aizvilināja sarkanā āboliņa laukos, kur kā dzīvsudrabs gulēja spoža, smaga raša, vai apšu birzīs, kur vējam saldi rūgtena pirmo sēņu smarža.

Pagastā ložņāja tumšas baumas. Vienas čukstēja:

„Kļavu saimniece nav slima, viņa ir traka,“ otras šņāca:

„Nešķīstā vācietie! Viņa guļ vienā gultā ar žurkām un brūvē mīlestības dziras!“

„Kļava dzer! Kļava izputēs! Madāma lakstojas ar jauno baronu!“

Un beidzamā vēsts, kā sirdīgs raķetes sprādziens par vientiesīgo pagastu:

„Viņa savākusi kapos kaulus, kad rakti jauni kapi, likusi tos samalt un mēsloj ar tiem savu puķu dobes. Rau', nu aug rozes nešķīsti treknas, kā dzīva miesa. Ai, bāliņi baltie.“

Otrreiz Jēkabs ar Margaritu Kļavu vairs netika runājis. Bet kādā dienvidū viņam likās, ka virs Kļavu māju dārzā smarža paceļas gaisā, sabiezēdama mākonī un iegūdama tumšu rožu krāsu, tad viņš zināja — Margaritai jābūt dārzā.

Savas bērna tekas atcerējies, viņš aizzagās līdz Kļavu dārzam, izkustināja no vietas sētas dēli un redzēja Margaritu Kļavu. Tērpta nespodrā, tumši dzeltānā zīda tērpā, viņa ar mazu grāmatu rokās gāja starp baltu un asinssarkanu rožu rindām, beidzot pazuda aiz rozēm un Jēkabs apslāpēti ieklieodzās, jo viņam šķita, ka tā iznīkst puķēs, kuņas uzņem sevī viņas miesu un asinis.

Dienū pēc tam Kļavu saimnieci teica mirušu, bet Jēkaba sapņos tā ar sāpīgā maigumā dotu Dārznieces vārdu turpināja dzīvot tālāk, parādīdamās tam

visu māju dārzos, būdama paradīze, kas tam vēlreiz jāatrod. Tāpēc viņš pie muižas sulaiņa mācījās vācu valodu, viņas dzimtenes valodu, un krievu valodu, jo arī tā varēja derēt. Bet kad viņš tās prata, tas vairs nebija nekāds strādnieks un vagā staigātājs, jo tas niktin nika grāmatās, meklēdams kādas pazudušas sievietes pēdas, un bieži piezagdamies baidīja muižas jauniņās baroneses, kuŗu drēbju čaukstēšana viņam atgādināja Kļavu saimnieces tuvumu.

Tak dienas gāja, gāja arī gadi, un trauslais Jēkabs izauga tik lielā un spēcīgā Jēkabā Kilibā, ka atgādināja neveiklu, kamolainu kaktusu; varbūt tāpēc Dārzniece sapņos to apciemoja arvien retāk. Tad, beidzis to velti meklēt grāmatās, viņš to pūlējās atrast dzīvās sievietēs, lai viņu locekļos to iemiesotu otrreiz un būtu drošs, ka tā nav tikai viņa paša izdoma. Tā kā viņš bija valodu pratējs un veikls puisis, ar Mežsēta ieteikšanu tas ieguva staļļa puiša amatu muižā. Te viņam bija izdevība iepazīt daudz un dažādas sievietes.

Tad viņš ņēma savās rokās un glāstīja visas sievietes, kuŗas viņam iepatikās kādā smaidā, kustībā vai vārdā, bet viņš tās iztukšoja drīz, kā lēzenas tases; pie tam pēdīgais malks arvien bija rūgts.

Un rudens vakaros, kad maģiskais mēness šķīta sastindzinājis baltās asteres muižas dārzā, viņš dzirdēja Margaritas saucienu aīzejošo dzērvju saldos, žēlos kliedziens. Tad tāla kliedziena, vīzijas, mistiskas balss dēļ, — balss dēļ, kuŗa pat nemaz nebija atskanējusi, — viņš atstāja to sievieti, kuŗu turēja rokās, un nezināja, ko grib, ko nē.

Reiz viņš pētīja jaunāko muižas baronesi, bet tuvumā viņas zīda drēbes oda pēc klēpja suņiem, kuŗas tā lutināja; viņas kājas bija masīvas, ap potītēm tik jutekliski veidotas, ka varēja domāt — vakaros tā liek muižas meitām kutināt tai kāju pēdas, kā par viņu arī stāstīja.

Īsu brīdi Kilibs rotaļājās ar muižas dārznieka meitu, jo viņam patika, ka viņas lielās rokas glauda tā vaigus, smaržodamas pēc pētersīļiem un svaigiem rāceņiem. Tai bija īstais dzīvības siltums, daudz svaigu zemes šulu, kuŗas Kilibā pārrūga neauglīgu iedomu misā, izsīka neremdināmās alkās. Bet kad viņš redzēja, ka tā savām lielajām plaukstām tikpat maigi un vēl baudkārāk glauda māju vērsi vai kaušanai lemtu tītaru, viņš novērsās no tās grūtsirdīgā vienaldzībā.

Citreiz to tikko nenokoda kaimeiņu pagasta mācītāja muižas negantie suņi, jo taisni nakts vidū viņu bija pārņēmusi vēlēšanās paraudzīties tikko no Jelgavas atvestajā mācītāja kundzē. Kundzi neviens nebija paguvis redzēt, tā varēja būt apburoša. Jēkabs Kilibs naktī iekāpa liepā pie kundzes loga. Bet ko viņš tai stundā ieraudzīja aiz apgaismotām rūtīm, to neviens nedabūja zināt, tikai no tā laika viņš izvairījās no visām vietām, kur varētu ieraudzīt neapģērbtas sievietes.

Kaŗa gadi un visas tā laika pārvērtības Kilibu uz brīdi ierāva ciņas reibonī, kam neskanēja līdz sieviešu soļi. Bet arī degošo māju ugunīs un šrapneļu šķīstošās liesmu pārslās viņš reizēm saskatīja oranžas, mistiskas milzu magones, pār kuŗām izstiepās viņa Dārznieces roka, likdama lieliskajiem, bet briesmīgajiem posta ziediem nodzist zem viņas vēsās delnas.

Pēc kaŗa, sveiks un neievainots, pasargāts nezināmam liktenim, Kilibs apmetās uz dzīvi Rīgā un ilgi strādāja galdniecībā, jo labi prata galdnieka amatu. Vaļas brīžos tas nepaguris maldījās sieviešu pulkos. Viņš bija sastapis dažādas sievietes — pļāpīgās un tās, kuŗas teica „jā“ un „nē“, meitenēs un nekautrīgas sievas. Bet visām tām bija kas kopīgs zemās pierēs aprobežotās liniņās. Tās bija sentimentālas, bet nežēlīgas, jo raudāja, deklamēdamas mīlas dzejas, bet no tirgus nesa mājās sasiētus putnus, ar

galvām uz leju. Viņas lutināja dzīvniekus, bet bija nevērīgas pret saviem vīriem un tuviniekiem.

Viņš pazina strādnieces ar bālām mutēm un cīnisku valodu, kuŗām zīda zeķu valkāšana nozīmēja svētdienu, un iespēja pasēdēt ar tīkamu puisī lētā kafejnīcā, līdz nejēdzībai pārēdoties saldus cepumus — svētkus. Viņas sauca savus draugus par „bobīšiem“, kā tirgotājas un pilsones savējos par „bucīšiem“, un viņu istabu sienas, apsraudītas papīra neaizmirstelēm un kinoaktieŗu pastkartēm, sabojāja Kiliba illūzijas par šo „darba rūķu tīro, vienkāršo dzīvi“. Viņas mīlēja ārišķību ne mazāk, kā viņu lielās pasaules māsas, tikai bez pēdīgo labās gaumes.

Viņš pazina pārdevējas ar viņu saldām balsīm, neīstiem smaidiem, daudzām neīstu dārgakmeņu rotām. Pazina skolotājas, taupīgas, sausas un aprobežotas, apbruņotas ar brillēm, pamācību garu un katram dzīves gadījumam piemērotiem, jau gataviem spriedumiem. Pazina mazo teāŗu aktrises, kuŗu vēlēšanu kalngals bija bagāts, vecs un dumjš mēcēnāts, jauns un skaists pielūdzējs un titulloma „Čardaša karalienē“. Viņš pazina arī dažas īstas mākslinieces no teāŗiem, literātu aprindām un akadēmijas. Bet dzīvē šīs tam šķita visnegantākās. Viņu pašapziņai un kaprīzēm nebija robežu, tāpat kā viņu dažādām slimībām un nervu vainām, kuŗas viņas neapzinātos tik labi, ja nezinātu no nervu ārstu un psihologu grāmatām, ar ko pieklājas slimot kultūras sievietei. Izlasītās slimības viena pēc otras tām uzbruka, un Kilibam šķita, ka tās brīnīškā kārtā savas slimības sev drīkst pašas izvēlēties. Viņas tik daudz runāja par saviem nerviem, ka beidzot Kilibs šos nervus iedomājās kā aizdegušos elektrisko vadu sistēmu nabaga sievu miesās un šķita redzam, kā tie spīd cauri viņu ādai. Pateicoties slīmajiem nerviem, sievietēm atvērās nepārredzamas, lieliskas, jau iepriekš attaisnotas untumu un dīvainību eskapādes. Tā sievietes Kiliba priekšā nostājās gluži kā

kādas bīstamas būtnes, ar kurām vajadzēja cīnīties, nevis tās sargāt no ļauna. Kilibs nolēma tās uzvarēt ar labsirdību. Viņš kļuva sieviešu iegribu vergs, mazu, gredzenotu roku rotallieta. Viņš pavadīja tās baznīcās, nesdams rokas somas un lūgšanu grāmatīņas, un brīnījās — kāpēc tās Jēzum Kristum un viņa svētajiem par godu turp dodamās smiņķējās un iesmaržojās. Svētie taču bija vienīgie, kuru vērību viņām tur vajadzēja izpelnīties, bet Kilibs nedomāja, ka tie atrastu kādu prieku pie vaigu un lūpu krāsas. Un ja tie justu smaržu, tā gan būtu tik labu tikumu un šķīstības pazemīgo liliju smarža, ne „Soir de Paris“ vai „L'aimant“, kas tos varētu ielīksmot.

Kilibs pavadīja sievietes koncertzālēs un brīnījās, kāpēc tās tur grauza saldumus un sačukstējās — Kilibam mūzika bija dievkalpojums un garīgas dzīres. Viņš pavadīja sievietes veikalos, un bieži novērsās, nevarēdams ciest patikas spožumu viņu acīs, kad nekautrīgi komiji, tām rotas vai mēteļus pielai kodami, aizkāra tās divdomīgu aprbrīnotāju šaubīgā maigumā.

Viņam nepatika arī sieviešu īpatās gaumes trūkums — veikalos tās kāri tvēra to, kas esot modē, „visvairāk valkāts“, kaut tas ar' būtu viņu īpatībai pilnīgi nepiemērots. Viņš pavadīja sievietes kinoteātros, bet tūdaļ to nožēloja, jo veselu nedēļu pēc tam viņa draudzene atdarināja Marlēni Dietrichi vai Francisku Gāli, pati no savas īpatības cenšdamās izlīst tik izmisīgi kā čūska no novalkātās ādas. Vai arī sieviešu manieres un ģērbšanās stilu nenoteica kinodivas, bet viņu mīļāko gaume, un pēdējos mainot, tās mainījās arī pašas — tik negaidīti un konsekventi, ka viņu būtība, ko Kilibs iedomājās jau turam rokās, atkal un atkal tam izslīdēja un pazuda.

Kilibs pavadīja sievietes uz tirgu, bet tikai vienu vienīgu reiz, jo tirgū tas sievietes seju ieraudzīja tik atbaidošu, ka ilgi nespēja pieskarties nevienai no tām. Tirgū redzamās sievietes visas ieguva vienu

kopīgu izteiksmī lūpu jutekliskajā valgumā, drebošo nāsu trīsās, saspiesto žokļu asumā. Alkaini ošņādamas taukas siera grēdas, grūzdamas pirkstus te krējumā, te beigtu lopu iekšās, te vēl dzīvu zivju žaunās, tās bija simtkārt līdzīgākas hijēnai nekā eņģelim. Viņas tādas redzēdams, Kilibs nevarēja aturēties no ļauni vienpusīgas domas, ka šīm sievietēm jāmielo savi vīri, brāļi un dēli ar daudziem un smagiem ēdieniem, lai viltīgi aizkavētu viņu sadilšanu un demateriālizēšanos lielos darbos un idejās, kuŗas tās nekad pilnīgi un brīvi nesaprata. Lai tos, ēdienu smakas apdullinātus, smagus un aptaukotus droši noturētu pie visa, kas ir istā zeme, galvenokārt pie savas miesas. Pēc šīs domas Kilibs bēga no tirgus, bet tas nebūt nebija tik vienkārši. Tirgū grīļojās smagi piekrauti pārtikas grozi, aiz kuŗiem no pašām sievietēm redzēja tikai niknas sejas un plati ieplēstus elkoņus. Elkoņiem, kam bija jāsarga brīnumsvāriņgie grozi, nebij viegli tikt garām. Zivju paviljonā ierautais Kilibs tikko nepagrūda skaistu bruneti, kuŗa pavēlēja zivju sievietei nomaitāt viņas iepirkto līdaku. Pie tam viņa pati zivi turēja aiz astes, lai tā neizvairītos sitienam. Pēc tam, zivs agoniņā noraudzīdamās, daiļā dāma vienaldzīgi notīrīja un rūpīgi bāza mutē reņģi pēc reņģes no pārdevējas galda, un reņģu astes kustēja vien tai mutes kaktos kā kādam fantastiskam pelikānam. No šīs būtnes bēgdams, Kilibs iekrita rokās citai, kuŗa to nosauca par kabatas zagli. Beidzot, pilnīgi apdullināts, Kilibs riņķoja tirgū kā briesmīgā mežoņu valstī, kur barības iegūšana pārvērsta nelāgā rituālā, un šī rituāla dalībnieces to uzlūkoja ēdienu izgaŗojumos apreibušām acīm.

Drīz pēc tam Kilibs atteicās pavadīt uz tirgu savu draudzeni, mēbeļu tirgotāja kundzi. Tirgū sieviete to uzlūkojot kustoņa acīm, viņš paskaidroja. Tā nu bija tik neprātīga valoda, ka kundze apvainojās, bet Kilibam tas bija vienalga.

Tad nicībā pret sievieti, kas vairs tikai attāli līdzīga dīvainai, moku pilnai mīlestībai, Kilibs sāka līdzināties tam elku pielūdžējam, kurš aptaustījis sava dievekļa māla locekļus, atzinis tā nespēcību, un tomēr netiek valā no ilgām apvīt savu elku puķēm, kvēpināt tam smaržzāles. Paša vilšanos atkal un atkal pārbaudīdams, tāds gan pat cenšas elku visādi pazemot, bet jo vairāk pazemo, jo spēcīgāk iemīl. Ir ļaužu šķira, kas dzimusi dievināšanai. Lai viņu prāts tiem apgaismotu kā apgaismodams dievinājuma objektu niecību un mazvērtību, viņu jūtas turpina prātam spītēt — tā tie nokļūst pretējādu, asu un mocošu noskaņu varā. Kilibs piederēja tādiem. Klūdams pret sievieti te maīgs, te dzēlīgs, te bēgdams no visām, te karsti meklēdams viņu sabiedrību, viņš beidzot pats sevi dēvēja maniāku. Viņš uzsāka daudzas pārgalvīgas avantūras, reizē skepses pilns un tomēr mulsi ticēdams, ka kāda no visām sievietēm pēkšņi pacelsies citām pāri, modinādama viņā varenus un krāšņus pārdzīvojumus. Bet daudzgalvainais sieviešu bars bija vienmuļam viņu laukam līdzīgs, reta spoža epizode viņu uz brīdi apmulsināja.

Tā uz laiku Kilibu piesaistīja sev daļa, histēriska krieviete, rūpnieka Lauvas kundze. Bet tai bija neciešama paraža — nopietni un sirsnīgi apvainoties par vismazākiem sīkumiem Kiliba vārdos un rīcībā, lai tūlīņ tos viņam atkal piedotu. No Lauvas kundzes Kilibs iemācījās atziņu, ka nav baīgākas lietas par sievietes piedošanu. Nekad tā nebija brīvā, tiešā vīra piedošana, kas pat kautrējās būt atgādīnāta. Sieviete piedodama paturēja pašu piedošanas faktu sev rezervē katram gadījumam, kad tāds varētu derēt vīrieša pašapziņas iznīcināšanai.

„Toreiz, tādos un tādos apstākļos, piedevu tev to un to —“ lūk sievietes fraze, pēc kuras vīrietim visi ieroči krīt no rokām. Tā Kilibs saprata: arī ar piedošanu nav tik vienkārši, ne katram drīkst ļaut

sev piedot. Citādi Lauvas kundze bija burvīga savā aušībā. Būdama neaprēķināma un eksaltēta kā bērns, viņa milēja dot aizkustinošus solījumus, kurus pat nedomāja pildīt, jūsmīgi pieķerties dažādām idejām un pasākumiem, kuri to garlaikoja jau nākamā dienā. Kur viņa ieradās, parasti ģērbusies siki rūtainā angļu kostīmā, ar neiztrūkstošu ugunssarkanu nelķi pogcaurumā, tā ierāva sev līdz kā stipru smaržu strūklū mirdzošu vieglprātības reibumu, neparedzamu varbūtību reibumu, līksmu un tukšu vārdu burvību. Neviens, ne vecākais, ne jaunākais vīrietis starp klātesošiem, nevarēja zināt, vai tieši viņu Lauvas kundze nākamā mirklī neuzaicinās doties jāutrās un raibās dēkās. Tāpēc gaiss, ko ieelpoja viņas tuvumā, arvien bija sprieguma pilns, gaidās sakarsis gaiss, kāds ir ap ziedu, kurš var nacerēti atvērties katru acumirkli. Lauvas kundze dzirkstīja un staroja no augstiem kurpju papēžiem līdz dimanta auskariem ausīs. Asprātīga, varaskāra un mainīga, tā Kilibu beidzot nogurdināja ar saviem niķiem, un viņš bēga, nozagdams tai kā piemiņu sarkanu zīda mutautiņu. Vairs viņas piedošana nenospiedīs viņu uz ceļiem!

Citreiz Kilibam iepatīkās meitene ar iesārtiem jūras algu krāsas matiem, jo viņa viesībās tam pasniedza brīnišķu un dīvaīnu magoņsēklu ievārījumu, bet vairāk tai ar' nebija, ko tam sniegt. Kāda cita trakulīgā dedzībā milēja kustoņus un bija lieliska, kad baroja savus suņus un glaudīja lielu, resnu Sibīrijas runci ar cinīska gardēža acīm un lielisku zilpelēku kažoku, kurš dzirkstīja zem meitenes pieskārieniem. Tad tā meitene smējās labus smieklus un izstaroja vientiesīgu laimes siltumu kā oglēm piebērts trauks. Tak drīz Kilibam apnīka viņas glāstu nesātība un viņas runcis, kurš rija zivis un pīļu galvas ar tik asiņskāru izteiksmi, it kā nestu sevī īstu slepkavas garu.

Vēl cita sieviete bija ļoti dievbijīga, un Kilibu

apbūra sārto, melno un balto lūgšanas krellu vizēšana, kuŗas tā šķirstīja savām mazajām rātņa cheruba rokām. Krellu mirdzums apgaismoja viņas bālos vaigus, it kā tā būtu noliekusies pār dzidru, spožu ūdeni. Bet kad Kilibs nojauta, ka viņa arī pati to labi apzinās un koķetē ar savām lūgšanu krellēm, kā citas ar pasaulīgāku greznību, viņš atstāja arī šo.

Beidzot viņš apzinājās, ka tā nav mīlestība, kas tam lika sekot šīm daudzajām, pat ne vērtīga cerība atkalredzēt vienā no tām Dārzniecei, vienīgi pielūdzamo. Tā bija tik kādas mazas, jaukas noskaņas radīta satrauktība. Pie tam tāda noskaņa nebūt nebija sieviešu būtības paliekama sastāvdaļa, tik dažu nejaušu, skaistu blakus apstākļu sagādīšanās.

Neviena neprata Kilibu ilgstoši saistīt — ne tā, kuŗa glāstīja kaķi, ne tā, kuŗa baroja to ar jauko ievārijumu, nedz tā, kuŗa skaitīja lūgšanu krelles. Brīžam viņš jau izbailēs vaicāja sev, vai jel pasaulē maz iespējama nevainojama sieviete.

No visām bēgdams, viņš uz laiku iegāja rudens vakaram līdzīgā skumjā un dziļā nopietnībā. Pārgurdināto sirdi sāka mocīt sāpīgas lēkmes. No tām Kilibs atpūtās tikai pusaizvērtām acīm. Sapņodams par kādu sniega lauku, kuŗā neviens nav minis pēdas, sniega lauku, kas viņam šķita sevī iemigusi bezkaislības, nekā negribēšanas mūžība. Dīvaini — taisni dzērumā Kilibs sāka just sevi vistuvāk šai saltai, mierīgai vīzijai, bezgala tīkamai pēc ilgās trauksmes un drudža. Dzerdams viņš juta sevi savrupu, no visiem norobežotu. Dzerdams visskaudrāk redzēja plaisu starp cilvēku un cilvēku, starp „tu“ un „es“.

Sevišķi, kad tas apreibis izgāja ielās pie neapreibušiem. Viņam bija tolaik dīvains prieks, ka visi uzlūko to nesaprazdami un vairīdamies; katram tādādam viņš vēlējās pasacīt:

„Par ko tu brīnies? Tu jau no vakardienas pazīsti mani. Esmu tas pats. Es grīļojos? Tāpat mana

dvēsele grīlojās vakar. Reibums mani tikai apgriezis ar iekšu uz āru, uzvandīdams citkārt noklusēto, dodams manai miesai manas dvēseles kustības, tas viss. Nepazīsti? Vai nu redzi, cik mēs sveši?“

Pēc tam Kiliba liktenim labpatika iemest viņa rokās necerētu bagātību. Reiz laikrakstos meklēja mantinieku mirušai sievietei ar viņa uzvārdu, Kilibs pieteicās tīri joka pēc, un lūk — viņš ieguva jaunu māju Pārdaugavā un daudz naudas, jo izrādījās, ka viņa nepazīstamā radniecē kaŗa laikā Rīgā bija pratusi lieliski iekārtoties. Mantojuma saņemšanas laikā Kilibs sāka atkal uzmeklēt pazīstamas sievietes. Tagad tas bija negants pret tām, glāstīdams drīzāk ar niknumu, kā ar prieku, nevērīgi saukdams Maiju par Ilzi un otrādi, rūgti domādams: tu vai cita, vienalga. Īstās nav.

Bet kādā rudens vakarā, kad viņa dārza floksiju smarža tam atgādināja kādu meiteni, kuŗa floksijas mīlēja vairāk par liksmajām vasaras puķēm, viņš atcerējās, ka tam ir daudz naudas, un ka jāmeģina kaut kā atlīdzināt meitenei reiz nodarītā pārestība. Meiteni sauca Ieviņa un viņš ar to iepazinās reizi, priekš pieciem gadiem. Tā bija vienkārša jauna šuvēja un šķita viņam ļoti pieķērusies, bet viņa bieži slimoja, un toreiz Kilibs nevarēja paciest slimu cilvēku klātbūtni, jo pats bija tikko sasirdzis ar sirdi. Tā viņš bija aizbēdzis no Ieviņas pie liksmiem un veseliem cilvēkiem, bet reizēm tam mazliet iesāpējās sirds, atceroties viņas brūno galvu, lielās acis un padevīgās mazās rokās. Viņš bija lēmis Ieviņu neaizmirst, kad tam labāk ies. Nu tā stunda bija klāt.

Kilibs ātri dabūja viņas adresi no sētnieces, pie kuŗas tā agrāk dzīvojusi, un brīnījās, ka tagad Ieviņa dzīvo Raiņa bulvārī, kur dzīvokļi lieli un dārgi. Viņš devās uz Raiņa bulvārī un atrada jauno meiteni necerēti labos apstākļos un labā dzīvoklī, tērptu bālu mežģiņu tērpā. Bet viņai bija tās pašas agrākās Ieviņas druscīņ mežonīgi biklās, ļoti tīrās meža

putna acis, un istabā pie loga stāvēja veca šujam-
mašīna — ērmots kontrasts modernajām istabas lie-
tām un Ieviņas jaunas dāmas ārienei. Viņa nemaz
neizskatījās pārsteigta, kad Kilibs ieradās. Viņa
smaidīja — gan mazliet skumji, bet ļoti gaiši, it kā
tie tikai vakar būtu šķīrušies. Viņa atsēdināja to uz
tachtas, maigi pastumdama tam zem elkoņa zilu
samta spilvenu, atsēdās krēslā viņam pretī, mīli un
mierīgi uzlūkoja to tumšajām acīm.

„Nu tu atnāci, Jēkab. Tā tam arī bija jābūt.
Vai tu neesi izsalcis? Neesi noguris?“

„Ko tu te dari, Ieviņ?“

Viņa nolaida acis, tvēra pie kakla mazām, ner-
vōzām, mežģīnu maigi apņemtām rokām un brīdi
bija kļuša. Tad viņa izstiepa roku pēc mazā zvana
uz galda, paskandināja to un vāji pasmaidīja par
Kiliba apjukumu. Ienāca apteksne rūtainā priekš-
autā, bet viņu neuzlūkodama, turpinādama skatīties
Kilibā, Ieviņa klusi, bet ļoti skaidri teica:

„Viņš ir klāt, Inta. Kad atnāk kungs — ievēro
labi — tu teiksi tam: Ievas jaunkundze negrib jūs
vairs redzēt ne šai, ne citā pasaulē.“

Apteksne pazuda, un Kilibs ar bažām ielūkojās
Ieviņas dziļi spožajās acīs:

„Tu esi bez prāta, Ieviņ?“

„Tā nu nebūs.“

„Kas tas par kungu?“

„Mans — ““““

„Tu aizraidi savu vīru?“

„Viņš nav mans vīrs. Nē.“

„Ieviņ?“

Viņa atkal nolaida acis un pacēla rokas pie
kakla. Mazās, nervōzās rokas Kilibam vaļsirdīgi at-
klāja visu; rūgta riebūma pilns viņš tikko klausījās
Ieviņas mierīgo, skumjo balsi:

„Ak, Dievs! Ko es būtu varējusi darīt. Dzīve
bij liela, es maza. Tu nelikies ne zinīs, it kā es
būtu kāda mirusi meitene.“

Piecēlies, Kilibs tuvojās logam. Pie šujammašinas apstājies, brīdi klusēja, tad:

„Kam tev šujammašina? Nu tev vairs nevajaga šūt.“

No nemierīgās krēslas, ko istabā viesā aiz loga vēja svaidītie koku zari, Kilibam atsaucās dziļa, nopietna balss:

„Ko es lai iesāku ar sevi? Dienas ir garas.“

— — —
„Skaties šurp, Jēkab.“

— — —
„Kur tu esi, Jēkab! Ir tik tumšs.“

Kad viņš vēl arvien neatsaucās, tas dzirdēja lēnus šaubu soļus, tad Ieviņas rokas nogulās tam uz pleciem kā pieradināti putni; kādu laiciņu tā stāvēja aiz Kiliba muguras, bez vārda, bez nopūtas, klausīdamās viņa vienaldzīgajā elpā. Tad tikpat klusi atkāpās, pārsoļoja istabu, vēra kādas durvis, atstāja vaļā, iededzināja uguni otrā istabā. Pēc brīža tā atkal sauca:

„Nāc šurp, Jēkab.“

Šoreiz Kilibs paklausīja. Viņš iegāja no tumšās otrā, apgaismotajā istabā un redzēja, ka tanī bija tikai krēsls, galds un vecmodīgs ozola skapis pie sienas. Pie skapja stāvēja Ieviņa. Viņas skropstas drusku trīsēja, it kā tā nevarētu par kaut ko izšķirties, bet tad tā atvēra skapja durvis. Viņa izņēma no skapja kādu audekla gabalu, pie kuŗa karājās zelta un sudraba diegi, un sacīja Kilibam:

„Apsēdies pie loga. Tā. Skaties nu.“

Atritinājusi, tā turēja audeklu paceltās rokās, un Kilibs ieraudzīja kādu izšuvumu. Gluži parasts izšuvums tas nebija. Tas attēloja dārzu, smalki izšūtu krāsainiem diegiem, dīvainu puķu un staipekņu vijumus, zilu genciānu pušķus, nereālas zelta chrizantēmas, sārta un tumši sarkanu nelķu kaskādes. Visām puķēm bija dīvaini noliektas galvas, bet aiz tām, bāli zaļā fonā, pacelās kāds gaiši ģērbts tēls,

nepasakāma dzimuma būtne. Tēls stāvēja puķēm muguru uzgriezis, un no viņa pacelto roku pirkstgaliem ritēja sudraba diegu bālās, pārļainās lāses.

„Puķes pielūdz savu pavēlnieku,“ klusi teica Ieviņa, un Kilibs pamanīja, ka viņas acis kavējās pie viņa seja kā ar neizteiktu gaidu izteiksmi. Tad tā salocīja audeklu un nolika to uz galda, izņēma un rādīja otru, kur tāds pats tēls stāvēja starp rožainām brūnām dūžām, pelēkām dzērvēm, tumšzilām bezdelīgām, un teica:

„Putni pielūdz savu pavēlnieku.“

Tad nolika arī šo, tvēra skapī vēl un vēl, cēla ārā citu aiz cita brīniskās mākslas un pacietības meistardarbus, un viņas balss kļuva arvien dzidrāka un saldāka, stāstot:

„Koki pielūdz, zvēri pielūdz, jūra, vakarzvaigzne un eņģeļi pielūdz savu pavēlnieku!“

Tad tā salocīja pēdējo izšuvumu, savāca visus pārējos, nolika skapī un aizvēra to. Nolaidusi mazās rokas, vēl spožas no zīda diegu vizēšanas, tā mēmi nostājās Kiliba priekšā. Kad viņš nekā nesacīja, viņa vienkārši teica:

„Es tos izšuvu piecus gadus — piecus gadus — tūkstoti, astoņus simtus un divdesmit piecas dienas.“

Viņš vaicāja gurdā neizpratnē:

„Kas tas ir — pavēlnieks?“

Nemaldīgas atziņas tonī tam atbildēja:

„Kungs un pavēlnieks esi tu.“

Nezinādams, ko uz to teikt, viņš vaicāja, lai nebūtu jāklusē:

„Kāpēc viņš stāv arvien ar novērstu seju?“

„Es nespēju atcerēties tavas acis. Tas gan bij slikti no manis.“

Kilibs gribēja sacīt ko labu un sirsnīgu, bet ieraudzīja aproci ap Ieviņas rokas šauro locītavu, gludu masīvu apli, un zelta uzbāzīgais spožums tam atgādināja svešo vīrieti, kuŗa klātesība bija jūtama šai

dzīvoklī, Acis uz Ieviņas seju nepaceldams, viņš sacīja:

„Vēls, ļoti vēls jau...“

Viņš redzēja, ka jostas zīda pušķis, kas karājās gar Ieviņas kreisajiem sāniem, nodreb, ka viņa pacel rokas pie kakla ierastā kustībā. Pēc mazas pauzes viņa sacīja:

„Jā, Jēkab. Rudens naktis pienāk agri.“

Pēc tam viņa apgriezās, gāja, un Kilibs tai sekoja.

Viņa uzgriezta elektrību istabā, kur stāvēja šujam mašīna, tad izgāja priekšnamā, apgaismoja arī to, un Kilibs atkal gāja tai pakaļ. Viņš ģērbās un dzirdēja aiz muguras drudžainu Ieviņas elpošanu, bet viņa neteica ne vārda. Gandrīz atvieglots, viņš mēmi sniedza viņai roku. Ieviņa atvēra durvis. Negribot pacēlis acis, viņš pamanīja viņas acīs ievainota putna izteiksmi, bet tūlīt tā zemu nolaīda galvu un čukstēja:

„Ar labu nakti, Jēkab.“

Uz bulvāra izgājis, Kilibs elpoja ļoti ātri un dziļi. Bet viņš domāja par netīkami spulgo zelta apli ap Ieviņas roku, tik par to vien, un šī doma darīja to aukstu un tik ļaunu, it kā tā aprobe būtu kādreiz viņam nozagta.

„Kas tā bija par meiteni,“ viņš čukstēja, „kas tā bija reiz par jauku meiteni!“

Tas bija septembrī, krītošo zvaigžņu laikā, un Kilībam mājās ejot, debesis bieži pārslīdēja vāja, tāla gaisma, varbūt kādas cerības pilnas pasaules nožēlojamās paliekas tur sadega, sašķīzdamas vienaldzīgajā, plašajā aiterī. Un šo pasaulu palieku pēdīgā uzliesmojumā, pēdīgās enerģijas un gaismas konvulsijās Kilibs šķita ieraudzījis tādu nožēlojamību, tādu iznīcības traģiku, kas viņam nelāva ticēt Dieva zinātajai klātesībai pie Viņa lielo un mazo radījumu bojā ejas. Viņš, Kilibs, neticēja iznīkstamu lietu augšāmcelšanai jaunā jēgā, kas būtu lielāka par iznī-

cību — tik baigu un skumju iznīcību pasaulē, kur īstais kungs par dzīvību un nāvi, liekas, bija akls, neapgarots gadījums. Un kā Kilibs neredzēja nekādu jēgu dzimstošo un mirstošo pasaulu riņķošanā, tāpat viņš neatrada vairs jēgu savām alkām pēc Neatrodamās. Pēc viņas septembra nakts Kilibs vairs neko nemeklēja. Viņš staigāja apkārt tukšām acīm, netrakoja, neplosījās, bija laipns pret sastaptajām sievietēm, bet netuvojās nevienai no tām. Ieviņas dzīvoklī viņš bija atradis vilšanos savai pēdīgai uzticībai pret sievieti. Ja tā visklusākā, vismaigākā no visām bija gājusi tādu ceļu, ko lai gaida no citām? Neko, neko — lai viņu liek mierā. Viņš ierakās grāmatās un gandrīz neizgāja no savas mājas. Slimā sirds lika sevi manīt arvien biežāk. Lai pavisam neaizmirstu cilvēku valodu, Kilibs atdeva pusi no sava dzīvokļa aktierim Dūjam un viņa sievai un viņa mieru bojāja tikai Dūjas biežā piedzeršanās, bet Marga...

Margas vārdu atcerēdamies, Jēkabs Kilibs atjēdzās. Vēl tāpat gultā uz mutes gulēdams, viņš brīdi nekustējās un klausījās savas mājas klusumā. Viņš nebija atpūties no atmiņu vīzionārās garāmslīdēšanas, drīzāk sāpīgi noguris. Delnu piespiedis deniņiem, viņš pūlējās aptvert, kas tad īsti šonakt bija noticis, uzlūkoja Margas vēstuli uz galda, kādu saplēstu papīru uz grīdas. Jā, ak jā. Kādas sievietes viltība, kāds vientiesis, kurš sevi bij iedomājies gudru... Nožēlojami, smieklīgi un nevajadzīgi — kā viss dzīvē. Par ko bija visvairāk jasmējas, tā bija viņa vientiesīgā ielīšana sievietes lamatās, viņa — kurš iedomājās sevi jau gudru, jau skeptiķi, tak... Bet pēkšņi kā zils zibenstars no Kiliba zemapziņas uzšāvās doma, drīzāk nojauta, kas teica:

„Tā nebija vientiesība! Tas, kurš tevī ir skeptiķis un daudz pieviltais, jau no sākuma redzēja melus un nodevību, bet aizvēra acis, aizvēra acis, klausīdams otram tevī, kurš ir —“.

Glūži izbījies no šīs balss, kas bija atskanējusi, lai viņa būtni sašķeltu divās daļās, Kilibs gaidīja balss paskaidrojumu, kas tad ir tas „otrs“ viņā, bet balss aplkusa. Kilibs piecēlās no gultas un juta atkal dūrienu krūtīs. Aiztaustījies līdz galdam, pārlasīja Margas vēstuli, lai atgūtu sevi pilnā nicinājumā un naidā. Bet izbailēs juta, ka tiešām ir jau sašķēlies divās daļās, un kamēr viena viņa daļa sašuta par vēstuli, otrai tā bija pilnīgi vienaldzīga un nenozīmīga. Ik ar brīdi spēcīgāk un reālāk izjūtama, šī otra Kiliba domu un jūtu daļa pavēlēja:

„Ej un uzlūko Margu.“

Kilibs paklausīgi cēlās, gāja, klusi atvēra Margas istabas durvis. Redzēja Margu iemigušu atzveltnes krēslā — kā viņš, arī viņa nebija novilkusi virsdrēbes, un Kilibam likās, ka tie abi ir saposušies tālai gaitai. Marga bija atvērusi un aizmirsusi vaļā logu. Istabā lauzās iekšā atkušņa vējš, salts un drēgns, kā no tāliem okeaniem nākdams. Zem vēja sievietē krēslā izskatījās nožēlojami maza un neaizsargāta. Kilibs nevarēja atraut skatu no Margas. Tā skatīdamies un ieelpodams vēju, kurš sievieti šķita apdraudam ar savu varenību, Kilibs juta abas naidīgās daļas sevī sakūstam vienā un rodamiem tādu Kilibu, kuram bija gluži jauna, maiga un laimīga daba. Tikko dzimušais jaunais Kilibs, uz pirkstgaliem iedams, sarkdams no piepūlēšanās, aizzagās līdz logam, aizvēra to. Tad paņēma gultas galā salocīto vilnas segu, gribēdams Margu apsegt. Neuzdrošinājās, nolika segu nezin kāpēc uz grīdas, pie viņas kājām. Kad Kilibs pēc tam atkal nonāca savā istabā, viņā bija ņēmis vietu pilnīgs, varens, neizskaidrojams prieks, un viņš nedzirdēja nevienu paškritikas balsi, kas prieku šādā naktī un apstākļos sauktu vājprātīgu. Kilibs priecājās klusi, nekustēdamies un gandrīz neelpodams, un tomēr viņa prieks bija tik pilns atraisītu iekšēju kustību, jauku un jautru žestu, ka Siāmas kaķis maigi glaudās pie viņa korpēm, it

kā ieraudzījis Kilibā līksmu, mīlīgu bērnu. Bet tā stāvēdams un ļaudams mazajam kustonim sevi apmīlot, Kilibs jutās šo glāstu necienīgs.

Viņš bija nejauši nostājies spoguļa priekšā, uzlūkoja sevi, un tam nepatīka paša vaigs. Savā vaigā viņš šķīta ieraugām egoisma cietās zīmes un fanātiķa stingumu — fanātiķa, kurš, pats savas iedomas pielūgdams, neprot uzsmaidīt saviem tuvējiem. Tāds lai būtu viņa vaigs? Kāpēc patiesība tik skumja un launa un tik bezgala vienkārša?

Tā skanēja tā: „Jēkab Kilib, tu esi bijis slikts cilvēks, neiecietīgs, murgu apmāts. Kā tu uzdrošinājies tiesāt sievieti?“

Tad Kilibs pazemīgi taisnojās tiesātājas patiesības priekšā:

„Es esmu arī mīlējis,“ viņš čukstēja. Taj brīdī viņš juta tik skaļus un konvulsīvus sirds sitienus krūtīs, ka elpa apstājās un karstā piere nosvīda.

„Pagaidi drusku,“ viņš pārbijies teica, spiezdams delnas pret sirdi, mierinādams to kā saprātīgu būtni. „Dieva dēļ, gaidi vēl drusku, man daudz kas jāvērs uz labu. Man jāraksta testaments.“

Labāk nepalika. Kilibs atkrita krēslā, juzdams zem rokas pēkšņu sirds norimšanu, kam sekoja pilnīgs elpas trūkums.

„Kas tas ir? Nu manas ļaunās asinis mani nožņaus,“ šļupstēja Kilibs. Viņš taustījā abām rokām uz galda, mēģinādams satvert spalvu un papīru, bet nepaklausīgās rokas sastinga, sagrabušas tikai smago metalla tintnīcu.

„Es esmu mīlējis, es esmu mīlējis.“ taisnojās Kilibs it kā netaisna sloģa priekšā.

„Lūk, ko tu mīlēji,“ kāds teica.

Tad Kiliba skats, jau satumsis un dzisdams, vēlreiz izrāvās no tumsas, ieraudzīdams parādību. Kaktā, kur uz koka postamenta stāvēja augsta vāze, lielisks un dārgs porcelāna veidojums, tagad stāvēja milzu lelle. Plānie porcelāna vaigi bez asinīm, por-

celāna rokas šastingušas nevainojami dailā kustībā, drēbju šķīstais baltums bez ēnas, bez traipa, bez dzīvības. Bet seja... pēkšņi Kilibs sarāvās: tā taču bija viņa Dārznieces seja! Viņš cēlās no krēsla, tintnīcu piespiedīs krūtīm, acis no lelles nenovērsdams. Centās runāt, tas bija grūti, bet beidzot tas tomēr pavēra saltās lūpas un elsoja:

„Lelle, lelle! Dievišķā lelle! Pielūgtā lelle! Pietiek! Zvēru, ka nemīlu vairs tevi! Mīlu dzīvo! Tirgus laukumos aptumšotu, prieka vietā pazemotu. Kļūdainu! Nepilnīgu! Dzīvo! Pazūdi, tu!“

Kilibam likās, ka lelle pavīpsnā bezasiņu lūpām. Tad viņš atvēzējās un ar pilnu spēku svieda tintnīcu kaktā. Dzidras plīstoša porcelāna skaņas piepildīja istabu, sitās gar sienām, ieraudājās, nomirā. Griezīgas sāpes krūtīs juzdams, Kilibs nokrita uz grīdas. Viņa izstieptā roka grāba lauzku kaudzē.

Kad istabā iesteidzās Marga, viņa gribēja bēgt, jo domāja, ka Kilibs miris, bet viņš to sauca vārdā. Viņa tuvojās tam, tad viņš saslējās, atbalstījās ar kreiso elkoni pret grīdu un, labo roku Margai pretī sniegdams, mierīgi sacīja:

„Es tevi mīlu, tu esi dzīva. Še tev miljons, brauc uz dienvidiem.“

Kad Marga bija paņēmusi porcelāna drumstalu no viņa rokas, Kilibs nokrita ar seju uz rokām un neelpoja vairs.

Gustiņš svilpo

Vecuma, kā spitālības, saēsti rēgojas namī abpus Latgales priekšpilsētas ielām. Te nav kūpējušas darvas javas mucas, asfalta gludenumu trotuāriem izdālādamas. Apaļi akmeņi zviln ielu ledū. Takso-metru riepas un važoņu riteņi tos slīpē maz. Tro-tuāros dažreiz tie paši apaļie akmeņi, vietām valēja, gluma smilts, citur ķieģeļu paliekas.

Nevienādas veco namu rindas. Kāds plecīgs nams, čokurains, augsts, tam senlaicīgas ieapaļas palodas, dzelzīs iekaltas smagas durvis. Sienas tik biezas, ka šķiet — tādās pavasarim un vasarai cauri noturas ziema. Līdzās zema būda. Aiz nespodriem logu stikliem augu dienu rindā kā puķu podi nīrb sarkanmatainas židēnu galvas.

Augstākiem namiem apdrupušas dzegas, cementa trepēs — nebeidzama netīrība, kaķu un kvasa sa-jaukta smaka. Koka mājelēm izēindušas dēļu durvis, lupatām aizbāzti logi, sienas dažkārt saplūkātu avižu driskās. Uzraksti cits uz cita, veselas kreīļu burtu un rakstības klūdu orģijas. Necel acis uz uzrak-stiem — turpat logā jau redzams, kas tev vajadzīgs. Apsūbējis? Negribi — nepērc.

Šur tur augstas dēļu sētas, aiz tām dažs uzņē-mīga cilvēka vēl nenopirkts grunts gabals. Atkri-tumu bedre apkārtējām mājām. Sīevas ieiet ar vā-celēm, izbeļ. Pēc tam lūžņās cits citu aprej un ko-žas noklīduši suņi, urkņājas kaulu un lupatu lasītāji. Turpat pavasaros baskāji puišēļi nāk futbolu sist. Sadur kājas stiklos, aiziet pa ielu asiņodami un ste-

nedami. Ieraduši nebrēkt pilnā rīklē, jo zina: brēciens ielās neatradīs mātes atsaucību.

Nejēdzīga ir Latgales priekšpilsēta naktī. Ugunu nabagajā, jaunās Rīgas atspīduma aptumšotā naktī. Elsājoša valējām dzertuvju mutēm, badā pusmirušu kaķu aso, žēlo vaimanu apdaiņota, reibumā kļūdaini spertu soļu švīkstoņas pilna.

Tiem, kas te naktīs nomodā, nav nekā žēl:

„Izputīna savus ratus,
Visus četrus ritenišus...”

Tiem, kas te naktīs nomodā, plašāks žests izšķērdībā nekā elegantajiem bulvāru slīpētājiem. Tur aizmet simts latus, un kabatā paliek tūkstotis. Te aizmet desmit latus, un kabatā paliek — dūre, ko parādīt mājās sievai, un netīrs lakatelis, kurā vēlāk pašam slepus izberzt acu kaktus, kad bērnu šņukstēšana skan par diktu.

Ko var iznēsāt galvas zem cepurēm ar tik sviedrainu iekšpusi, ka tauku kārtā ar nazi nost kasāma? Niķus un aizliegto. Tālab retās laternas naktīs dažbrīd met mīrgas pavisam dīvainos spoguļos, neapmierinātības un kājminu sasliešanās apliecinātājos, garos, zābaku stulmam izsprukušos — nažu asmeņos. Vai prieks saņemams tikai baltām rokām? Naktīs arī netīrās grābj pēc sava prieka. Un Latgales priekšpilsētas prieks ir nenovecojošs savā īpatnā trīsvienībā — šņabis, pulverītis, kas nāsīs iešņaucams caur atlauztu papirosā iemuti, un meitas. Narkotiska trīsvienība.

Latgales priekšpilsēta ir pilsēta pilsētā, jo Rīgas sejas vilcienu tai nav, ir savi. Pieder tā Rīgai kā augonis dzīvai miesai. Kad rītos ar piekto tramvaju, smagiem važoņiem un vienkārši kājām murd no teijenes uz Rīgu daudzkrāsainā valodā nergājošās žīdu, latgaļu un poļu straumes, šķiet — tās pārpludinās Rīgu, bulvāros vairs nevarēs glābties no skrandu un nabadzības smakas. Bet Rīgā straumes

sadalās, izklīst un netraucē. Iesūc sevī Rīga ikrītus šo ļaužu plūsmu kā žulti, jo tie, kas no Latgales priekšpilsētas nāk, vairumā ir nepaēdušie, pazemotie, īgnie. Bet uz centru jau aiziet tikai ceturtā daļa no viņiem.

Ja kādu dienu visi tejienieši dotos uz centru? Nē, mērdētie un īgnie neiet visi. Vairums paliek tepat.

Salien veikalos, centrāltirgū, tējnīcās. Žīdi un žīdietes augu dienu tekalē tepat. Latgaļi lielāko tiesu smagā darba strādnieki ostās un fabrikās, tie aiziet, tiem zem noziestajām darba blūzēm muskuļos vēl piebriedušas un neiztērētas dzīvības sulas. Poļi, iekāms stājas savā amatnieku darbā, neaizmirst rīta kluso mesī vēsajā telpā pie Sv. Franciska.

Lūk baranku krievs. Dzeltāna kā saules puķu ziedi nasta uz kamieša. Tabakas vīkšķis aiz lūpas, bieži brūns splāviens sāņus.

„Baranki, bubļički, baranki—i!“

Leižerkastnieki — sieva un vīrs. Vīram aiz melnās brilles redzīgs un dedzīgs skatiens. Sievai sārteni lindraki, spīduļi ap jostu.

Sētā: viņš griež kastes rociņu un murmina īgns, kad logos nerādās klausītāju galvas. Viņa airējas sānos iespiesto roku elkoņiem, līgo gurnus, dzied smaili:

„Gaidu, gaidu, gaidu, gaidu — acis kvēlo...“

Pusaudzīm, kas noskrej ar santimiem sauļā, saka tik ierastā izlaidībā, ka pat nešķīsti neiznāk:

„Paldies, čabulīt.“

Papīra puķu pārdevēja — grumbu kamols zem zila lākata. Saišķi uz rokas violetas rozes, dzeltāni un sarkani ābeļziedi, zilas krizantēmas. Savdabīga bezgaržības „stilizācija“. Krievietei karakūla apkaklē: „jaunkundzīt, rozes...“ garām. Skukim poļu vidusskolas cepurītē: „jaunkundzīt...“ skuķis apstājas, izvelk maciņu. Panem trīs violetās rozes, samaksā, jož pa Maskavas ielas liepu aleju. Iepretī

krāmu tirgum krieviska, mīlīga dievmātes galviņa restotā būrī. Uzmanību! te var nozagt arī dievmāti. Violetās rozes čaukstēdamas nogulst zem satumsušās, skumīgās sejas.

„Kaut eksāmens izdotos... Esi sveicināta, Marija, žēlastības pilnā...“ Tirgū: „Franču odieri aiz lakas, aiz zīmoga...“

„Tu esi svētīta starp sievietēm, un svēts tavas miesas auglis...“

„...pieci latī, jā! Parādi, kur dabūsi par pieci, piemaksāšu otru...“

„Amen.“

Nažu trinējs. Tecilas siksna pār labo plecu. Tecila smaga, nesējam sviedru lāses bārdzā. No skārņa ar baltu „košera“ rūti izlēc melniksnējs puisis, pagrūž dunci trinējam. Tecila sīc, dzirkstis sprēgā. Ielas puikām ugunošana par velti, — pieci, seši apkārt. Tālāk visi cilpo trinējam pa priekšu, izkampj tam no mutes izsaucamos vārdus, draudzīgi žadzina un spindz korī:

„Noži, nožņici, točiķ...“

Divi magie važoni ved teļādas. Pretī otrās šķiras dzertuvei „Zaļais“ pirmais kleperis stāj pats no sevis. Vedējs mirkšķina otram, tas čāpo uz „Zaļo“.

„Vienu stangu“ — pie stoikas. Remdenas karsetu desiņu smaržas atgādina neēsto brokastu.

„Divi desiņas.“

Otram apnīk zirgu pieskatīt, ies arī. Zirgs sargriežas iešķērsu tramvaja sliedēm. Tramvaja vāģis nāk izmisīgi zvanīdams. Konduktoram sava galva, važona kleperim sava, tas nekust. Konduktors izkāpj, lamājas. Važoni apdomīgi soļo no dzertuves.

„Skaidrā dienas laikā sūc, lopi!“ šaudās konduktors, un dabū dunku sānos.

„Kas lops? Krona erzac, neķeries zirgam nāsīs!“

Kārtībnieks vidū, un saistošo skatu padara ne-saistošu garlaicīgais likuma pants.

Namu sētās savi karogi saules dienas priekam, — drastiski plīvojoši krāsainas veļas gabali.

Latgales priekšpilsētas rītišķais, labsirdīgākais vaigs.

Pulkstens septiņos no rīta Katolu ielā, namā ar aizrūsējušu numura plāksni, bija piecēlušies septītā dzīvokļa iemītnieki. Tievs zēns, gadu astoņpadsmit, atrotītām krekla piedurknēm, tikko beidza mazgāties. Pārvilka slapjo delnu gaišajiem, mirdzīgajiem matiem, atvēra logu un omulīgi nurdēdams sāka slaucīties.

„Karsts laiciņš, Rižik. Kaitē pašā agrumā.“

Vecis, kas čunčīnājās kaktā, savākdams savas cisas, pievērsa runātājam šaurās, spodrās ačeles. Viņa mute zem iesirmajām ūsām paraustījās, bet viņš neatbildēja, tikai nopūtās, vilkdams kājās garstulmu zābakus. Zēns nolika pieziesto divieli, pavaiBSTījās pie spoguļa, papētīja virslūpu. „Skūties vai nē, Rižik?“ Īstenībā mīkstā pūka uz virslūpas bija tikko jauzama. Tā pati parādījās nesen. Bet Gustiņš lepojās ar šo vīrišķības zīmi un skūšanas pieminēja bažīgā veca vīra tonī.

„Tāds spuraināks esi gan,“ pieglaudīgi atsaucās Rižiks. Rūpīgi rīkodamies ar jauno skūšanas piederumu kasti, Gustiņš caur zobiem svilpoja īsu un priecīgu meldiņu. Kālab nesvilpot? Naža asmens spīdums viņa pirkstos atgādināja ietaupītos trīsdesmit sudraba gabalus. Šodienai darba nav, bet ja kaķis neaiznes uz astes pārējo dienu darba ražīgumu, savi deviņi lati iznāks šonedēļ arī. Un tad būs rokā tas vieglaīs elks — divritenis, kuru Gaŗais Miša bija gatavs Gustiņam pārdot par īstās vērtības trešo daļu. Protams, pārējais uz viņu draudzības rēķina. Ritenis gan mazliet apvazāts, trūkst pāris spieķu, bremzes, laka atļupusi. Nu, vēl lati trīs lakai un spieķiem, bet bremzēt var arī ar kāpsli. Gustiņ, tu esi laimes puika! Visi ceļi pašķiras tā vieglā krāma braucējam. Gustiņam pašķirsies se-

višķi tie — uz noburtiem labumiem, ilgi neskatītu krāšņumu. Nevar tik skaidri atcerēties, kādi tie labumi īsti bij. Iztēlē pavīd kas zaļš, dzēsti sārts, dzeltāns, mīksti zilgans... Nu, kas? Pagasts Vidzemē, kur Gustiņš piedzimis un audzis. Vai tik tur nebij kuplās eglēs salūzušu saules staru skaidas, izmētātas meža sūnās? Sērīga vakarblāzma pār plata ezera līmeni, irkna plava ar purenēm starp divu kalnu augsti saslietiem kamiešiem? Kā bij? Bet kad atmiņu ziņkārās kājas atgriežas pagātnē, kaut kas tām apreibina acis; atgriezušās, tās smadzenēs ievēl tikai nenoteiktas zilzaļsārtas svēdras, neprot atstāstīt skatīto.

„Kas tā tev par iedzimtu kaiti — uz laukiem tikt,“ bāra Gustiņu Gaŗais Miša, „prātīgs vīrietis te pat uztausta savu labumu.“

Gustiņš negribēja Mišam nesaprātīgs likties un klusēja.

Bet vasarā, kad pa Maskavas ielu lodāja sievas sarkanos lakatos, saulē apsvīlušām sejām, un kurvelos nesa meža zemenes, zemeņu smarža apņēma Gustiņu kā kāds svētdienīgs iepriecinājums. Pēc benzīna, iesilušas gumijas, kvasa un pelējumu ierastajām smakām Gustiņš kāri kampa krūtīs zemeņu saldināto gaisu. Tad vēlēšanās atrasties citā vietā, ārpus ņurdzošās pilsētas, kaltēja viņu kā īsta sirdsdedze.

„Gustiņ,“ pabailīgā, kaklā iesērējušā balsī aiztrauca Gustiņa domas Rižiks.

„Nu?“ zēns pārvilkā pirkstu sarkani noskrāpētajam smakram. Vecais piecēlās no kakta un pašļūca dažus soļus uz Gustiņa pusī.

„Rau, ļautiņ, es tev gribēju sacīt vienu vārdu, i...“ Gustiņš palūkojās vecī. Zem ciešā skata Rižiks pēkšņi saļodzījās un nolaida acis, ar labo roku viņš grāba sev kabatā, izstiepa to up priekšu un steidzīgi sacīja:

„A, redzi šito? Kafijas pupas un kreicnagliņas

Esi iekampis lielu malku, un tev jāiet pie jaunkundzēm vai citā smalkā sabiedrībā — sazēlē pupiņu, uzkod kreicnagliņu, ir neodīs vairs. Še. Kas zin, nodērēs.“ Vecis žigli izbēra riekužu minēto mantu zēna priekšā uz galda, tad devās atpakaļ uz savu kaktu, kur viņš sakrāvāja maišelī uz tirgu līdz nēmamās lietas. Rižiks krāmu tirgū tirgojās ar māla un aluminiņa traukiem.

Gustiņš paraustīja plecus. Na, Rižikam bija un bija kas aiz ādas. Gustiņš zināja: kad vecajam krievam sirdi spieda kāda ķeza, tas nekavējās ar Gustiņu izrunāties. Krieva sirds necieš lieku nastu. Kas šoreiz Rižiku dīdīja? Bet Gustiņa galva bija pilna brīvas dienas bezrūpīgo domu, viņš nelikās zinīs par veča diktajām nopūtām un murmināšanu.

Rižiks ar maišelī padusē vēl pamiņājās aiz Gustiņa krēsla, bet kad no pēdējā mutes nedzirdēja pamudinošu jautājumu, gāja uz durvīm. Durvis Rižiks gausi atgriezās un teica tīri žēli:

„Es esmu slikts cilvēks, Gustiņ. Lopa cilvēks.“ Te vecis aizkāsējās un aizcirta durvis.

„Tāds kā“, nosmējās Gustiņš un svilpoja tālāk. Novācis galdu, piegāja gultai, tanī zem maišela glabājās viņa kase. Skārda kastīnā tur gulēja iemīlotā skuķa lenta ar dažiem pielipušiem matiem, spīdīgiem kā brūna sīrupa stīdziņām, un viņa trīsdesmit sudraba gabalēni. Maisiņu pacēlis, Gustiņš saņēma kastīti un izbijās no skārda viegluma. Tukša! Izlaupīta! Tukša! Uzreiz Gustiņš saprata Rižika ērmošanos. Tas pagāna gabals, tas vecais dalza bija apzadzies. Būs uzodis un izvilcis vakar, uz tikšanās prieku ar dēlu kareivi. Brīdi Gustiņu dzilināja sīvs niknums. Te nebija izzagti nekādi parastie naudas gabali, izzagts bija viņa pagātnes un nākotnes gabals.

Veselu mēnesi Gustiņš bija kodis maizes aprīku plānu un plānāku, pat atrāvis sev ierasto papirosu, jā, arī saldumus viņš nebija aiznesis Metai. Tā gan viņu noturēja par prastu, zobgalīgi cienāja ar ābo-

liem, piebilzdama, ka nekā saldāka jau nu šai neesot. Arī paziņu izbraucienā uz Baltezeru Gustiņš ar sūrstošu sirdi bija atļāvis Metu resnā Raukļa gādībai. Gribēja krāšanu ašāk pabeigt, katram latam bija taupāmais laiks. Tas nebūtu nekas, bet kur nu palika ilgotie, tālie ceļi? Divritenis tak bija otras kājas darba cilvēkam, kam pavaļas laiks ir reta greznība. Nu Gažais Miša pārdos riteni citam, ilgāk jau negaidīs. Kur otru tādu dabūs? Dzelzceļš jau ēda baltu naudu. Ja vēl grib Metu līdzī ņemt... Zēna raižu un žēluma apmātais prāts pieķērās mīlās meitenes vārdam apbēdināta bērna uzticībā. Tiesa, vēl tak pasaulē bija un palika Meta, vēl kaut to no viņa nebēdzināja nezin kādu ceļu tālums. Ludzas ielā bija nams ar Metas mazo istabu, kur trijos paša Gustiņa grebtos koka rāmīšos dižojās viņa paša un Metas momentuzņēmumi. Galvu pie galvas tie stāvēja pie dekoratīva ezera ar gulbju pāri, bet aiz ezera bija balta pils. Sēdēja arī uz motocikleta, īsta paša fotografa motocikleta. Galvu pie galvas, nūdie, tādas bildes bija uz labu vien. Turpat bija arī dzīvā Meta ar siltām lūpām, uzrautu deguneli, un uz viņas pleciem zviļoja brūno matu klēpis. Gustiņš nolēma apmeklēt Metu.

„Nav jau mirstamā sērga,“ pasmiesies jautrā Meta par viņa raizēm, „nav sērga, pāries.“ Un pāries arī.

Gustiņš nosvieda skārdu, uzmeta tam spilvenu. Un kamēr Gustiņa rokas grābstījās ap visādiem apģērba piederumiem, vīlsai apmierinātas, ka šodien tām nav jācilā ne cirvis, ne sienu vitējamā pindzele, viņa mute savilkās, gaišās uzacis uzrāvās augstu pierē, viņš svilpoja jautru meldiņu. Viņa domās bija Meta.

Metas nebija mājās. Pusstundu Gustiņš gaidīja. Cepuri noņēmis, atsēdies uz apveltas kastes pie Metas durvīm. Viņa plānajos matos zibināja sikas dzirkstis saule, ar visu tveici iegulusi priekšnama

logā. Remdēdams nepacietību, Gustiņš apsvēra, kas šodien vēl darāms, Iedomāja māti. Māte gul pilsētas slimnīcā un tai, redzams, neapnik tikai viens — lēna dilšana no stundas stundā. Kad nelaiķa tēvs, labākas izredzes iecerējis, šo lēno sievu atveda no Vidzemes vidienas uz dūmos un burzmā sprauslājošo pilsētu, viņas sejā iegula kā pārmetuma, kā izbrīnas smaids. No tā laika viņas seja nepārstāja brīnīties. Vēl vairāk tā brīnījās, kad negaidītā kaitē tēvs nomira uz paša sadrāztām ēveļu skaidām darbnīcā. Arī ūtrupnieks, kas īsi pēc tēva naves izputināja pa daļai uz parāda ņemto darbnīcas iekārtu, tikai padziļināja izbrīnas rievās atraitnes sejā. Rievās pašķēlās dziļākas, tak mazrunīgā mute nepavērās neapmierinātam vārdam. Nu mātes dienas dila slimnīcā, viņai bija laundabīgs audzējs iekšās, nu tā varēja brīnīties par mieru, kāds pēc mūža darba apņēma viņas kalsnos locekļus.

Arī māte šodien jāapmeklē, lēma Gustiņš. Patlaban Meta nāca un vēra durvis. Nāca spēcīgiem puikas soļiem, bez cepures, vaļēju mēteļi. Kaut ko ēda, laikam ķiršus, izsplāva kauliņus. Sejā, vaigu dobītēs, smieklī un vasara. Visa iešūpojās Gustiņam pretī — no noļukušās dālijas pogcaurumā līdz kurbju purniem.

„Labdien, zēn. Ilgi gaidīji?“ Gustiņš paspieda brūnas ogu sulas notriektos pirkstgalus. Esot nācis parunāt. Meta slēdza durvis un piesauca velnu lieciniekos, ka tāds karstums neesot pieredzēts kopš viņas dzimšanas. Kaut ko dundurodama gāja Gustiņam papriekšu istabā, ar joni nometās uz puķainās kušetes pie galdiņa ar trim rāmišiem, izstiepās ar baudu. Tad kaitinoši: „Gustiņ, novelc man kurpes!“ Pati gulēja piemiegtām acīm. Gustiņš noliecās pār brūnajām kurbītēm, nomauca, pārvilka roku sakarusušo kāju pēdām. Kad Meta nepakustēja, viņš pacēla krēslu pie vaļējā loga, apsēdās un izbāza galvu uz ielas. Neskatīdamies pavaicāja, cikos pār-

nākšot Metas tēvs. Kā lai Meta to zinot. Nu jau vairs nēpārnākšot pirms pusnakts. Atvasara, jaunkundzītes. Šorīt Meta šim klusiņām izvilkusi latu no maka. Citādi — dzīvo atkal augu dienu neēdusi. kā dažu citu reizi. Gustiņš pasmējās. Tas par izvilkto latu atgādināja paša zaudējumu.

„Man arī iet plāni, skuķīt. No divriča nekas neiznāks.“

„Tā jau zināju. Tu nu sakrāsi,“ novilka meitene. Gustiņš, apvainojies, aplusa. Brīdi viņš novēroja ielu. No pretējā nama loga kailas sievietes rokas izsvieda sauju drupatu. Apvārtījušies baloži nospurdza tanī vietā un kāri pildīja guznas. „Ar visu ielas dražu,“ noskurinājās Gustiņš. „Tu, Meta? Vai tev neliekas šai malā viss drusku iepuvis? Ja varētu, izspļautu arī gaisu no mutes.“

„Mm? Man te tīri labi.“

Gustiņš domāja, kālab Meta šodien tik īgna. Laikam tēvs apskumdinājis. Nē, te vajadzēja rīkoties. Viņa rokām vajadzēja zibin zibēt darbā. Tad būtu viss. Tīra istaba kaut kur centrā, varbūt pat grāmatu plaukts, varbūt, varbūt — pat savs radio. Miļā, jautrā Meta tad varētu sēdēt mājās un darināt sev vieglas kleitas. Un apņemt ar jokiem un mīlumu viņa darba dienas. Vasarā tie varētu iet uz laukiem. Tur tad viņš neredzētu visādu pašutoņu skatus līpam ap Metas augumu. Šie skati Metu tā kā burzīja, kā smulēja. Tur viņa varētu kuplot kā puķe starp citām tīrām puķēm.

„Meta?“

„Atkal tu? .. Snauduloju. Nu kas?“

„Tev tiešām pilsētā patīk?“

„Jā. Vairāk centrā gan.“

„Vai nē?! Man tev...“

„Pa! Nu drīz vien tikšu uz centru!“

„Ko, tēvs?“

„Kur tam! Es precēšos, Gustiņ.“

„Tu?!“

„Tikai ne ar tevi, tev vēl jāpaaugas!“

Gustiņš drebošiem pirkstiem taustījās pa ielodzi. Pārsteigums viņu aplēja kā verdošs ūdens, un tad atkal kas ass un salts spiedās pie sirds. Meta precēsies. Meta nejoko. Meta pazudīs. Viņš bija aizkavējies. Tavu klūmu dienu. Labi vismaz, ka viņš sēd ar muguru pret Metu. Beigās klusu, kā aizelsies, viņš jautāja, ko tad Meta precēsot.

Nu, ko tad citu kā Raukli.

„Miesnieku!“

Ak Dieviņ, vai tad miesnieks kāds bende? Nemitājot jau cilvēkus. Lai Gustiņš padomānot: skārnis Iekšrīgā. Tērauda ledusskapis. Plaukti ar baltām cakām. Elektriskā gaļas maļamā mašīna. Svētdien Rauklis viņu bildinājis pie Baltezera, nu!

Klusums.

„Nu, ko tu nerunā? Nevari līdz papriecāties? Draugs esot.“

Klusums. Meta nolaida kājas no kušetes, piegāja Gustiņam, saņēma viņu aiz elkoņa un ielūkojās acīs, briesmīgi apmulsušās acīs.

Ak, kāds šis nu esot! Meta stiepa viņu aiz leģanā elkoņa. Lai sēstoties viņai līdzās uz kušetes. Gustiņš paklausīja. Brītiņu skuķe to vēroja, tad palika pirkstu viņam zem smakra un pacēla seju augšup. Sāka runāt labinošā balsī. Vai Gustiņš viņai nenovēlot labu? Kas viņai piederot te? Dienās kvasa pods un mušas, naktīs tēvs neļaujot miegu, nākot ar visādiem. Drīz noprecēsot otru sievu, ko tā? Ar krellēm pameītu lutināšot? Nekā! Tad vai uz ielas būšot jāskrej. Un darbam viņa, Meta, esot nevīžīga, to jau Gustiņš zinot, — kālab šai lauzīties, kad darbam viņas vietā var būt cits darītājs.

„Meta, mīlā Meta, to tak es saprotu. Es pats gribēju tev sagādāt citādu dzīvi, es pats...“

„Ak tu pats,“ Meta atkārtoja smīnēdama, kā šos vārdus nogaržodama. „Vai tu pats tik negribēji mani

precēt arī?“ Ielūkojusies Gustiņa sejā, aplkusa. Zēns jau domāja labi. Ko tur nu...

Viņa piespieda Gustiņa galvu pie savas dzeltānās jakas, Gustiņš dziļi elpoja. Viņa vaigs bija tuvu Metas krūtīm, tās bija iekarsušas zem drēbēm, karstums netikami smacēja. Jakas dzeltānums koda acīs, un Gustiņš tās aizvēra. Meitene runāja atkal vēl labinošāk un glaimīgāk. Kas nu šī Gustiņam par sievu? Piecus gadus vecāka. Un viņam jau patīkot izglītoties. Uz to Gustiņš iebilda, ka izglītība katram iegūstama lieta, bet Meta tikai nogrozīja galvu. Nē, tur šī neredzot savu laimi. Tai krastā viņai garlaicīgi. Un viņas skaistums arī apvītišot, pirms viņa...

„Vai tas kas? Mīlestība grib visu cilvēku.“

Nu, šo arī Gustiņš būšot izlasījis savās grāmatelēs. Rūgtums valstījās Gustiņam rīklē, viņa uz acīs lēni un spītīgi vilkās mezglā. Tad meitene apsita abas rokas viņam ap kaklu un čukstēja viņam taisni sejā:

„Tu mani stipri mīli, jā? Kāpēc tu manis neno-glaudi? Vīrs gribot būt... nu, nu, nesirdies, es tev ko teikšu. Tu varēsi nākt pie manis viesos. Domā, ilgi Rauklis ap mani visies? Nu, pirmo laiku. Tikām jau tu pacietīsies. Tad — vīru būšana — sāks viņš atkal ar draugiem vakarot. Un kas to-laik minēs, ka tu pie manis? Vasarā, zemnieku ne-vaļas laikā, gadīsies vēl pašam uzpirkt lopus pro-vincē, skat, turpat visas naksniņas brīvas. Nāksi? Nāksi? Nu, ko tu viebies? Nav jau mirstamā sērga, pāries!“

Kaut kas saniknots un sūrs kaitēja Gustiņu. Kā-dus vārdus lietoja Metas mēle! Kad viņa mugura sāka kaist vietās, kur līpa Metas delnas, viņš at-grūda meiteni no sevis. Labi, ka vēl laikā aprāva kustību, citādi Meta gulētu uz grīdas. Uzlēcis kā-jās, viņš sausām acīm vēroja uz kušetes kamolu, kas nesa vieglo Metas vārdu. Dzeltānā jaka pus-

virus, pilnās lūpas raustījās sašutumā. Viens skats, divi skati, un Gustiņš metās uz durvīm. Nesadzirdēja, ko nokliedza Meta. Ārpusē Gustiņš piespieda dūres pie acīm, tikko nepaklupa uz Metas nomestā ķirša. Žēlums un dusmas sacēla krūtīs sūru berzi. Ārā, putekļos, vīta divas asteres. Gustiņš gribēja pacelt, bet laiskums aizvilka garām. Viņam ienāca prātā pirmītējie murgi par puķēm. Nē, nekur un nekad Meta neziedēs tīra starp tīriem ziediem.

„Meta, vai tev neliekas, ka te viss iepuvis?“ Un Gustiņš atcerējās Metas karstās elsas, viņas jakas, čukstu un roku nekautrību. Gustiņš purināja galvu, bet smadzenēs līda atkārpaina, niķīga doma, ka arī Meta pati ir jau drusku iepuvusi. Un it kā citas Gustiņa domas to vien būtu gaidījušas, lai kāda pirmā padod zīmi mīļotā radījuma nozākāšanai, nu tās lingoja uz Metu vienu akmeni smagāku par otru. Meta, ieskurbusi, dejo ar Raukli... Meta ielās svaida acis uz vīriešiem, uz tiem vien... Meta žāvājas, kad Gustiņš tai ko lasa... Meta no loga kāri blenž ielas kautiņā... Meta palīdz citām sievietēm apriet vientiesīgo zeķu pārdevēju Marūzi, kurai bez laulāta vīra gādības gadījās bērns. Nost tādas domas, projām... Kāda pati! Ak sātāns no skuķa, cik sašutusi tā izlikās par Marūzes bērnu! Rauklīt, no kādas mīklas būs tavējie, par to tu nevari būt gana drošs... Taisnību sakot, kāds kauns ir tāds bērns? Sevišķi tāds smaidīgs zilacis kā Marūzei. Uz slimnīcu iet vēl daudz par agru, jāpieiet tirgū pie Marūzes. Jāpavaicā, kā iet ar tirgošanos, īpaši kas pieskata mazuli.

Marūze — maza, dumiņa leitiete. Tai gluži balti mati, pilsētas neizkodināts sārtums vaigu galos.

„Mazā tēvam bija Augusts vārdā,“ apgalvo tā visiēm skumīgā, dzilestošā balsī, un pret Gustiņu:

„Tāpat kā tev. Nāksi krusttēvos?“ Toreiz Gustiņš bija satvīcis un atcirtis, lai liek šo mierā. Nē, šodien jāpasaka, ka viņš būs labs krusttēvs kusla-

jam zilacim. Un lai tik lūko kāds Marūzei kost ar skarbu vārdu. Viņi abi ir sarūgtināti, Marūze un viņš, tiem piederas labiem būt vienam pret otru.

Gustiņš iekļuva Maskavas ielā, Latgales priekšpilsētas dzīvības galvenajā artērijā. Viņš domāja, ka nav nemaz lāga diena bez kāda noteikta uzdevuma. Rīt varēs atkal vilkt zāģi pār prieku un bērzu šķilām svešu ļaužu sētās. Tie koki, mazākais, nav iepuvuši. Kas Gustiņam, galu galā daļas gar iepuvušo? Nu, lai ir, lai sūt, lai pavisam izput no pasaules. Gan viņš sev sameklēs svaigu, neiepuvušu dzīvi, les gaŗām visam, arī Metai. Vai svaigā dzīve kaut kas nenokērams? Pat zuti var nokert un noturēt.

Garjiem soļiem cilpodams pāri Gogoļa ielai, Gustiņš sabāza rokas kabatās. Un tikko viņš salika kopā lūpas, tās atkal atrada īso, ierasto melniņu, un tikko tā smalki ieskanējās svilpienā, bija viss atkal labi.

Putekli dejoja un sijājās karstumā aiz krāmu tirgus sētas. Kad Gustiņš iegāja, dažā mugura atlika no pārdevēju galdiem, dažā balss nokliedza labdienu „savam ļautiņam“. Viņš griezās pa labi, tur pēdīgās ejas galā parasti stāvēja Marūzes galdiņš ar pašas adītiem, lielziedainiem cimdiem un kokvilnas diegu zeķēm. Jocīgi, šis ejas gals šķita kā izmiris. Pārdevēja nebija vai nevienā aizgaldā, pircēji malstījās neziņā. Palūk — ne Marūzes galda, ne pašas.

„Ei,“ sauca židelis no vecu dzelžu būdas, „ei, Gustas, tu leitietī meklē? Oi, Gustas! Pagalam tava leitiete, pagalam!“

Gustiņš apsviedās pret runātāju, bet tas aplusa, mīklaini un žēli vaibstūdamies purināja bārzdeli.

„Kas pa-galam? Murkšķēsi? Kur Marūze?“ apskaitās Gustiņš.

„Pagalam, mešuge, Gustas. Riktīgi saku. Leitiete mešuge, Līniņa aizveda. Pie Līniņas mešuge.“

„Pie greizās Līniņas? Kā — aizveda?“

„Visi. Neredzi, aizgājuši? Leitieta klieudz, kārpās, visi sakēra, aizveda. Mešuge neiet, tie velk. Oi, sievieti spiedz! Vīri valdīja!“

„Dabūsi, žīd, purnam ordeni, ja gvelz!“

Lieliem soļiem Gustiņš devās gar pamestajām būdām, grūstīdamies izlauzās uz ielas. Greizās Līniņas dzīvoklis nebija tālu. Jau pa gabalu Gustiņš redzēja sievu baru pie mājeles. Tās locījās vidukļos un slaistīja rokas. Viena turēja vaigiņu sakamptu abām rokām. Viena muldēja vienā gabalā. Visas klusēdamas pašķīrās, kad viņu priekšā bez cepures, sviedru salīpušiem matiem, nostājās Gustiņš. Ar roku sviedrus norausis, aplaida acis raibajai sanāksmei.

„Nu, kas īsti ir, ko te stāvat?“

Sievas neatbildēja. Viena nopūtās. Viena meta krustu.

„Boženka, boženka,“ murmināja drukna krieviete. Ar roku atmetis, Gustiņš spraucās uz durvīm un pa trepēm augšā. Īss brēciens iekšpusē. Tā bija un nebija Marūzes balss. Gustiņš grūda durvis — cieti. Belza ar dūri.

„Kas tur ir?“

„Ielaidiet. Gustiņš.“

Tūdaļ kāda roka atvilka aizbīdņi, durvīs paglūnēja greizā Līziņa.

„Ak tu? Ienāc...“

Pirmā brīdī Gustiņš istabā neko neredzēja, jo logos bija ieklāti lakati. No tiem raibas gaismas lāses uz grīdas un sienām. Tad acis izšķīra Līniņas stāvu. Arī divi vai trīs vīrus no tirgus, tie stāvēja pie sienas. Iepretī vīriem kaktā kāds tupēja, tam bija Marūzes baltie mati.

„Traka palika,“ skaņi čukstēja jauneklīm ausī Līniņa, — „bērns, šai apslīcis...“

„Kur noslīcis?“ klusināja elpu Gustiņš. Nu viņš izšķīra kaktā Marūzi, tā bija šarāvusies un galvu

turēja uz ceļiem noliktu. Vīri lūkojās turp svinīgā nopietnībā.

„Kur? Nu, mazgājusi, pati izgājusi pēc slauka virtuvē. Bērns ūdenī. Dulna leitiete! Varbūt tīšām, vī. Nu ārdās, nu klimst. Šorīt atskrēja tirgū īsti mēma. Sākumā nekas. Uzreiz nāk pie manis. „Ko tu?“ prasu, un šī uzreiz kā laidīs vaļā smējienu! „Tu,“ saka, „tu vis nezini, kā ieguldīju Augustiņu. Izvilku no ūdens, ietīnu, ieliku kurvītī...“ un uzreiz kā iesauksies visā rīklē: „Beigts, beigts mans Augustiņš!“

Gustiņš nopurināja saltu drebuli, un Līniņa čukstēja vēl:

„Nu, un tā nu saturējām. Sak', ja ir tiešām nomušījusi, lai tak uzreiz nenogrābj dūži... Liels cilvēks vairāk vērts par vienu bērnu bez tēva, un žēi mulķes. Atvilkām te, kas zi', atjēgsies.“ Gustiņš sirdīgi pagrozīja galvu.

„Atjēgsies! Tur tumsā, un paši glūn kā kumēdiņā...“

„Brēc tak. Tumsā norimst.“

„Ej, ko tu te... laid, aprunāšos.“

„Skrāpē!“

„Man neskrāpēs,“ Gustiņš piegāja vienam logam un atvilka divām rūtīm mēlo lakatu. Vīri klusēdami lūkojās viņa rīcībā. Tad viņš tuvojās uz grīdas sēdošajai Marūzei. Tuvus soļus padzirdusi, leitiete pacēla gaišo galvu, kā atžilbusi savilka uz pleciem pārplēsto jaciņu. Tad lēni cēla skatu no Gustiņa kājām līdz viņa galvai. Sausi spīdošās zilās acis atrada Gustiņa skatu, laikam pazina, mīksts vilnis pārvēlās iekarsušai sejai.

„Tu, tu, Gustiņ! Ak, labi. Nedod mani tiem,“ leitiete rādīja uz vīriem, — „paliēc, es tev pateikšu...“

Gustiņš pacēla ķebli un nosēdās pie slimās. Uzlika roku viņas plecam.

„Nu, Marūziņ, pasaki.“

„Augustiņš, tavs krustdēls... Vai, Gustiņ, ne-
raud vairs nemaz. Būs kādi neganteli nogalējuši —
rau, kā nu lūrē, zobus atņirguši!“ Visu šo Marūze
izteica tik rāmā balsī, ka vīri samulsa.

„Nav tak nemaz traka? Nav.“

Viena balss:

„Skaties, pati nomuši, nu kristīgi cilvēki vainīgi!
Muld kā jau katole.“

Marūze uzmanīgi ieklausījās. Pie vārdiem „pati
nomuši“, viņa ieķērās Gustiņam piedurknē un iebrē-
cās. Pavērās blakus istabas durvis, tanīs pabāza
galvas Līniņas bērni.

„Es nomušiņu,“ kļiedza Marūze, „es savu pui-
sīti? Netici, Augustiņ, melo velni. Es savu puisīti!
Mūždieniņ, es tak esmu māte!“ Pēdīgos vārdus viņa
atkal sacīja klusāk, bet no krampjainās kustības,
kādā tā nūrcīja Gustiņa piedurkni, viņš jauda bries-
mīgos drebuļus, kas kratīja sievietes ķermeni. Līni-
ņas bērņus ieraudzījusi, Marūze dzīvi sagriezās pret
tiem.

„Mazuļi,“ teica tā smalkā balsī. „mazuļi, nāciet
šurp, nebaidaities. Es tak esmu māte. Skataities uz
mani kā uz mīlo māmiņu!“

Bērni sasmējās, sačukstējās, bet lūkojās tālāk.

„Pazūdiet,“ nenocietās Līniņa, bet Marūze lēni
palūkojās viņā.

„Nedzen, Līniņ, lai paskatās. Skataities, bērniņi...
Skataities uz mani kā uz mīlo māmiņu...“

Viens vīrs pie durvīm raustīja plecus.

„Ej nu saproti. Ne vairs lēc, ne spārdās. Kas ir,
Marūze, stāsti pa godam, kas bērnam īsten notika.
Ja esi traka, būs jāvāķ uz slimnīcu, ja nē, ļauj ļau-
dīm stāt darbā.“

„Vai tad tiešām beigts?“ ievaicājās Gustiņš.

„Riktīgi. Rancis tur bija, aplūkojis — mazais
kurvī, pagalam, istabā baļlene ar ūdeni. Nu, Ma-
rūze, atbildēsi, lūdzama?“

Marūze neatbildēja. Pēkšņi viņa kļuva vienā-

dzīga pret visu, izņemot bērnu nesukātās galvas durvīs. Atlaidusi Gustiņa piedurkni, viņa apņēma rokas ceļiem, lūkojās bērnos un murmināja nepārtraukti, balsī ielikdama žēlu maigumu:

„Skatieties uz mani kā uz mīlo māmiņu... Skatieties uz mani kā uz mīlo māmiņu...“

Jau Gustiņam kļuva neizturams šis skats — nesapratnē mīnājošies vīri pie durvīm, raibās gaismas lāses no logiem, Marūzes bezcerīgā šļupstēšana, kad pie durvīm kāds noteikti piekļauvēja.

„Kas tur?“ prasīja Gustiņš.

„Atdarait! Policija!“

Divi vīri ūniformās. Ienāca, ilgi minstināja — kas un kā? Ko te tāds bars? Kur tā sieviete, kas bērnu noslīcinājusi? Pie Liniņas: „Ši?“

„Vai Dieviņ — es! Tur, kaktā!“

Kad vīri ūniformās tuvojās, Gustiņš tos atturēja ar kustību un cietā balsī sacīja:

„Lūdzu uzmanīgi, kārtībnieku kungi. Te ir pārpratums. Viņa nav slīcinājusi, bērns netīši nolīcis vannā. Viņa apjukusi no bēdām. Te vairāk ārstam vieta.“

„Vēlāk izšķirs. Pagaidām jāsaņem,“ līdzjūtīgi teica kārtībnieks.

Marūze nepretojās, kad svešie vīri to piecēla un veda uz durvīm. Tikai Gustiņa roku tā nogrāba atkal un vairs neizlaida no savējās. Tā viņi visi četri gāja ārā.

„Skatieties uz mani kā uz mīlo māmiņu,“ klusi atkārtoja Marūze.

Uz ielas, pūlī, Gustiņš pamanīja Metu.

„Kur tā te?“ vienaldzīgi nodomāja. Meta ēda ķiršus. Dīvaino gājienu ieraudzījusi, tā beidza splaut kauliņus un izstiepa kaklu kā zvirbulis. Pasmīnēja Gustiņam sejā.

„Skat', kur trešais sargs arī — nez' ko šis tik rūpīgs?“ šos vārdus tā noteica pusčukstus, bet Gustiņš tos tomēr dzirdēja. Dzirdēja arī pēkšņo aiz-

domīgo un laundabīgo čaukstoņu sievu barā, tikko tās palika aiz gājēju mugurām.

„Tiešām — kā pielipis...“

„Pats būs, māsiņ...“

„Uz častoku ved abus.“

Gustiņš nepamirkšķināja ne acis. Īsi un skaidri atbildēja kārtībnieka iztaujai. Otrs kārtībnieks vāca kopā citus sarežģītās lietas lieciniekus.

Bija pusdivi, kad Gustiņu atlaida. Marūzes likteni viņš vēl neizzināja, bet pēc ārstiem tika sūtīts.

Gustiņš ieklīda stacijā un nosēdās uz sola. Ik ar elpas vilcienu viņa sirds sāpēja par Marūzi.

„Ko tie no viņas izdabūs,“ viņš domāja, „skatai-ties uz mani kā uz mīlo māmiņu? Ai, Marūziņ!“

Gustiņš jutās pieguris. Klūmā diena bija ērmīga un nospiedīga. Atceroties māti, maiguma vilnis vēlās caur viņa smadzenēm. Iet turp, pasteigties, izsūdzēt, saņemt mierinājumu kā mazam puīselim? Krievu dziesmiņas vārdi ieskanējās ausīs. „Zariņ, nabaga zariņ,“ čaloja tie vārdi „kurp tu peldi? Uz manies, nabaga zariņ, ieklūsi, pazudīsi jūrā...“ Gustiņš lūkojās pulkstenī. Pusdivi. Jāiet, līdz slimnīcai patālu.

Garām daudziem braucējiem ar somām, meitenēm ar tieviem, nodegušiem kakliem blūzītēs, uzpircējām, kam olu kurvjī vedami uz ēdelīgo jūrmaļu.

Kad Gustiņš tika šai burzmai cauri, viņam kļuva vieglāk. Drīz viņā raudzīsies viegli izbrīnītas acis, rūpīga mute iztaujās, rūpīgā mutē dos arī labus vārdus. Šo iecerēdams, Gustiņš juta rimstam nelāgās šalkas krūtīs, smagums tanīs vērtās uz viegluma pusī. Viņš paklusām svilpoja. Meldīja nebij nekāda priecīgā.

„Vetka, vetka bednāja... nabaga zariņ...“

Bet viņš tomēr svilpoja.

Garais slimnīcas korīdors tīkami vēss, bet nemīlīgs. Gustiņam tas arvien uzdveš cienību, bet daudzās baraku durvis — bailes. Netiek aiz tām uz-

minēt tos daudzos saēstos un sašķaidītos cilvēku veidolus, kas no savas nikulības tīko atkal iekļūt dzīvās dzīves straumē.

Šodien viņš ieradās mazliet par agru. Mātes gulta pēdīgā, trešajā barakā, no durvīm līdz tai trīdesmit soļu. Jau stikla durvis vērdams Gustiņš juta, ka mātes gulta šodien tukša. Četrpadsmit acu pāriem jāpaiet garām, četrpadsmitais, līdzās mātes gultai, arvien saņem Gustiņa skatu ar patiku. Sīciņa skuķe gul tanī gultā, izbalējusi no krekla vīles līdz īsi apcirptajiem matiem. Cheruba nevainība sakļautos pirkstos un ap pēdīgo, uz mutes dziestošo sārta plankumu.

„Nebaidieties, jūsu māmiņu aizveda operēt,“ steidzās šodien vēstīt meitene. Gustiņš, apjucis, vīstīja rokās mātei ceļā nopirkto ogu tūtu. Tad sniedza sīkajai meitenei.

„O, man? O, paldies!“ vājš tvīkums līdz pat apgriezto matu saknītēm.

Tur jau nāca brūnacainā māsa Karūza. Vai viņš nācis pie piecpadsmitā numura? Nekas briesmīgs, vakar operēta, gulot atsevišķā istabā. Vienu papīru atstājusi. Māsa taustījās pa mātes galdiņu.

„Māsiņ,“ Gustiņš teica stīvu mēli, „viņa tak dzīvos?“

„Ārsti dod cerības, dod cerības. Ticiet,“ māsa nevalīgi spieda viņam delnā papīra gabaliņu.

„Jūsu māmiņa dzīvos, es redzēju tādu sapni,“ čukstēja skuķe ar Gustiņa ogu tūtu rokā. Ar tiem vārdiem ausīs Gustiņš izgāja no barakas. Trepēs atlocīja papīru un lasīja:

„Puisīt, kad mēs atbraucām šurp no zemēm, tu biji mana cerība. Tā tu arī paliec. Ja es neatgriežos, paliec gaišais Vidzemes puika, katrā nestundā galvu augšā, netici un nebiedroņies ar ļaunu un nedzer, tevi svētīdama es tev uzticos. māte.“

Gustiņš iebāza papīru kabatā. Kļūma diena. Vai

patiesi aizies visi un pametīs viņu vienu dzīves priekšā? Ar ko tad pildīt to dzīvi? Māte, tu paraksties ar mazo burtu, paliec, jo tu esi liela māte.

„Gaišais Vidzemes puika...“

Sarkani dunduri spindza gar acīm no saules. Gustiņš jutās tīri saplacis un slābans, gribējās dzert. Derētu kaut kur izstrēbt šķīvi rūguša piena. Ar šīm vienkāršām domām viņš pūlējās izdzīt smeldzi no pieres un neziņu, kur pašreiz palikt. Maskavas ielā, ēdienu veikalā „Volga“, viņam kredīts. Tukšā kabata dzina turpu.

Veikals bija tukšs. Aiz letes ar šuvekli klēpī nīka pārdevēja, kāds puisis trinkšķināja mandolīnu. Bet no otras istabeles izbāza galvu Garais Miša un iebļāvās, Gustiņu ieraudzījis:

„Diži, August! Tevis trūka! Nāc pie mūsu galda.“

Otrā istabā pie Mišas galda sēdēja trīs. Nezināmas tautības kustīgs puisis, saukts Rudais, lepojās ar jaunu, lāsainu kakla saiti. Paplukušais polis Jāša sūca īsu pīpi. Uz galda uzkožamie un aizdomīga susla limonādes pudelēs. Poļa māsa Madlēna krimta cepumus. Madlēnai četras krellu virknes ap smulgo kaklu un piektais — rožukronis. Madlēnai neciešami spulgas acis un salda balss.

„Piesēdi, malacīt. Ko šodien puikas bez darba bizenē? Gribi limonādi, malacīt?“ iztapīgi dūdoja Madlēna, iepūta glāzē, berza to sava lakata stūrī.

„Kas tev tur ir, baltais? Ek, ja nu dabūtu kaut glāzi īsta ūdens...“

Vai viņš nedzeršot alu, viņam acīs lūkodamās, taujāja Madlēna. Alu? To varot, tas remdējot. Madlēnas krelles nošķinda, viņa aizgāja un atgriezās ar vēderainu krūzi. Gustiņš kāri izdzēra sīvo sulu.

Miša vairs nelikās gar Gustiņu zinis, redzams, tam ar Jašu un Rudo savas svarīgas runāšanas. Vīru apsvīdušās pieres apliecināja dzērumu, bet valodās tiem balsis urdza piesardzīgi un klusu.

„Tev bēdas, Gust? Ko tev sarkani lāsumi vai-

gos?“ dūdoja Madlēna. Likās, tā nopūlējās Gustiņa uzmanību no citiem runātājiem pievērst sev.

„Kas par bēdām? Nav. Tāpat. Bedrēs līdu,“ melsa Gustiņš. Alus mulsināja neieradušo galvu.

„Kas par bedrēm?“

„Vai es zinu? Visādas. Sīkspārņi un zirnekļi. Nospļauties.“

„Vai tavai galviņai, apsvilusi! Pieliecies, uzlikšu roku.“ Madlēna saņēma Gustiņa galvu. Viņam bija labi, bet viņš kļuva ziņkārs — ko īsti Miša tur tik dedzīgi spriedelēja. Pastiepa galvu un klausījās.

„Kur var? Pie tevis paša, Jašuli. Madlēna netaisīsies?“

Polītis kratīja galvu.

„Ni, ni...“

„Kur netaisīsies?“ skaņi noprasīja Gustiņš. Jaša un Rudais noklusa. Miša pavērās Gustiņā.

„Klausies? Ko labu dzirdēji?“

„Neko nedzirdēja,“ iekrita sarunā Madlēna, „apdullis puisītis no alus. Lieciet viņu mierā.“ Viņa vilka Gustiņu uz savu pusi, tas liecās atpakaļ. Miša piecēlās.

„Pagaidait, baloži, man ar Gustu jāparunā. Nāc.“

Nevērodams Madlēnas protestu un viņas kreļļu bažīgo šķindoņu, Miša vilka Gustiņu sev līdz. Otrā istabā uzlika tam roku uz pleciem un nopietni noprasīja:

„Esi draugs un uzticams? Neiegāzīsi?“

„Vai es kādu jau iegāzis?“

„Naudas tev vajaga? Divriteni arī gribēji... nu, būsi nopietna darba darītājs?“

„Kāda? Na, to vēlāk. Man tagad pirksti niez uz darbu. Cita jau vairs...“

„Labī. Tu dabūsi dzirdēt. Nāc nu iekšā. Miša bij strups. Madlēna pavērtu, sarkanai nelķei līdzīgu muti pētīja ienācējus. Jāša neapmierināts vaibstījās.

„Ceļamies un ejam.“

Tēriņu maksāja Garais Miša. Tam nekad nau-

das netrūka. Kur viņš to ņēma? Kurš nekauna drikstētu to prasīt?

Viņi izgāja uz ielas. Rudais, Jaša un Miša soļoja papriekšu, Madlēna ar Gustiņu sekoja. Meičai augstu cilājās krūtis zem šaurā niebura. Viņa apzinīgi gausināja gaitu. Kad no pirmajiem gājējiem viņus šķīra soli pieci, Madlēna pavilka Gustiņa elkoni.

„Neej tūliņ pie šiem. Ienāc pirms pie manis.“

Gustiņš nesapratnē meiču uzlūkoja un apsolījās.

Uz Jašas dziļokli, koka mājeles jumta istabu, veda nekrāsotj koka kāpieni. Madlēna atslēdza, tad žigli atgrūda kādas durvis un iestūma Gustiņu tanis. Pati izgāja. Gustiņš apskatījās. Trīs krēsli, galds, svečturis uz galda. Virs gultas pie sienas mocījās Kristus ķermenis pie krusta koka. Pār koka tēla kājām zirnekļa vilkums. Vēl ķēblītis ar mazgājamo bļodu, vairāk nekā. Durvis nostājās Madlēna, tad aši Gustiņam apslēptā balsi:

„Neielaidies, neielaidies ar šiem sarunās. Tiem padomā „nakts slauciens“.

„Kas tad tas?“

„Nezini? Nu, „koku“ dabūjuši, nu pulverīti. Pašreiz lētumā. Makšķerēs gribētājus un vedīs šurp. Neielaidies!“

Ak tu labā meitene!

„Laid nu mani laukā.“

„Ak tu! Izplāpās, nepiekritīsi, nogrūdīs vēl kur tevi. Neklausies, ej projām.“

„Laid vien,“ Gustiņš mierīgiem soļiem izgāja pie pušiem. Tie sēdēja poliša istabā ap galdu, Rudais vilka strīpas uz ietinamā papīra, Miša kaut ko skaidroja.

„Šite. No pirmā nama līdz divdesmitajam. Tālāk nevar, Žeņkas kvartāls. Un Ludzas ielā...“

Gustiņam ienākot, saruna izīra. Tad Miša ņēma Gustiņu savā pārziņā un sāka skaidrot. Gustiņš klausījās un smīnēja.

„Ak tā var tās lielās naudas pelnīt, brālīši?“

„Savu kuški. Nu, piedalies.“

„Fī—fī—fī—ī...“

„Ko tad tu dari?“

„Neredzi? Svilpoju.“ Un Gustiņš svilpoja tālāk. Miša grābstījās ap krēsla pogām, Jašas asie, brūnie vaigi pietvīka.

„Kā svilpo? Kas par svilpošanu?“

„Vienkārša. Tā Vidzemē ganupuikas svilpo...
Fī-fī-fī-it...“

Miša pārskaitās.

„Neālējies, velns uz tavas mēles! Te nopietnas lietas, šis ākstīsies.“

Gustiņš cēlās un svilpodams gāja uz durvīm.

„Ak, špions! Nu vēl uzrīdīs,“ ņurdēja caur zobiem Jaša. Gustiņš apstājās un atgriezās pret puisiem.

„Ak es tas spiegs un rīdītājs? Nu, uzrīdišu ar'. Tīrāka darba nezīnāt? Duci dūžu uzrīdišu, nemēģināt te ražot tādu strebjamo. Vēl iepisīt Madlēnu arī.“ Tas bija teikts iespaidīgā un niknā balsī. Tad Gustiņš atstāja istabu.

Trepītēs gaidīja Madlēna, viņas acis laistījās.

„Veikli, malacīt. Esi man āķīgs. Dzirdēju, kā atšujies. Ļausi pavadīt?“

„Iesim.“ Gustiņš nopūtās. Viņa seja bija gaužām nopietna un kājas piekusušas. Uz ielas Madlēna iekērās viņa elkonī.

Gustiņš nenoteikti smaidīja. Pēc brīža viņš ie-vaicājās:

„Tu gan esi man draudzīga, meiten?“

„Gustiņ!“ Madlēna cieši saspieda viņa elkonī.

„Ja tā, saki man — tu no tiesas iesi pie Rudā?“

„Mēs esam saderināti... brālis viņam tā pieķēries...“

„Un tu pati?“

„Es? Kas cits mani mīļos? Tu jau nē. Un sava siltuma grib katra sirds.“ Tas bija teikts izaicinošā balsī.

„Un kā tad tu tik droši zini par mani?..“

„Nu vai tad mīlo? Cik reižu neesam vieni palikuši — sēdi kā koks. Kad jel pirkstiņu pakustinātu, acīs ciešāk palūkotos...“

„Ja tu tā...“

„Nu kā tad tu gribēji? Esat jūs neizprotami kukaiņi, jūs vīrieši.“

Nenoteikts smaids nepameta Gustiņa muti.

„Bet tomēr mīla tu man esi.“

„Es?!“ meičas balsī drebēja neticība un prieks. Tad viņi klusēja līdz Gustiņa mājai, tikai Madlēnas samta ņieburs dažreiz sakustējās no ātrās elpas. Madlēna sekoja Gustiņam arī sētā. Pie durvīm tā viņu noturēja aiz rokas. Kad Gustiņš apstājās, Madlēna turpināja turēt viņa roku un ierunājās acu nepaceldama:

„Parunāsim, Gustiņ. Iekšā neiešu. Re, tu nupat man sirdī iesviedi tādu dzieksteli, kas ilgi gruzdēs, ja pie laika to neizmetīšu ārā. Nezinu jau, kālab tā darīji. Tikai to gan zinu, ka tādi, kā tu, nemīl tādas, kā es. Daudz no tevis nesaprotu, bet kā mēs... kā mēs visi, tāds tu neesi. Un to arī zinu, ka būs jāiziet pie Rudā. Tāds nu reiz liktenis. Viņš nav slikts, viņš tikai pie Mišas par ciešu turas. Bet kāda tur mīlestība? Kad sevi visādi pārlicina, nu tad... Reizēm es domāju, vai tā ir aizies visa jaunība? Tā ir uzliks tai vāku, baltās ugunīs nedegušai?“ Meičas balss tā kā aizslāpa, viņa saņēmas un turpināja klusu un kaislīgi:

„Bet vēl jau nav par vēlu, vēl varu nozagt liktenim skopulim dažu laimes stundiņu... Gust, ja tu nemelotu... Gust, jaunnedēļ Jaša aizbrauks uz jūrmalu...“

Gustiņš pētījoši skatījās krellēs uz viņas kakla, no viņa skata Madlēnas valoda aprāvās, bet tad turpināja it kā spītīgi:

„Nu jā... kālab nē? Es tevi gaidīšu katru vakaru, katru mīļu vakaru, Gust. Lai nāk pēc tam, lai

pievāc Rudais — vienalga, tad jau nebūs jaunības žēl...“

Viegls mākonis aizņēma Gustiņa seju, Madlēnas galvai pāri skatīdamies, viņš ierunājās zemākā balsī kā parasts:

„Ak pēc tam lai pievāc Rudais? Gluži viena nevarēsi vis noturēties? Ak, mīlo skuķīt, tu mani pārprati. Ņem kā nu gribi manus vārdus, bet es neiešu nie tevis tais vakaros... Neļauņojies, man dažkārt šķiet...“

„Ka mēs kā vilki gribam norīt tevi, šķīsto Aloiziju ar palmu un līliju? Jā? Nē, puisīt! Pirmīt tevi uzslavēju, bet pats gan nedižojies. Vēl neesi dzīvei ne līdz celim izaudzis! Vēl var gadīties, ka pats!..“

Likās, kāda noslodzīta straume pasprukusi meitenes krūtīs, tik iecirtīga un rūgta nu kūšāja viņas valoda. Un Gustiņš juta sirdī mazu dūrīenu. Kā lai runā ar šo dedzīgo sirdi?

„Nē, nē, Madlēn. Tu mani nesaproti. Tu — un vilks? Nē jel! Nesaki, ka es svētais Aloizijs, saki labāk, ka tavs vectētiņš — vēl jau tu pati maziņa palaidne meitenīte... Klau, saka vectēvs, neej pie Rudā, neaicini zēnus pie sevis vakaros...“ Viņš vilka Madlēnu sev tuvāk, bet tad viņas acīs pavīdēja pavisam ļaunas liesmiņas, viņa izrāva tam savas rokas un iesaucās balsī, kurā sijājās žēlums un dušmas:

„Liec mani mierā!“ Gluži tumši notvīkusi, apcirtās un pazuda vārtos. Laiciņu Gustiņš stāvēja braucīdams pieri ar roku, tad lēni un domīgi kāpa uz savu istabu.

Istabā viņš ieraudzīja maizes klaiņu un ceptu zivi plauktā. Bet viņam negribējās ēst. Zābakus novīlcis, atstiepās gultā. Viņš bija apvainojis Madlēnu, bij tai nodarījis ļaunu negribēdams. „Nejēga, lūk, nejēga!“ Tā viņš sevi bāra labu laiku, un pārmetumi grauza viņu arvien niknāk, kad tālš troksnis pārrāva domu pavedienu. Viņš sāka ausīties. Troksnis pie-

nēmās un tuvojās, tur dunēja tā kā soli, svilpieni, dažs brēciens.

Nudien, tur zagli ķeŗ, zibenīga doma šāvās caur pieri. Tas te nebija retums. Ziņkāres kūdīts, viņš metās pie loga. Tiešām. Tas pirmais, droši vien, bija medījums. Tas dziedā kā jau dzenāts. Viena kāja bez kurpes, acu baltumi spīdēja pārkarsušā sejā. Puika, tirs puika vēl, tā nu viņš tur skrēja, — abām rokām airēdamies. Pie Gustiņa mājas vārtiem sastomījās, divas reizes apgriezās riņķī kā vilciņš, pēkšņi pazuda Gustiņa sētas vārtos. Pirms viņš bija paguvis tanīs iebēgt, ielas likumā jau parādījās garkājains kārtībnieks, tam līdzās vīrietis bez cepures un svārkiem, aiz tiem vēl daži. Visi tie skrēja īstos auļos.

Pats savu rīcību neaptvēris, Gustiņš dažos lēcienos bija pāri istabai, priekšnamā, lejā pa kāpēm, tur tas nogrāba aiz kājas zaglēnu, kas jau kumurojās uz dēļu grēdas pie sētas.

„Tur nē! Laužu pilns! Nāc!“

Zaglēns spārdījās un klusi šņāca, bet Gustiņš to norāva pie sevis, un pa pusei padusē iemiedzis, rāva pa trepēm uz savu dzīvokli. Laimīgi. Brēcēji nu tikai bija pie vārtiem, tie mētājās, iešāvās sētā, atgriezās.

„Te jau simts caurumu!“ novilka, stipri vilies, vīrs bez svārkiem.

Bet kārtībnieks sparīgi rikoja:

„Divi blakussētā pa labi, divi otrā . . . Ēķi, man līdz — māja jāizkrata!“

Istabā Gustiņš pašreiz izbēra ābolus no apaļas mučeles, uzsauca zaglēnam list tanī, uzmata segu, uzbēra ābolus virsū. Nu mučele bija ābolu pilna līdz malai. Tad, durvju bulta atrāvās, Gustiņš iemetās gultā. Tur jau tie nāca.

„Dun — dun — dun . . .“

„Kas ir? Iekšā!“

„Kas te dzīvo? Te neieskrēja zaglis?“

„Kas par zagli?“ Gustiņš miegaini noprasīja. Kārtībnieks savilkā plecus un nāca dziļāk.

„Kērām. Nedzirdējāt?“

„Gulēju.“

Kārtībnieks drīz tika galā ar pustukšās istabas aplūkošanu. Pie ābolu mucas apstājās, pablisināja Gustiņam ar acīm:

„Tirgojaties?“

„Tirgojos.“

„Nu, atvainojiet. Sveiki.“ Soļi aizdimdēja ārā. Pie cita dzīvokļa durvīm:

„Dun, dun, dun...“

Kad namā norima liekie soļi un svešo balsu dūkoņa, Gustiņš vēl ilgi un uzmanīgi klausījās. Tad cēlās un atsvabināja zeņķi no ābolu svara. Labi, ja tam bija gadu sešpadsmit. Viņš lāvās Gustiņa mājieniem, atsēdās gultā, izdzēra pasniegto ūdeni, bet visu laiku viņa acis zem sarkano matu cekula skraidelēja pa istabu, viņš kā atspere salēcās pie mazākā trokšņa. Gustiņš apsēdās pie galda, zeņķim iepretī.

„Tā tik ir diena,“ teica vairāk sev nekā svešajam, lūkodamies viņa vasaras raibumiem apkaisītajā sejā.

„Jā... švaki,“ uzdrošinājās atbildēt puika. Tad viņš pievēra vienu aci, toties otra dzēla Gustiņu kā lapsene.

„Vai jums pašam gadījās tā bizot?“ Pats sabijās.

„Ko, man? Nē, es ar to... nenodarbojos,“ atguvās Gustiņš kā no dziļas domas. Zaglēns uzpūtās un ievilkā ar troksni gaisu nāsīs, tad izaicinoši

„Ko t' jūs mani paslēpāt?“

„Ko tu nospēri?“ atvaicāja Gustiņš, kā prasīto nedzirdējis.

„Ko? Nosviedu jau visu. Veikalā... zini... zināt, pie Zāmuēļa? Nebij neviena. Nu, izcēlu papirosu lielo paku no plaukta, un dāvā... Te šis

ārā un palaiž gvaltu... tpū.“ Zēns sirdīgi nosplāvās, Tad viņa bravūra pagaisa, viņš pavērās Gustiņā un noteica, kā atvainodamies:

„Žēl tomēr mantas...“

„Es arī nesmēķēju veselu mēnesi,“ teica Gustiņš atkal vairāk sev.

„Gribat?“ zēns pakalpīgi izrāva no kabatas papirosu paciņu, izstiepa roku un atbildēja Gustiņa skatam:

„Nav jau zagtie, ņemiet.“

Pirmo dūmu izpūtis, Gustiņš apvaicājās, vai zēnu tagad vairs nenokēršot. O, nē, zēnam te esot draugi. Zēns kļuva plāpīgs. Vai lai nabaga ļaudis neturoties kopā? Kā tad lielie vīri stāvēt cits citam aiz līpas un taisot šepes par miljoniem? Kas tos ganot? Un mazajiem par nieku — skat', mēnesis, dažam ir gadu nežēlojot... Gustiņš pasmējās. Kur zēns tādus vārdus noklausījes? Labi jau, labi. Drošības pēc šis zēnam vēlāk iedošot savu cepuri, ko sarkanos matos nosegt.

Krēsla briedin brieda logā, debesu dienvidos bie-zēja čemurodams negaisa mākonis. Tie divi sēdēja patumšajā istabā: viens ar baudu sūkdams papirosu, otrs acīm aplīdodams visus četrus istabas stūrus un istabas saimnieka augumu. „Ar' nav lielskungs. Bet cimperlīgs: „es nezogu“... varbūt, zaķa pasta-la? Nu tad mani neslēptu. Ērms ir,“ domāja zag-lēns. Gustiņš nosvieda papirosa galu un sacīja:

„Tu te pasēdi. Iešu uz ielas paraudzīt, no kuŗas puses vēji pūš. Vadzī mana cepure, ņem ciet.“

Kad Gustiņš izgāja, puika piegāja vadzīm un nocēla no tā dāvināto cepuri. Zem tās karājās Gus-tiņa kakla saites.

„Šitās mantas netrūkst, un papirosu neesot... pat apkaklītes! Nudie, jāizvelk viena. Nepamanīs.“ Zēns pavilkā vienu no tīrajām apkaklītēm, bet tūdaļ atrāva roku, dažos soļos pārlēca istabu, paņēma no mucas ābolu un sāka kost.

„Paslēpa mani... bet kas šo lūdza? Bez viņa nebūtu sveikā? Nu, to vienu vien... vēl jau tur savs pusducis... Un ko šis tāds vientiesis? Ē!“ Zēns šoreiz noteikti satvēra kāroto, savīkstīja, iegrūda kabatā. Bet tad atkal izrāva no kabatas un noskaities uzsviēda paņemto uz naglas.

„Bet ir gan ērms! Ir! Žēl, tik dumju jau nevar ne aprābāt!“

Tas, kuram bija tēmēti šie godinājumi, stāvēja uz ielas pie vārtiem. Debesis nu bija noslodzītas mākonjiem. Retas lietus pīles pakšķēdamas sašķīda putekļos. Sieva rūtainā lakatā paskrēja garām, bažīgi vērdamās augšup. Kad Gustiņš atgriezās istabā, zaglēns sēdēja uz gultas malas tikpat nekustīgi kā pirmāk.

„Līst,“ teica Gustiņš, „še, velc manu mēteli arī, es tevi pavadišu, tad atdosi.“ Gustiņš pats apvilka īso Rižika mēteli, klusēdami abi atstāja dzīvokli. Viņi gāja ilgi zem vēsajām lietus lāsēm. Drīz kļuva tik tumšs, ka pārdotavās iedegās ugunis. Zaļi un sārteni zibeņi vietām iešķēla debesīs. Gustiņam lietus sāka sūkties aiz caurās apkakles.

Pie kādas sētas zaglēns apstājās un klusēdams novilkta mēteli. Gustiņš saņēma to, uzmeta uz elkoņa, tāpat klusēdams izstiepa roku, saņēma otru — svešo, paspieda. Divi stāvi aizgāja katrs uz savu pusi zem pieaugošā lietus.

Bet drīz vien jau lietus straumes tika gurdākas un plānākas. Toties zibeņi staipījās vēl biežāk. Bet ielas, pa kurām Gustiņš atgriezās, bija pilnas tumšu stāvu, glodenu kustību, ēnu slīdēšanas un lodzīšanās. Lietus rima un rima, spalgi iesmaržojās salījušās nātras sētmalēs. Gustiņam pretī ligojās lietus-sargs. Arvien gausāk.

„Sērkociņu, jaunais cilvēks.“

Gustiņš taustījās kabatās. Labi, prasītais bija. Lai sērkociņu aizdegtu, vajadzēja līst pie sievietes balss zem svešā lietussarga.

„Lūdzu.“

Kad lietussargs vēl slaistījās turpat, Gustiņš sacīja rāmi, noteikti un laipni:

„Ar labu nakti, jaunkundz.“

Klusināti trokšņi pildīja ielas, sarkanīgs atspīdums gulēja mākonī virs pilsētas. Nami te reti kur mīrguloja apgaismotiem loģiem.

Gustiņš domāja:

„Mana diena ir galā. Bet aiz apgaismotajiem loģiem ļaudis vēl lauza rokas, dreb, smejas, tirgojas, lamājas, ķer un patur savu labumu, jā...“

Viņa mājā septītā dzīvokļa logs bija gaišs. Rižiks pārradies. Gustiņš cieši pieklauvēja, Rižiks atslēdza. Viņa sejā bija mazs, svētdienīgs smīns.

„Gan jau pie Metas atkal kūkoji? Jaunība un prieks.“ Vecais tipināja uz savu kaktu.

„Cepuri pazaudēju,“ aizmāršīgi paskaidroja Gustiņš, „un mēteļi nesu labot... un tavš...“ Likās, vecais nedzirdēja, un Gustiņam pēkšņi kļuva ļoti ļautri.

„Nu, Rižik, ko uršinieš kaktā? Lien ārā, bārzdiņ, lien ārā, tēvainīt. Tēju dzersim.“

„Panāc labāk šurp,“ atsaucās Rižiks. Tur viņš stāvēja kaktā. Bet uz ābolu mucas dēļa rindā smalki spīguļoja sešas baltas tasiņas un tējkanna ar magoni zem snīpja.

„Kas t' šitas?“

„Tev. Tas tev un Metai uz kāzām.“ Gustiņš grozīja galvu. Vecis apmulsā, tad pusbalsī:

„To tavu naudiņu, brāl, to — es paņēmu. Bet atdošu, pie svētā Mikolaja zvēru, atdošu. Un šito tev tāpat, par nepatīkšanām... Tev jau nekā nav.“

„Man neesot! Paldies, tēvain. Esmu tāds bagātnieks, ka varu zaudēt vienā gabalā, un vēl paliek. Tu tik klaus', ko šodien nozaudēju.“ Uz Rižika maisa nosēdies, Gustiņš sacīja:

„Četrdesmit latus no paša rīta... Kuš! Metu...“

„Ech, Metu!“

„Kuš! Metu. Un krustdēlu. Un vēl vienu baltu, sajukušu galviņu... un prāvu naudas kušķi, un divriteni, kas tikpat kā bija rokā... un vēl viena sievišķa labvēlību... un cepurī.“ Gustiņš aplusa. Rižiks klausījās, cēla roku aiz pakauša un skrabināja brūno kaklu.

„Man ir tādas domas, tādas domas, Gustiņ...“

„Ka es iekampis, vai? Viens aplams vārds. Es šodien dzēru no gluži citiem traukiem. Bet nu pic tējas, tēvainīt. Lai šī diena aizmirstas un izput.“

Viņi dzēra tēju un apsprieda nākamās dienas darba gaitas. No Rižika apraudzītā patvāra ielietā tēja bija auksta, sildīt viņi to nesildīja.

Tad Rižiks atjaunoja ellu stikla kausiņā pie svētgleznas, saritināja savus maišelus un sāka izgērbties. Gustiņš skaloja traukus, tad saposā arī savu gultu. Kad viņš jau gulēja tanī un lūkojās spožajā uguns acī pie dievmātes krūtīm, izbijušā diena tomēr vēlreiz atgriezās viņa smadzenēs. Atkal krēšļojās ļaunie brīži, kā tās bedres, kurū pieminēšana tā nobiedēja Madlēnu. Visās tanīs viņš šorīt bija paklupis un atkal rāpies laukā — prieka ziņā nabaģāks, bet laukā. Ar kādu ziņu? Lūk, vienā tumšajā bedres mutē zibēja izkūpējušā divriteņa spieķi un daži kāroti ceļi aprāvās tumsā kā pārgriezti dzīpara pavedieni. Otrā sēdēja Meta, ķikināja un izsplāva ķiršu kauliņus. Citas bedres tumsa laikam tikoja aprīt viņa mīlo māti, jo tur tumši dūca ērgļu stabuleš un kāds sērīgi pieminēja gaišo Vidzemes puiku. Vēl tur čukstēja Marūze: „skataities uz mani kā uz mamiņu!“ skanēja Madlēnas kreļļu iztrūcinātās šķindas, Mišas balss, zaglēna ašā elpa... Ērmīgas bedres, akli caurumi, tumši. Nu, kas tad deva roku, lai viņam palīdzētu tiem pāri tikt? Ei, vai tas rokas pasniedzējs tikai nebija tas pats gaišais Vidzemes puika, un vai tas neēda ar Gustiņa paša karoti un neskatījās viņa acīm? Vēl no dienas bija viegls sēru un apjukuma miolājs Gustiņa smadzenēs. Vai

kas nebija tomēr pielīpis no tā tumšā gaisa, — kas Vidzemes gaišajam puikam uz to sakāms? Kas būs rīt?

Gustiņa pakrūtē kaut kas kutēja un prasījās uz muti. Tēvareizi savās cisās skaitīdams, Rižiks dzirdēja, ka Gustiņš gultā klusiņām svilpo.

Mārgrietas pastardiena

Pēc divdesmit trim darbā un piecdesmit pasaulē pavadītiem gadiem žēlsirdīgās māsas Mārgrietas redze un vispārējais veselības stāvoklis bija kļuvuši ļoti vāji. Gribot negribot tai vajadzēja atstāt mazo mazpilsētas slimnīcu, ap kuŗu augu gadu laistījās ārstu veiklības un rūpības labā slava, bet rudeņos daudz ugu pilnu bārbalu krūmu vēsi sārtais mirdzums.

Vēl ap slimnīcu bija daudz augļu koku, kuŗos pavasarī gulēja smagi apreibušas bites, un slimnīcā pašā — daudzās istabas ar ļoti tīru gaisu un skanīgām grīdām. Māsa Mārgrieta atstāja slimnīcu ar asaru pilnām acīm. Aiziedama juta, ka sāpīgi satrūkst daudzās smalkās saites, kas vienoja viņas sirdi ar visām slimnīcas lietām.

Bet visvairāk viņai pietrūka slimnieku vaidu. Kad slimnieki vaidēja, viņa tūdaļ zināja: jāsteidzas palīgā, darija to, jutās laba, derīga un savā vietā. Pēkšņi no slimnīcas iztsumta tā ar bailēm, gandrīz ar izmisumu klausījās: nevaidēja neviens. Pasaule bija briesmīgi klusa. Laudis mēmi nesa tai garām savas nelaimes un laimi. Samītā zāle mēmi noasiņoja ceļu smiltīs. Zvirbuli čirkstēja piemilīgi un priecīgi, tāpat mazpilsētas laudis, neviens un nekas nevaidēja, un reizē ar to Māgrietai likās, ka tā kļuvusi pasaulē lieka un nevajadzīga.

„Man ir jānoslāpst šai klusā malā,“ domāja viņa un devās uz Rīgu.

Viņa saņēma no slimnīcas nelielu pensiju, bet tās

pilnīgi pietika, lai mierīgi pavadītu dienas Pārdaugavā, mazā istabā koka namiņā. Istabas logā skrāpējās sirmi, sudraba sūnu apsarmojuši koku zari, bet netālu no loga vējā griezās kārtī pacelts raibs vēja rādītājs. Vēja rādītāja sērais, vienmuļais troksnis un čikstēšana drusciņ atgādināja attālas vaimanas. Sākumā Mārgrieta bieži satrūkās nakts vidū no šī trokšņa, cēlās no gultas, gribēja steigties vaidētājam palīgā. Ar laiku pierada, aprima, klausījās žēlajās skaņās kā mīlu pagātnes atmiņu modinātājā mūzikā.

Mārgrietas istabā bija vecišķa spodriība un kārtība. Loga aizkaru misiņa stanga spīdēja kā jauns zelts, balti aizkari krita kā svaiga piena putas uz balti noberztās, arvien mazliet mitrās grīdas. Bet Mārgrietas visdārgākais: uz apaļa, brūna, ķirmju smalkās un vienmuļās mūzikas pilna galdiņa, istabas kaktā būrī vīteroja putniņš, dzeltāns kā dzīparu kamols, putniņš no tālajām Kanāriju salām. Gultā uz spilveniem zvalstījās vecais runcis Inga, laizīja taukās ķepas, šņakstināja uz putniņu kārus zobus. Ik rītu Inga aplūkoja būrīti un sminēja piemiegtām milzīgām acīm:

„Ak, tu vēl turpat? Gaidi vien. Reiz es tevi apēdīšu.“

No laimīgā laika, kad Mārgrieta baltā māsas apmetnī staigāja slimnīcā, bija atlikusi tikai skapīti ieslēgtā zāļu pudelišu kolekcija. Svinamās dienās Mārgrieta atvēra skapīti, atvāza karbola pudelīti, ar labpatiku ostīja to. Karbola tīrā, paskarbā smarža tai atgādināja slimnīcas dzīvi, kur ļaužu netīrās un drudžainās vainas pie miesas vai pie dvēseles tūdaļ tika dezinficētas un remdinātas.

Tīrīt vainas un aplusināt vainu piemeklētos Mārgrieta labi prata. Kaut kur, kaut kā viņas rokas reiz bija sākušas kalpot citu vajadzībām, pašai sevi aizmirstot; tā viņa aizmirsā sevi slimnīcā, tā tagad.

Pamazītēm iepazinās ar Pārdaugavas tuvāko iedzīvotāju pasauli, ar pilsoņu kundzēm, kuņas vie-

sojās pie tās mājas īpašnieces, kurā dzīvoja Mārgrieta. Pilsoņu kundzēm iepatikās kārtīgā vecā sieva melnā aubītē, aukstām un tīrām rokām, kuŗa tik labprāt klausījās stāstus par dažnedažādām likstām un slimībām, kādu kundzēm nebija trūkums. Mārgrietā pacietīgu klausītāju un labu padomū devēju atrazdamas, kundzes sāka tai uzticēties vairāk un vairāk. Tikai par mīlas lietām Mārgrieta negribēja ne dzirdēt, ne zināt. Ja viņas klātbūtnē kāda sāka par kaut ko tādu runāt, Mārgrieta savilka uzacis, saknieba plāno muti un visa viņas gaŗā seja no platajiem vaigu kauliem līdz zodam pārklājās skarbiem sarkaniem plankumiem. Tāpēc kundzes viņas klātbūtnē atturējās no anekdotiem un romantiskas melšanas. Kopīgu sarunu tematu ar Mārgrietu tām tāpat nepietrūka.

Piemēram — bērni. Nez' kā, nez' kur Mārgrieta bija iemācījusies vācu un franču valodas, tas kundzēm sevišķi iepatikās. Tāpēc tās sūtīja pie viņas papildināties valodu zināšanās un pakļauties labu pamācību svētīgajam garam tos slinkākos un palaidnīgākos no saviem dēliem un meitām.

Stingrajai Mārgrietai vajadzēja tos stiprināt paklausībā, pacietībā un citos vēlamos, bērņibai tik svešos tikumos. Mārgrietai bija neizsīkstams pamācību krājums. No slimnīcas kārtības izmesta nekārtīgajā un valšķīgajā pasaulē, tā jutās aicināta kārtotājas misijai. Pēcpusdienās meitenēs un zēņi sēdēja kā norātī zvirbuļi uz sola Mārgrietas istabā, klausījās pamācīgu notikumu atstāstījumus un gausi izrunātus svēšvalodu verbus. Mārgrietas vienmuļā balss bērņus gurdināja, iedvesa respektu un apvaidija. Gan nevar teikt, ka viņa stāstītu lietas, kas bērņus sevišķi saistītu, tāpēc reizēm dažs skumjš un pārgalvīgs skats aizklīda pa logu ārā un sekoja te melnajam strazdam, te vakarzvaigznei, kas dzidrās ziemas novakarēs uzkāpa pār mazo dārzu nevainojama eņģeļa rāmā gaitā. Ārā dzirk-

stīja un vizuļoja nepieejama un aizliegta, tāpēc divkārt salda dzīvība. Istabā Mārgrietas balss sajauca ar Ingas gauso nurrāšanu apnicīgā, miegainā zūzoņā.

Bet pietika Mārgrietai piesist kaulaino pirksta skriemeli galda malai, bērni vainīgi aprāvās, pievēra dedzīgās acis, aizspieda pavērtās mutes. Mārgrieta turēja bērnus savā varā, tas bija galvenais. Un kamēr bērniem vecā sieva un nūrdošais kaķis bieži šķita pārvēršamies vienā, līdz naidam apnikušā būtnē, Mārgrietai patika paturēt savā istabā, ar vienu mājienu siet vai raisīt tik daudz nebēdības un jaunības. Pacietības viņai netrūka.

Tai bija paradums runānot ar labo roku skaitīt kreisās pirkstus. Vienkāršais rēķins nekad nesajuka un nesajuka Mārgrietas pamācību virkne. Viņa stāstīja par labiem, rātniem, kārtīgiem cilvēkiem. Tikai par tādiem. Vienīgi ar uzcītīgu darbu tie paveicot lielas un labas lietas. No Mārgrietas viedokļa aplūkota, pasaule izskatītos apmēram šāda: droši, kā uzstādīta uz diviem milzu pīlāriem — darba un ticības stāv lielā zemes ripa. Uz tās drūzmējas barā kā rāmas skudras visu tautību un rašu bērni. Tie stāv pie akmeņu kaudzītēm, tēs, skalda, nopietni un rosīgi ceļ savas dzīves ēkas.

Akmens pie otra, akmens uz otra, ēkas un cēlāji aug augumā. Kad skuķēm bīzītes izstiepjas līdz viduklim, bet zēniem uz virslūpas sāk dīgt pūkas, nāk maza pauze. Jaunieši saņem melnvācotas grāmatīņas ar krustu virspusē, ieiet dievnamā.

Saldas balsis paceļas krēslainā jumolā, sarkst rātni vaigi, visas acis vežas augšup. Mācītājs svētī jauno paaudzi, tā loka ceļus, apēno acis trīsošām, kautrām skropstām, atstāj dievnamu, turpina darbu. Kad tie vēl lielāki apvēlušies, klāt otra pauze.

Meitenes baltās apkaklēs sniedz labo roku glītiem puisēniem. Daudzi pāri ieiet dievnamā, zvani sviņģi dūc, baloži guļ uz jumtiem piesaulē. Pēc mā-

cītāja vārdiem jaunieši atkal atstāj dievnamu, atkal turpina darbu, tik nu jau pa divi, pie katras ceļamās ēkas — viņa un viņš. Milīga, pa pusei mirusi pasaule. Tanī netrakoja viesuļi, cilvēkus pie zemes notriekdami, gaudenas dvēseles nevaigstījās izmīsumā, dumpinieki necēla zobenus, lai paši no zobena kristu.

Mēris, karš un bads nešauta ciltis un tautas.

Sodība nepiemeklēja vainīgos, jo tādu it kā nebij.

Visvecākā starp Mārgrietas audzēkņiem bija sešpadsmitgadīgā Ance Medaine. Niķīga un pārgudra, uzrautu virslūpu, tā labprāt tēloja dāmu.

Lēznās korpēs ieautas slaidas kājas nesa labi tērptu un rotātu augumu. Uzrautā virslūpa sila jaunu asiņu bagātībā, uzacis kā brūnas ūdenszāles liecās pār zaļganām acīm, sajauktie mati gulēja uz pleciem lielos, siltos, gaišos gredzenos. Šī Ance uzdrošinājās uzdāvināt Mārgrietai vārda dienā ārzemju smaržu flakonu. Šī pati Ance uzdrošinājās Mārgrietai vīzdegunīgi prasīt, vai tad visi cilvēki esot tik jauki, kā Mārgrieta tēlojot, un kas gan notiekot ar nejaukajiem. Uz to Mārgrieta žigli atbildēja:

„Viņi nokļūst slimnīcās. Es tur ilgi biju. Tiem ir šausmīgas vainas pie miesas un dvēseles. Tie ilgi jāārstē.“

Bērni sarāvās kā peles, Inga valdonīgi uzmeta kupri, Ance nekaunīgi paslēpa žāvas piedurknē. Mārgrietas tumšās acis naidīgi nogulās uz Ances sejas. Bet Ance smaržoja kā ābeļzieds, čaukstīnāja kabatā pirmo mīlas vēstulīti — tikpat biklu, cik pārgalvīga bija viņas valoda — un nebēdāja it ne nieka.

Viņa bija pagalam palaidnīga skuķe, māte bieži raudāja viņas dēļ un pēdīgo cerību lika uz Mārgrietas autoritāti un labo iedvesmi.

No Mārgrietas istabas bērni pārgāja mājās rāmi, paguruši, miermīlīgi. Mātes liksmoja:

„Skaties, papu, mazie atnāk kā no jauna piedzi-
muši.“

Tad vīri, kuŗu pienākums ir bērnu audzināšanā arvien runāt sievām pretī, nošķielēja pār laikraksta malu un atņurdēja:

„Viņiem tagad vienkārši nāk miegs.“

Vienudien, pašā ziemas vidū, sākās negaidīts atkusnis. Dienās, saules gaismā, no namu jumtiem guldza un burbuļoja zelta auklām līdzīgas ūdens straumes, vakaros tie apauga zilām, zaļām un rožainām lāstekām.

Laukos un mežos aiz pilsētas stirnas kāri apošņāja maigi smaržīgo, atkusušo zemi, sīki putni knābāja pērnās sēklas un ogas.

Naktīs plānais ziemas mēness peldēja miglā, kam likās piemītam nosalušu apiņu rūgtensaldā smarža. Zeme sakustējās, izrāvās no sniega, sapņaini elpoja dziļu, vējainu elpu, un šai elpā jau dzīvoja nākamā pavasara ziedu saldums, tālu dzīru tuvošanās, apslāpēti ilgu saucieni un rotaļīgas prieka kustības. Ledus uz Daugavas krakšķēja, un cilvēki pār tiltu steidzās no Rīgas uz Pārdaugavu un otrādi atsiluši, ļautri, gandrīz apskurbuši. Tikai Mārgrieta sēdēja savā istabā viena un lasīja lielu apmēru vācu enciklopēdijā par lietām, kuŗas gribēja atstāstīt saviem audzēkņiem. Lakatā īgni tīstīdamās, Mārgrieta pukojās uz mitro atkušņa laiku. Tikko ilgāk paturēja logu vaļā, istaba piepildījās šaudīgām ēnām un drēgnums sagula istabas kaktos. Tai pašā laikā nebēdīgā Ance Medaine iekāpa pārpildītā tramvajā, kas brauca uz Pārdaugavu. Braukdama uzsmaidīja brūnacainam vecītim jērādas kažociņā un ļoti maigi aplūkoja savu kurpju purnus, nošķiestus ar rūsganu mālu un sīkiem zāles stiebriem. Viņa ar savu mīlo bija izgājusi ilgā pastaigā gar Ķīšezeru. Zem ledus varēja jaust atdzīvojušos zivju mulso šaudišanos, sārtas vaŗa priedes dziedāja vējā, un kārkli bij rūsganu pumpuru pilni.

„Jūs esat aprīļa diena,“ šķiroties teica Ancei viņas mīlais un kautrā priekā noskūpstīja viņas glez-

no, vēl pa pusei bērnišķo roku. Jaunas galma dāmas lepnumā, kas tikko bijusi pie karaļa audiencē, Ance šķīrās no viņa. Viņš bija runājis tik karstas un reizē atturīgas valodas, ka viņu atbalsis pilnā Ance pašreiz jutās spējīga izraut kokus ar saknēm savām mazajām rokām, uzkāpt Pēterbaznīcas tornī līdz vēja appūstajam zelta gailim un izdarīt vēl simts līdzīgu neprātību. Viņas priekā skarbi iekrita tikai doma par sagaidāmo garlaicīgo stundu pie Mārgrietas. Bet tur nu reiz nekā nevarēja darīt — mātes mīļā miera dēļ.

Kamēr Mārgrieta atkal garī un plaši stāstīja par labu un rātņu cilvēku labiem un rātniem darbiem, Ancei uzmācās iedomas: Pārdaugavas dārzos pašlaik tik tāpēc neziedot krokusi un debess atslēgas, ka tāda vecene Mārgrieta ik vakarus aploānājot dārzus un ar sava pelēkstripainā lakata malām plātīdamās iebiedējot puķes atpakaļ zem sniega. No šīs nejaukās iedomas Ance acis kļuva gluži apaļas un niknas un virslūpa uzrāvās kā kaitinātam zvērēnam. Drošo galvu atmetusi, viņa skatījās pāri Mārgrietas pakausim un likās nedzirdam nevienu vārdu. Kaut kas pakrūtē rūga, kūšāja un kāpa uz augšu. Te ieskanējās tieši Ancei tēmēts jautājums:

„Varbūt mēs visi drīkstētu dzirdēt, par ko mūs-laiku jaunavas sapņo?“

Ne pirkstu nepakustinādama Ance izmeta caur pussakostiem zobiem vārdus, kuŗos beidzot izrāvās pakrūtē sabriedušais niknums:

„Lieciet taču vismaz mani mierā!“

Brīdi likās, ka Mārgrieta zaudējusi valodu.

Visas viņas sejas rievās nodrebēja un izstiepās kā straujā ūdenī iemests tīkls. Rokas nevarīgi apķērās krēslā malām. Ierāva galvu plecos, norīja apvainojumu, izlikās nedzirdējusi, nesapratusi, teica:

„Bērni, es gribu zināt arī jūsu domas par šodien stāstīto, ko šie piemēri jums atgādina?“

Te Ance izstiepa galvu uz Mārgrietas pusi un sacīja augstā, dzidrā balsī:

„Pasaule, par ko tu stāsti, krustmāt Mārgrieta, man atgādina darba namu! Labošanas iestādi.“

Bērni klusi sastinga savās vietās. Kanārijas putns nočiepās, un Inga tam parādīja baltus, spožus zobus.

Mārgrieta vēl kādu brīdi sēdēja savā krēslā taisna, pavērtu muti un sarkani pietvikusi. Tad tā pācēla roku un iecirta plauku Ancei sejā.

Viņas mutes kakti nošļuka, un tā kļuva elsa:

„Projām mājās, nelietīgais bērns!“

„Nelietīgais bērns“ sakampa vainīgo vaigu, sacirtās nejaukā spītībā un metās pie durvīm. Durvīs apgriezās un sauca:

„Vecā grezele! Sakaltis siens! Domā, speršu vēl te kāju? Ne lūdzama! Fui, tu melo! It kā es nebūtu lasījusi, kādi jauki palaidņi bijuši lielie vīri? Tikai tādiem, kā tu, nekad nav bijis izdevības grēkot, kā lieli vīri un skaistas sievietes dara. Tāpēc tu apmelo pasauli! Aiz skau-dī-bas!“

Brīdi nejaukā meitene vēl kavējās durvīs un nogaržoja savu vārdu iespaidu. Labais vaigs tai dega kā magone, un acis ļauni spīguļoja gar durvju stenderes malu. Tad viņa pazuda un aizcirta durvis. Mārgrieta nekustējās. Tikai kad runcis piešāva tai aso mēli pie rokas, tā atgīdās.

„Neraudiet,“ apsauca viņa bērnus svešā, glēvā balsī. Piecēlās un saglauda matus. Viņas deniņi bija valgi. Cits aiz cita slējās kājās arī mazie. Un Mārgrieta atbildēja vaicātājiem skatiem:

„Ejiet mājās, mīlie trusiši. Sakait mātēm, ka es saslimu. Man nav labi.“

„Kad mēs lai atnākam vēl?“

„Kad būšu vesela.“

„Parīt?“

„Nē, vēlāk. Pēc mēneša. Laidīšu ziņu.“

Bērni klusi saģērbās un atvadījās. Bet kad tie

gribēja pa paradumam skūpstīt Mārgrietas roku, viņa to atrāva un paslēpa aiz muguras. Stīva un klusa tā aplūkoja aizgājējus, un vecais runcis naidēja uz krēsla pie viņas gurniem, pār kuņģiem platās, taisnās krokās svārkī krita līdz kaulainām kāju potītēm.

Otrā dienā divas kundzes apciemoja Mārgrietu.

Vecā gulēja gultā, vaigi tai bij sarkani, acis mitras un nelabi spožas. Runciņš Inga laizīja tai zodu, un neēdušais kanārijas putniņš žēli čiepstēja būrī.

„Mārgrietī, vai pēc ārsta iet!“ bažīgi taujāja pirmā kundze, bet nesapņēma atbildi.

Ieradās arī otra, abas kundzes sabāza galvas kopā un apspriedās, bet Mārgrieta, taisna un plakana, gulēja gultā, nerunāja un nekustējās. Kundzes nolēma atsaukt ārstu. Bet nebija vēl līdz sliexsnim tikušas, kad Mārgrieta sauca no gultas:

„Nevajaga ārsta. Negribu.“

„Bet, Mārgrietī, Dievs vien zin, kas par vainu—“

„Ja Dievs to zin, Dievs ārstēs. Ejiet mājās.“

„Mārgrietī...“

Slīmā sakaitināta saslējās elkoņos:

„Paliect vien mierīgas. Blēņas. Pāries. Mans Dievs, kas par lieku norūpēšanos, es saku!“

Tā viņa plāpāja un labināja kundzes, līdz tās bija pierunājamas iet mājup un necelt traci.

Kad nelūgtās viešņas beidzot bija projām, Mārgrieta izrausās no gultas, aizslēdza durvis un atkal atgūlās. Atgrūda runci, bēdīgi paškielēja uz kanārijas putniņu, tad pievēra acis un sāka ar labo roku skaitīt kreisās pirkstus. Viņai bija svarīgas domas. Tā nopratināja savu pagātņi. Bet kad acis nejauši pavērās, runča Ingas vietā Mārgrieta gultas kājgalī ieraudzīja velniņu. Tas bija mazs, noplucis, nejauks velniņš ar saņukušu ādu un apaļām acīm. Tupot tas atbalstījās uz likām, rudām kājelēm un ar ķepu pieturēja savu gaŗo, kailo žurkas asti. Pie tam tas uzlūkoja Mārgrietu kā vecs paziņa, mīlīgi saverkšķi-

nāja acis un ņurdēja: „Miau. Te nu bij. Nav tev grēku, vecenīt, kaltošais siens. Neatceries.“

Mārgrieta skaitīja pirkstus, nemaz nebrīnījās par velniņu, cieši domāja. Patiesi — nebija grēku. Bet, žēlīgās debesis, vai tad tiešām grēks uzreiz bija kļuvis nepieciešams?!

„Nu kā tad,“ teica velniņš, „kas tu citādi par cilvēku? Bez grēka tu neesi vairāk vērts kā auksta šujammašīna.“

„Reiz es atstāju operāciju zāles skapī valēju chlo-roforma pudeli. Otrā rītā tur lidināja miegs kā mākonis.“

„Kas tas par grēku? To jau bērns varētu izdarīt. Meklē, meklē, vecenīt! Pag', es tevi vedīšu uz īstām pēdām: kāpēc pūpols zied? kāpēc rubenis pavasarī piedzied mežu līdz galotnei? kāpēc meitenes valkā margotus un zilotus brunčus un sprauž puķi aiz auss? kas ir tavā mūžā nenoplūkts ābols, aizbērtā aka, aizrestots logs?“

„Ak,“ nopūtās Mārgrieta un piespieda dūres acīm, „ak, kāpēc tu man taisni to atgādini?..“

„Ko tad?“ knosīdamies un priekšķepu aplaizīdams prasīja velniņš.

Bet Mārgrieta tikai nopūtās — „ak, ak, ak“ — un berza acis dūrēm. Te nu sēdēja velniņš un pieprasīja no viņas atmiņas par mīlestības grēku. Un viņas mūža aizbērtā aka pēkšņi svieda augšup putainu straumi, bet bēdas vien tā izvirda, bēdas vien. Bija jāatceras jauns puisis, milīgs lācēns, slimnīcas auto vadītājs. Valkāja brūnas ādas zābakus līdz ceļiem, sēja raibas kakla saites, labprāt vilka dūmus no īsas pīpes. Viņam bija ātra, viegli uztraucama daba, pirms tāliem izbraucieniem Mārgrieta tam deva par velti baldriāna spirtu, pasniedza pašrocīgi, tas pārvērtās jaukā ieradumā. Tur tiešām nebija tālu no grēka, jo viņai arvien gribējās skatīties šoferā brūnajās, milīgajās acīs, gar viņa rokām tā slīdēja bīstami tuvu kā līdaka gar liktenīgu murdu. Ja tur

nemaz netika grēkots, tā, nudien, nebija viņas vaina. Jo — ak, skumjais liktenis — reiz Mārgrieta noklausījās, kā slimnīcas virtuvē tas necilvēks no šoferā bubināja virtuvniecei, apaļvaidzei Annītei:

„Vēl tītara gabaliņu, Annīt, mīlā.“

„Kō mīlā? Pats kā nešpetņa runcis laizies ap Mārgrietu un viņas baldriāna pudeli.“

„Annīt? Es? Ap to — gov s ģ ī m i?!“

„Ī—hi—hi—hi—hi!“

Ak, ak, kam tas jāatceras? Mārgrietai acis vēl tagad apmiglojās, resnās Annītes smiekliem pievienojās velniņa ņerkstēšana gultas kājgalī, un Mārgrieta svieda spilvenu uz to pusi. Naudēdams un sprauslodams velniņš pazuda pagultē. Nu bija miers. Lai paliek logs aizrestēts, aka aizbērta, — sāpes vien tā izvirda, sāpes vien.

„Govs ģīmis,“ Mārgrieta rūgti domāja tālāk, „gara seja, plati kauli, vai tādēļ tūliņ: gov s ģ ī m i s? Ak tu nolādētais, kaut ne deguns neaudzis uz tāda, ne acis nepaspīdējušas. Uzticams sargs pret grēku.“

Mārgrieta gausi ieplēta acis. Bija tumšs, aiz loga pār vakara debesīm aizlaidās zaļš meteors. Dzīvības pilni koki drebēdami šūpojās atkušņa vējā. Visi tie pavasarī ziedēs, meitenes spraudīs viņu ziedus aiz auss, un zēniem tas labi patiks.

Mārgrieta piecēlās, atvēra logu. Tērču plāpāšana dārzā tai atgādināja mīlīgus baložu smieklus. Dzīvība bija pagājusi Mārgrietai garām ar pilnu kurvi pasta baložu. Zilu vijolišu laukā sārtā Dzīvība bija apstājusies un palaidusi baložus vaļā. Katrs no tiem skrēja pie savas meitenes ar vēsti no mīlā, bet pie Mārgrietas neapstājās neviens.

„Balodi, balodi, nolaidies,“ aicināja Mārgrieta un drupināja maizes garozu uz loga ielodzes.

„Ej gulēt, vecā baložu saucēja,“ naudēja pagultē velniņš. Logu aizvērusi, Mārgrieta paklausīja.

Pret rītu drudzis pārgāja. Mārgrieta pabaroja runci un putniņu, izgāja virtuvē un meklēja pati ko

ēst. Bet parastā barība likās pretīga, sēnes etiķi atgādināja gliemežus, nūdeļu un sīpolu izgarojumi darīja nelabu dūšu. Apģērbusies Mārgrieta aizgāja uz veikalu, ilgi skatījās plauktos, meklēdama kaut ko īsti kārojamu. Viņas uzmanību saistīja zils sainis ar divām krustiski pārsietām sudraba lentām.

„Lūdzu to,“ viņa teica pārdevējai.

„Tur vēl ir Ziemsvētku svecītes,“ pārdevēja atbildēja.

„Tad dodiet man ... dodiet man ... mārciņu rīsu, riekstus un vaniļas šokolādi.“

Pievakarē Mārgrieta šķībi uzmauktā cepurē un neaizpogātām botēm ieradās mūzikāliju veikalā.

„Es gribu cītaru,“ viņa teica.

„Tas ir ... tā ir ... viena pati un veca. Varbūt flautu? Varbūt klarneti?“ mēģināja jokot pārdevējs.

„Es gribu cītaru,“ atkārtoja Mārgrieta. Samaksāja prasīto, saņēma veco cītaru un pārnesa mājās. Pēc tam tā parādījās vēl dažos veikalos un iznāca ar saiņiem, līdzīga čaklam un bēdīgam sikspārnim. Bet varēja redzēt, ka tā rīkojas saskaņā ar noteiktu plānu.

Vēl pēc divi stundām Mārgrieta iegāja lielā bibliotēkā Dārtas ielā un — ilgi rakņajusies katalogu kastīnās — nestostīdamās pateica bibliotēkaram tik vieglprātīgu grāmatu šifras, ka tas klusībā brīnījās par vecās kundzes ekstrāvaganto gaumi.

Pirmo grāmatu, sauktu „Duāra meita“, atšķīrusi, Mārgrieta ieraudzīja graciozu un pikantu zīmējumu, aprāvās un sameta grāmatas kā karstas dzelzs gabalus savā vecajā tirgus somā.

Veselu mēnesi Mārgrieta nepieņēma ne kundzes, ne viņu bērņus. Ja kāda pārāk uzmācīgi daudzījās pie durvīm, Mārgrieta paslēpa grāmatas zem pēļa un uzbārās:

„Kas deg? Kur deg? Man iet labi, simts paldies.“

„Mārgrieta, krustmāt —“

„Runcis Inga ir slims, trako un skrāpē, ja redz svešu. Nevaru ielaist.“

Vai cilvēkam varot liegt savu atpūtu... un kaut arī tas būtu tik izturīgs kā šujammašina? Nē? Nu, daudz paldies un ardievu.

Šai laikā Mārgrietas logam uzradās jauni aizkari, gultai spilveni ar krizantēmām uz zīda. Priežu zaru vietā vāzē tika ielikts apsudrabots metalla zars ar bāliem perlamutra pumpuriem, sienas apklāja ļoti skaistu un ļoti muļķīgu vīriešu ģimietnes, jo taisni tādas Mārgrieta izvēlējās starp veikalos pārdodamajiem filmartistu attēliem. Bet reizēm Mārgrietu visi šie nieki apbēdināja, nevis iepriecināja. Reizēm tā sēdēja pustumsā un sarunājās ar savu dvēseli.

„Neāksties taču, Mārgrieta,“ dvēsele teica, „tu labi zini, ka es esmu tikai nabaga veca, apputējusi dvēsele, ko pat bērns var piemānīt. Es baidos no katras nešķīstības.“

„Klusu,“ teica Mārgrieta, „tagadne mums uzstāda savas prasības; mums tās jāpilda kā protam.“

„Es negribu tagadni,“ dvēsele tiepās, „es gribu kārtību un pelnītu mieru.“

„Nevienam nav jāzin, ka man ir tik pieticīga un muļķīga dvēsele, kas nekā nav piedzīvojusi,“ atteica Mārgrieta. Bet dvēsele spītīgi nočukstēja:

„Es atkal ilgojos pēc sīpoliem, nūdelēm un vēsās karbola smaržas.“

Tad Mārgrieta nokaunējās no savas dvēseles un mācījās spēlēt uz cītaras.

Bet Āgenskalnu drīz aplidoja spārnotā vēsts, ka nabaga vecā Mārgrieta neapšaubāmi kļūstot garā vāja. Viņas istabā esot dzirdamas mūzikas skaņas un uguns degot pāri pusnaktij. Bet darīt tā nedarot nekā un nevienu nepieņemot. Tas nebija īsti pareizi, jo Mārgrieta daudz lasīja. Ar bibliotēkā dabūjamo nepietika, viņa izņēma no krājkases savu ietaupījumu un sapirkās Bebūtovas un Križanovskas romānus ar daudzsološiem virsrakstiem. Runcim Ingam

nepagalam nepatika jaunā kārtība, viņš reti dabūja ēst, toties bieži tika laistīts ar odekolonu.

„Kļūsti liesāks, treknais zvērs,“ Mārgrieta sacīja, „sliņķi, pantēra tev jāatgādina, nevis bīdelmiltu maišelis. Saproti — pantēra.“

Te vienā dienā Mārgrieta stāvēja pie Ances, tās palaidnes, bagāto vecāku nama un rāva zvana saiti. Apteksne viņu ielaida, šaubīgi aplūkoja un aizgāja paaicināt kundzi.

Pa tam Margrieta itin mierīgi un pašapzinīgi ap-sēdās samta pārviltā dīvāna stūrī. Viesos nākdama tā bija uzposusies, tai bija mugurā vecais karakula kažociņš un galvā plakana cepure ar spalvu. Kurpju sprādzes tā bija nospodrinājusi ar krītu. Kad cienī-tajai kundzei pieteica Mārgrietas ierašanos, tā sā-kumā mazliet uztraucās. Kāds nelabs liktenis bija atsūtījis veco sievu samaitāt kundzes labo omu un apetīti? Mārgrietas ierašanās iemeslus nebija grūti uzminēt. Gan miglainas un nenoteiktas, taču dažas baumas par lutinātās un niķīgās Ances visai skan-dāliozo uzvešanos bija atklīdušas līdz vecāku au-sīm. Tagad nabaga vecā Mārgrieta droši vien bija ieradusies pēc gandarijuma. Medaiņa kundze apbru-ņojās dažiem uz ātru roku sadomātiem meitas rīcī-bas attaisnojumiem, sašķieba mīlīgu seju un devās pie viešņas. Bet Mārgrieta smaidīja tai pretī ar vi-sām dziļajām vaigu rievām.

„Labdien, Medaiņa kundze, kā klājas? Ko An-cīte dara?“

Te nu bija. Tūlīņ taisni par vārīgāko punktu. Medaiņa kundze paspieda Mārgrietas roku un sāka apdomīgi stostīties:

„Tāds izlaidies man tas meitēns. Vienīgais bērns. Ticiet, es nožēloju...“

„Apžēlojieties, Medaiņa kundze, ko tad?“

„Manas meitas uzvešanās patiesi —“

Bet Mārgrieta smējās. Jā, nu kā tad esot ar An-cītes uzvešanos? Viņa, Mārgrieta, pēc mazās tīri

nogarļaikojusies. Tāds mīlams bērns. Tā?! Medaiņa kundze atdzīvojās. Laikam taču tenkas vien palaistas par Anci.

„Jā, Ance tūlīņ būs no skolas mājās. Ja jūs pagaidītu.“

„Nē, paldies. Atnācu tikai pateikt, ka nu esmu atkal gluži spīrgta, un ja Ancītei patīktu atnākt...“

„Bet jā, Mārgrietiņ. Viņai tas franču klibo, tas prononss. Pagaidīsim viņu. Lūdzu, ņemiet cepumus.“

„Es palūgtu glāzīti vīna. Jā, tas vecums mums visām nāk virsū. Reiz bija citādi,“ teica Mārgrieta un nosarka. Apmierinātā Medaiņa kundze atnesa vīnu, Mārgrieta dzēra un pateicās. Anci nesagaidīja, cēlās uz promiešanu. Lai Ance atnākot pie viņas rīt.

„Labi. Noteikti.“

„Pie manis tagad ir jauki,“ sacīja Mārgrieta, „tikai — to es jums saku kā noslēpumu — viens mazs nabaga velns pastāvīgi sēd uz manas grāmatu kaudzes.“ Viņa smaidīja un paberzēja pieri. Medaiņa kundze sarāvās, bet Mārgrieta mierīgi pacēla pie acīm lorneti izdilušā zelta važiņā, aplaida skatu istabai un teica:

„Arī te ir itin mīlīgi. Ja ieviešas velns, barojiet ar nevērītu galu. Citādi ņaud. Paldies par sarunu un uz redzēšanos.“

Pie pusdienu galda Medaiņa kundze sacīja vīram:

„Mārgrieta bija te, vecā Mārgrieta, zini? Viņa uzslavēja mūsu Anci. Bet — iedomā to bēdu — ar to nabaga personu iet uz galu. Viņa sāk muldēt.“

„Ko tu saki, dārgā,“ tēloja interesi Medainis, „na, kad gan sievietes nemuld?“

„Fui, kas tas tev par toni, Herbert? Kāpēc tu atkal neēd? Man vai jānobeidzas aiz rūpēm. Burkānu kotletei tu neskaties ne virsū, bet Anci nevar laist pie Mārgrietas, jo tā ir traka.“

Medainim bija todien neskaidra sirdsapziņa. Viņa sieva atzina tikai veģetāru ēdienu karti. Parasti vi-

nai par prieku Medainis varonīgi pacieta tādas diētas neparastību, bet nupat pirms pusdienām bija palāvis valū „asinskārajam instinktā“, kā to sauca sieva, un ēdienu veikalā apēdis ceptu aknu porciju. Tāpēc pašreiz, vainīgs juzdamies, steidzīgi piekrita sievai:

„Kā tad. Traki mēs būtu, sūtīdami skuķi pie trakas.“

„Un uzcirtusies vis tā bija! Iedomājies, viņa oda pēc naftalīna, bet arī pēc ceriņu odekolona, ha, ha, ha ...“

„He, he, he ...“

Kad Ance uzzināja par Mārgrietas apciemojumu, viņa sākumā nosarka un mēģināja taisnoties. Bet kad māte aizliedza tai turpmāk apciemot Mārgrieti, jo tā esot jukusi, Ance sāka domāt savu domu.

„Tai jukšanas jautājumā uz mammu nevar palauties. Istabeni tā nosauca jukušu tāpēc vien, ka tā slēpusi un klusām ēdusi desas. Es esot jukusi tāpēc, ka negribu bagātu, bet gudru vīru. Krusttēvs Juris bija mammas acis jucis, kad manā dzimšanas dienā noskūpstīja man roku. Nē, Mārgrieta noteikti jāapciemo. Sūdzējusies arī tā nav. Man viņas vienkārši žēl.“

Pēc šīs dumpīgās, bet labsirdīgās domas, Ance apstaigāja visas pazīstamās ģimenes un visiem Mārgrietas skolniekiem pavēlēja rīt pēc stundām visā slepenībā Mārgrieti apmeklēt. Tā viņa savāca višus, izņemot mazo Valdi Mauriņu, kuŗu nepazīna. Bet par to nebija liela bēda, jo tas bija zinķāriģs, vasaras raibumains un nesmuks zēns. Otrā dienā pēc skolas Ance kā bijājams pavēlnieks rīkoja bērņus:

„Nošņaukt degunus! Tīrus nagus! Es nesīšu puķes, bet jums tikai labi jāuzvedas. Uzvedieties kā dāmas un dženltmeņi. Šķaudišana izslēģta. Pēc brīža, kad logi jau nozvaigznīja ledus puķēm un sarkanā saules ripa peldēja zemu pie apvāršņa, bērņi un Ance ieradās pie Mārgrietas. Arī mazais Valdis

Mauriņš ar apaļu, tuklu muti un bāliem sīku, rudu plankumu izraibotiem vaigiem kaut kā bija uzzinājis, ka šodien sanāksme pie Mārgrietas, un ieradās tikai dažas minūtes pēc pārējiem. Bērnus pārsteidza pārmaiņa Mārgrietas istabā un pati Mārgrieta. Istabas grīda nebija mitra no pārmērīgas mazgāšanas, kā agrāk, drīzāk tā bija vai ar velēnu apaugusi. Visi plaukti un malas pilni jaunu, neredzētu lietu un audumu, bet pār šo jauno godību rāpoja zilgani zirnekļi, siltajā gaisā viegli ņirbēja sirmi putekļi un bālas, noziedējušām mateolām līdzīgas ēnas. Runcis Inga bija piesiets aiz kājas pie dīvāna, un zem deguna tam gulēja savītušu vīnogu kaudzīte. Īgni šņaukādams par šo nepiemēroto barību, runcis grozīja milzīgās acis un laizīja savu sadriskāto kažoku.

„Tas ir mans velns, es viņu radīnu pie paklausības,“ paskaidroja bērniem Mārgrieta un domīgi piebilda:

„Tak reizēm viņš man dod lieliskus padomus.“

Kanārijas putniņš žirgti lēkāja būrī, un, kad Ance piegāja to aplūkot, tuvojās arī Mārgrieta un maigi noglaudīja būrīša likstis.

„Tas ir mans saules stars, mana dvēsele,“ viņa mīlīgi teica, un putns tai atsaucās saldā, skumjā balsī. Mārgrieta turēja rokās Ances atnestās puķes. Tad ielika tās sausā vāzē, uzgriezta uguni trijās spuldzēs uzreiz un aplūkoja bērnus svešām, bet laipnām acīm. Ance un bērni savukārt aplūkoja Mārgrietu un viņiem tā izlikās jocīga, tak par šo jocīgumu nez' kāpēc negribējās smieties, drīzāk šņukstēt. Viņa bija apģērbusi īsus svārkus, un kājas zem ceļiem apsējusi spožām saitēm, Kāju pēdas bija iespīlētas šaurās, jaunās karpēs, pleciem apmests raibs lakatiņš, vaigi nokrāsoti un plānā, iesirmā bizīte apvīta ap augstu un platu raga ķemmi. Bet galvenais bija tas, ka Mārgrietas acis bija iegrimušas dziļi zem uzacu kauliņiem un nemierīgās rokas nemitīgi tiecās

sakampt un burzīt kādu priekšmetu, lai tūlīn to palaistu un grābtu citu.

„Šoreiz mammai būs taisnība,“ nodomāja Ance, un viņas jaunā sirds saplaka žēlumā un bēdās, kā vārīga zāle zem uzvelta akmens. **Bet Mārgrieta apsēdās krēslā, pagrozījās un sacīja:**

„Šodien mēs nemācīsimies, bērni. Būsim jautri, ko? Ar jūsu atļauju es gribētu jums mazliet dziedāt. Jā, jā, nesmaidait, to ar' es protu.“

Viņa piecēlās, izvilka no skapja veco cītaru, pārsietu ar zīda lentu, apsēdās, nolika cītaru uz ceļiem un nedroši tvēra stīgās. Tās sāka tumši un nesakarīgi džinkstēt, un Mārgrieta dziedāja tām līdz:

„Les prairies au printemps
Comme la tombe sont noirs.
Mon jardin est tout blanc,
Tous les arbres sont en fleurs.
Comme les flammes de l'hiver
Les pétales couvrent la terre —
— Ah! Qu'il est triste de vivre seule.“

Viņa dziedāja smalkā, neskaidrā balsī, bet bērniem nenāca ne prātā smieties. Jo vairāk tāpēc, ka dziesmā Mārgrieta locīja svešo un daiļo franču valodu, un kamēr vien tā dziedāja, asaras tecēja tai pār vaigiem un pilēja cītaras stīgās. Beigās tā pamānīja savas raudas, apklusā un slaucīja acis. Tūlīn sāka vainīgi smaidīt.

„Neesiet skumji, bērni. Tā bija dziesma no manas jaunības.“ Rotalīgi uzsvēra:

„Es tādu zināju daudz, — **ā r k ā r t ī g i d a u d z.** Būsim jautri! Pieminēsim manu jaunību. Man jums daudz kas svarīgs stāstāms.“

Gatavojās ilgai runai, aplaizīja lūpas, noslaucīja pieri platā mutautā un sāka:

„Nedusmojiet, ka es agrāk — agrāk — jūs daudz mānīju. Bērņus visi māna, lai tie labi uzvedas. **Bet**

te nu izrādījās — (Mārgrieta pameta Ancei ar acīm) — izrādījās, ka Ance ir gudra meita. Smalki viņa mani piekēra. Uzmanait, bērni! Nav nekādas vajadzības būt rātniem un godīgiem, neviens liels vīrs tāds nav bijis. Lieli vīri, pionieri un drosuļi, nav nekādi miermīlīgi plīša lāciņi. Trakuļi un palaidņi tie ir! Tiem ir karstas sirdis, biezas asinis — turku pipari, ingvērs un medus tādās asinīs. Tāpēc tie ar' ir īsti resgaļi, les enfants terribles, un tā tam jābūt. Viņi veļ dundurus uz smilgām, izārda pulksteņus un izjauc putnu pārklus, jo tiem viss jāzīn un jāredz. Viņu milzīgās acis redz līdz zemes serdeī, un tie paši līdzinās ērgļiem un pāviem. Ērgļi plēš jērus, jo ērgļiem neklājas putraimus knābāt. Pāvs nejauki ķērc, bet kad tas atveļ asti, vaļāvīksne krīt uz zemes. Tāpat lieli vīri var būt neganti, jo kad tie liek spīdēt sava ģenija spožumam, pasaule tiem visu piedod un saka: lūdzu vēl. Viņi var būt dumpinieki, sacelt revolūcijas, iekarot zemes un troņus, mīlēt princeses un rakstīt odas zelta grāmatās. Viņi ņem pirmo kumosu no visa labā... pag', ko es teicu? Viņi drikst. Es arī drikstēju. Lūdzu, nesmeijieties, bērni — (bet neviens nesmejās) — es esmu dižs cilts, neviens to nezīn. Mana māte, markīze, Francijā apprecēja savu staļļa puisī, jo markīzēm tā patīk. Viņa ātri nomira, kad atbrauca šurp. Viņa ēda tikai riekstus un vīnogas. Mani toreiz sauca Margò, es biju daiļa, kā tikko asnu aizmetis mēness. Vīrieši uz ielām man pasniedza rozes un lilijas.

Būt skaistam ir liels nopelns, o! Pasaulē, iedomājieties, ir arī neglītas sievietes... es pazīnu dažas tādas. Visi tās sauc nesmukā vārdā..."

„Kādā?“ prasīja nesmukais Mauriņu Valdis ar apaļo mutīti.

„Tīri kauns teikt: iedomājieties — par govs ģimījiem tās sauc, fui. Labāk tādas listu peļu alās. Viņas tā kā tā neko nepiedzīvo.“

„Un tu?“ prasīja Mauriņu Valdis.

„O, es! Mani nozaga amerikāņu miljonārs. Kuģī apceļoju svešas zemes. Bet man apnika amerikānis, šis naudas maiss. Es viņu mānīju. Man patika ma- troži un — un ķīnieši un divi jūras laupītāji... Bet staltākais no visiem dziedāja tā, it kā tam būtu su- draba rīkle, un dāvināja man šo cītaru... Arī kādā slimnīcā reiz dzīvoju... Laba dzīve, raiba dzīve, tikai man grūti atcerēties... Kam nav bijis raibas dzīves, tas sauc, kad pienāk viņa pastardiena: kam man acis, kas neko nav redzējušas, rokas, kas nav saņēmušas! Jā, slimnīcā. Šoferis manī pagalam iemīlējās. Nesmukā virtuves Annīte, tā ar govs ģīmi, mani apskauda. Bet es negribēju šoferi, es gribēju jauno ārstu. Mēs ar ārstu uzmaucām šo- ferim chloroforma masku...“

Mauriņu Valdis klusi iekliedzās. Mārgrieta sāka smieties. Viņa elpoja arvien dziļāk, tai kļuva grūti izrunāt vārdus. Galvu atmetusi krēsla atzveltnē, tā pēkšņi aizvēra acis un klausījās kādu tālu balsi, kas tai teica:

„Nu tu esi glābta. Neviens vairs neteiks, ka tu...“

„Ejiet, bērni, ejiet,“ — pēkšņā nepacietībā iesau- cās Mārgrieta.

Ance tuvojās vecajai, tā cieši saņņaudza meite- nes roku savā sauļā.

„Tu paliec, Ancīt.“

Ance dzina projām bērnus, kas neziņā drūzmējās pie durvīm. Aizdzina visus, izņemot ziņkārīgo Mau- riņu Valdi, kas bija iespiedies divāna stūrī kā zvir- bulis un platām acīm skatījās Mārgrietā.

„Lēkšu pa logu, ja kas,“ domāja Ance, bet žēlums bailes pārvarēja. Mārgrieta taču gulēja krēslā gluži bāla un nemaz neizskatījās bīstama. Tikai, kad mei- tene atraisīja Ingu no saites, tā drusku paskatījās svešām acīm un sakrustoja uz krūtīm liesās rokas.

„Mārgrieta,“ teica Ance, „ārā nokrita zvaigzne.“

„Jā, bērns.“

„Neviena mākoņa pie debes.“

„Jā, jā, bērns. Bet es tā noguru . . . patikamas atmiņas . . .“

Pēkšņi Mārgrietas seja sašķiebās kā pārsists spogulis, un tā sāka skaļi un bezcerīgi šņukstēt. Sabijusies un nelaimīga, Ance spieda vecās seju pie sava vaiga, viņas matu siltie, gaišie gredzeni mirdzēdami nokrita pār Mārgrietas bizīti un milzīgo raga ķemmi. Mārgrieta drusku aprima, tak pēc minūtes asaras plūda atkal un līdz ar tām izlauzās:

„Ancīt! Atkal samelojos. Man tāds kauns. Vienu vienīgu franču dziesmiņu es protu, bet teicu, ka dauzdas. Cītaru man neviens nav dāvinājis, nopirku nesen. Neviens nav mani skūpstījis. Es pati biju tas govs ģimis!“

„Mārgrieta, Mārgrietiņ . . .“

„Jā! Neglīta ka bail, ķēms. Ko lai tāds iesāk?“

„Tu jau varēji — varēji“ — apjukusi stomijās Ance, un tad viņas stostiem un kanārijas putniņa tēr-zēšanai pievienojās spalga un augsta zēna balss:

„Es gan zinu!“

„Vai būsi rāms,“ apsauca Valdi Ance, bet Mārgrieta jau stiepās pret zēnu un čukstēja:

„Saki droši. Nebīsties nemaz.“

„Taisi revolūciju, krustmāmiņ,“ atbildēja zēns.

Mārgrieta apslāpēti iekliedzās, Valdis metās pie durvīm un ārā, bet Mārgrieta saslējās, taisna un stīva izstiepa roku pret Anci un prasīja klusu un ļoti noteikti:

„Kā to dara, Ance?“

Meitene saguma plecos un sarāvās zem Mārgrietas nemierīgā skatieta, bet vecā turēja pirkstu izstieptu pret viņas krūtīm un prasīja vēl ietiepīgāk:

„Tūliņ saki!“

„Apmierinies, krustmāmiņ!“

„Es tev prasu —“

„Nu, to jau . . . Nu, redzi, tā . . .“

„Kuš! Pati zinu! Ņem savu dārgāko un . . .“

5
Nākamā mirklī Mārgrieta atradās pie putnu bū-
rīša, atrāva tam durvis un sagrāba putniņu.

„Tibiņ, tibiņ, ti, ti —“

Ar putnēnu rokās Mārgrieta metās pie dīvēna un
atvēra sauju Ingam zem deguna:

„Še!“

Runcis sakampa putniņu un šāvās pie durvīm.

„Revolūcija,“ kļiedza Mārgrieta un smējās.

Ingu sakampusi Ance izrāva putnēnu tam no
zobiem. Tad Mārgrieta iekļiedzās tik griezīgā balsī,
ka Ance ar putnēnu sauļā izbēga no istabas un aiz-
elsdamās skrēja cauri dārzam. Aiz viņas istabā ska-
nēja Mārgrietas smieklī un kļiedzieni, tad vaids un
negaidīts klusums.

Skrejot drebošais putnēns izrāvās no meitenes
rokas un kā vāji zeltains saules stars uzšāvās pret
aukstajām, dziļajām, tālajām ziemas vakara de-
besīm.

Noķerts un pieradināts

Māja, kur dzīvoju, šoruden ir sasirgusi ar vieglprātību. Kas gan neuzminēs, cik tā veca, — visās sienās naktīs nīrb sīks, drebošs troksnis. Tur nemītīgi kaļ un urbina ķirvjū. Vienu dienu es redzu: pie mājas pakšņa stāv vīrs apsmulētā priekšautā, un vīram priekšā divi spainīši. Vīrs ar spainīšiem panāca to, ka mājas ārējās sienas tagad dzeltānas, logu slēgi zaļi, bet apdrupušo kārnīņu jumts gaiši sarkans kā senās, jaunās dienās. Ko tu gribi piekrāpt, vecā māja?

Kādu dienu tas noskaidrojās. Ap mūsu trijām mājelēm saimnieka pavadībā staigāja sveša sieva. Sievai galvā lēzena modes cepure, mugurā ieburzīti zīda lindraki turpat līdz potītēm, bet kājās — ak, šausmas — zābaki strupiem purniem. Labajā rokā viņa turēja īsu spieķi, pie kam nemītīgi vicināja to gaisā vai sita sev pret gurnu. Mūsu saimnieks tekalēja tai līdzī vēlīgs un iztapīgs un runāja vienā runāšanā. Sieva sita ar spieķi pa vienu pakšņi, pa otru. Pakāpās uz sola, grūda spieķi jumta kārnīšos, virināja durvīs un smagi mīna uz trepju kāpšļiem.

Viņas rīcība mani ieinteresēja, atrāvu logu.

Pašreiz enerģiskā viešņa sagrāba mežavīna vītnes, kas mīkstī apņēma ieejas koka palieveni.

„Kam šitais? Pūdē sienas kopā!“

„Nu, tak jau savs glītums,“ vainīgi murmināja saimnieks.

„Glītums! Bet iekšā pel, mitrenes un cita nešķīstība rāpo no tā glītuma.“

„Var jau arī noņemt —“ vēl klusāk sacīja saimnieks.

Atrautā mežavīna stīga palika nevarīgi guļam uz trepēm, saimnieks un sieviete ienāca mājā. Es sapratu: mūsu māju pārdod.

Tā arī bija. Pēc divām dienām saimnieks apstaigāja dzīvokļus un iepazīstināja mūs ar jauno mājas īpašnieci.

Karlīne Dzega — tā sauca jauno īpašnieci — mīlīgi aptaujājās par īrnieku veselību, nodarbošanos un ērtībām.

„Te viss paliks pa vecam. Bet tur tas apakšējais dzīvoklis sētas mājā un tas te, jums līdzās, gan būs jāatbrīvo. Lejā es turēšu ratnieku darbnīcu, augšā dzīvošu pati.“

To dzirdot, mani pārņēma īgnums. Es nezinu, kāpēc no pirmā mirkļa uznīdu sievu ar spieķi. Šoreiz viņai nebija cepures, un tā viņa izskatījās vēl neglītāka. Viņas pakausī kuļājās ritulī sagriezta plāna bizīte, piespraudīta milzīgām kaula matadātām. Arī viņas dzeltānās vistas acelēs, gandrīz bez skropstām, nebija nekāda jaukuma. Viņas balss bija griezīga, mājas sienas plānas, un nu viņa dzīvos taisni man līdzās!

„Vai jums te nav daudz žurku, jaunkundzīt?“ prasīja viņa, apaļās acis pievērusi mazam robam manas istabas grīdā.

„Ir,“ atcirtu es, „ārkārtīgi daudz žurku, pelu, un sētā milzums kaķu. Kad tie te cīnās, tāds tracis... ū!“

Saimnieks pasmējās, it kā es jokotu, bet Karlīne Dzega blisināja acis un grozīja galvu.

Nezinu, kā Dzega izdabūja īrniekus no dzīvokļiem, kas tai bija vajadzīgi, bet tie aizgāja jau pēc dažām dienām. Tad tika iekārtota tā ratnieku darbnīca sētas mājā. Vīrs ar melnu ūsu un izstīdējais pušelis īsās biksēs vairākas stundas no vietas stiepa sētā visādas grabažas: lielus solus, ēveles, pusga-

tavas ratu daļas, dēlišus un kastes. Tad smagais važonis atveda Karlīnes Dzegas mantas. Trīs kumodes vien tur bija, visādi galdi un galdīņi, lērums miršu, papīra lentām pārsietas, zaļos podos. Bet pašā vezuma virsotnē tupēja brūns takšelis ar noļukušām ausīm. Tā Karlīne Dzeģa tūdaļ nogrāba abās rokās un ilgi bučoja. Takšelis smilkstēja un vazāja garo mēli gar saimnieces vaigiem, degunu un kaklu. Istabas manam dzīvoklim līdzās tika iekārtotas ar lielu troksni un rāšanos. Nesēji šņāca, takšelis smilkstēja, Dzeģa lūgšus izlūdzās saudzību viņas labajām mēbelēm. Kumodēs, droši vien, glabājās Dzegas pūrs. Grīda tīri tā kā novaidējās, kad tās tika pieceltas sienai. Vakarā bijušais saimnieks:

„Tad nu visu labu, jaunkundzīt. Mēs ar veču aizejam uz laukiem, pie dēla. Noderēs miers. Vakarš nav tālu.“

Vīra sirmās ūsas nodevīgi noraustījās, viņš cieši spieda manu roku. Tonakt ilgi neiemīgu. Vecā māja pildījās ērmīgiem trokšņiem. Viens sīkiem soliņiem tipināja pa bēniņiem. Ķirmji sienās klusēja kā izbijušies no Dzegas smagās elpas aiz sienas. Kaktos lāsoja raibas uguntiņas, slējās un saļima kuprainās ēnas, zūzoja veco mājas garu nopūtas. Ārā, vējā, čīkstēja nepievērts slēģis.

Otrā rītā uzmodos no diktas sarunas sētā. Tāpat basām kājām skrēju pie loga skatīties. Karlīne Dzeģa un vīrs ar melno ūsu cirpa vīnstīgas ap palieveni.

„Visu ziemu te gulētu sniegs,“ sirdijās Dzeģa, stiepa un plosīja iesārtenās stīgas, pakāpusies uz krēsli. Melnūsainais ar vienu roku pieturēja krēsli, ar otru iztapīgi balstīja Dzegas greīzo muguru.

„Nemsim tik laukā ar visu sakni, kundze. Citvasar' augs atkal,“ vīteroja viņš. Dzeģa piekrita, es atkāpos no loga. Brīc un brāc, — tā tur tika noplēsts mūsu mājas jaukums. Melnūsainis bija mūsu „Ratnieku darbnīcas“ pārzinis. Viņš rikoja divus

5
jaunākus puīšus. Jaunāko puīšu sejas es netiku labi redzējuši. Abi viņi nēsāja vienādas žokejmices, vienādi dziļi uzmauktas vai līdz degunam. Abiem zem deguna bija mazrunīgas mutes. Darbnīcā skanēja un kladzēja. Pa vidu iezviedzās ēveles. Melnūsainais Kristaps (Dzega teica: Krīstapiņš) brīžam kaut ko sabrēca, un pēc laiciņa sētā stāvēja glīti, spoguļaini nolakotji atsperu rati. Pēc ratiem sētā ieradās laucinieki. Aptaustīja riteņu spieķus un apčubināja sēdekļus.

Viņu saūsās sejas spulgot spulgoja pašapzinīgā priekā.

Nu jā: laucinieks, kas brauc atsperu ratos, nav vairs nekāds melnas putras strēbējs. Tāds ir jau spēris soli uz seno bajāru omulību un labām dienām.

Tad turpat uz jauno ratu sēdekļa tika klāts mazs dzīru galds. Kristaps un puīši žokejmīcēs tika aicināti „iekampt“ pāris dzidrā glāzītes uz jauno ratu īpašnieka veselībām. Glāzītes sētā iznesa pati Dzega. Viņa ar visiem bija laipna, bet vislaipnāka ar Kristapu. Tas arī pretī nebija laiskais.

„Kundze jums labāka gaume: kādā krāsā laidīsim šito atzveltni? Vai dzeltāni riteņi pasēs melnam ratu kurvim? Kundze, vai tam vīrelim taisīsim uz pēcmaksu? Jums vērīgāka acs: var vai nevar uzticēt?..“

Nabaga Dzega — būtu tu redzējusi to, ko redzēju es. To īsto pērtiķa purnu, ko Kristaps vieba tev aiz muguras. Un viņa laipnība... Reiz sētnieks prasīja Kristapam, vai jaunā mājas kundze taisīšot arī remontus. Tās vecās butkas jau naudu prasot kā ēst. Un Kristaps atbildēja:

„Tai tev naudas trūks! Pilnas zeķes piegrabinājusi, pussimts gadu grabinādama.“

Kristap, ja tu kāro Dzegu un viņas pūru, neviēbīs atklātā vietā! Sētā ir trīs mājas, katrā daudzums logu, bet pasaules skaudībai un mēlnesībai nav ne gala, ne malas...

Iestājās siltas un saulainas atvasaras dienas. Reizē ar tām mūsu sētā ieradās jauns iemītnieks. Puišis rudos svārkos, ar gaišu un sārtu vaigu un apaliski apcirtām mīkstu matu šķiedrām. Viņš tik ilgi mulsa un grozījās pagalmā, ka sētnieks izbāza degunu no savas piebūves un kundziskā balsī noprasīja, kas pušim meklējams.

„Te viens kungs vai kundze... es vietas dēļ.“

Sētnieks pasauca Dzegu. Kad tā ieraudzīja puisi, viņa milīgi pašķieba apaļo galviņu.

„Ak jūs dēļ tā darba? Kā jūsu vārds?“

„Kārlis Rutks.“

„Labi, Kārli, uznāciet pie manis, aprunāsimies.“

Viņa nāca uz durvju pusi pirmā, un Kārlis sekoja, cepuri nūrcīdams pirkstos. Divēji soļi skanēja trepēs. Pirmie smagi un pašapzinīgi, kā savās mājās. Otri nedroši, kā jau svešās. Istabā Dzeza apsauca sirdīgo takšeli un pacēla ciemiņam krēslu.

„Sēstieties, Kārli. Ņemiet kādu ābolu un ēdiet. Laiks karsts.“

Nu viņi apsēdās. Dzegas balss:

„Jūs gan no laukiem?“

„No laukiem gan. Uz to jūsu sludinājumu.“

„Tā. Nu, labi. Man vairāk uzticības pret mūsējiem. Es pati arī no laukiem. Te, pilsētā, maz jēgas cilvēkos. Izlurkājušies ļautiņi. Bez kodola. Vai kādu skolu esat beidzis?“

„Jā. Pamatskolu. Jā.“

„Atkal riktīgi. No tām lielām skolām nāk laukā tīrie ķēpas un baltpirkstiņi.“

„Jā.“

„Nu labi, Kārli. Vai jums te pilsētā kāds rads?“

„Nav radu. Es viens.“

„Jā, kur tad jūs domājat apmesties? Būs grūt' ar svešiem. Algu es sākumā nekādu lielo nesolu. Kamēr, tā sacīt, būsīt tā aptaustījušies. Kamēr es zinu, ko jūs spējāt.“

„Jā.“

5
„Nu redzat — (ēdiet tak tos ābolus, Kārli) — vai zināt, man nupat viena laba doma nāk prātā. Mans dzīvoklis te ir liels. Viena istaba te būtu akurāt jums, kamēr kā citādiņ...“

„Ko nu te... Jums pa kājām...“

„Bet nemaz, man tas nāks par labu vien — pie rokas prātīgs cilvēks...“

Es smējos. Oho! Tad atkal Dzegā:

„Es domāju, mēs sāksim ar trīsdesmit latiem. Darbs viegls. Ja ievingrinās, būs vairāk. Dzīvoklis brīvs. Daudz tak jums to mantu nebūs?“

„Cik mugurā.“

„Redz! Bet vēlāk... es būšu izpalīdzīga, ja jums kas pērkams. Kāds kreklis...“

Tā Dzegā ievāca svešo dzeguzēnu savā paspārnē ar neizprotamu labsirdību. Vēlāk nolūkojos, kā Kārli ievadīja darbnīcā.

„Jūs, Kristap, pamācait jauno iesākumā. Viņš vēl neko nezina, bet ir apķērīgs puika, tā lieta ies.“

Kristaps sniedza svešajam roku un teica pār plecu Dzegai:

„Cik te nu darba... To jau ir trīs līdz šim apdarījām.“

„Nekas, Kristapiņ. Pasūtījumi nāk klāt. Darāmā nepietrūks.“

Siltam laikam pastāvot, Kristaps ar palīgiem strādāja sētā. Darbnīcas durvis stāvēja vaļā. Vaļā turēju arī es savas istabas logu. Tā sētas ļaužu sarunas atklīda līdz manām ausīm.

„Kārli! Atkal jūs esat dēlīšus aplam salaidinājis. Ko ar jums lai iesāk? Ejiet labāk laukā, apskatāties pilsētu. Mēs tiksim paši galā,“ tā runāja Kristaps. Kārlis pagalmā pagrozījās, pagrozījās un apsēdās uz dēļu grēdas. Tad atkal piecēlās, pamīņājās un gāja uz vārtiem. Pēc laiciņa sētā Dzegā:

„Kā sokas? Kur Kārlis?“

„Aizlaižu špacierēt. Ko šis te lai uzsāk? Ko dara — dara šķībi un greizi. Un kauna zīmes, ko

te lai snaiktās un staipās četri vīrieši ap vienu riteni!“

Acīmredzot, Kārļa prombūtne kaitināja Dzegu, jo vakarā viņa teica Kārlim šādu sprediķi:

„Nav labi tā pa pilsētu maisīties, Kārlīt. Tā var tādā dēkā iebuldurēt, kas pašam vēlāk degunu aplauž.“

„Bet ko t' es lai daru? Es tak nevaru dzīvot tā galīgi bez darba. Tur, lejā, tur citi zinātāji. Es tur tikai jaucot. Tā jau es ne kailu latu nenopelnu.“

„Ak, blēņas. Jūsu algu jums izmaksās. Ja nu pirmā laikā tā pavalīgāk — labāk pasēdīet tāpat, palasait kādu labu grāmatu. Es jums iedošu.“

Nākamā dienā Kārlis sēdēja uz deļu grēdas un turēja uz ceļiem plānu grāmateli. Kādu lasāmvielu gan viņam iedevusi Dzeza? Nekas sevišķs tas nevarēja būt, nekas Kārlim visai tīkams. Viņš palasīja, pažāvājās un laida acis riņķī pa sētu. Kristaps un tie divi žokejmicēs turpat līdzās strādāja, it kā tiem nagi sviltu, bet Kārli talkā neaicināja. Acīmredzot, Kristaps bija cieši apņēmies parādīt Dzegai, ka tāds Kārlis viņu darbā pie riteniem var būt tikai tāds piektais ritenis. Strādādams un puišus rīkodams viņš izmeta pa piezīmei:

„Lai jau mēcās ar acīm vien... Ko te vajaga, ko nē — ceturtajam... Dīez' ko kundze domā, sūtidama nemākuli man uz kakla...“

Tas nu arī lēnajam Kārlim bija pārāk daudz. Viņš piesarka, saslējās, iesīta grāmatu padusē un kāpa augšā pie Dzegas.

„Dēliņš aizgāja sūdzēties,“ mēdījās Kristaps, un abi puiši žokejmicēs pakalpīgi nirdza. Kārlis sūdzējās gan, tikai ne tā, kā domāja Kristaps.

„Tā tas neiet, Dzegas kundze. Es te nācu strādāt, nevis lasīt grāmatas par smalku uzvešanos. Bet tur lejā man nav ko darīt. To treju tur pietiek. Vai nu dodiet man darbu, vai ...“ Te viņš aprāvās, savas pārdrošības nobijies. Dzeza mīlīgi smējās.

„Hi, hi... nē, ir gan joks... Jūs gan darbā ieradis kā zirgs, kam šķiet grūtums bez rikiem kaklā staigāt, hi, hi. Nu, labi. Ar laiku. Bet pagaidām (Kārlīt, apēdiet kādu ābolu) — pagaidām — lejā, piebūvē stāv lāpsta. Nemiet to un nolīdzinait sētu.“

Kārlis ķērās pie jaunā uzdevuma ar visu sirdi. Ar lāpstu rokās viņš līdzināja un raka, raka un kārpīja, līdz mūsu sēta kļuva gludena kā dejas grīda. Darbā Kārlis tīri atplauka, viņa gaišais vaigis tvīka un smējās. Viņš sāka pat dziedāt īsas dziesmiņas, kurām es nesapratu vārdu. Kad sētā vairs nebija zemes ne sprīža platumā, ko nebūtu skārusi Kārļa lāpsta un dzelzs grābeklis, viņš novāca lūžņas un pārkrāvāja dēļu grēdas glītāk. Pēc tam salaboja dēļu sētu. Tak beidzot darbs atkal apsīka. Pēc pāris dienām es Kārli atkal redzēju sētā, ar „smalkās uzvešanās“ grāmatu klēpī. Bet kad sētā nebija miera no Kristapa zobgalīgiem dzēlumiem, Kārlis uzkāpa pie Dzegas un sacīja:

„Varbūt es varu lasīt tepat? Sētā mušas kož.“

Un Dzega atsacīja, uzrunādama Kārli ar tu:

„Palasies vien. Tev jau īsts saimnieka gars — tādu lielu darbu veici dažās dienās. Nākamā mēnesī laidīšu projām to vienu Kristapa palīgu. Tu nāksi viņa vietā.“

Vakaros Dzega baroja Kārli ar trekniem cepumiem un rājās: šis, laikam, gribot izkalst neēzdam. Īstenībā Kārļa vaigi pieņēmas apaļumā. Liekas, viņš aprada ar savu lutekļa stāvokli. Vaiirs nedzirdēja viņu sūdzamies par bezdarbu. Kad Dzega bija mājās, viņš ar to ilgi un gaŗi sarunājās. Par lauku dzīvi, kurū viņi abi pazina, par pilsētas ērtībām un neērtībām. Par cilvēku tilkumiem un uzvedību. Bet vakaros, kad Dzega mēdza uzkavēties pie draudzenēm vai citur, Kārlis bija pasācis sēdēt pie vaļēja loga. Viņa logs bija turpat līdzās manējam. Dzirdēju viņu klusīnām rūcam bezvārdu meldiņu, laiku pa laikam nopūšamies. Es pie loga sēdēdama neat-

vilku aizkarus un nebiju redzama. Kārlis mēdza dziļi izliekties pār ielodzi. Tam nolūkam viņam bija jāatbīda sāņš Dzegas daudzie mīršu podi.

Vienu mūsu sētā bija ķēris īgnuma gars, tas bija Kristaps. Dīko Kārli pie loga ieraudzījis, viņš tūdal kaut ko iečukstēja puīšiem. Iečukstētais arvien deva tiem iemeslu nīrgt. Kristaps pēc izsmiešanās sparīgi nosplāvās pār plecu. Un reiz viņš izgrūda, niknumā kvēlodams:

„Ja vecajai slampai vajadzīgs pēļu sildītājs — būtu to vismaz pa dienu noslēgusi, lai nav jāskatās taukajā purnā kā mēnesī pār mūsu sētu...“

Kārli Kristapa niķi vairs nesacēla errastību. Es pat notvēru tādu kā spītības un lieluma vaibstu viņa gaišajā sejā, kad tas dažkārt nokāpa lejā pie tiem trim ar kādu Dzegas noslēpumu.

„Saimniece lika teikt, lai tos dēlīšus tik ilgi ne-žāvējot,“ vai: „Kundze teica, lai šītiem liekot stingrākas atsperes.“ Kristapā rūga naidis, Kārli spītība. Rau, liktenis jau grozījās viņam par labu. No klausītāja viņš bija kāpis rīkotāja un saimnieces labās rokās godā.

Vienreiz Dzega uz trim dienām aizbrauca. Iepriekšējā vakarā viņa Kārlim sacīja:

„Nu tu man te paliec saimnieka vietā. Man, re, jāaiztiek pie māsas uz Zemgali. Solīja pēc apkūlībām labu tiesu kviešu miltu. Pielūko Taksīti, Kārlīt. Bufetē paliek viņa rauši, pienu ņem lejā pie Graša. Uzskati arī, ka tie tur sētā neizlaižas, tu jau man esi nopietns un apdomīgs. Ja tev garš laiks, vari salabot piebūves jumtu. Pratīsi?“

„Kas man tur ko neprast.“

„Dēļus paprasi Kristapam.. Ja šie, sētā, lieli... Nu, gan es pati parunāšu.“

Tu brīnums — piebūves jumts tanīs dienās netika labots. Ko gan darīja Kārlis? Nekā viņš nedarīja. Agrī tumstošos rudens vakaros viņš pat uguni savā istabā neiededza. Bet pie loga viņš sē-

dēja, — viņa nopūtas dzirdēja biežāk kā jebkad. Kādu vakaru, kad atgriezies no bibliotēkas ar grāmatām, man bija lemts ieraudzīt ko jaunu. Dzegas logā redzēju Kārļa gaišo galvu, bet pie acīm viņš bija piespiedis mazu tālskati un lūkojās pretējās sētas mājas logos. Kur līdz šim bijušas manas acis.

Pretējās mājas logi... Vienā no tiem dega sārtena gaisma. Pret āra krēslu gaismas mīkstajā lokā bija skaļdrī saredzams vingrs sievietes augums cieši piegulošā uzvalciņā. Sievietei bija kailaš rokas un kājas augstu virspus ceļiem. Ieskauts sārta mirdzuma vilnī, sievietes stāvs ritmiski šūpojās no vieniem sāniem uz otriem. Pavizēja augstu svaidītas rokas un kājas. Augums brīžam virpuļoja riņķī vien, brīžiem locījās noteiktā taktī. Tur dejoja jauna meitene. Kad tā virpuļodama tuvojās logam, šķītu to pazīstam. Tā, droši vien, bija tā pati skuķe, kas katru pēcpusdienu ap pieciem izslidēja no sētas mājas ar mazu čemodāniņu. Nepiegrieždama vērības Kristapam ar palīgiem, viņa turpat sētsvidū izrāva no kabatas mazu spogulīti, paglūnēja tanī, uzsitināja uz pieres mīkīgu matu sprogu. Sprigans, sīks sātāniņš, laikam baletskolas audzēkne. Ak tāpēc tu sēdi pie loga, Kārli? Es zinu, kā sāp nevietā izspiegots noslēpums. Tālab ierāvos mājas ēnā un klusīnām uzlīdu pa trepēm. Nākamā dienā es varēju jau tuvāk novērot flirtu no diviem logiem. Tā bija nemīlīga diena. Naktī salna jau bija aizkodusi visas puķes pie palievena. Kristaps ar palīgiem ievāca savus krāmus darbnīcas telpās. Sētā skraidīja tikai Dzegas nešpetnais takšelis. Pacēla vienu kāju, pacēla otru un žēlā balsī apsūdzēja savu suņa likteni.

Īsi pēc brokastīm Dzegas istabā atskanēja miršu podu grūstīšanas troksnis. Zināju: Kārlis ieņem savu posteni pie loga. Uzlūkoju pretējo māju. Aiz vienas rūts bija jauzama melnīksnēja seja. Divas nerātnas rokas piespiedās mutei un tad, skūpstu pilnas, sviedās logā pret mūsu mājas pusī. Dzegas

istabā kaut kas novēlās un sašķīda uz grīdas. Viens no miršu podiem.

Tev nemaz tā nevajadzētu uztraukties, Kārli, tev nemaz tā nebūtu jāsteidz savākt saplēstā poda suķes. Ka tava siirds zied, tas tak ir svarīgāk par to, ka kāda mirte vairs neziedēs.

Vakarā es dzirdēju nelabus soļus, aizdomīgus soļus uz palievena un trepēm.

Tad kaut kūr pieklauvēja, un Kārlis aicināja iekšā. Reizē ar to tika uzdegta elektrība, noknākēja podziņa. Kristapa balss ar tādu sevišķu, glaimu piesītienu teica:

„Vai ciemiņus saņemsit, vientuļniek?“

„Jā, lūdzu. Tikai kundzes gan vēl nav mājās...“

„Nu, to jau zinām, zinām. Nemaz mums tā nerūp jūsu kundze. Tāpat vien atnācām... kompānijas pēc.“

„Piesēstiet.“

Labu laiciņu klusums, un tad Kristaps:

„Man būtu tāds kā lūgumiņš...“

„Nu?...“ pabrīnījās Kārlis.

„Jā... redziet, man tāda kā vārda diena, tas ir, dzimšanas diena. Manā būdā telpas maz. Varbūt jūs atļautu, tas ir — neatteiktos ieņemt ar mums kādu glāzīti stiprāka vīna?“

Kārlis ar mazu vilcināšanos:

„Manis pēc... ne visai daudz... ne pārāk ilgi.“

„Vot! Tā, brālīt, citāda runāšana. Nu jūs lietojat drauga mēli. Brālīt — vai tad mums, melna darba darītājiem, nav kopā jāturas? Bet jūs ar to madāmu vien, ar to vien...“

„Ejiet nu, Sproģa kungs, ko tad es —“

„Nu, nu, nu — rāmāk, rāmāk, jaunais cilvēks. Redzam jau paši, kuŗš vadzīs te uz lūšanu. E, ko tur nu. Puikas, blašķi vaļā! Tā sacīt, lai top vienprātība.“

Pauks!

„Kārli, jūs te zināt visas pažobeles. Glāzītes! Zakušments ir.“

Blakus dzīvoklī saskandināja, dzēra, tad sāka triekt brīnum līdzīgās balsīs arī abi puisīši klusētāji, es vairs ne vārda nesapratu. Kristaps laida pār mēli kaut ko sūru un skābu par vecmeitām, par darba ļaužu izsūcējiem un liekēžiem. Man tas bija kaut kas tik sen dzirdēts un apnicīgs, ka iemigu. Uzmodos no skaņiem smiekliem turpat līdzās. Pavēru acis. Vāja gaismas sarma balsināja rūtis. Rīts? Ieklausījos pacilātajās balsīs:

„Šiten tā, puisīt? Atnāk ar tevi kā ar cilvēku un draugu patērzēt, un tu te vārdiem piešujies... ērces aizstāvi... Ē! Opā, puikas! Savākt paliekas! Celties! Marš! Lai tup te tas brūtģāns un gaīda savu grabažu. Man būtu kauns tādai nagus piedurt. Opā, puikas, vai dzirdat?“

Vēl kaut kas tur gāja vaļā vienos izsaučienos...

Kārli, vai zini, tev tiešām pārāk daudz līdzjūtības ar Dzegas miršu podiem! Vai tu jēdz, ko darītu īsts vīrs tavā vietā! Vienam podam viņš liktu drupt pret tāda Kristapa pauri, otram...

Kad trīs trokšņainie gaviļnieki bija pa trepēm lejā un ārā, sētā, blauri klaigāja aizsērējušās balsīs, es drīzāk uzminēju, kā dzirdēju Kārļa vārdus aiz sienas:

„Redz, kādi... kādi cilvēki, ko?..“

Dzega pārradās ar prāvu paunu. Redzams, ne mazumu smēlusi no māsas apcirkņiem. Kārlis palīdzēja paunu uznest dzīvoklī. Darbnīcas ļaudis kaltēja paģiras; āmuru piesitieni darbnīcā klankstēja glēvi un gausi. Dzega todien staigāja apkārt raibi puķotā blūzē. Ap pusdienas laiku viņa pārradās mājās no pilsētas apcirkņiem matiem. Galva uz kaulainajiem pleciem nu izskatījās vēl mazāka un apaļāka. Vakarā viņa aicināja Kārli uz teātri. Vakarā iedegās rožainā gaisma sētas mājas logā, mazā deģotāja pavirpuļoja pa istabu, pašūpojās, pieplaka rū-

tij un lūkojās uz mūsu māju. Kārlis, kur bija Kārlis? Viņš un Dzeza atgriezās mazliet pirms pusnakts. Nesapratu no viņu sarunas ne vārda. Tik intimā balsi Dzeza un Kārlis sarunājās pirmo reizi.

Otrā rītā itin agri viņi atkal kaut kur aizgāja. Ķīmijas formulas, kas man bija jāiezubrī rudens eksāmenam, man nelīda galvā. Manu acu priekšā samezglijās un gatavojās veidot neticamas formulas cilvēku likteni.

Dzeza un Kārlis atgriezās ar lieliem saiņiem. Dzeza nesa galvu augstu un ķikinājās kā pusaugu skuķe. Kārļa seja bija apmākusies, bet kad no darbnīcas paglūnēja Kristaps, puisis atcirta pieri un laipni uzsmaidīja Dzegai. Tad Dzeza izgāja viena. Tikko viņa bija pazudusi vārtos, kāds blakus dzīvoklī veicīgi grūstīja miršu podus un tika atsists logs. Šoreiz pretējā nama logi bija tumši, tukši, bez atbildes. Uzmanīgi atvēru arī savu logu, ieplaku aizkaros un palūkojos sātš. Ieraudzīju divas lietas: žēli saviebtu Kārļa seju, pār kurās vaigu iešķērsām glēvi rāpoja muša, un platu zelta apli ar sarkanu aci uz Kārļa rokas. Roka nekustīgi gulēja uz palodzes un necēlās aizdzīt mušu no vaiga.

Kas vēl nejaukāks varēja notikt mūsu mājā? Man tā bija apnikusi; ilgot ilgojos pazust. Reizēm es redzēju mazo deļotāju nepacietīgiem pirkstiņiem nīrbīnām pretējās mājas loga rūtis. Reizēm, kad Dzezas nebija mājās, dzirdēju Dzezas takšela iekaukšanos blakus istabā. Kārli, kāpēc tu spārdi kvēkškus? Ne savu likteni? Drīz es zināju labāk kā kaut kurš cits Dzezas aiziešanas un pārnākšanas stundas. Kad viņas nebija mājās, tās dzīvokļa logs bija vaļā un uz tā neredzēja nevienas puķes. Pārnākusi, Dzeza brīnīdamās un sirdīdamās cēla miršu podus atpakaļ uz ielodzes un sacīja Kārlim:

„Ko tu tās puķes munsturē? Vai tad tiešām nevari savu spēku citur pielikt?“

Es biju pieradusi, ka Kārlis Dzegai vairs neat-

5
bildēja. Arī to, ka viņš ar sevišķu, īgnu gandarī-
jumu rīkoja Kristapu, kas kļuva mazs un pazemīgs.

Pretējā mājā, kā senāk, noteiktās stundās aiz
loga dejoja meitene. Tikai viņa vairs nenāca pie
loga.

Pie loga sēdēja tikai Kārlis.

Miršu podu logā nav, — atkal ir.

Atkal nav, — atkal ir.

Miršu podu logā nebija un Kārlis savā vietā. Pa-
raudzījos — spītīgā meitene arī šoreiz lūkojās no
sava loga. Divi acu pāri, liekas, nevarēja atrauties
viens no otra. Nekā vairāk, tikai izmisīga, pacie-
tīga, nebeidzama skatīšanās. Dzega negaidīti nāca
no vārtu puses. Pazīnu viņu vieglajā krēslā, gribēju
brīdināt Kārli. Aizkavēja ziņkāre: kas gan būs tā-
lāk? Zibenīgs Dzegas skats uz diviem logiem, mei-
tene pazuda, bet es redzēju, ka Dzega visu sapra-
tusi. Redzēju, ka viņas acis piemiedzās un plānās
lūpas saviļķa šķības ciets vaiļsts.

Vakarā es dzirdēju, ka viņa teica:

„Parīt, aizparīt aiziet Lukstiņi. Mēs pārcelsi-
mies ielas pusē, Kārlīt. Tur tak ir labāk: tu, cilvēks,
no loga redzēsi raibo ļaužu kustību. Tu jau man esi
tāds pie loga sēdētājs. Un ņeeja no ielas arī glītāka.“

Vairāk nekā, tas viss. Bet es zināju, ko tas no-
zīmē. Tas nozīmē: Karlīne Dzega ir gudra, ar tīro
nieka piespiešanos viņa saglābs sava jaunā sievas
stāvokļa cieņu.

Sētā jau tu neskriesi lūkoties iecerētās logos,
Kārli.

Vakarā, gultā gulot, manī ārdās sašutums. Kak-
tos atkal zūzo Dzegas apbēdināto vecās mājas garu
nopūtas un čab pīkti soļi.

Es tev varētu iečukstēt pāris trakus padomus,
Kārli. Atver plati logu, pa kuŗu tu ieraudzīji savu
laimi. Izsvied sētā pa to logu Karlīni Dzegu. Ar
vīsu takšeli! Ar miršu podiem! Nav slikti, kad
gaiss tīrs no tādām Karlīnēm. Vai arī izlec pats pa

to logu no sava gūsta. Bēt es jau zinu, ka to tu ne mūžam neizdarīsi. Tālab nav grēks tā mazliet pasirdīties.

Tu esi no tiem cilvēkiem, kam nav dūšas ieiet pie savas laimes pa durvīm. Tu esi... „tāds pie loga sēdētājs“, ha, ha! Gudrā Dzega! Un tu pat neprotē, kad tevi aizdzen no tā paša vienīgā loga.

Tā labā lūgšana . . .

„Tara-ta-ta, tara-ta-ta“ — tādā taktī dzied vilciena riteņi, metalls uz metalla. Un ko?

„Mēs ritam — tā. Mēs steidzam — tā. Lai viss rit — tā. Viss dzīvais — tā. Uz priekšu — tā! No salnas piesaulē, no smiekliem postā, līdz kļūst jo pilns cilvēcīgā likteņa mērs.“

Viņa sēdēja pustukšā vagonā. Viņai jau trīsdesmit divi gadi un tālab laikam sevišķi kaut kur jāsteidzas.

Vēl: viņai vārdā Meija, pierē zem gludeniem matiem augstu uzcirsti uzaču loki un cietas rievvas vai-gos abējpus mutei. Reiz tās varēja nozīmēt rūgtumu. Tagad — noslēgtību.

Aiz klusām un tumšām birzīm dzelzceļa malā gailēja rietā iekarsušu mākoņu grēdas. Aiz birzīm atradās mājas, kur Meiju neviens negaidīja, kur viņa tomēr ieradīsies.

Ko viņa atcerējās no tām mājām, bija milzīgais ābeļu dārzs, vecs ābeļu dārzs. Rudenīgo nakšu mēnesnīcā āboli dārzā spulgoja kā vaŗš. Arī tā dzimtas laime, kas kopjama tai dārzā, sētā un mājā, jau diezgan veca. Četrpadsmit gadi, kopš precējušies Meijas audžumāsa Marta.

Vienreiz tie bija vienas dzimtas ligzdas jaunākie putnēni — Meija un Marta. Sēdēja skolā uz viena sola, nēsāja vienādi šūdinātas drēbes un beidzot abas iemīlējās vienā cilvēkā.

Tak mīlestība un mīlestība nav vienādas.

Meija mīlēja: kādu rītu atmodās nepazītu sapņu sagurušiem plakstiņiem, bijības un neiztulkojamu nojautu māktu sirdi. Kādu rītu izkāpa no gultas nedrošiem soļiem, un no tā rīta pastāvīgi mulsa kā saldā un tumšā drudzī. Sevī kaunējās no tā un klu-sēja par to no pirmā brīža līdz pēdējam.

Marta mīlēja: kādu rītu visas puķes bija tikušas labu tiesu spodrākas, cilvēki labāki, viņas pašas dzīve liksmāka un pilnīgāka. Un Marta tūliņ ap-kērās, ka dzīvi pārvērtīs tas viens cilvēks, tas ar mīlo vārdu un mīlo balsi, kuŗš skolā pasniedza fi-ziku.

Neviens nezināja, kas noticis ar Meiju. Visi zi-nāja, kas vainas Martai. Jā, viņa apgalvoja katram un visiem:

„Nevaru dzīvot bez Jūlija Straumes!“

Varbūt, viņa tiešām nevarēja, jo viņa jau Jūliju dabūja arī — tūdaļ pēc ģimnazijas beigšanas. Pēc laulībām kāzinieki jauno pāri pavadīja uz Jūlija mā-jām Zemgalē, aiz tumši robotām birzīm. Jūlijs Straume atstāja skolu, un audzēknes apskauda Martu.

Daudz ir neziņas pasaulē.

Neviens jau nezināja, ar kādu nepiedienīgu un jocīgu darbu bija aizņemts jaunais vīrs kāzu naktī, kālab līgavai bija jānogaidās turpat līdz otrajiem gaiļiem. Jūlijs ravēja savu jūtu dārzu. Viena ne-zāle bija grūti izraujama, nezāle, saukta Meija. Tā pati Meija, kas negribot satrauca viņa iedomu jau pāris gadus, viņa skolniece Meija ar kluso balsi un runīgām acīm, kas novērsās, kad viņš tai klasē iz-teica atzinību vai ārpus klases kādu laipnību. No-vērsās, nelikās viņu ne redzot. Nu viņš stāvēja pie loga un lūkojās vecā dārza mijkrēslī. Tīri karstu pieri sadomāja un sūru muti sasmēķēja: kā tas iz-nāk, ka ilgojas Meijas un iegūst Martu?

Bet viņu gaidīja līgava, un tas nav īstais laiks ilgi rušināties pa savu jūtu dārzu un minēt mīklas.

Tālab veselā prāta cilvēks Jūlijs nolēma, ka murgi vien viss ar to spītīgo nezāli, — tā izraujama ar sakni. Pēc tam viņš gāja pie meitenes, kas bez viņa nevarēja dzīvot.

Tobrīd Meija stāvēja pie otra loga un raudzījās tai pašā vecajā dārzā. Tonakt āboli mēnesnicā spulgoja kā varš...

Daudz neziņas ir pasaulē. Vai, piemēram, Marta varēja zināt, kālab jaunais vīrs tik cieši iekožas viņas lūpās? Viņa gan nodomāja, ka maza nežēlība pieder pie milestības laimes.

Pēc pāris gadiem no tās kāzu nakts, kad trīs cilvēki tik maz ko zināja cits par citu, Meijai Rīgā pienāca aicinājums Straumju dēlēna kristībās. Tas bija ziemu, Meija bija par skumju un laisku, lai mērotu tālo ceļu pie citu priekiem.

Pašreiz Meija nebija ne skumja, ne laiska. Viņai tikai bija apnicis dienišķais kantoņa darbs, dienišķais flirts, Rīga un Rīgas izpriecās. Gribējās redzēt, kā citi ļaudis dzīvo citādu dzīvi. No attālas radnieces Meija zināja, ka Straumju pāris mierīgi dzīvo Zemgalē.

Ceļu no stacijas uz Svēteļiem nebija grūti sameklēt. Nepilns kilometrs. Iespējams arī, ka kājas pašas neaizmirst tekas un ceļus, kuŗos reiz atstājušas sāpju smagi iemītās pēdas. Reiz tak te jau solots. Ne bez sāpēm.

Mājās ar svēto putnu nosaukumu un to pašu putnu ligzdu uz šķūņa šķores plosījās tas īsais trācis, kādu sacel ganāmpulka pārrašanās.

Brūnaļas un Raibaļas, plāvu zālāinās svētības pilnas, stallī žvadzināja ķēdes. Divas meitas nesa slaucenes. Vecīga sieva lēja miltu putru ganu suņiem silē. Cilvēki strādāja, kustoņi ēda, neviens neievēroja Meiju. Viņa apstājās sētas vidū un uzsauca skaņu labvakaru. Cita aiz citas atsaucās trīs balsis. Pēdējā tā, pie suņiem. Tā arī vienīgā pazina Meiju.

„Dieviņ, — tā tak pašu jaunkundze! Ciemiņš!“

Sieva steidzās pie Meijas, slaucīdama lindrakos miltaino labo roku.

„Nu re, nu tu re — kā no gaisa, kā zinādama, ka mums taisni saimnieces trūkst. Tā gan, mīlā, pats ar puiku vie' mājā. Pašu jau augustā aizlaidām uz Ķemeriem, kājas apsirgušas, lai jel paārstējas. Iztiēkam vieni... nu lūk, saimnieks nāk!”

Tas bija tiešām viņš. Tas bija Jūlijs, kas tur apstājās kā Meiju nepazīdams. Vienā mirklī Meija ievēra viņa stāvu un seju. Tas pats. Drusku stāvāki pleci — vai toreiz piere bija tik liela, vai arī mati sākuši...

„Meija!” Tādā tonī nepieklājas izsaukties nopietnam cilvēkam, lielu māju saimniekam. Uz šo saucienu Jūlijam pretī steigdamās, Meija ievēroja kalpoņu sejas stalla durvīs atplaukštam ziņkārībā.

„Meija. Saņemiet, svaini, — nācu jums talkā ābolus nolasīt.”

Divi cilvēki sarokojās, satvika un nezināja ko iesākt. Jūlijs atgīdās pirmais.

„Nu lūk, sen jau tā vajadzēja. Marš uz istabu. Neesat tak vēl ne savu māsasdēlu redzējusi, kaunies... kaunieties jel!”

Abi reizē iesmējās par lēcienu no tu uz jūs.

Vēsajā mūra mājas istabā Jūlijs palīdzēja Meijai virsdrēbes novietot un, it kā nupat vairs nepavisam nebūtu izciešama divatne ar negaidīto viesi, steidzās saukt otrā istabā, tad logā:

„Rūsiņ, e-ū!”

Viens atsaucās ābeļu dārzā, un tur jau viņš skrēja starp ogulājiem neparasti garām un tievām pusaudža kājām. Ieplaka ar galvu un pleciem logā un skatījās Meijā tumšām acīm zem stāvās pieres.

„Rūsiņ! Pa durvīm, un žiglāk kā citreiz,” komandēja tēvs.

Soļi nodipēja ap stūri, un pār sliekšni zēns kāpa liela vīra gausā iznesībā.

„Nu skatieties vien. Šis te ir mūsu mājas lep-

5
numis — un posts. Mājas suņu un kaķu draugs un lielākais ienaidnieks vēdzēlēm Gaurupē. Rūsiņ, mini, kas par ciemiņu?“

Un Rūsiņš, acu no Meijas nenolaizdams, sacīja pavisam pārlicināti: „Meija.“

Viņš sniedza Meijai tievos pirkstus, un tēvs smaidīja:

„Redzams, jūsu vārds tomēr bijis mūsļaužu mutē.“

Tad viņš atvainojās ar īsu, bet steidzamu darbu, un pamājis uz tālākām istabām, piekodināja Rūsiņam ciemiņu negarļaiķot.

Kad tēvs pazuda, Rūsiņš atdzīvojās.

„Varbūt ciemiņš labāk ies dārzā?..“

„Saki, — Meija! Saki — tu! Tev tas iznāk tik mīli!“

Pēkšņā iesilumā Meija apvīja abām rokām zēna plecus, un viņš kautri aplīka arī savas rokas viņas kaklam. Meijai likās: tie ir meli, ka viņa jebkad būtu jutusi lielāku sajūsmu par šo — turēt savās rokās Jūlija Straumes dēlu. Tik tuvs un visiem jutekliem pazīstams šķita šis izstīdzējušais augumiņš, acu tumšais spožums, mazo roku pieskāriens. Un kā sajūdzams dedzīgo maigumu pirmo reizi redzētajā sievietē un atbalsodams šo maigumu ar katru asins pilienu, Rūsiņš pieglaudās viņai vēl ciešāk, izsaukdamies:

„Ak Dievs, cik labi, ka vienreiz taču tu atbrauci!“

Tad viņš bija jau vaļā no apskāviena, turēja Meiju aiz elkoņa un vilka no istabas ārā.

Dārza koki stāvēja zemu liektiem zariem, dārza koki tiecās atdot zemei nō zemes ņemto citā, košākā veidā. Zem ābelēm gulēja balts un rožains augļu birums, dzeltāni bumbieŗi krita paušķēdami, plūmēs sēdēja gada laikus sajaucis strazds un vīterojā aprīļa balsi.

Rūsiņš vilka Meiju garām ābelēm un plūmēm,

cauri ķiršu rindai, kas aušīgi svaidīja sen atvieglo-
tos, iztukšotos zarus. Gaŗām dobēm ar izbalējušām
zemeņu lapām, aiz ogulājiem, kur pie sētas glaudās
maza lapene.

„Lapēnē ir sols. Tur tu apsēdīsies, un es nesišu
tev ābolus klāt.“

Meija nometās uz augstā sola, un Rūsiņš skaņi
čukstēja:

„Šite ir tik labi, ka negribas dikti runāt... bet
nē, es iešu, kā tie sūtņi esot reiz izgājuši uz Kānaana
zemi, un atgriezīšos ar tās zemes augļiem...“

Laiciņu pēc tam viņi sēdēja uz sola līdzās, un
Meija turēja klēpī lielu daudzumu ābolu. Viņa ēda
un smējās, ēda un klausījās Rūsiņa čalas par Svē-
teļu māju brīnumiem pļavā un silā.

„Tikai tevis te trūka!“

„Tā tad tev tik liels prieks par tantes Meijas
ierašanos?“

„Bet nē, tu neesi tante! Tantei ir brilles — un
apaļas rokas — un liels vilnas lakats... Nē, tu
neesi nekāda tante. Tu esi Meija. Es tevi gaidīju,
man ir tava bilde, es nočiepu tēvam...“

„Pagaid' — kāda bilde?“

„Nu! Baltā kleitā ar puķēm. Iesvētāmā. Jā, un
es arvien, arvien tevi redzēju sapnī...“

Sieviete nedzirdēja, ko zēns stāstīja tālāk. Viņa
meklēja senu gadu izbalējušās atmiņās to brīdi, kad
būtu devusi savu iesvētību ģimetni Jūlijam Strau-
mem... ak, nu tā tak varēja būt mātai dotā, ieju-
kusi kopējos papīros. Kālab prāts pieķeras tādiem
sīkumiem?

„... jā. Un sapnī... tā tu nāc un saki: Rūsiņ,
es tevi ņemšu līdz, iesim garu ceļu uz svešu malu...“

(Nē. Mātai dotā ģimetine bija palikusi mātes al-
bumā. Māte vēl priecājās...)

„Meijiņ, tev salst? Tev maz asiņu, tu esi gluži
caurspīdīga.“

„Jā. Iesim nu mājās.“

Tovakar Meija maz runāja ar Jūliju. Izdzēra tasi piena, ko pasniedza vecā Laidene, un kāpa meitām līdz uz šķūņa augšu, sienā.

Sienā gan nebija nekāda labā gulēšana, sīki kukaiņi tekalēja, katrs nieka siena gruzis dzēla neieradušo miesu, bet prāts piekērās tīri zemē metamiem sīkumiem. Tai pašai ģīmetnei...

Rītā Meija pamodās vēlu. Ganos aizejošais lopu pulks mauroja un blēja jau olnīcas otrā galā. Saules staru vāls no lūkas vēlās sienā izsvaidītajos pagagos.

Viens rāpās pa trepēm aiz lūka — elsodams un smagi pūzdams. Saules staru vālā parādījās divas rokas ar svaigu cepumu kaudzi un māla krūzi uz dziļas koka paplātes, bet aiz tiem Laidenes galva košā lakatiņā.

„Augšā gan, meit’? Dzirdēju tā kā kāsējam.“ Meija metās pie lūka un saņēma paplāti. Nolika sāņš un sniedza abas rokas sieviņai.

„Ak tu, Laidenīt, ak tu labā sliņķu apgādniece!“ Uz augšīņas uzrāpusies, Laidene apsēdās paplātei līdzās.

„Vai tev nu kāds ļauj slinkot, vai lutina un baro tajā Rīgas darbā. Tur jau tie kungi zinot septiņas ādas cilvēkam nolobīt ar jaunmodes akorda darbiem.

„Nav tik ļauni, Laidenīt.“

Izpūrušo galvu saglaudusi, Meija ķērās pie cepumiem. Prāts bija ticis brīvs no vakardienas sīkumiem. Pilnu muti ēzdama, Meija izprašņāja sieviņu par vietējiem notikumiem. Laidenei dzīvās pagasta avīzes slava jau no senām dienām. Un vecā stāstīja rāmā, dziedošā balsī:

„Visnelabāk bija pa tiem kara laikiem. Tie mucēji, tie muka, lērumu mantas uz vietas pamezdamī. Mēs ar veci bijām tepat vienvienīgie dzīvotāji verstīm platā apkaimē. Jūlis ar Mari aizgāja reizē ar pušelniekiem... Apgājām ar veco mājas, mums jau

baiļu nebija, ko tur vecs ļautiņš bīsiēs pēdējās stundas. Un kā tik tajās mājās izskatījās! To, kas kust uz savām četrām, gan aizrāvuši, tik dažs šunelis vai kaķis ap pamestiem pakšiem vaimanāja. Bet cita manta... kas smags, kas plīstams — ko tu to zini vest nezināmos tālumos? Tad ar veci stājām darbā, iejūdzām orē mūsu mājā pamesto zirģeli, apbraukājām mājas un savāķām dēriģako, ko nu redzējām. Atvedām mūsu lauku šķūnī — lai gul un gaida saimniekus mājā. Būs labi atnākušiem rast savu tiesu mantas priekšā. Un pārnākt pārnāks, kā ta' citādiņ? Un tad nu sēdējām ar veco kā pūki uz mantu kaudzes un ēdām baronu vīzē no svešām, dārgām porcelāna bļodām. Maz tikai bija tā bļodās liekamā.

Labi bija darīts. Atradās pēc tiem nelaimes gadiem pagasta ļaudis, mūs ar veci vai uz rokām nēsāja par gudro ziņu. Vecais, pilnu mantu šķūni ieradis, dažkārt izmeta ir pa nelietīgam vārdam — sak', večiņ, mums par glabāšanu procenti, paturēsim mazu tiesu mūsmājniekiem. Cilvēka prāts jau rīma no maza gala: izlaid nu no rokām to, kas pats klēpī kritis... Tu Dieviņ, jāsaķa kā tajā labā lūģšanā: un neieved mūs kārdināšanā...“

„Laidenīt, vai zini, kā eģ skaitu to lūģšanu?“

„Dieviņ — jāskaita kā jau jāskaita —“

„Jā, bet tajā vienā vietā saku: un ieved mūs kārdināšanā, ka mācāmies atpestīties no tā ļauna...“

„Ej nu, auļamute, ej! Lai Dievs katru žēliģi pasarga no katras kārdināšanas, cik tur vieģli krist uz deguna...“

„Nu, tas kritējs krīt, bet dūģiģais — kā tas citādi zinās savus labos spēkus svērt un mērt, ja ne kārdināšanā?“

„Ē, auģiņ, nemuldi. Netiķ tādas jaunmodes valodas. Nevāc tādas no ielām mājā.“

Meija klusiģām pasmīnēja un izdzēra pēdiģo piena malku.

Viņas kāpa lejup pa nedrošajām trepītēm; Laidene aiznesa piena traukus uz istabu, Meija gāja uz dīki mazgāties.

Norauto kreklu vicinādama, ietrenca pīļu baru kalmēs, apmazgāja siena sadzelto augumu un vaigus, saplūca neaizmirsteļu pušķi ūdens malā, spirgta skrēja mājup.

Durvīs satika Jūliju.

„Kurp nu? Iekšā, atpakaļ. Ar svaini ne patēr-zēt negribēsīt?“

Tā no peldes valgā un apsarkušā Meija viņam uzbruka, zilo puķu vīkšķi ap degunu grozīdama.

„Vēlinie ziedi. Nav jauki? Kur Rūsiņš?“

Tīri tā kā negribīgi Jūlijs viņai sekoja istabā.

„Rūsiņš aizlaidās uz Gaurupi jums vēdzeles no-kert pusdienai. Man, svaine, tāds neatliekams darbs uzplijās — jābrauc uz tālajām meža pļavām, siens lauku šķūnī sabāzts par mitru, esot sēdies un silis. Nu diena tāda saulaina, vajadzēs izlaist un pāržāvēt. Tā jau te iet — cilvēks nepieder pats sev.“

„Nu! Vai arī es uz šodienu nevaru piederēt tam sienā šķūnim? Nemiet līdz, solos būt padevīga un čakla darbiniece.“

„Nu, labi. Brauksim arī viss bars — es, jūs, divi puīši. Pusdienu Rūsiņš atnesīs. Nav tur arī lielais siena daudzums.“

Jūlijs neskatījās Meijai acīs.

Sasēdās visi četri mazos ratēļos, brauca ar brūno ķēvīti Grani. Granei nepatika Meijas smaržūdeņi, Grane rikšoja kā sacīkstē. Ratu riteņi lēkāja izkal-tušā ceļa grambās, rati svaidīja braucējus, bet Jūlijs vairījās Meiju pieturēt. Bija pašai jāieķeras viņam plecā.

Meža pļavu atāls vēl glabāja vasaras samtaino zaļumu. Grane tika izjūgta un piesieta, tad viņi vēra šķūnīša durvis. Degunos iesitās tik spēcīga satvī-kuša siena smarža, ka Meijai tīri vai pazuda zeme zem kājām un debesis pār galvu aizvijās rožainā

vērpētē. Redzami paviršā, sasteigtā kaltēšana nebija izdzinusi nopļautajām zālēm vasaras kaislibu, nu tā cēlās augšā norūgusi divkārt stipra un skurbināja ļaužu prātus. Meija ar vienu puisi kāpa uz grēdas un gāza siena vālus durvīs, Jūlijs un otrs puisis dūra dakšās klēpi aiz klēpja un nesa izklīdināt atālā.

Tā viņi nostrādāja līdz pusdienai. Tad ar smagu kurvi, bet vingriem soļiem atsteidzās Rūsiņš, kļiedza un ūjināja vēl gabalā:

„Meijiņ, Meijiņ, vēdzeles nāk.“

Un pēc īsa pusdienas pārtraukuma darbs turpinājās līdz vakaram. Tagad Meijai līdzās sienā stāvēja Rūsiņš, tik čakli pūlēdamies viņai darbu atvieglot, ka sviedrainie mati salipa acīs.. Tad Meijai vajadzēja tos zēnam atglaust no pieres, viņš tikai pastiepa galvu.

Vakarā šķūnis bija tukšs.

Migla vēlās pār pļavu un aizskaloja siena izgarojumus, aizņēma meža sienu visapkārt, vēsinādama cilvēku iekarsušos ķermeņus, saspiezdama tos it kā tuvāk kopā šaurā redzamās pasaules gredzenā. Pār miglaino zemi jau agri sāka sudrabort plāna dilstošā mēness ripa.

Vīrieši atlaidās zālē šķūņa priekšā, bet Meijai galvā vēl sīca siena vasarīgais noreibums, un prāts prasījās uz neierastiem stīķiem. Tad vēl vilciens aizdūca caur mežu ar savu steidzinošo riteņu dziesmu.

Meija parāva Rūsiņu aiz šķūņa stūŗa:

„Mīlais puika, es gribu Grani pajādelēt.“

„Vi, to trako kustoņu! Ka neizput tavi kauliņi. Es gan pats viņu iejāju, zini?“

„Ko tu vari, to es varu. Nu es tak neesot tante, tu zvirbuli, ko?“

„Labi. Nāc, līdzēšu uzrausties.“

Tā Meija tika „kustoņai“ mugurā, pirms Jūlijs bija paguvjis ko teikt. Bet Granei nepatika ne Mei-

jas smaržūdeņi, ne noreibušā galva. Tur nebija daudz ko redzēt un dzirdēt — divi lēcieni, tāds kā kūlenis, kā klupiens, un Meija gulēja uz grāvja malas zālē.

Rūsiņš iebrēcās.

Nobiedētā ķēvīte mirkli kavēja acis pie sava nedarba, tad gaŗā stiepienā devās projām un miglā iekšā.

Rūsiņš metās pie Meijas. Viņa pacēla galvu un smējās asaru pilnām acīm:

„Nekliedz, nav nekas, tūdaļ celšos —“

Ar celšanos nekas neiznāca. Kreisā kāja atteicās no sava kājas pienākuma, un kad Meija pielika pirkstus potītei, tūliņ bija jāiešņukstas:

„Izmežģīta, ja ne ļaunāk.“ —

Nu bija klāt arī trīs vīrieši. Jūlijs nometās zālē, vārīgi saņēma Meijas kāju, uzsauca citiem:

„Nestāviet, ķeriet Grani! Rūsiņ! Rūsiņ, skrej tu, tev klausīs. Tūliņ pēc ārsta, te par laimi nav tālais gabals.“

Puiši un Rūsiņš aizskrēja Granes pakavu piesitienu virzienā. Divi cilvēki palika vieni miglas šaurajā gredzenā. Jūlijs turēja Meijas kāju satvertu ap stilbu un rājās: „Nu redzi! Tas nolāpītais zirgs un tā nolāpītā sievieša iedoma!“

Uzmanīgiem pirkstgaliem pārvilka baso kāju un pasmaidīja:

„Lauzta nav.“

Granes pakavi skāra zemi arvien tālāk un klusāk, apsika arī gūstītāju iesaucieni, pēc brīža bija pilnīgs miers meža plāvā.

Jūlijs iemērca mutautu grāvī, apņēma sāpīgajai kājai, tad saņēma to klēpī un apsēdās.

„Tev tak nav neērti? Neatnest sienu?“

„Nē, nē, sēdi vien.“ Kā viņi pārgāja uz tu?

Meija nejuta sāpju.

No cita, no pavisam cita asaras kāpa acīs un roka bija jāpieliek kaklam, lai apvaldītu asiņu joņošanu artērijās. Kaut kas Meijai noskaidrojās miglai-

najā meža pļavā. Viņa nejuta sāpes, viņa juta un dzirdēja, kā pēc viņas ilgojas asins tajās otrās rokās, kā vasaras zaļu karsonim līdzīgas, gadu gados īsti neizkaltušas un neizvējotas slāpes plosījās vīrieša krūtīs zem siena gružiem apraustā krekla audekla. Un pati Meija? Zemē vajadzēja tūdaļ ielīst no pārsteiguma un gavilēm, rudenīgi atdzisušā zemē ieplakt ar visu augumu, lai šo brīdi izciestu līdz pēdīgajam mirklim. Asaras plūda aumaļām, un kad Jūlijs iesaucās:

„Tev tak nežēlīgi sāp?“ — viņa atsaucās murgani un dziestoši, caur elsām pasmiedamās:

„Jā... nežēlīgi sāp... tāpat kā tev... nem mani rokās, aiznes līdz tam siena klēpim, te ir par aukstu, par cietu...“

Viņš līdzjūtīgi pagrozīja galvu, pacēla sievieti; viņa atsita vaigu tālāk no viņa mutes, bet tai pašā brīdī šī mute nokrita uz viņas kakla un palika ilgi, ilgi — mēness ripa pavisam sadila un pagaisa Meijas skatienam.

Tikai kad Jūlijs sagrīlojās ar karsto augumu rokās, viņš izdzirda Meijas balsi, atsalušu un lūdzošu:

„Liec tak mani zemē.“

Pusvērtām acīm Jūlijs paklausīja, nolika viņu sienā, atkāpās dažus soļus un raudzījās uz meža ceļu.

Tas bija pāri un gaŗām. Klusums sanēja meža pļavā.

Nelāgā kustona Grane savā zirga prātā bija meklējusi mājās glābiņu no soda par nedarbu. Viņa ieauloja pagalmā, gandrīz samina dažas zosis pa ceļam, iebēga stallī un tur nu stāvēja, ziņkāri aplūkojama izbijušos sieviešu pulciņu, reizi pa reizei nosprauslodamās.

Valējām mutēm, slapjām galvām Rūsiņš ar puišiem pārradās tai pakal. Ar pūlēm zēns izlabināja lopiņu no stalla, sevī vairāk vēlēdamies pāris pļaukām atriebt Meijas nelaimi.

Vēlu vakarā viss bija kārtībā. Ārsts bijis un izbijis, Meijas kāja saltos apliekamos. Satriekta vien jau bija. Meija gulēja Martas istabā un gultā. Savu gultu Rūsiņš piebīdīja tai līdzās, sēdēja un skatījās, kā Meija pina matus.

Kautri ieprasījās:

„Kāpēc tu neesi mana māte?“

Meija skarbi atrāvās.

„Tādas mulķības nerunāsim... labāk palīdzi man matus pīt. Es vienu bizi, tu otru, jā?“

Rūsiņš saņēma nedrošiem pirkstiem vienu sārteno matu sauju un sāka griezt tādā kā virvē.

„Kādi tev mati, Meijiņ — kā kļavu lapas rudenī, vai? Sarkani?“

„Sarkani.“

„Cik labi. Tantēm nav sarkanu matu.“

„Negribi, ka es tava tante?“

„Tante — nē. Debestiņ, kas tev te uz kakla?“

„Kur? Kā?“ Meija nosarka un uzsita matu grīsti vainīgai vietai.

„Tur man bite iekoda...“

„Ā—ā... Tāda bite... tāpēc tev raibas acis! Skat! Kādas bites, kādas trakas bites meža pļavā — nevis dzel, bet kož ar pilnu muti, un tā mute viena pati lielāka par riktīgu biti...“

Uzreiz zēns apsviedās spilvenā uz mutes, un izbrīnītā Meija redzēja viņa plecus trīcam.

„Vai, Rūsiņ — tu šitā apsmej mani, slimu cilvēku!“

„Es nesmejos! Es...“

Meija pastūma pirkstus zem zēna vaiga un atvilka atpakaļ gluži slapjus.

Otrā rītā negaidīta pārradās Marta. Viņas izskats Meiju pārsteidza. Kas tas gan par nerakstītu likumu, kas no meitenēm tik āši veido izplūdušas un rāmas sievas?

Marta mīli apsveica Meiju, pakircināja sabozušos Jūliju ar jaunas saimnieces tūlītēju ņemšanu viņas

vietā, nopriecājās par Rūsiņa žirgtumu. Tūdaļ apstaigāja pagalmu un klēti.

Kā šī noilgojusies savu māju, trieca Marta pie pusdienu galda. Un nu te vēl esot viņas mazā māšele, nu šīs dienas ne ierastās, bet svinamās.

Jūlijs ēda pār šķīvi noliecies, Rūsiņš laida vēriņas acis pār visiem sēdētājiem, un Meija nodomāja, ka Jūlija dēls noteikti zina pārāk daudz saviem gadiem. Ieteicās kā sev vien:

„Man gan rīt pat jāaizbrauc. Rīgas darbs tagad zaķim rada — aizlaidis nesakersi.“

„Nu lūk, cik žēl,“ pacēla acis Marta, — „kur tad tavs atvaļinājums?“ Viņas skatiens bija gaŗš un pētījošs.

„Jau beigas.“

Te uzreiz Rūsiņš: „Pļavā teici — vēl vesela nedēļa...“

Atkal pētījošs Martas skats, un vesela melīguma straume Meijas balsī, aizdomu dzirksteles apdzēšanai:

„Tāds kā! Es tak teicu arī par tām nosebotām pārrakstīšanām, kas vēl veicamas.“

Rūsiņš nolaida vēriņās acis un trokšņaini pagrūda šķīvi.

Novakars atnesa vēju maiņu un sīku baru lietus mākoņu. Smidzināja sīka rasa, gaiss bija karsts un mitrs, pamalēs vāji margoja rūsa. Lietus ātri pārstāja.

Ja jau nu Meija nolēmusi rīt aizbēgt, tad vajagot šo vakaru drusku svinēt, sprieda Marta. Atnesa no klēts divas vīna pudeles, klāja dārza lapenē galdu, pielēja glāzes.

„Uz Meijas veselībām, uz atgriešanos!“

Citi cēla glāzes klusēdami, Marta tās pildīja vēl un vēl. Pati noreiba jau no otras glāzes, kļuva vaļīga, skāvās Jūlijam klāt, izjuzdama pilnu prieku.

„Nu kas tad ir, ka nav īstas omulības? Īpaši tu,

Jūlij, tu tādā skatā, it kā gatavodamies sarkano vīnu baltām asarām pieraudāt!“

„Siens atkal aizlīst — tālab nopietns prāts.“

Martai spruka vaļā plats smējiens.

„Kas par rūpīgu saimnieku... Ak, manu vecīt!
Nu, es jau ar' vairs neāzēšos, turēšu tavu kanti...
mēs divi... Rūsiņu jau Meija man noņēmusi...“

Rūsiņš sēdēja Meijai līdzās un nenogura piesaukt viņas vārdu.

„Meija, Meijiņ — kāds tev gan vārds! Daudz tādu aug Gaurupes krastos! Meijiņ, tu atbrauksi drīz? Meijiņ, tu esi maiga, es pirmīt redzēju, dārzā ne strazds, ne sīlis tevis nebaidās!“ Un tā vienā meišošanā...

Meijas domas šaudījās, un katra no tām bija asa un salda, tikai viena izbalējusi un it kā nereāla: tā par drīzo atgriešanos Rīgā. Nereāli un izbalējuši vēl nesenie draugi, izbalējuši brīži rokās, no kuŗām nav nekāda grūtuma atraisīties, pavirši skūpstītās lūpas, kas nedomināja atkārtojuma slāpju... Kas tas viss bija pret to vienu, to miglas gredzenu meža plāvā, zaļos debesu laukos salstošu mēnesi, to biti, to trako biti...

Rūsiņš skrēja Meijai nelķes plūkt, Marta iekāroja trešo vīna pudeli un gāja uz klēti.

Jūlijs, Meijā neskatīdamies, teica īsi un cieti:

„Man ar tevi jārunā. Šonakt piesitīšu tavam loģam. Iznāc!“

Tumsa atnāca agri. Mākoņi sabiezēja. Aiz Meijas istabas loga balto asteru dobe šķīta izstarojam siltu gaišumu. Marta klāja Meijai gultu.

Bridi izlūgusies, lai tak māsa vēl paviesojas, padziedē satriekto kāju, atbildes nesauņēmusi, viņa nokūpstīja Meijas vaigu un vēlēja labu nakti.

„Atgriezts riecieni,“ viņa nodomāja, māsas vaiga noraidošo vēsumu aiznesdama līdz uz mutēs.

Tāda stunda...

... „piesitīšu tavam loģam. Iznāc. Iznāc!“

Lēni, lēni tipināja laiks.

Meija atrāvās no loga, ātri un klusi pārslīdēja istabu, iemetās gultā. Spieda pirkstiem ciet negribīgos plakstiņus. Bet acis atkal atvērās bailu pilnas. Ārā, aiz durvīm, grabinājās. Durvis nevērdamās kādu ielaida. Kāds bez veida un soļiem tuvojās gultai.

Meija apsviedās ar seju pret sienu. Un atkal otrādi, visa drebēdama. Lai nu kā, — viens gulēja viņai līdzās uz spilvena un pūta skarbu, karstu dvašu uz viņas vēsajiem vaigiem. Viņa grūda rokām un kājām. Tas nebija aizgrūzams. Cits tas nevarēja būt, tas bija lietuvēns.

Palūk, nu uzspieda viņas mutei lipīgus un karstus pirkstus, nu vēl kā izsmēja:

„Nebaidies!“

Un svārstīdamās kā uz viena mata starp īstenību un māņiem, Meija ar lietuvēnu runāja:

„Kas tev sakāms, ko tu uzplijies, ko aizspied muti?“

„Nejēgas mute, tālab. Vakar vairījās viena skūpstā, it kā to sniegtu naža asmens, ne kārotas lūpas.“

„Nemaz negribu tevī klausīties ...“

„Melo. Tu labprāt klausies. Man tev vēl laba vēsts: ārā, dārzā, staigā cilvēks ...“

„Martas vīrs. Rūsiņa tēvs.“

„Tavs vien ar miesu un garu. Nejēga, vēl tu nemani, cik stipri tiec milēta? Vai tu neredzi, ka tēva mīlestība pārgājusi asinīs pat viņa dēlam, ka tāds mazs kvērpis jau dreb pāragrās jutekļu trīsās, jau saraud tev greizsirdībā slapjas rokas —“

„Vai!“

„Nevaidi! Gaidi viņu! Tu taču gaidi — viņu, to —“

„Melo!“

„Ko tad tu aizturi elpu, ko pūlies būt klusa, ko

tavas ausis tā kāro dzirdēt aizmigušo dziļos elpas vilcienus blakus istabā?“

„Vai!“

„Cik tas gan neglīti izklausās, ka tu tā iepiksties... Tā neklājas saņemt laimi, nosebojušos par četrpadsmit gadiem. Klau: labāk negaidi, labāk aizskrej laikam priekšā. Ārā, dārzā, staigā cilvēks. Neliec viņam spert šo nodevīgo soli uz paša mājas pusi, dari viņam vieglāku šo nakti, ņem uz sevis atbildību, ej pirmā... Aizdedzini dažas dzīves no visiem četriem stūriem! Lai deg, kā nav dedzis...“

„Vai!“

„Trešo reizi. Kā jau sievietē. Nu, ko tu baidies? Pildīt asaru mēru tai gurdeni laimīgai sievietei aiz sienas?... Viņas spēki izšķērdēti... vai nu nāv tava reize? Kā būtu, kā būtu — vienreiz visu drīkstēt un varēt, kā...“

„Bestijai.“

„Tev patīk indīgi salīdzinājumi. Sievieša patoss... nu, kālab neteikt: kā augs un puķe, viss zemes priecīgais un patiesīgais skaistums...“

„Cilvēks nav stulba puķe.“

„Mūsu ķīviņā tu neesi spēcīgākā. Nu, tālab jau viņam nelabi, ka nav puķe... kas izdomājis grēku, un sirdsapziņu... Dabai nav grēka un nešķīstības, zeme bez tirdīšanas un minstināšanas ņem un dod, kuŗa mutē tuvāka veldzei, tā dzer... nejautā, jautājuma zīmes izgudrotas par nelaimi vien... Bet laiks gan vairs netipina, mana mīlā, laiks skrej, kā no saites atrāvies. Vai gribi? Tūliņ pieklauvēs... Vai gribi zināt, cik atpestīts un laimīgs, kas no puķes mācās? Žigli, žigli —“

„Tuk-tuk-tuk, tuk-tuk...“

„Celies, ej...“

„Tuk-tuk-tuk...“

Meijas balss, kāda nu tā var būt cilvēkam, kam kāds tur roku uz mutes:

„Marta, Marta!“

Otrā istabā, miegainās izbailēs:

„Kas ir? Kas notiek?“

Marta atsita durvis.

„Tu sauci? Kas ir?“

Nu Meija, vāji pasmiedamās:

„Piedod. Man likās, likās — ka viens pie durvīm — esmu nervoza, izbijos — laikam miegā... no tā viņa...“

Nu bija Rūsiņam laiks stāvēt bruņnieciskos augstumos. Tāpat garajā krekļā viņš atrāva durvis, izlēca pār sliksni vējā plīvošiem matiņiem un sauca:

„Kas tur ir?“ — un vēlreiz: „Kas tur vazājas?“

Nekā tur nebija. Sētā sirdīgi vaukšķēja suni. Dārza kokos kūleņoja vējš.

„Mamma! Palīdzi manu gultu iznest te.“

Nu Rūsiņš sargāja Meiju, un varēja iestāties klusums.

Vai Rūsiņš nevarot atnest sērkokoņus, palūdza Meija.

Kāpēc nē? Zēns klusiņām izgāja, atgriezās, iespieda grabošo nieku Meijai plaukstā.

„Gulēsīm nu, paldies.“

Kad Rūsiņa galva norima grozīties spilvenā, Meija viņu klusi pasauca. Neatsaucās. Gulēja. Meija uzmanīgi izkāpa no gultas, paņēma savu mēteli no vadža, meklēja kaut ko kabatā. Izņēma vilcienu sarakstu. Ko, tādā agrumā? Jo labāk.

Viņa atsēdās pie loga un klausījās, kā aiztipina laiks. Kad mazā rokas pulksteņa rādītāji skāra trīs un divpadsmit, viņa cēlās, uzmauca cepuri, mēteli, paņēma somiņu. Piegāja Rūsiņa gultai, nenoteikti sakustējās, apgriezās un gāja pie loga. Lēni pavēra vienu pusi, otru, izkāpa dārzā. Gaiss bija kļuvis vēsāks. Vēja kūleņošana norimusi.

Meija atrada krēslā ceļu, — kājas, laikam, zināja pašas. Gāja un neatskatījās.

Laimīgā kārtā varēja neko nedomāt, vienmērīgās

kustības iešūpoja tādā kā snaudā. No snaudas izrāva īsa un ātra soļu dunoņa aiz muguras.

Meija neatskatījās, gāja veicīgāk, ietika mežā — tur pār ceļu gulēja vēl neviena stara neskaldīta tumsa. Bet soļi jau tepat aiz muguras, nācējs klusēdams tvēra Meijas roku.

„Rūsiņ! Tu!“

„Nu jā.“

Vairāk ne vārda, ne paskaidrojuma. Meija turēja zēna roku un soļoja tālāk. Saudzīgi nesa plaukstā tievos, karstos pirkstus. Tā viņi izgāja mežam cauri.

Nemērojams klusums un pelēkums ieskāva vājā rīta gaismā apsirmojušās pļavas, pār kuņģam vēsi nīrbināja lietus. Vēl vakar viss bija smaržojis un tvīcis. Vēl vakar, droši vien, nelaikā aizgājuši miroņi kapos grozījās no vieniem sāniem uz otriem, irdās smiltis pielpodami neremdētām, nepiepildītām ilgām. Vēl vakar, likās, saules un pārgatavo augļu smarža ievilināja līdz pašai zemes serdei. Daudz kas bija vēl vakar. Meija rija asaras. Kas zina, vai tik šodien negribējās spiest pie krūtīm kā pašas bērnu, vakar, kā lietuvēnu noplūgto, atdevīgi un nešaubīgi sacīt „jā, jā, jā —“ trīsreiz viena vakardienas „nē“ vietā?

Tukšs un vēss. Meija sarāvās sevī tīri maza.

Apstājās ceļa vidū, apņēma atkal rokām nelielo būtni, kas soļoja tai līdzās.

„Mazo puisīt, mazo puisīt...“

Rūsiņš šņukstēja. Nejēdza izteikt, kas un kāpēc, nezināja ko iesākt, kur pat lielā, mīlā Meija kļuvusi tik žēlojama, tik maza, mazāka kā viņš pats. Vairāk neprata, kā:

„Kāpēc tev tik skumji, Meijiņ, kāpēc?“

Meija atlaida rokas.

„Kāpēc? Tāpēc, ka izdarīju vienu labu darbu, lūk!“ Viņa sāka steidzīgi iet. Rūsiņš tikai pēc brītiņa uzdrīkstējās:

„Tad jau priecājas...“ Atkal pēc brītiņa Meija, steidzīgi un pasmiedamās:

„Gadās, ka nepriecājas ar'... tu jau to nesaprotīsi. Tikai zini ko — to tēvareizi tu tā vis neskaiti, kā mācīju. Skaiti kā māte. Viens nabaga krāms ir cilvēks. Labāk viņu paglābt no kārdināšanas... Tam, kas to lūgšanu izgudrojis, — tam ir bijis daudz līdzjūtības ar mums. Mazo puisīt — padevies cilvēka bērns kārdināšanai, — jāsaplok kaunā. Uzvar — un, redzi, — nepriecājas vis.

Klau, Rūsiņ — viņnakt' spēkojos ar jūsmāju lietuvēnu... Pievarēju... un nu? Tukša mana pasaule... desmitkārt līdz kapam būs jānožēlo. Jānožēlo, ka nepadevos kārdināšanai. Nesaproti? Nekas, kādreiz... un tā lūgšana: tā ir tam, lai neiznāk tik smieklīgi, lai nabaga cilvēks sevi pārāk nenicina... Tā labā lūgšana... Tik daudz līdzjūtības ar mums, — nūdien...“

Smieklīgais un viņa sirds

Mazs parks. Solu rindas zem pieklājīgi apgraizītām liepām. Uz soliem atpūšas pirms garā gājiena tie, kam mājas tālu no centra un nav naudas autobusam. Uz soliem sēd slaisti, aplūkodami garāmgājēju sieviešu gleznos kāju lielus un mīlīgās potītes.

Parka soli ir arī gaidītava; tur nabaga vientuļas dvēseles gaida piesēstam līdzās savas debesu valstības atslēgu glabātāju. Uz parka soliem sēd bezcerīgas vecmeitas, aplūko tuvumā sēdētājus pārišus un zog svešas mīlestības jaukuma atspulgu.

Uz sola zem parka liepām sēdēja rudens dienas pievakarē Augusts Dadzis. Devīgās liepas laipni bārstīja pār viņu remdenās, rudenīgās lapas.

Augusta cepure slīdēja un gāzelējās no vienas galvas malas uz otru. Augusta raga brilles bija vienīgais mierīgais punkts viņa sejā, kas nemitīgi šķobījās un jauca vaibstus. Tik nodevīgas sejas ir tikai ierēdņiem atvaļinājumā. Tad tie ar acīm, ausīm un degunu cenšas izzvejot visu iespējamo saldumu no valībai lemtā laika. Ap Augustu Dadzi drūzmējās laimes nojautas un mazi bērni. Bērni cepa savas smilšu tortes ar ļoti garlaikotu izskatu. Ikvienam bija redzams: tie pilda tikai savus pienākumus pret lielo cilvēku ieskatiem par bērību; viens nerakstīts paragrafs šinīs ieskatos skan tā: „bērni arvien cep smilšu tortes.“

Īgni noskaņots šunelis laizīdamies pētīja bērnus. Rūpīgi izvēlējās vissīkāko un biklāko no bara, atspērās un sāka to neganti riet. Pāriši sēdēja savās

vietās, vientulās dvēseles savās, un parks pilnīgi izskatījās kā parks. Bet kamēr ikdienas dzīve tā aiztecēja pār parku un pilsētu, debesis pāršalca milzīga spožuma strūkļa. Niķīga vaļavīksne pārstiepa apsūbējušām debesīm savu degošo, maigo audumu. Cilvēki atgāza galvas un paraudzījās augšup. Uz brīdi viņu sirdis kļuva mikstākas. Debesu neparastais skaistums tos savādi satrauca. Katrs cerēja piedzīvot tai dienā ko brīnum labu.

Augusts Datzis brālīgi uzlūkoja krupi, kas tupēja iežogota maura malā un vēsām, sērīgām acīm pētīja salmenes ziedu. No šī brīža Augusts izjuta sevišķu draudzību pret visas plašās pasaules krupjiem. Viņi bija vientuļi kā Augusts, — kas redzējis krupjus barā? Viņi bija tie mazie un nožēlojamie, kas rudenis vakaros pielēc tuvu māju sliekšņiem un sērīgi pēti pavarda iesildīto mītnu vakara omulību. Šis krupis te, parkā, acīm redzot, gaidīja savu laimi no salmenes zieda. Salmenes zieds spulgoja uzbāzīgi un asi, kā viltots zelts.

Augusts savu laimi gaidīja no sievietes.

Tai vajadzēja būt reizē maigai un rūgtai, kā pīlādžogu un ingvēra ievārījumam. Tai vajadzēja būt smalkai, drusku nekautrai un ņomēr šķīstai. Vēl viņai piederējās pilnīga, sārta mute, tievs viduklis un skaists deguns. Nevis deguns, — deguntiņš. Turklāt cirtaini, mīksti mati. Par visām lietām, tai vajadzēja prast uzstāties labā sabiedrībā, būt iekārojamai un lepnai. Augusts šo daiļo nesastapa ne uz ielas, ne laukos, nedz darba vietā. Un ja ar' kādreiz kāda līdzīga tam aizslidēja garām, to veda zem rokas svešs kungs. Bet ja tā bija viena, viņas dzidrajos acuraugos Augusts skaidri, kā fotografijā, redzēja cita, sveša vīrieša attēlu; viņas matus bija saļaukusi mīlnieka roka, uz viņas maigās ādas sarka svešas mutes pieskārieni. Tā gāja Augustam garām satikt citu. Darba kollēgas bija neveiklas un gurdas kā zivis uz sausuma.

Augustam līdzās apsēdās jauna, tukla meiča. Viņas deguns bija neapstrīdams pierādījums, ka sievietes deguns var līdzināties arī kartupelim. Viņas lūpas bija plānas un izbālējušas, kā daudz šķirstītas grāmatas lapas. Mati nespodri un pālsī, drēbes oda pēc naftalīna, tām bija piešūtas dažāda lieluma pogas, varbūt pat uz ielas uzlasītas. Sieviete pavērās Augustā ar garu skatu un klusēja. Augusts gribēja celties un iet. Un tomēr viņu kairināja jautājums: vai patiesi šī sieviete to uzrunās pirmā? Tikko tā bildīs vārdu, viņš pazudīs. Tai brīdī nodzisa vara-vīksne. Debesis sabozās, un sieviete sacīja diktā balsi:

„Pagalam.“

„Tas ir noticis,“ domāja Augusts, „nē, neiešu. Atcirtīšu ko asu.“ Ar visu iespējamo izaicinājumu balsī viņš novilkā caur degunu:

„Ka—as?“

„Varavīksne,“ vientiesīgi paskaidroja meiča. „Pagalam. Kā viss. Vai viņai lietus trūka? Mans kaķis nosprāga aizvakar. Vai es to nelutināju? Bet šorīt es izgrūdu no piektā stāva uz ielas mirtes podu. Vai es nevarēju elkoni atspiest citur?“

„Nu es noskaitīšos,“ domāja Augusts un sirdīgi teica: „Kas jūs lūdz man stāstīt par jūsu kaķi?!“

Meitene neuztraucās, viņa pat neuzlūkoja Augustu.

„Tas bija ļoti labs kaķis,“ viņa teica.

Augusts gribēja smieties, bet nesmejās. Viņš prasīja: „Jūs labprāt kopjat puķes?“

„Nu jā. Kuŗa sieviete to nedara labprāt?“

Augusts pašķielēja sāņš, un viņam likās, ka krēsļa nozagusi labu tiesu no svešās deguna lieluma. Lūpas tam netika uzlūkot, tad labāk tas apskatīja rokas, kas gulēja svešniecei klēpī kā rātnākais baložu pāris. Viņas baltie, pūkainie cimdi bija tīri un skaidri. Tanī brīdī sāka mirgot reti lietus pilieni. Augusta sirds sažņaudzās. Daiļā un maigā dāma vairs

netuvosies viņam violetās ziemišķa kurpītēs. Dāmas nestaigā lietū. Sievieteī viņam līdzās bija drukns, silts augums. Droši vien, viņa ļoti cieši apskautu savu mīlo.

„Iesim,“ gandrīz nikni teica Augusts un piecēlās. Viņš cerēja, ka svešā izrādīs nepatīkami žiglu gata-vību. O, tad viņš tai atspēlēsies par to, ka vara-vīksne nodzisusi, ka viņai nav kājās ziemišķa kurpju, par to, ka lietus līst. Arī par to, ka šorīt tā izgrū-dusi puķi uz ielas. Viņš indīgi pasminēs un aizies. Iekāps uz stūra taksometrā, lai redz, ka...

Viņu uzlūkoja brūnas, pārsteigtas acis.

„Jūs man to teicāt? Kurp tad mēs iesim?“ Te Augusts ieraudzīja pats savu salikušo stāvu vien-tulīgi iekūņojamies vakara miglainā dzestrumā. Viņš nobijās, ka sieviete, pat šī sieviete viņam var atteikt.

Viņš kļuva enerģisks un attapīgs, nometās uz sola tai līdzās, runāja lielos, dzejiskos vārdos par zinā-mās tikšanās burvību, divu būtņu draudzību no pirmā skata un līdzīgi. Sieviete cēlās, ielika cim-daino roku viņa elkonī, bija gatava iet. Augusts do-māja: ja tagad nāks pretī dailā violetajās kurpēs, viņš tai metīs sejā vienaldzīgu, nicīgu skatu un tūlīn mīli tērzēs ar savu līdzgājēju. Lai redz, ka viņš nav viens. Nē, tāds mulķis viņš nav. Šovakar vairs nē.

Augusts veda svešu meiču uz savu māju caur lietu un krēslu. Lietus sijāja acu priekšā smalku tiklu. Aiz lietus tikla logos ziedēja zilas un oranžas ugunis. Slapjie ietiņi spoguļaini vizuļoja. Bulvāros vējš jauca lietu ar nobirušo lapu maigi rūgto trūdu smaržu. Autobusi ar lielām acīm gāzelēdamies ie-peldēja tumsā.

Fe... Augustu ar elkonī pagrūzdama, garām aiz-steidzās vijīga dāma. Aizkūpēja smaržu vilnis. Dāma augstu cēla šaurās kājas, vairīdama no peļķēm ma-zas, violetas ziemišķa kurpes. Augusts noskatījās

tai pakal kā spokam, sacirtās un ieveda pavadoni savas mājas vārtos.

Augusts bija pārsteigts, cik labi vecpuiša dzīvoklī iederējās jaunās sievietes soli un augums. Viņa atstāja mēteli un naftalīna smaržu priekšnamā. Kad Augusts iekūra krāsnī uguni, liesmu atspīdums ietina svešnieces neveiklo augumu aizgrābjošā, maigā spožumā. Viņa mājas uguns ņēma svešo savā apsar-dzībā.

Viņa meklēja pīmusu un tējas traukus. Jau pēc pusstundas Augusts pārvērtās no mājas tēva laipni lutinātā viesī. Svešā kā istākā mājas māte tam piedāvāja kanēļa maizītes un tēju. Viņas skaņā balss bira kā sudraba zvirgzdi Augusta istabas apputējušā klusumā. Sievietes vārds bija Karlīna, bet Augusts to tūdaļ pārdēvēja par Bižū. Vārds tam šķita sevišķi salds un elegants. Tā sauca viņa drauga mīlāko. Tā gan esot pa pusei francūziete un valkājot kurpes ar deviņus centimetrus augstiem papēžiem. Bet franču tautība Augustam iedvesa drīzāk bailes kā patiku, jo kā lai zin, uz ko tādas svešas asinis katrreiz spējīgas. Kas attiecas uz papēžiem, tos varēja dabūt arī viņa Bižū.

Pāris stundās viņa tam bija uzticējusi visu savu vientiesīgo dzīves stāstu. Viņas māte un tēvs sen miruši. Tā strādājis žīda uzņēmumā. Tur gatavojojis pogas no milzīgiem gliemežvākiem. Kad gliemežvāku pacelot pie auss, taņi vēl dziedot dienvīdu jūras.

Kad pusē desmitos Bižū posās uz māju, Augusts to nelaida, bet viņa ietiepīgi palika pie sava. Tas viņas vērtību nebūt nemazināja Augusta acīs. Viņš pavadīja to līdz mazai priekšpilsētas mājai un atva-dīdamies noskūpstīja uz lūpām. Bižū plānās lūpas bija vēsas un padevīgas.

Ap pusnakti Augusts uzrāvās sēdus savā gultā.

„Bižū“, viņš teica un noskūpstīja savu kreiso roku, „Bižū...“

Viņš uzdedza uguni un žēli uzlūkoja nenokopto tējas galdu. Apputējušais klusums atkal izmeimuroja no vecpuiša istabas kakta, saplaka zem galda, klusi smilkstēja tur kā norāts suns.

Bižū.

Pēkšņi Augusts atcerējās, ka nav runājis ar Bižū par nākamo tikšanos, viņš tūļa. Bet kamēr viņš vilcināsies, tā atkal atsēdīsies parkā kādam līdzās uz sola, tas būs veiklāks, un — ardievu, Bižū!

Klusums izlīda no pagaldes un uzsvieda smagas ķetnas Augusta pleciem.

Viņš neatdos Bižū.

Viņa tak bija nopietna, godīga meiča. Pat saprātīga. Nesmuka? Ar laiku noveco visdailākais vaigs. Droši vien, tad ir tik žēli, kā kad dzīvu ziedu tavu acu priekšā saēstu sērs.

Bet neglītās sejas kļūstot piemīlīgākas vecuma pusē. Sevišķi ja pārdzīvojumi tās rotājot ar skumju cildenību.

Viņš apprecēs Bižū.

Klausīties atkal darba biedru nicīgās zobgalības? Neviena sieviete viņa dēļ neuzņemšoties ceļu līdz altārim! Klausīties atkal citu nostāstus par trakulīgām mīlākām un vēlīgo sievu pieglaudību? Sēdēt atkal vakaros, kas ir tik gaŗi un nebeidzami, kā būtu ar ķēdēm zemei piesaistīti? Neskūpstīt, neatklāt sirdi, nejust nakti uz krūtīm labvēlīgu roku? Nepulcināt mājā draugu pulciņu ap laipnu mājas māti, kas ap sevi rada omulību, kas visiem laba, kuŗas dēļ saka: „Jā, Dadsis. Viņa mājā ir vislabāk.“ Viņš apprecēs Bižū.

No rīta Augusts uzmodās maigā dāvātāja jutoņā. Viņš paņems mājās nabaga bērnu. Viņš dos tai vislabāko istabu savā dzīvoklī, visjaukākās drēbes. Ģērbdamies viņš laipni piesita ar roku krājkases grāmatiņai. Tad noreiba viņa vecpuiša galva.

Viņš bija gatavs ievest svešnieci savās mājās!

Vai ir sievietes no stikla, sievietes, kuŗu maiga-

jai ādai spīd cauri visas viņu nelabās ieražas, plēsīgie untumi? Ko visu neslēpa sievietes prāts! Ko visu nestāstīja par tām viņu vīri, brāļi, mīļākie! Vai viņas nav valdīt kāras? Vai viņas nemīl bērnus visvairāk tāpēc, ka var tiem pavēlēt?

Augusts atcerējās, ka redzējis marmorā veidotu sievu ar nocirstu vīrieša galvu rokās. Heines dziesmas vēstīja par kādu, kas tam plēsusi krūtis ar lauvas ķetnām. Vēl cits romāns tā ir saucās: „Meitene ar lauvas galvu.“

Blēņas. Neskaidra simbolika. Bet, velns lai parauj, bija tak šinīs radījumos kas tāds, kas lika tās salīdzināt ar plēsīgiem zvēriem. Vai viena no tām nelika kalpiem mest savus mīļākos sasietus ūdenī pēc vienas vienīgās mīlas nakts? Par apsmieklu viņš varēja palikt tādām radījumam — ak Dievs, ak Dievs!

Bet tad Augusts redzēja sava drauga mīlākās gaišās chēruba acis.

Viņš apsēdās uz gultas malas.

Viņš meklēja atmiņā pēc labākajiem sieviešu burvības veidojumiem. Atcerējās filmas un romānus, pāršķirstīja domās vēstures lapas, skūpstīja domās Orleānas jaunavas drēbju vīli un nolieca galvu sv. Terēzes priekšā. Sevišķi šī svētā, kuŗas laipno vaigu tas bija daudzkārt pielūdzis katoļu baznīcā, pacēlās viņa prātā mīlā spožumā. Vēl kā negants ērms pavīdēja Brunhilde, kas savu lāga vīru pakārusi kāzu naktī uz naglas pie sienas, bet sv. Terēzes acu gaisma lika šim ērmam atkāpties.

Tik tālu nu viņš bija.

Par visām lietām: viņam bija jāprecas, lai nedotu ilgāk iemeslu draugu smiekliem par viņa nevarību. Pietiek viņam to smieklu.

2.

Kopš Augusts sevi atcerējās, bailes no smieklīguma bija vienīgās bailes, kas to nekad neatstāja.

Viņš bija mazs cilvēciņš un lieli smieklī to spieda pie zemes.

Skolā viņš raudāja no dusmām, kad klases biedri tam bija piesprauduši žāvētu jēra asti pie jaunā mēteļa. Kālab taisni ar viņu tie tā ko uzdrikstējās? Viņš bija klasē visklusākais, viņš labprāt teica priekšā un dalīja „špikerus“ uz visām pusēm. Tas dalīja arī savus skopos azaidus ar biedriem, rakstīja vēstules viņu „brūtēm“, stāvēja mēms kaktā viņu vainas dēļ. Tie smējās par viņu un tāpēc jo vairāk, līdz Augusts sāka sarkt un sevi ieskatīt par ērmīgāko radību virs zemes.

Viņš sarka par katru savu neveiklo vārdu un kustību, ienīda savas lielās rokas un atļukušās ausis tā, ka gribēja tās tīši nosaldēt, lai visiem būtu žēl. Viņš bija neglīts un grūtsirdīgs bērns. Tas slimīgi mīlēja suņus un kaķus, bet tam nebija nekādas pievilcības arī šo nepateicīgo kustoņu acīs. Pats niecīgākais pluška šunelis tam nirdza zobus pretī, un kaķi bēga no viņa patrepēs. Vai arī tie aprija piedāvāto gaļu un pēc tam vienkārši iekoda.

Viņš sev nozvērējās pakārt visus kaķus Rīgā un provincē, kad būs lielāks paaudzis.

Vēl lielāks izaudzis, Augusts solīja sev briesmīgā zvērestā, ka iegūs gandarījumu par bērniības ciešanām. Kaut ko sevišķu viņš gribēja izdarīt, mirdzēt visu vērības centrā, visu, visu! Tad viņš tiem rādīs! Bet kad tas domās bija jau ticis līdz iedomātam mirdzumam, viņa sirds atsila, niknuma dzeloņi lūza, maigi tas pastiepa roku no savas varenības un glaudīja cilvēkus, suņus un kaķus. Bet sapņu varenība izšķīda, atkal viņš bija tikai Augusts, tikko skolu beidzis puisis, kam nebija drauga, kam bija kaut kam lielam jātop. Izgudrotājam? Maksliniekam?

Slepus no bargā tēva — māti tas bija pazaudējis jau bērniībā — Augusts Dadzis mācījās vingrināt balsi. Viņa auss neaptvēra, ko balss spēj. Tad tas

pieteicās uz eksāmeniem privātā dziedāšanas studijā.

Kad Augusts eksāmenā pavēra muti, ne skaņa tur negribēja nākt ārā. Pēc necilvēcīgas piespiešanās zobiem pārvēlās tādi kā mocīta kaķa pīksti.

„Balstiņa! Diapazons!“ skali šnaukājās aiz viņa muguras citi eksāminandi, un Augusts nesaprata, par ko tiem tas lielais prieks.

Vecais itālietis pie klavierēm pārmezdamš purināja galvu.

„Diapazons. Jūsu diapazons nav oktāvi liels. Bet vai jums ir tembrs — es nevaru spriest. Es nedzirdu jūs! Varbūt, jūs pamēģināsīt citreiz? Varbūt notiek brīnums? Chi lo sa. Jūs esat jauns.“

Toreiz viņš skraidīja pa ielām un koda savus jaunus cimodus. Toreiz debesis bija dzeltānas, kā ķirbja miza — krāsa, ko viņš nevarēja ciest.

Augusts Dadzis gribēja kaut kas būt! Godkārība un skumjas to plēsa pušu kā tvaiks nenorūdītu metallu. Viņam bija jāpasteidzas. Smiekli par viņa niecību tam dzinās pakal, vajāja to visur. Reiz viņš ieraudzīja miesnieka ratos pat smejošu tēlu.

Nomira Augusta tēvs, — viņam nebija tā žēl. Tēvs par viņu parasti nožēlodams izteicās:

„Kāds tas man jocīgs. Ko tas nemācās amatu, ērms?“

Tēva bērū dienā Augusts tomēr bija skumjš. Bet kad viņš gribēja mirušajam izteikt savu sirsnību un nožēlas, kad pavilka sāņš sarmaino līķautu; skat', bargais vīrs zārkā vīpsnāja ar kreiso mutes kaktu. Augusts bēga projām. Vispār, bērēs bija daudz cilvēku, bet visiem tiem mirušais tēvs bija svarīgāks par dzīvo dēlu. Viņi nezināja, ko tie dara! Tie smējās par papīra puķi, ko Augusts bija iespraudis tēva pogcaurumā.

Izrādījās, ka tēvs, bijušais atslēdznieks, dēlam atstājis nelielu mantojumu. Augusts ieslēdzās uz veselu gadu dzīvokli ar dažādākā satura grāmatām. Viņam nebija laika studēt, viņa godkārība negaidīja.

Kārā steigā tas centās aprīt visu, ko grāmata var dot. Bet ja viņš mēģinātu rakstīt pats?

Pēc krietna laika pie ļoti labi nostādīta žurnāla redaktora ieradās jauneklis raga brillēs. Tam bija mazs augums. Tas pastiprināja redaktora dabīgo priekšrocību uzlūkot iesācēju no augšas. Vēl Augustam Dadzim, iesācējam, bija plāni mati, lielas ausis, platas, mitras delnas. Tas vienkārši apvainoja redaktora labsajūtu, kaut tas bija iecietīgs cilvēks. Augusts attina pamatīgu papīra žūksni. Tur netrūka ne dzejas, ne prōzas.

„Tie ir mani,“ Augusts teica.

Redaktors ziņkārīgi aplūkoja viņa matu šķirtni.

„Darbi? Atstājiet. Atnāciet jaunēdēļ. Pēc nedēļas.“

Pēc nedēļas Augusts ieradās. Viņu sagaidīja zaļas smieklu dzirkstis aiz redaktora pensneja.

„Tas neder.“

Augusts gandrīz sabruka uz krēsla.

„Neder. Paldies. Bet... ak, Dievs, piedošanu — kāpēc tad neder?“

„Jūsu valoda ir zem kritikas. Jūsu fābula ir miegaina un neintrīgē. Jūsu tipi nolasīti no grāmatām. No sliktām grā—ma—tām, jaunais dzejniek!“

Īss neveiklības brīdis. Tad redaktors, saudzīgi:

„Jūs dzīvojat uz laukiem?“

Augusts pievāca savus manuskriptus un vēl uz ielas juta pazemojumu sakāpjām degošajās ausīs.

Pazemojuma sajūta. Smieklīgums. No tiem viņš netika valā. Viņš kļuva bailīgs. Bailes tramdīja viņu uz ielas, kad, sava likteņa dzīts, tas sargājās uz mīt dāmai uz kājas — un katrā ziņā uzmina.

Bailes sekoja tam mēbelētā istabā — bailes atstāt kādreiz istabu valā, lai saimniece neierauga neuzkopto gultu un izsvaidītos papirosu galus.

Durvis katrā ziņā aizmirsās valā.

Bailes kaut kā neapkaunot sevi sekoja tam jūtu uzplūdumā, un lūk, kad vajadzēja skūpstīt dailas

meitenes muti, viņam katrā ziņā gadījās degunu šņaukt.

Viņš nelasīja humoristiskus žurnālus, jo baidījās sastapt pats sevi starp rindām. Spogulis bija viņa ienaidnieks, bet tas kā par spīti bieži jāņem rokā, jo citādi kravates mezgls varēja nogult šķībi vai uz zoda atrasties tintes traips, kas ļaudīm izvilināja vīpsnas vai skaļus smieklus.

Kad Augusts ņēma viesībās rokā dārgu porcelāna tasi, viņa izmisīgais skats to jau redzēja drumslās uz grīdas.

Kad Augusts mēģināja dejojot, gludais parkets zem viņa kājām pārvērtās piedauzības akmenī. Ak, kritiens! Ak, nelaimīgā gaišredzība!

Paredzētais ļaunums nekad negāja secen. Augusts mēģināja ienīst sevi, bet arī tas negribēja labi izdoties. Viņš apraudājās un pēc tam piezoboja sevi visrūgtākiem vārdiem. Viņš purināja pats sevi aiz apkakles, lai izpurinātu kaut vienu talantu, vienu dzirksteli, kas cilvēku atšķir no dzīvas gaļas.

Augusts atrada to. Viņam bija pacietība, ja tas vajadzīgs. Viņš kļuva ierēdnis, kaislīgs ierēdnis, ja spalvas dīdīšana, mēchaniska ierakstu un skaitļu atkārtošana var saukties kaislība. No godkārības zālajām čūskas acīm tas cerēja paslēpties papīra grēdās, iezārkot sevi dzeltānīgā, vēsā papīra kapā.

Bet sirds dega pēc citu vērības un apbrīnošanas visiem papīra žogiem cauri. Tak to redzēja tikai Augusts pats.

Arī smieklīguma bailes to neatstāja. Savādi bija cilvēki, kas ap to, droši vien arī tie, kas tālumā! Kad Augustam kaut kas lieliski izdevās, to vienkārši neredzēja, kā dabīgu lietu. Bet vajadzēja tikai kam klūmīgam gadīties, un cilvēku smieklīem un nicībai nebija mēra.

Beigās Augusts arī pats sevī atrada divus: vienu, kam vienmēr kaut kas neizdodas, otru, kas smejas. Bet šim iekšējam smējējam bija slimī, krampjainī,

sāpīgi smiekli. Kā draudīgas briesmas Augusts pats sevi jūta, briesmas, kas var uzbrukt ik mirkli, ar kuŗām nepārtraukti jācinās.

Piemēram, viņa viduklis brieda resnumā. Bet viņš vēl bija jauns. Lai izvairītos no kollēgu dzēlieniem, Augusts valkāja korseti. Lai Dievs žēlīgs tam, kas pirmais to atklājis smietos! Tie būtu pirmie smiekli, kuŗus smējējs, droši vien, samaksātu ar dzīvību. Uz to Augusts būtu spējīgs, ja vēl arī šinī slepenā kaunā to pieķertu.

Augusts skuvās rūpīgi, iesmaržojās, manikirēja nagus. Bet bija kaut kas viņa izteiksmē, kustībās, manierē uzlūkot un sveicināt, kaut kas, kas izvilināja smieklus un vēlēšanos uzrunāt to nicīgi saldiem mīlināmiem vārdiņiem, kādi prasās uz mēles, kad kutina aiz auss līdz kustības nespējai pārbarotu vecmeitas šuneli.

Kaut kas? Jā — bailīga pakalpība, pazemības gars, bijīga citu ieskatu cildināšana. Zems cepures lidojums sveicinot. Sarunās pastāvīgs: „jā, jā, es tāpat domāju“.

„Es jums!“ vīstīja Augusts dūres aiz citu muguras. „Es jums rādišu. Es nedomāju — tāpat. Nekad. Ne mūžam. Pilnīgi pretējo es domāju!“

Viņš nerādīja neko. Viņš bija mazs cilvēks un baidījās.

Ar katru gadu vairāk šīs bailes deldēja viņa līdzību cilvēkam.

3.

Pagāja astoņpadsmit dienas pēc Augusta iepazīšanās ar Bižū, un viņš to apprecēja. Viņš, balti tērptā Bižū un liecinieki klusi aizbrauca līdz dzimtsarakstu nodaļai un tikpat klusi atgriezās dzīvoklī. Augusts, neviena nenovērtētā varonībā, visu vakaru svīda zem šaurās smokinga apkakles. Liecinieki, viņa radi, dzēra labo vīnu un pieklājīgi apēda trešo daļu no visa, ko Bižū tiem cēla priekšā. Pie tam

viņi klusībā sprieda, ka ar savu laulību viņu radnieks „nav necik augstu cēlies.“

Pēc kāzām Augusts ieradās darbā arvien labākā jutoņā. Ar viņu bija noticis viscilvēcīgākais: viņš bija apprecējies.

Un tomēr viņš bija tik mazs cilvēciņš, ka kolēģas tikai trešajā nedēļā ievēroja plato zelta stīpu uz viņa pirksta. Toties šī ievērošana sacēla Augustam tīkamu traci. Visi lipa ap to, glaudīja, sita uz pleca, smīnēja un vēlēja laimes. Aptaujai par viņa sievu nebija gala. Kas, kāda, no kurienes? Parādi tak mums to, Augustiņ! Nē, kas to būtu domājis, ka tu esi pilns slepenu niķu. Nekollēģiāli tu esi rīkojies. Tu neesi mūs ielūdzis kāzās!

Vienīgā izeja te bija: saaicināt kolēģas mazās mājas viesībās. Labi, viņš parādīs tiem Bižū. Bižū bija dārgi ģērbta un izrotājusies. Viņš vēl nebija paguvis pilnīgi pierast pie viņas sejas, bet kad tā sacirtoja matus, kad nokrāsoja lūpas...

Kas attiecās uz Bižū, tad viņas pašapziņa auga augumā. Viņai bija daudz iemeslu būt par sevi augstās domās. Vai gan velti to notvēra gandrīz ielas vidū, apprecēja ar tādu steigu? Vai velti lutināja ar tērpiem un saldumiem? Varbūt viņa bija pārsteigusies šo plikpauri apprecēdama? Vai nesagaidītu jaunāku, iznesīgāku?

Pazemīgā un neglītā Bižū ne tikai neizrādīja vairs pirmo dienu aplaimojuma, bet sāka atļauties sev kundziski neapmierinātu toni. Vīrs nekad nevarēja pietiekami ātri pārnākt no darba. Viņam bija nelaba paraža mest papirosus aiz dīvāna, un vēl nelabāka — slimot ar hroniskām iesnām. Viņš valkāja korseti — vīrietis! Viņš negāja ar to pietiekami bieži uz teātri. Bet tas visnejaukāks: nekad viņš nesaskaitās, ne par ko neuztraucās... šis skārda gabals!

Kad Augusts paziņoja tai par gaidāmām viesībām, Bižū kļuva mīksta un vēlīga. Viņa tik sirsnīgi

ķērās pie viesību sagatavošanas darba, ka prieks bija redzēt. Augusts staigāja tai apkārt ar medus garžu uz mēles. Gatavot Bižū prata. Viņa cilāja šķīvjus un tases ar rūpju pilnu svinību vaibstos. Rīvītes, karotes un naži dziedāja liksmas meldiņas viņas veiklajos pirkstos. Pēdīgais galda novērtējums, ziedu sadalīšana, dzērienu izvēle izvērtās priecīgi satrauktā rituālā.

Augusta ziņkāres mocītie biedri ieradās ceturksni priekš noliktā laika. Bižū ar drebošu apakšlūpu un melnas tušas ielokiem ap acīm viņus sagaidīja pie durvīm. No viņas druknā auguma plūda līdz grīdai lāsains zīds. Bet drusku pārsteigta gan tā jutās: bez sievām tie bija nākuši. Vīrieši un vīrieši. Kā uz klubu vai krogu, nodomāja Augusts, bet apsauca pats sevi. Sākumā viesi uzvedās laipni un pieklājīgi. Tie vieba pret Bižū labvēlīgas grimasas, neraustīja Augustu aiz vestes pogām, rātņi sēdēja istabas stūros. Augusts nepārtraukti smaidīja un berzēja rokas.

Ja pēc septītās degvīna glāzes viesi kļuva neuzvedīgi, tur visvairāk vainojams Augusts pats. Sarunā ar katru viņš ierāvās parastajā svētlaimīgajā iztapībā, tik sīks, tik gatavs uz „es tāpat domāju“, ka sarunu biedrs negribot juta sevi miesīgi un garīgi pieņemamies svarā un cienībā par pāris kilogramiem un jutās vienkārši spiests Augustam atkal un atkal uzstāt uz pleca. Viņa kūstošajā laipnībā tie saskatīja nicīgas vaboles ložņāšanu, ar gandarījumu juta un parādīja savu pārākumu. Šie ļaudis, kas dienišķās gaitās bija pati pieklājība, te, par lielu pārsteigumu cits citam — iespējams, ka arī paši sev — uzvedās arvien izlaidīgāk. Viņi paši lēja sev vīnu, ielauzās virtuvē un nesa no turienes jaunas pudeles, pārvietoja traukus uz galda, pievilka galdu tuvāk dīvanam. Pēdīgi tie bēra cigāru pelnus šķīvjos un puķu vāzēs, apsvilināja ūsas Bižū kaķim, smējās un runāja ar pilnu muti — tikai ne ar Augustu. Kas

attiecās uz Bižū, šo vienīgo dāmu un mājas māti, viņi to bija itin vienkārši aizmirsuši. Tie trieca palaidnības, atpogāja vestes, bārstīja pelnus nu jau vienkārši uz grīdas.

Vesela izlaidības lavīna vēlās par šiem parasti itin miermīligajiem ļaudīm. Augusts neticēja savām acīm. Viņš meklēja pieturas punktu lielajā kņadā un atrada to. Kalsnais jauneklis Ferdinands Kāukis, kurš darbā sēdēja pie viena galda ar Augustu un bija tam parādā piecdesmit četrus latus, sēdēja kaktā rātns un kluss. Viņa acīs bija vērojama nepatika pret visu notiekošo, brīžam tas pacēla roku pie mutes un valdīja žāvas.

Bižū uzlūkoja viesus ar brīnumos pavērtu muti. Tādus mežoņus tā redzēja pirmo reizi. Cik izmeklētos vārdos Augusts bija pratis par tiem stāstīt!

Gribēdama pievērst sev uzmanību, viņa sāka rīkoties ar lūpu krāsu un pūdera slotiņu. Labāk nebūtu to darījusi. Vairāki acu pāri sekoja viņas kustībām. Šķiet, visi atcerējās, ka taisni šīs sievietes dēļ aicināti uz Augusta māju. Pēkšņi kā pārsprādzis balons viņu vidū klusi nopaukšķēja skaņi čukstēta fraze: „Krāsots hipopotams! Krāsots hipopotams!“

Augusts nedrīkstēja un negribēja dzirdēt to, ko dzirdēja. Kad Bižū pavērās uz čukstētāju pusi, tie vientiesīgi pētīja savus šķīvjus. Visas citas sarunas apsīka, visos stūros šaudīja smailu čūskas mēli vāji slēpts izsmieklis.

„Dadža kundze, neliedziet man jūsu ģimetni.“

„Dadža kundze, kāds jūsu vārds?“

„Viņu sauc Bižū,“ pasteidzās Augusts. Tas skaņēja tik žēli, ka vecākais darbvedis Šnore tikko neaizrijās ar ābola šķēli.

„Bižū viņa ir, dārgumiņš. Dzirdat?“

„Klusāk.“

„Von Kopf bis zu Fuss...“

Kāpēc viņi smējās? Kurp tikai Augusts palū-

kojās, viņš redzēja sarkanas sejas un pavertas mutes.

Bižū lēja glāzītēs vīnu. Tai drebēja pirksti.

Kad tā izdalīja glāzes, kalsnējais jauneklis Kauķis pēkšņi uzslējās kājās, turēja savu glāzi augsti paceltu un sauca: „Uz mājas mātes veselību!“

Brīdi visi bija klusi, Kauķis turēja glāzi izaicinoši un nogaidīdams. Tad septiņas citas glāzes gausi uzpeldēja tai pretī. Bižū domās pieglauca muti jaunekļa rokai. Kas par to, ka Kauķa tievais un garais deguns atgādināja zebieksti. Viņš bija izturējies kā lauva. To viņš labi saprata pats, viņa šaurās actiņas lepni spulgoja.

Bižū aiz prieka nogura kājas. Tā apsēdās un saldi smaidīja pat tad, kad viesi lūstošās balsīs uzsāka divdomīgu dziesmu.

Pēc dziesmas pulkstenis apliecināja divpadsmito stundu. Viesi spieda roku Bižū un Augustam, ilgi mīnājās, nevarēja atrast mētelus, beidzot bija gatavi iet. Augusts tos izvadīja uz ielas.

Dzīvokli atgriežoties, to sagaidīja Bižū acis. Tās bija tukšas un atdzisušas. Mute šķība. Tā raudāja.

Augustam nebija viņas žēl. Viņam likās, ka Bižū pret viņu smagi nogrēkojusies.

Nakts stundas peldēja pār pilsētu kā milzīgi, gurdeni putni. Vējš plosīja un spuldžu ugunis lauza viņu melnos spārnus.

Augusts iekrita vieglā, murgainā miegā. Pēkšņi satrūkās. Kāds bija paņēmis viņa sirdi. Viņš izplēta acis, uzrāvās gultā sēdus, bet tas viens turēja viņa sirdi. Tā bija sirds, bet tā bija arī kristalla lode un zaigoja saldās, rožainās krāsās. Tad tas, kas turēja lodi — neredzams, bet jūtams un dzirdams — prasīja Augustam:

„Ko lai es daru ar šo?“

„Ko tu ar to vari izdarīt?“ prasīja Augusts Dadzis.

„Es to varu pacelt gaisā. Ļoti augstu.“

Labi. Ai, labi. To vien Augustam vajadzēja.

„Vai vari pacelt to tik augstu, lai visi redz?“

„Tik augstu nē. Tā es to varu tik uzsviest.“

„Augstu?“

„Loti augstu. Visi to redzēs un teiks: tāda ir Augusta sirds! Tā spīd, skat' vien, tā ir mīlestības pilna. Kāda skaista sirds! Es to varu uzsviest, bet...“

„Bet?“

„... bet tad tā kritīs un saplīsīs.“

„Dari to,“ Augusts lūdzās, „izdari to. Visu laiku es to vien gaidu, lai ar manu sirdi tā kas notiek.“

„Vai lai saplīst?“

„Pēc tam — jā!“

„Labi.“

Uzreiz bija tukšs un tumšs. Augusts sēdēja gultā un jūta, ka gulta atrodas uz zemes un zeme nenogurdama skrej sērīgā bezgalībā starp aukstām, dziesošām stāvvzvaigznēm. Līdzās viņam uz zemes lodes izplatījuma peldēja mazā, nožēlojamā Bižū.

Augusts gulēja uz muguras. Kāpēc viņi smējās? Tik niecīgs viņš bija? Ēna no viņu ēnas? Kāpēc?

Viņš aizmiga.

Murgos Augusts redzēja vīreli ar kailu pakausi un apaļu vēderu. Vīrelim bija Augusta acis. Tas stāvēja pie debesu vārtiem, kratīja niecīgās dūrītes un bija lepnāks par velnu savās pretenzijās. Viņš brēca pret pašu Dievu: „Pēc kā es izskatos? Tu esi mani apzadzis. Atdod man manu līdzību ar tevi un tavu vaigu! Tā man pieder pēc svētajiem rakstiem!“

4.

Jauneklim Ferdinandam Kauķim ar zebiekstes degunu bija daudz iekšēju vainu. Viņam bija slīmas nieres, sirds, aknas un liesa. Savas kaites tas kopa un lutināja ar sevišķu rūpību un uzmanību. Kā citus

pie tikšanās iztaujā par viņu ģimenes labklājību, tā Ferdinandam paziņas prasīja:

„Nu, kā klājas jūsu nierēm? Ko dara jūsu liesa?“

Tad Ferdinandš glaimots sašķieba iedzeltāno vaigu un stāstīja ilgi un klusi. Slims tas bija, dikti slimš. Šīs moceklibas dēļ viņš jutās izpelnījies sev tiesības uz irōniju un zināmu netikumību, jo ļaunais liktenis kuŗu katru dienu varēja pievākt viņa dārgo, neatkārtojamo dzīvību. Lai savu netikumību redzami apliecinātu, viņš nēsāja kabatā spogulīti, kam otrā pusē bija redzama jaunava ar lielu dekoltē. Bilde ieguva dažas divdomīgas līnijas, kad to sagrieza šķībi. Lai darba biedri nepiemirstu viņa siržu laužēja spējas, darbā ierazdamies tas pa reizei mēdza izmest: „Vakar man uzsmaidīja laime. Četrām dāmām es noglaudu kājiņas, he, he, he...“ Pie tam viņa actiņas ieguva sīrupsaldu izteiksmi un vaigu galos sakāpa vājš sārtums. Arī iedzert viņš pa reizei mēdza, bet to gan visā klusībā, jo atklāta dzeršana varēja kaitēt viņa slimnieka reputācijai.

Kas attiecās uz viņa irōniju, tā visbiežāk bija tik neveikla, jeb arī tik smalka — par to neviens nebija īstā skaidrībā — ka irōnijas upuri parasti pat neaptvēra, ka viņš par tiem irōnizē. Vēl Ferdinandam bija slimīga patika atstāstīt tenkas un nelabus vērtējumus par cilvēkiem, bet kad nelabi novērtētie to uzzināja, Ferdinandš teica ar patiesu žēlumu:

„Piedod, draugs. Ja es kādreiz tā izsakos, tur vainīgs mans rūgtums pret pasauli. Tik slimīgs cilvēks... Pieejot ar tādu prezumpciju...“

Runāja Ferdinandš kaklā iesērējušā, klusā vājnieka balsī, bieži paceldams pie mutes vai kakla roku ar labi koptiem nadziņiem. Viņa balss lika negribot nervōzēt sarunu biedriem. Pēc skaņas likās, it kā kāds ietiepīgi nopūlētos ļoti gausi un klusi atvērt nejauki ierūsējušas durvis.

Pats par sevi Ferdinandš bija augstās domās. Viņa mātes māte bija kalpojusi muižā pie barona

un mātes stāsti par aušīgo veco māti un jautro baronu, kā arī mātes un paša profila likās linijas bija jaunekli gluži apmulsinājuši. Viņam bija dibinātas aizdomas par „vērtīgo zilo asiņu“ nopelniem viņa kalsnā ķermeņa dižciltīgajā vārgumā.

Sakarā ar to Ferdinands cilvēkus, izņemot dāmas, šķiroja tikai divos galvenos tipos: tie bija, vai nebija aristokrāti. Viņam bija arī nepatika pret visu veselo, spīgto, aumalīgo. Visi, kas staigā ar sārtumu vaigā, dzīves priecīgi un skaļi smejas, mūzikā mīlēja Šubertu un lasīja, Dievs sargi, sentimentālu liriku. Šis salkanības, banālā gaumē! Aristokratu gaume ir kaprīza un oriģināla. Vai viņiem var patikt tas, kas iet pie sirds katram ģimnazistam? Lasīt Ferdinands vislabāk nelasīja nemaz, ja daudz, tas bija Uailds, kas drikstēja tam patikt.

Kas attiecās uz sievietēm un romantikas lietām, arī te tam bija īpati uzskati, ko gan neviens tā īsti neuzzinātu, ja ne klūmīgās viesības Augusta Dadža jaunās laulības līdzā.

Nākamā rītā pēc viesībām Augusts neieradās darbā, un tā bija viņa pirmā nokavētā darba diena. Kollēgas raustīja plecus un nozīmīgi vīpsnāja, bet klusībā tos krimta nelabas sirdsapziņas tārps. Kaut kur viņu smadzeņu ielokos glabājās vakarējās nakts piedzīvojumi ļoti skaidrā nosodītājā gaismā. Velti tie pūlējās netīkamās atceres nospīest zemapziņā. Bet ko tur? Augustam vajadzēja gan saprast, ka vīrieša cilvēki nav nekādi sarkstoši skolas zenķi. Vai tad viņš nevarēja iedomāties, kā ies tādās mājas viesībās bez kundzēm? Kundzenes, hm, jā, tās jau viņš nemaz nebija uzaicinājumā pieminējis. Viņa paša sieva? Vai tad tam nejaukajam pilēnam tā ar' viss bija jāklausa? Īsta dāma būtu aizgājusi gulēt pusdesmitos un atstājusi viesus vīra ziņā. Ja viņa to nesaprot... ja tā nav pietiekami d ā m a ... Bet sirdsapziņa taču dīdīja lāga vīrus.

Darba starplaikā, kad pasniedza tēju, gandrīz visi

sapulcējās ap Augusta galdu, pie kuŗa tagad vienu-
tulīgi sēdēja tikai jauneklis Ķauķis. Cits par citu
tie izteica savas domas.

„Nē, nē — kad Dadzis atnāks rīt darbā, es ar
viņu nerunāšu. Tas ir par daudz. Par tādām blē-
nām neuzbudinās. Tā draugi nerikojas,“ sašuta
viens.

„Bet kas tad tur īsti notika? Es biju galīgi pilns,“
nevainīgi pētīja otrs. Bet nu izrādījās, ka visi bijuši
galīgi pilni un neviens tā īsti neatceras. Tikai Fricis
Cepurīte, jaunākais un naiīvākais, izmeta:

„Es drusku atceros. Mēs mazliet nesmuki ālē-
jāmies... Tā jaunā madāma — tā bija velnišķi
neglīta...“

Te pēkšņi jauneklis Ķauķis kļuva gluži dzeltāns,
uzmanīgi aizrijās ar tēju, uzslējās stāvus un teica
ledainā balsī:

„Es lūdzu neizteikt aizkaŗošas piezīmes par šo
dāmu. Es varu prasīt gandarījumu.“

Cepurīte nosarka. Bet tad saslējās arī viņa vī-
rišķais lepnums:

„Tas ir, kā? Tas ir, kādu gandarījumu?“

„Klusi. Vai tu neredzi, ka Ferdinands ieķēries
Dadža kundzē,“ mēģināja visu pārvērst jokā darb-
vedis Šnore.

„Jā. Es esmu iemilējies.“

Pēc šā apgalvojuma Ferdinands atkal atsēdās,
mierīgi dzēra tēju un noslaucīja lūpas zīda mut-
autiņā.

Kad pārējie gatavojās brīnīties, viņš tiem notu-
rēja veselu runu. Pat likās drusku uztraucies.

Kāpēc viņš lai nemilētu minēto dāmu? Kas tei-
cis, ka tā... nu, nav pietiekoši daiļa? O jā, — vi-
ņiem to nesaprast. Viņiem vajadzīga pastkarte,
skaistuma šablons, trafarēts. Īstu, oriģinālu daiļumu
tiem neaptvert.

„... bet izbeigsim šīs sarunas. Šodien es aiz-

nesišu viņai puķes un apjautāšos, kā tie abi jūtas pēc jūsu vakardienas skandalozās neuzvedības.“

Ferdinands turēja vārdu. Tūlīņ pēc darba viņš līdz ar Frici Cepurīti iegriezās vienā no lielākiem puķu veikaliem un izvēlējās nevis vulgārās rozes, bet bāli mēļu orchideju saišķi. Tad, laipni un vēsi atvadījies no pārsteigtā Cepurītes, pieaicināja važoni, skaļi minēja Augusta adresi un devās ceļā.

Istenībā Ferdinandam pašam bija mazliet neērti oriģinālā milnieka lomā. Bet ceļa atpakaļ nebija. Neviens nepērk orchidejas, lai pēc tam tās iesviestu renstelē. Domās aplūkojot sievieti, kurai viņam tagad lemts mīlēt, Ferdinands jūta mazus iekšējus drebuļus. Bet beidzot, kad tā labi padomā, Bižū tiešām ir oriģināla. Kas zin, tā varētu būt pat krietni pikanta, ja vīrs būtu pratis parādīt labāku gaumi viņas tērpā izvēlē. Nu, turpmāk par to padomās viņš. Augustam Dadzim iekrātas naudas krietni daudz. Vareni! Arī parādu, tos piecdesmit latus, viņš šodien varēs Augustam atdot.

Netālu no Augusta mājām Ferdinands tomēr tikko neapturēja važoni. Vai nebija gudrāk?.. Tomēr nē. Nu, Augusts būs tikami pārsteigts. Tā tak bija jauka uzmanība — ierasties pie drauga, kas nav atnācis uz darbu, slims, kas zin. Atņest puķes viņa sievai. Ferdinands apņēmīgi devās uz Dadža dzīvokli.

Viņam atvēra Bižū nejēdzīgā, bet dārgā rīta kleitā, kur uz oranža pamata spurdza zaļgani putni. Nācēju pazinusi, tā nosarka līdz ausīm, stostījās un netika ne no vietas.

„Jūs! Mēs... Mans vīrs ir... slims...“

„Cienītā kundze! Varbūt, jūs tomēr dosit man roku un aicināsīt dziļāk?“

„Ak, jā! Ak, neņemiet tikai ļaunā,“ tvarstīja pēc vārdiem Bižū. Ferdinands noliecās pār viņas roku ilgā skūpstā. Tad cienīgi atliecās un sniedza puķes.

„Vai atļauts?“

„Vai man? Vai es?.. Paldies. Ai, paldies.“
Savā satraukumā viņa kļuva ļoti jauna, pat glīta.
Tad apjuka atkal.

„Nāciet dzilāk, bet atvainojiet... Tur vēl nav kārtības.“

„Ak, kundze!“ Lielisks žests, kam vajadzēja apzīmēt visu Ferdinanda izpratni un godbijību. Tad Bižū atrāva durvis un sauca vīru.

Ferdinands atgērbās. Durvis parādījās Augusts ar divieli ap pieri. Pakausī divielis bija sasiets mezglā. Viņš uzlūkoja viesi iesarkušām, neticīgām acīm.

„Nu, August? Kas tev vāinas? Es pie tevis. Jānāk tak aplūkot,“ sniedza Ferdinands tam pretī abas rokas. Augusts atplauka drebošā smaidā.

„Ferdinand... Mīlais... Nu paldies, paldies. Nu nāc taču tālāk. Nekas jau nav bīstams, tu jau vari saprast... tādas mazas paģiras...“ sāka steigties Augusts.

„Paģiras? Algesīnu... Bromurālu... Migrosānu. Lieliskas tabletes. Pamēģini,“ lietišķi mācīja Ferdinands.

Pēc brītiņa Ferdinands sēdēja pie galda, viņam vienā pusē Bižū, otrā Augusts. Uz galda stāvēja vēl divas vakardienas dzērienu pudeles un liels daudzums uzkožamo. Visi trīs ēda un apmainījās savstarpējām laipnībām. Augusts bija runīgs un dzīvs kā nekad. Viņš iedzēra mazliet, ātri iesila, plaši žestikulēja un dikti runāja, tad aprāvās un bāza ausi Ferdinandam gandrīz pie mutes, lai uztvertu tā čukstus.

„Ak tā, mīlais? Ak tu, zelta galviņ. Bižū, klau, Bižū — vai es tev nestāstīju, cik mīļš jauneklis viņš ir? Un apdāvināts, čakls, mūsu šefa nākotnes cerība, es tev saku... Tikai veselībā tādš vājiņš. Ko tu teici, Ferdinand? Ak jā, kā tev nu klājās, ko saka ārsts?“

Ferdinands smaidīja vārgu smaidu.

„Nekas. Pamazām. Būtu labi, bet ārsti saka, ka pēdējā laikā visam vēl pievienojusies smaga neurastēnija...“

„Nu jā. Esi tu man cietējs. Bet ar neurastēniju slimot ir labi... Piedod, es to ne jau par tevi... Bet citādi. Tā slimība visu panes. Redz spokus — neurastēnija. nepatik strādāt — neurastēnija. Nenāk miegs — neurastēnija. Negribas mazgāties aukstā ūdenī — tas pats... Piedod, ne jau tu, bet citi jau tur sabāž visus savus untumus iekšā. Bet tu jau esi smalkas sugas. Bižū, Bižū, vai tu zini — viņa tēvs...“

Tālāk Ferdinands to nelaida pie runāšanas. Nevis tēvs, bet mātes tēvs... Bez tam, nevajagot tak atklāt daļajai kundzei visus viņa ģimenes noslēpumus. Nu jau būšot arī laiks iet mājās. Lieliski, tiešām lieliski viņš juties šai mājā...

„... kuŗu jūs, kundze, iesildāt ar savu nesalīdzināmo šarmu...“

Vai viņš drīkstot arī turpmāk tos kādreiz apciemot? Vai viņi neuztveršot to kā takta trūkumu? Nē jel, nē. Bižū laimīgi smējās. Augusts uztraucās. Ņemt ļaunā, ka nāk viņš, tas smalkākais un jaukākais cilvēks? Vienīgais sirds draugs?

Jā, tad nu Ferdinands gāja. Priekštelpās tas atcerējās nokārtojamo parādu. Bet Augusts sirdīgi atgaiņājās no piesolītās naudas. Kas par parādu? Ferdinands nerimās. Parādi jākārtu, tas tak pilnīgi un pilnīgi noblese jautājums. Bet kad Augusts grasījās no tiesas apvainoties, Ferdinands piekāpās. Labi, nokārtošot tās praktiskās lietas rīt, darbā. Atvadīdamies, viņš izteica cerību, ka Augusts rīt būs spirts. Piekodināja neaizmirst labdarīgās tabletes pret paģirām. Bižū viņš vēl izteica kaut ko augstākā mērā smalku un nesaprotamu. Ilgi, ilgi kavējās skūpstā pie viņas rokas. Kad viņš beidzot bija proļām, Augusts apskāva Bižū un ienesa to uz rokām istabā. Pēc tam viņš runāja vienā runāšanā.

„Smalks jauneklis, ko? Vismīlīgākais jauneklis. Tie citi ir drusku palaidņi, bet šis. Nu, Bižū. Nu pasmaidi, bērns. Vai šī diena nav jauka?“

Bižū grimta logā sapņainām acīm. Viņa tikko dzirdēja vīra plāpāšanu.

„Jā, jauka. Jā, jā...“

„Noblesi viņš piemin. Jociņš. Parāds? Daži santimi...“

Bižū ar nepatiku uzlūkoja vīra kailo pakausi. Viņas acu priekšā karstā liesmā dega Ferdinanda Kauķa brūnās matu šķipsnas. Viņa ieelpoja istabā palikušo svešā jauneklā drēbju smaržu un uz viņas plānās mutes plaiksnijās mīksts smaids. Tad Augusts pieliecās tuvāk, aizkāra viņas celi un čukstēja netīcīgā priekā:

„Man pat liekas... Vai tev neliekas... Viņš ir tā drusku metis aci uz tevi... viņš ir manu gaumi pareizi novērtējis —“

„Jā, jā,“ teica nepacietīgi Bižū.

Augusts pielēja sev pilnu vīna glāzi, šūpojās krēslā un smaidīja.

Viņi abi sēdēja puspievērtām acīm.

5.

Otrā dienā Augusts ieradās darbā uzvarētāja gaitā. Visi bija pārsteigti, cik mīlīgi viņš pret tiem izturējās. Redzams, šis cilvēks nebija spējīgs patūrēt prātā ļaunu. Nu! Tas pazemīgais!

Nē. Augusts nebija ļauns uz viņiem. Un kad vēl Ferdinands visiem dzirdot, apvaicājās par Bižū labklājību, Augusta gandarījums bija pilnīgs. Aizdūrvē notvēris Frici Cepurīti, viņš to pavilka sānš ar dziļu, noslēpumainu smaidu.

„Panāc šurp. Paklausies. Vai tu vari iedomāt tās trakās lietas? Kauķis ieskatījies manā sievietē!“

Viņa seja laistījās lepnumā, tas pameta Cepurī-

tem rokas skūpstu un aizsteidzās. Cepurīte pārsteigts noskatījās viņam pakal, tad atmeta ar roku.

Pēc darba Augusts, it kā nejauši, it kā starp citu, ielūdza Ferdinandu pusdienās. Tas neatteicās. No tās dienas viņš pusdienoja Augusta mājās katru dienu. Bet sestdienā tas atsacījās iet Augustam līdz, aizbaidinādamies ar steidzamām darīšanām. Augusts pārradās mājās viens, un Bižū to sagaidīja nelabi satumsušām acīm.

„Redzi, mīlulīt, Ferdinands...“

„Zinu.“

Bižū bija strupa. Neuzmetusi vīram skatu, tā iegāja istabā un apsēdās pie pusdienu galda. Augusts pakāra mēteli un sekoja sievai. Acis nepaceldama, tā lēja zupu viņa šķīvī. Augusts atlocīja laikrakstu un paslēpa aiz dzeltānās lapas vainīgas acis. Pēc laiciņa viņš uzdrošinājās:

„Darišanas viņam. Tu jau zini, viņš grib vēl augstskolā iestāties...“

Bižū atņurdēja ko vienziļbīgu. Tad nenocietās un īgni teica:

„Izrunas. To īsto iemeslu es zinu labāk.“

„Un?“

„Vēl prasa. Saki, vai tev tiešām katra pēcpusdiena jāpavada mājās? Viņš solījās man pasniegt angļu valodas stundas. Vai tad tu nedomā, ka man jāizglītojas?..“

„Es nesaprotu.“

„Jā. Saprāšana nav tava stiprā puse. Ja es ņemu angļu stundas, tad tur tu vari tikai traucēt. Tu varēji ar mierīgu sirdi kādreiz paēst arī ārpus mājas. Jeb vai tu neuzticies savai sievai un draugam?“

Augusts nosarka aiz laikrasta lapas.

„Bet, Bižū. Bet, mīļā. Kāpēc tu mēls tādas dumjības? Vai tad es varēju no Ferdinanda acīm nolasīt, ka tas grib tev pasniegt angļu valodas stundas? Atjēdzies, mīļā.“

„Drusku smalkjūtības tak tev ir?“

„Labi. Variet uzsākt tās stundas. Jaunnedēļ, jā?“ Augusts nolaida laikrakstu klēpī.

Bižū viņam uzsmaidīja un viegli novilka:

„Būtu tu labs, aiznestu vienu zīmīti.“

„Vai viņam? Vai šodien?“

„Nu jā. Rīt pat es gribētu sākt mācīties. Vai nebūs jauki, kad es runāšu angļiski? Viņš neņems atalgojumu. Viņš ir labs.“

Nē, Augustam nekas nebija iebilstams pret angļu valodu. Viņš priecājās. Šī sieva tiešām reiz kļūs viņa lepnums. Viņa sieva... Pāri šķīvim tas caur pieri aplūkoja Bižū. Tiešām, tā bija kļuvusi daļāka. Viņas masīvajam profilam bija enerģiska līnija. Matus tā bija nocirpusi un nēsāja atpakaļ sakukātus, kas piešķīra tai zēnisku jaukumu. Krāsotās uzacis bija zilganmelnas kā bezdelīgas spārni. Viņa sieva. Viņš tai uzdāvās violetas ziemišķa kurpes. Viņš aiznesīs zīmīti Ferdinandam.

Pēc pusdienām Bižū tam pasniedza zilu aploksni. Augusts ģērbās un gāja.

Pa ceļam tam likās, ka dzeltānai vakara gaismai šoreiz divaina noskaņa. Zilajā aploksnē šķīta iebērtas ogles. Viņš to lika no vienas kabatas otrā. Ko gan viņa sieva raksta? Un ja nu tie abi samīlas pa nopietnam un Bižū to atstāj? Kā tas būs? Viņš spiedīs Ferdinandam roku, viņš teiks, ka viņa sirds sāp, bet... Ka Bižū tam bija viss, bet... draudzības un viņas laimes dēļ... Tik vienu viņš lūgs: labi rūpēties par Bižū. Vismaz garīgi. Nu, materiāli tas viņam nebūs iespējams. Ferdinands un Bižū dzīvos jumta istabīnā, kā Rūdolfis un Mimi. Tiem ies grūti, jo Ferdinands studēs. Bižū gatavos ēdienu uz prīmusa. Istabā auksts. Te — kāds prieks! Zināmā sestdienā tie saņem naudas sūtījumu, un pavadzīmē rakstīts tikai: „No nezināmā drauga.“

Un tā katru sestdienu. Nezināmais draugs, tas ir

viņš pats, Augusts, nepiemirsīs savu pienākumu. Tā. Kas paliks viņam pašam? Viņš staigās ar skumju apēnotu seju, bet viņš nesūdzēsies. Tikai reti, tikai labāko draugu sabiedrībā, viņš pieminēs lielo notikumu: „Man bija sieva, jūs jau atceraties. Viņa bija vingra un skaista. Tik skaista viņa bija, ka jau trešā laulības mēnesī to iekāroja un man atņēma...“

Nogriežoties no Brīvības ielas Matīsa ielā, kur dzīvoja jauneklis Ķauķis, Augusts jūta, ka viņa sirds aug liela un lielāka atsacīšanās laimē. Viņš bikli pieklauvēja Ferdinanda dzīvokļa durvīm. Atvēra acīgs meitēns.

„Ķauķa kungs? Mamma, kur Ķauķa kungs?“

Kāda sievietē izbāza galvu no virtuves un norēja:

„Mājās. Ved tikai iekšā.“

Ferdinands bija mājās. Viņš saņēma Augustu ar slēptu nepatiku.

„Atvaino, bet mana sieva tev sūta vēstuli, atvaino. Un tās angļu stundas. Nu redzi, man jaunredēļ tā jocīgi iznāk, ha, ha. Man jāiet uz sporta biedrību, tu jau zini, es emu... Vārdu sakot, man nebūs laika.“

Ferdinands bija steidzīgs.

„Jauki,“ viņš teica, „starp citu, man šovakar jāizbrauc pie māsas uz Majoriem, un tik traki tas ir gadījies... Saproti, es biju drusku izšķērdīgs pret mūsu dārgo Bižū.“

Augusts pietvīka un žigli grūda roku kabatā: „Saprotams. Cik īsti, cik?“

„Nu, tā... Pāris desmit latu. Man tik neērti, Gust', es vēl neesmu atdevis.“

„Ej nu, blēņas. Te ir laikam trīsdesmit.“

Pēc Augusta aiziešanas Ferdinands sāka svilpot, gainīdams neveiklību, kas nezina kāpēc kāpa kaklā. Akurāti atplēsa Bižū vēstuli, ar zīmuli atzīmēja numuru uz malas. Bižū rakstīja, ka rīt gaidīšot viņu. Sirdī tai dziedot putnu koris. Ferdinands paraustīja

plecus. Tā sieviete sāka viņam apnikt. Pastāvīgi tā bija neciešami eksaltēta. Viņas nedailums spīdēja cauri pūdera kārtai kā mājas māla siena caur balsinājumu. Viņas acis rāpās tam pār seju un matiem. kā bites ar medus apķepušām kājām. Nē, vienkārši jāpiedzeras. Lai nebūtu garlaicīgi, jāņem līdz saimnieces meitēns.

„Mīce!“

Acīgā meiča, laikam, bija gaidījusi aiz durvīm. Nu tā ieslīdēja istabā kā ķirzaka. Ferdinandš atvēra mājas aptieku, norija miltainu graudiņu un, pudelīti aizkorķēdams, komandēja klusi un noteikti:

„Šovakar apģērbies. Paņem mātes krelles, tās zilās. Zilo kazākīnu. Mēs iesim uzjautrināties.“

Nākamā dienā Ferdinandš ieradās pie Bižū interesanti bāls. Bižū bija mājas vienā. Viņa izdejoja tam preti un šļupstēja kā bērns:

„Jums nu jāpiedod. Vīra nav mājās.“

Viņš tika nosēdināts istabā, kurās logiem bija uzradušies biezi sārta muslīna aizkari. Agrā rudens krēsla aizkaru sārtumā sabiezēja mēlos plankumos.

Viņi apsēdās uz dīvāna, un Bižū tam cieši pieglaudās. Ferdinandš izvilkā no kabatas paplānu Erča grāmateli un nolika sev uz ceļiem, tad aplika roku Bižū kamiešiem. Tā viņi sēdēja apmēram stundas cetūrkšni, tad viņš juta uz pleca siltu mitrumu. Bižū šņukstēja aiz prieka.

Otrdien darbā Augusts čukstēja Fricim Cepurītem: „Kur tu ēd pusdienas? Šodien ēdīsim kopā. Un pēc tam uz sporta biedrību. Es nevaru iet mājās. Es traucēju. Ķauķis pasniedz manai sievai angļu stundas.“

Cepurīte līdzjūtīgi ielūkojās Augustam acīs. Tad viņš uzdrošinājās teikt, ka Augusts, par atvainošanu, esot muļķa ragu lops. Vai viņš tiešām neredzot, kas norisinās viņa deguna galā? Nē, kas gan? Augusts taisīja lielas acis. Viņš gribēja to dzirdēt no cita mutes. Cepurīte gandrīz zaudēja pašsaval-

dīšanas. Kas, kas?! Augusta sieva to krāpjot ar Kauķi, lūk kas!! Kauķis zinot stāstīt, kādus zeķturus valkā Dadža kundze.

„Nē, vai no tiesas? Apžēlojies! Jā, tā Bižū man ir...“

„Velna pulveris viņa ir, vecais. Visi jau runā.“

„Ak, visi gan? Zini, mīlais, par to mēs vēl parunāsim.“

Patiesi, runāja visi. Brīnīdamies, neizpratnē, bet pirmoreiz mūžā visi runāja nopietni par Augustu Dadzi. Līdzjūtības pilni tie bija un gatavojās Augustu brīdināt.

Lāga dvēsele, viņš jau bija apmānāms kā bērns. Un neglītā Bižū? Velns viņu zin, vai tā maz bija tik neglīta. Nu, neaptēsta. Nu, pārāk savdabīga. Bet dažs jau zināja stāstīt, ka tai bijušas brīnum dedzīgas acis, skaista kakla līnija...

Augusts staigāja ar lēnīgu, sāpinātu vaigu, bet viņa pakrūtē kutēja laipnība. Gandrīz prieks. Viņš nezināja, kā lutināt Ferdinandu. Tam vienīgam jāpateicas par to, ka Augustam Dadzim tagad pievērstā visa vērība. Lūk, viņš bija pratis apprecēt sievu, kas patiesi iekārojama, ko apber puķēm, par ko visi runā. Augusts skumīgi smaidīja, kad kollēgas runāja ar to ziņkārīgā žēlumā. Ja kāds no tiem saņēma dūšu un gribēja tam atvērt acis, viņš pasmaidīja vēl sāpīgāk un pārtrauca: „Klusi, draugs. Es visu zinu.“ Tad viņš atkal gāja pie Ferdinanda Kauķa, palīdzēja tam darbā kārtot rēķinus un neaizmirsa Ferdinandam likt starp vārdiem jaust, ka viņa maks ir Ferdinanda rīcībā. Jo tam jau vajadzēja naudas. Bižū bija sākusi iepirkties Ferdinanda vadībā, tagad tā ģērbās „kā klājas dāmai“. Bet no naudas trūkuma nebija ko būties. Krājķases grāmatīnā vēl bija lieli skaitļi. Nevajadzēja būties arī no Bižū aiziešanas — tā bija paredzēta un sirdī upuris jau nēsts. Ja par kaut ko bija jābīstas, tā bija Ferdinanda veselība. Tas bija kļuvis bāls un nervozs.

Viņš pat kāšēja reizēm. Pēc tam viņa sejā bija mēļi plankumi un valoda tikko dzirdama. Augusts nopietni rūpējās par Ferdinandu un ieteica tam ārstus. Viņš nevarēja vairs iedomāties savu dzīvi bez Ferdinanda. Tas turēja Augusta sirdi savās rokās, un, kamēr tas tā, sirds auga lielumā, zvilvoja skaistās, rožainās krāsās, visi to redzēja un aprīnoja.

6.

Bija divdesmit septītais decembris un divdesmit devītajā — Augusta dzimšanas diena. Ak, brīnums! Viņš bija par to tikai ieminējies draugiem, bet tie tūdaļ pieteicās ciemos. Kā sazvērējušies. Visi. Pat šefs. Tā tad atkal bija gaidāmas viesības Dadža mājās, un šīm otrajām viesībām vajadzēja pilnīgi izpirkt to pirmo neizdevības.

Augusts bija izšķērdīgs. Divas dienas viņš stiepa un nesa mājās labu un labāko. Viņš sacēla virtuvē tādu trauksmi, ka Bižū atteicās to ciest un aizgāja pastaigāties ar Ferdinandu. Tad Augusts pieņēma mācītu saimnieci ar meitām. Nu bija labi. Bižū staigāja apkārt rīta svārkā ar gulbja dūnu apmali un rīkoja nīprās meitas.

Svinību dienā viesiem bija jāierodas sešos. Piecos uzklātais galds jau laistījās istabas vidū. Spuldzes bija maskētas sārziem apvalkiem. Uz ielodzes čemuroja rožainas magnolijas. Bižū? Bižū bija apģērbusies ar brīnišķu vienkāršību, bet tā, ka viss apģērbs šķita neatņemama viņas būtes sastāvdaļa un tas, droši vien, Ferdinandam nopelnis. Viņa bija uzvilksusi šaurus pelēkus svārkus ar stūrainu pogu rindu, gludu angļu blūzi ar lielisku kakla saiti. Ar saviem atpakaļ atsukātajiem matiem un garo uzaču spārniem tā Augustam šķita brīnumaina.

Visticamāk, ka viņš nemaz vairs neredzēja viņas deguna apmērus, bet plānajām lūpām bija pārvilкта pikanta, oranža krāsas kārta. Uz lūpām ielocīts

valšķīgs, pat nedaudz zobgalīgs smaids à la Ferdinands. Viņu tādu ieraudzījis, Augusts apbēra viņas rokas skūpstiem, un Bižū to pielāva ķēnišķā vienaldzībā.

Šoreiz viesi ieradās ar korrektu nokavēšanos un daži no tiem bija atveduši līdz sievas un māsas, kā tas pieklājas, apsveicot draugu gada dienā. Bižū tos saņēma ar to pašu zobgalīgo smaidu, un lai iespaids būtu pilnīgs, tā brīžam izmeta pa īsam angļu vārdam. Tā runāja ļoti klusi, vispār, tai bija pielipusi daža laba Ferdinanda maniere, un labi tā tai piestāvēja. Pats Ferdinands ieradās gandrīz pats pēdīgais, un tīri likās, ka tam vienīgajam šovakar sevišķi slikts gara stāvoklis. Tas bija vienīgais rūgtais piliens Augusta priekā. Tak drīz izgaroja arī tas. Ferdinanda draugi, droši vien, bija pratuši plaši izdaudzināt viņa siržu lauzēja slavu. Atnākušās dāmas drīz vien aplīpa Ferdinanda krēslam. Tur nu tas sēdēja, brīžam iekāsējās, aizgrābjošā nevarībā pielika roku te mutei, te kaklam un stāstīja par savu neurastēniju, bet brītiņu vēlāk — pieklājīgus anekdotus. Bižū viņš likās neredzam, bet šoreiz tas Augustam pat patika, jo citādi varēja rasties neērtības citu dāmu priekšā. Lai. Visi jau tāpat zināja. Bez tam Bižū šovakar aplidoja vai visi Augusta kollēgas. Viens pasniedza viņa glāzi, otrs ledus krēmu, trešais turēja spogulīti, kad Bižū pūderējās. Bižū kūpināja cigaretes, nikīgi smīnēja un runāja caur zobiem. Darbvedis Šnore stāvēja kā ēna aiz viņas pleciem, bet Bižū to ne ar skatu nepagodināja. Fricis Cēpurīte sēdēja kaktā un drūmi uzlūkoja Augusta sievu, bet tad flirta gars pielīpa arī viņam. Viņš apsēdās tuvu pie Bižū un brīžam pusbalsī stāstīja kaut ko tādu, par ko tā, galvu atgāzusi, sirsnīgi smējās. Tad viņa cēlās un aicināja visus pie galda. Uz galda kartēm bija uzrakstīti vārdi. Ferdinanda karte atradās starp Augustu un Bižū. Bet ko tas nozīmēja? Viņš tīri atklāti pārcēla savu karti

Augustam otrā pusē, tā ka starp Augustu un Bižū bija jāapsēstas kādai vecīgai kundzei. Uz mirkli Augusts nobālēja, bet tad sakaunējās. Tiešām, Ferdinands bija tikai smalkjutīgs. Kāpēc pasvītrot situāciju, kas jau tāpat katram skaidra?

Viesi ēda, dzēra un jutās arvien labāk. Dzēra arī Ferdinands, un tas bija neparasti.

Pēc brīža viņi cēlās un apmetās uz krēsliem istabas stūros. Augusts redzēja Bižū lūdzošo skatu, ko tā uzmeta Ferdinandam, bet tad sievu viņa acīm aplēpa priecīgais draugu bars. Pēc brītiņa pie Augusta pienāca viņa šefs.

„Jūsu kundze ir brīnišķa,“ viņš paziņoja, balsī, kas radusi nedzirdēt pretrunas. „Rau, kā tie viņu aplido. Jūs esat puika, kam ir nags, Dadzīt.“

Augusts gaviļēja sevī. Viņš nezināja, kā pateikties savam šefam par tādiem vārdiem. Jūtu pārpilnībā viņš tam iespieda rokā savu pusizdzerto vīna glāzi, pamanīja, ka šefs otrā rokā arī jau tur glāzi, aizkāsējās, apjuka un izskrēja atvēsināties blakus istabā. Tā bija Bižū istaba. Tīkami vēss un tumšs. Augusts pieplaka rūtij. Acis ieplētis, viņš uzlūkoja mēnesi, kas peldēja ziemas debesīs spodrs un neapēnots, kā modrs eņģeļa vaigs. Augusts skatījās, viņa piere bija valga, viņš murmināja pateicības vārdus. Laikam, mēnesim. Blakus istabā kāds kļiedza:

„Nofotografēsimies. Kur ir mājas tēvs? Šurp ar to! Centrā to! Degpunktā!“ Degpunktā! Augustu Dadzi! Degpunktā, uzmanības centrā! Augusts piespieda roku pakrūtei. Tad viņš pateicības un laimes pārpilnībā divreiz paklanījās mēnesim.

Pēc divpadsmitiem Bižū bija noreibusi. Viņa tikko turējās kājās. Fricis Ceperīte, gluži nelaimīgs, to atsēdināja krēslā, bet viņa cēlās atkal un sāka dziedāt. Visiem tas likās ļoti interesanti, arī tas, ka Ceperīte nezin kāpēc lielā izmisumā pūlējās to aplūsināt. Bet Bižū piecirta kāju grīdai un sauca Augusta šefam:

„Aizvāciet to. Viņš man neļauj būt jautram. Viņš man visu vakaru kaut ko sprediķo.“

Viņa dziedāja tālāk. Dziedāja un nogura. Tad tā nolieca galvu uz kreisā pleca un sāka snaust. Augusts to saudzīgi aizgādāja guļamistabā. Kad viņš atgriezās, dāmas posās uz iešanu, bet vīrieši samirkšķinājās acīm un palika.

Augusts un vēl pāris pieklājīgākie solījās dāmas aizvadīt mājup. Cepurīte pasauca Augustu sāņš un čukstēja:

„Viņi grib, kur mūzika. Mēs iesim uz N. pagrabu. Tur tu mūs pēc tam satiksi, labi?“

„Labi.“

Augustam viss bija labi. Bet pirms aiziešanas viņš vēl iečukstēja Ferdinandam, lai tas paraugās, vai Bižū guļ, pieslēdz aizejot dzīvokļa durvis un atslēgu paņem pie sevis.

Tad viņš un vēl daži aizgāja pavadīt dāmas. Augusts bija neredzēti jautrs. Pēc tam stāstīja, ka viņš ielas vidū apkampis Vilciņa kundzi, apturējis autobusus un rādījis tiem garu sarkanu mēli.

Ferdinands un mājās palicēji pārcēlās uz pagrabīņu. Bet tur, tikko iztukšojis kausu alus, Ferdinands kļuva tramīgs un steidzīgs, viņam esot kaut kam jāprietēlēfōnē.

„Sēdi. Kam tev jāskrej?“

Ferdinands bija ļoti piedzēris, bet jāpiezvana tam bija katrā ziņā. Kad tā, citi gāja līdz. Tad tie dzirdēja tādus vārdus:

„Mīce. Tūlīn tu nāksi. Apģērbies. Nevari? ko tu nevari? Arvien tu ko nevari, kad es varu. Kēms, daiļumiņ, darling, uz pēdām tev jānāk. Pagrabiņā es esmu. Tu jau zini, Mamma guļ? Lai guļ. Man nevajaga mammu, bet tevi.“

Sejas ap Ferdinandu izstiepās brīnumos un neticībā. Kas tā par Mīci, ar ko tik familjāri runāja Dadža kundzes mīlākais? Viņi aplīpa Ferdinandam kā apnicīgu mušu bars. Ferdinands gainājās plašām

kustībām un aizveda tos pie galda. Viņa aristokrātiskā atturība bij reibumā pilnīgi sasprindzināta. Sarkanās zemnieka asinis, no viņa vēl sarkanākas kļuvušas, pilnīgi aprija nevarīgās zilās, putoja dzīslās un kļiedza pēc savām tiesībām. Tas bija atkal ziņkārais Fricis Cepurīte, kam vajadzēja zināt, kas īsti tā par Mīci. Ferdinands apskāva Cepurīti un skaļi paziņoja:

„Mana mīļā tā ir. Visīstākā. Klausu uz vārda.“

Tad viņš traucās kājās. Viņš bija ievērojis kādu glītu meiču, ar to tam vajadzēja dejot.

Fricis Cepurīte sauca:

„Neskrej. Tava neurastēnija ...“

„Mana neurastēnija dejos līdz.“

Un kamēr visi pie galda palika neizpratnē un apsprieda Ferdinanda švakara izlaidību, viņš pats un uzlūgtā meitene jau griezās valsī. Viņi griezās tik ilgi, kamēr Ferdinands cilvēku vietā redzēja tikai melnas svītras, kam sejas vietā iepilināts bāli sārts vaska piliens. Tad viņš atļāva meitenei iet kur grib, atstāja to telpas vidū un gāja pie galda. Meitene palika stāvēt telpas vidū, slaida un izbiedēta. Pār viņas balto augumu no prožektoru tvertnēm vienaldzīgi lāsoja zils un sarkans. Ferdinandu pie galda saņēma svilstoša ziņkāre.

„Kas ar tevi notiek? Ko nu teiks Dadža cieņīgā?“

„Tā!“ Ferdinands atgāzās krēslā un izstiepa kājas.

„Ko tā teiks, tas ērms? Man vienalga. Vienalga, ko jūs visi sakāt. Dekorācijas jūs esat. Te spēlēju es!“

„Ferdinand, atjēdzies. Tu mīlēji viņu.“

„To? Kvazimodo lindrakos? Nekad. Mans untums tas bij. Gaŗām tas ir. Ko jūs domājat? Man patika jūs visus aiz deguna vazāt. Man patika.“

Jauneklis Kauķis bija uztraukts. Lai tak tie apskatot Bižu pie dienas gaismas. Ar pūderi apkaisīts

kartupelis. Kādas viņai kājas, rokas, lūpas, balss, deguns!

Fricis Cēpurīte cēlās kājās, viņš bija noskaities un bāls. Tai brīdī telpā iepeldēja jauna, platacaina meiča. Aiz viņas soļiem vilkāms mīksts, zilgans audums.

„Tā ir Mīce,“ teica Ferdinands un steidzās nācējam pretī.

„Es negribu to cūcību noskatīties,“ noņurdēja Fricis Cēpurīte un gāja projām. Ferdinands pieveda Mīci galdam.

„Priecājieties, te viņa ir. Skūpstait roku.“ Acīgā Mīce sarka un centās viņam ko iečukstēt par bailēm no mammaš atmošanās, bet Ferdinands apkampa to un rāva dejot. Brūnās matu šķipsnas lipa ap viņa deniņiem.

Priekštelpās Fricis Cēpurīte uzskrēja Augustam, kurš vēl nebija paguvis novilkt virsdrēbes. Viņš sakampa Augustu aiz rokas.

„Neej iekšā tu!“

„Neiet? Traks tu esi, laid vaļā. Ferdinands tur?“

„Jā, jā, jā! Neej, es saku. Nožēlosi.“

Piedzērušais Augusts centās saviebties un nolaida smaidīgas acis.

„Klusu,“ viņš teica, „es visu zinu. Viņš atkal stāsta par manu sievu.“

Cēpurīte uzlūkoja to mitrām, nīknām acīm, izmisīgi nospļāvās un izmetās pa durvīm.

Augusts steidzīgi norāva mēteli un gāja iekšā. Viņš iejuka raibā dejotāju mutulī. Viņu grūda ar elkoņiem. Viņam mina uz kājām. Augusts acīm meklēja draugus, atrada un devās pie tiem. Viņš pavēra muti draudzīgam sveicienam. Un pēkšņi tas redzēja draugu sejas pārvēršamies, viņu mutes ielūza sejas dziļāk, tie ... smējās.

„Labvakar,“ šļupstēja Augusts un nolaida pacelto

labo roku, bet neviens viņā neklausījās. Viņi elsa, viņi smējās vai aizelsdamies, viņi gandrīz rēca.

„Par ko jūs tā...“ prasīja Augusts. Jauna smieklu šalts. Tie locījās vidukļos kā dejā, iekampa gaisu un smējās atkal.

„Kur ir Ferdinands? Par ko jūs smejaties?“

Augusts ierāvās sevī arvien mazāks. Tad tuvākais ar platu atvēzienu uzsita viņam uz pleca un izdvesa caur smieklu krampjiem:

„Par tevi... nesirdies, Augustiņ... par tevi...“

Tad Augusts ieraudzīja Ferdinandu. Deja pašreiz beidzās, un Ferdinands tuvojās galdam, ar labo roku apkampis sārto Mīci. Mūzika apklusā. Prožektorī apdzisa. Zaļgani bāls, Augusts slējās kājās Ferdinandam un Mīcei pretī. Viņa sirds krita no liela augstuma, laikam visi to redzēja, smiekli bija kā ar dzirklēm nogriezti. Telpā gandrīz pilnīgs klusums.

Viesmīļi pie durvīm kļuva uzmanīgi. Tad Ferdinands sastapa Augusta smago skatu. Plati iesmie damies, viņš apkampa Mīci arī ar otru roku un skaļi noskūpstīja to uz mutes. Tai pašā brīdī Augusts metās Ferdinandam virsū, draugi to kampa aiz svārikiem, viesmīlis no durvīm metās pie trakotājiem, no viņa rokām izkrita šķivis un sašķīda ar nejdzīgu troksni sasprindzinātajā klusumā.

Bet Augusts manīja, ka tā ir viņa sirds, kas tur sadrupusi. Ar niknuma pāršķiebtu seju viņš rāvās no draugu rokām, bet nespēja izrauties. Piesteidzies viesmīlis, drukns puisis, nospieda to krēslā. Atskanēja daži bailu iesaucieni, pavīdēja ziņkāras, sašutušas, bailīgas sejas. Augusta seja bija slapja no sviedriem un asarām, mazs un nevarīgs, krēsla stūrī iespiests, viņš elsa:

„Viņš nedrīkst! Laidiet mani, es viņam! Viņš nedrīkst, nedrīkst pievilt manu sievu! Manai sievai viņš ir neuzticīgs!“

Mīlnieces gals

Lēni dzisa gaisma lielajā istabā. Vispirms tā pameta četrus stūrus, kur augstās vāzes uz postamentiem sargāja valgus ziedu čemurus. Šīs vāzes arvien bija Marijas Luizes lepnums, īsu brīdi mīlota, ilgi neaizmirsta cilvēka dāvana. Smailas, garie, glezniei kakliem, tikko jaužami liektiem rokturu izcilņiem, tās atgādināja jauniņas meitenes ar nevarīgi noslīdējušām rokām. Nu, kad mirstoša gaisma vāzes žēlīgi atbrīvoja no pavedinoši krāsaino ziedu spožās nastas, tās tūdaļ sastinga savā šķīstajā porcelāna baltumā un stāvēja mījkrēslī kā rātnas dievlūdžijas.

Citu aiz citas krēsla zaga un nokausēja krāsas lietu virspusei, saudzējama vienīgi balto, padziļinādama melno.

Maigie rožaino pumpuru pušķi tapēšu zīmējumā nobālēja, sāka līdzināties noplukušiem taureņiem. Gleznu logātu izšķērdīgais zeltījums apsūbēja. Paklājs uz grīdas, kas dienu sīla spodrā dedzībā, pārplaiksnīja kā ar valgu pelējuma kārtu, šķīta izgarojam mitrumu. Platā spoguļa virsma pie vidus sienas pamazām iegrimā, attālinājās, atsegdama sienā plaismu, pa kuru draudēja ielauzties istabā skarbs saltums, ārpusaules vēji un nezināmi likteņi.

Spulgās kristalla lietiņas pie spoguļa asaraini uzvizēja, kāri tīvarstīja pēdīgo gaišumu smalkajām šķautnēm, padevās, dzisa cita aiz citas.

Griesti pacēlās augstāk, loga rūtis aizmiglojās, krēslī ar rotājīgi velvētām mugurām sarāvās ma-

zāki un pieplaka grīdai. Aizkars pie durvīm nošluka līdz sliekšnim bezcerīgās, šlauganās krokās. Pēdējais tumsai spītēja vara šķivis uz galda, ilgi vēl iesarkani zvērodams. Beidzot norima arī tas, norima kūtrā un nežēlīgā vienaldzībā.

Visu to atspoguļoja gultā gulētājas sievietes plati atdarīto acu stingrie redzokļi. Marija Luīze redzēja visas lietas zaudējam savu krāsu un veidojuma savdabīgo dvēseli, jūta zūdam krāšņās istabas apgarotību, zūdam un pakļaujamiem ārpusē valdošā laika nepielūdzamai likumībai. Viņas ūzmisīgās, kaislās dzīvot gribas dēļ tumsa nebūt nevilcinājās ieņemt visu apkārtni. Tak arī tumsā apkārtne vēl dzīvoja Marijai Luīzei; pārāk labi tā pazīna savu istabu.

Vīspirms tā sajuta biklo smaržu, ko izelpoja viņas uz grīdas noslidējušais rīta apmetnis. Marija Luīze gulēja gultā septīto nedēļu, viņas ķermenis bija gluži izdilis. Likās, nervu sazarojumi spiežas cauri caurspīdīgai ādai miesas virspusē, sāpīgi un smeldzīgi atbalsodami ik apkārtnes pieskari. Tā nu pat smaržu slimā domājās izjūtam no mazo kāju pirkstiem līdz vēsos sviedros samērkušo matu saknēm. Kā peles varēja būt tā smarža, mazīņas balta peles, tās pārņirbēja pār noskumušo paklāju, rāpās pa gultas segām, dreboši siltas metās uz gulētājas krūtīm, pieplaka mutei un nāsīm. Smarža vēlējās sildīt nosalušo, iepriecināt jaunības godības pamesto. Tad žēli nošķinda kopējas — māsas Agneses uz soliņa pie gultas novietotās tējas tases. Sen Marijas Luīzes košā mute nebija sildījusi dārgo tasišu malas. Launa drudža vārdzināta šī mute lūdzās vairs tikai pēc sāļā broma atšķaidījuma. Marijas Luīzes piemirsts sēroja uz tējkannas liesmainais pūķis, kas ļaudīm tumšajā Ķīnas auga uzlējumā nes kairu veldzi, glaimīgus un bezrūpīgus sapņus.

Marija Luīze izstiepās kalsna un sarūkusi zem segu smaguma. Centās vienmērīgi elpot, bet krūtīs valstījās adatāini kamoli, sēca pretīgi trokšņi, to

nobiedētā elpa nevarīgi aprāvās. Vēl sievietē sa-
grozījās, pievilka tuvāk smailos celgalus, roka aiz-
maldījās, pārslidēja krūtīm. Reiz viņa varēja tā
glaudīt zīdu vai sevi, — tas deva līdzīgu sajūtu.
Noslēpumainie spēki, kas kopā dzīvās radības šūnas,
bija labi sapratušies pie Marijas Luizes, — vispil-
nīgākais meistardarbs bija šis ķermenis.

Pasirmais mācītājs ar smieklu rievīnām daudz
redzējušo acu kaktos, kurā mājās Marija Luīze pa-
vadīja piecpadsmīto mūža vasaru, līksmi pajokoja
ar skuķi: „Vai tu ar, kā klājas, saki trīsreiz dienā
savai māmiņai — paldies, māt, ka tu mani tik košu
un mīlīgu esi uzaudzējusi?“

Nē, mātei Marija Luīze to noklusēja: īgna, mai-
gumā skopa bija pret viņu fanātiski reliģiozā, sli-
mīgā mātes kundze. Toties pati sevi piecpadsmīt-
gadīgā pēc tās runas pētīja visos ūdeņos un spogu-
ļos, līdz atzina: mīļāku acu, spožāku matu, saldā-
kas mutes nav redzējusi. Pat ne dievmātei, kurai
veltī ziedus uz visiem altāriem.

Un viņa neglabāja savas sejas un auguma dai-
ļumu tikai sev un spogulim, tu mīlais, sirmais de-
besu Tēvs, to tu gan vislabāk zini... Marija Luīze
tumsā liegī, nomākti pavīpsnāja. Kamēr nu domās
tā nenoteikti grābstījās ap izbijušo, miegs bija klāt.
Jocīgi, šonakt tas tuvojās bez tielēšanās: šis jau-
kais Valdena kungs tak tai nebūs opiju devis? Nē,
par to viņa varētu bezgalīgi pukoties, — Marija
Luīze negribēja miega. Ne šonakt.

Kad aizgāja Valdēns un Agnese, viens baltajā
ārsta ķitelī, otra mūķenes melnajā vadmalā, raibais
stundenis uz galda bija apstājies, un Marija Luīze uz-
minēja vecā drauga labvēlīgo viltību: viņas vis-
pēdīgās stundas tas negribēja mērot, ak labais!
Viņš ļāva laiku pēc patikas stiept sievietes iztēlei.
Maz tā bija atlicis, redzams. Ne druscīn tā mazā
laika negribēja nogulēt slimā — no izšķērdīgās pār-
vērtusies skopulē. Arvien viņai bija gana laika. Šo-

reiz par maz. Vajadzēja celties, redzēt un atsveicināties. Sākumā celties bija grūti, bet kad kājas pie-skārās parketa saltumam, Marija Luize kļuva apņē-mīgāka. Daži šoļi to šķīra no mīkstā apmetņa, rūpīgi un nopietni viņa tos veica.

Tā, nu apmetnīs sildīja plecus un muguru, nu va-rēja padomāt par elektrības ieslēdzēju. Viena, di-vas, trīs apaļās spuldzes iekvēlojās, bet vēl sievie-tei likās tumšs. Nocēla no plaukta daudzgalvaino svečturi, sameklēja sērkokoņus. Kad dega sveces, Marija Luize tur stāvēja klusi un bērnišķi liksmo-dama.

Ap viņu atkal viss atdzīvojās, mēbeles ieņēma ai-cinoši jautras pozes, vara šķīvis nosarka. Ēnas sak-lupa pagultē un metās ārā pa logu. Tad Marija Luize sāka lemto apgaitu. Gāja no vienas lietas pie otras, te piedūra pirkstus, tur pārvietoja sikumu, ci-tur nopūta putekļus. Priecīgi iesaucās, atradusi vēl divas sveces uz klavierēm. Tām vajadzēja degt. Klavieres bija jāapmiļo, protams. Taustiņi nogul-dza, baltie noteikti atbildēja pirkstu vaicājumam, melnie balto skandējumu aizrāva augšup un lejup. Bet spēlējamā motīva vārdu un autoru sieviete ne-aterējās. Cēlās un devās pie skaņa.

Tanī glabājās pavisam sevišķi tērpi, ar tiem va-rēja draudzīgi patērzēt, remdena atmiņu migla līnāja pār tiem. Lūk, pirmais, baltais. Ja tā labi piemie-dza acis, tūdaļ varēja just pirmās mīlestības vēsos pirkstus un svaigo elpu uz deniņiem.

Varēja redzēt: sirnas sudrabapses parkā, baltas rasas apsvīdušu solu, septiņpadsmit gadus vecu skuķi šinī tērpā uz saules izmargotā celiņa... To-reiz bija karsts no paša agruma, krūmos bāli zilg-moja apvītis baldriāns, putni stiepa meldiņu bēmo-ļos, eglēm tecēja sveķi no sasprēgājušās mizas...

Viņa gaidīja Arnoldu, kurš atskrēja ar piecu mi-nūšu novēlošanos, aizelsies šļupstēja atvainošanos un drebēja no sajūsmas.

Jauniņš, neveikli pārdrošs toreiz bija tagad taukais un vecīgais advokāta kungs.

Stundu vēlāk viņš jau sniedzās satraukumā pavisam aukstām lūpām pēc viņas vaiga. Meitene ir jāskūpst, meitene ir jāskūpst, kad viņai septiņpadsmit, kad tā atnāk uz tikšanos pēc nedēļu ilgas tiepšanās. Kad esi gaidījis vai nosmakdams ilgās, kad tu to mīli...

Lai brīnās sirdīgās mammiņas, lai staipa ziņkāros vīstu kaklus bērnu meitas, kas visos pasaules parkos tanī stundā stumj mazuļu ratiņus.

Kad no pirmās mīlestības atlika puteklji, ko vējam un asarām aizslaucīt, Marija Luīze vairs neuzvilka balto tērpu. No tās reizes viņa piesavinājās paražu — uzkārt skapī vairs nevalkājamus uzvalkus, kas saistījās ar jaunas kaislības nākšanu vai iešanu. Baltā drēbe bija čaugana, kožu izložņāta.

Otrs tērps līdzās — melnbalti puķota zīda. Vīrāku, kūstoša vaska garaiņus vajadzēja glabāt tam audumam, — šo viņa valkāja mātes bērņu dienā. Mazliet traģiska, neganti juteklīga bija ar šo saistītā mīlestība. Marijas Luīzes aizbildnis tas bija, kas ņēma viņu savās rokās, nebēdādams par mātes zārku blakus istabā. Ne zārks, ne tas, ka bērņu mīlastu gatavoja aizbildņa sieva, bet skujas sētā meitām līdzēja izkaisīt divi viņa dēļēni, redzams, nebija šķērslis divu neapdomīgo jūtām. Kad Marija Luīze gribēja iekarsušo uzbrucēju atgrūst, viņš — ak tāds, tāds! — tik nosmējās, bilzdams:

„Dārgā! Kur gan vēl būtu piemērotāka vieta jums savu uzplaukumu apliecināt, ja ne līdzās nīcības simbolam! Viss aiziet, Marija Luīze, ābelzieds ir dailāks par jums, tak rīt nebūs viņa, bet parīt jūsu jaunības.“

Laba skola.

Vēl Marija Luīze vairījās, tad viņš paraustīja plecus un gribēja iet, bet nu meitene pati to turēja cieti tādās bailēs, ka raibais zīds gāja pušu pie-

durkņu šuvēs. Viņa negribēja to zaudēt. Aizbildnis, ko māte Marijai Luīzei iecēla vēl dzīva būdama, sen kalpināja skuķes prātus. Tak bija dabīgi, ka pēc pliekanās Arnolda jūsmas tā bija jāiekaro vīrieša vārda cienīgākam. Aizbildnis bija melniksnējs un sauss, izstīdzis kā viņa vārds — Vilibalds. Svešāds vārds, jauktu asiņu vārda nesējs. Veikalnieks, afe-rists un žūpa, dāmu luteklis, kavalieris ar pērkamu sirdsapziņu. Sabiedrībā rezervēts, sieviešu barā riskanti divdomīgs, divvientulībā ar Mariju Luīzi as-prātībās un iekvēlē neizsikstošs. Laba skola!

Daudz viņš deva astoņpadsmitgadīgai, par daudz slīpējuma un nekaunības viņas vecumam. Tik daudz salduma, ka vēl šobrīd atmaīga locekļi, tik daudz pagīru, ka nosplauties varētu. Deva arī garo vārdu: Marija Luīze — visa pār robežu ievestā smalkais cienītājs.

„Dārgā, jūs solāt vismaz divu sieviešu kvinte-senci, esat vismaz divu vārdu vērts.“

Bet viņš ņēma arī, o, — to viņš teicami prata! Divu Rīgas māju, vienas vecsaimniecības mantiniece bija viņa dārgā, to viņš nebūt nepiemirsa. Bet Ma-rija Luīze tolaik bija „ņem ko tu vēlies“ dzīvās miesās.

Tagad vēl viņa smīnēja bālajām lūpām. Laba skola, teicama skola. Vilibalda kungs, bez tevis es nebūtu, kas esmu.

Tāds fināls: „Kad tu šķirsies no sievas, kad ņemsi mani?“ viņa reiz uzdrīkstējās. Te nu Vili-balda kungs angļiski izlamājās. Varbūt tā nebija lamāšanās, angļiski viņa neprata, bet nikni tas ska-nēja diezgan. Necik ilgi pēc tam viņa varēja meln-raibo tērpu pievienot citiem nevalkājamjiem.

Šim sekoja mīlīga, groteska kleitīņa,niecīgām krellītēm apšūdināta. Mīlīgs un niecīgs puisītis bija Marijas Luīzes vēlības nākamais mantinieks. Atmi-ņas par šo līdz ar krellītēm bija apbirušas no uz-valka, tikai vienu sievieti atminēja: mīlīgā puisīša

smilkstēšanu, kad tai uzbruka nākamā, aplam stubā un trakā sirdsdedze.

Marija Luize noglauda kleitiņu sausām delnām. Vienu prieku puisītis bija devīis: šoreiz viņa pirmā aizgāja no vīrieša. Kādu paradīzi, kādu izsmalcinātu nerrastību avotu un sērīgu pasaciņu apvalku šī spēja deva vēlākam laikam!..

Bet kad Marija Luize gribēja pieminēt nākošo, sieviešu mēles apvilāto un nolādēto „lielo milu“, pieskardamās kādam violeta samta uzpletnim, nē, tas nebija tai pa spēkam. Vienā veldrē viss tūdal sacirtojās, sirds neaizmirsā, bet atmiņas aizlūza. Pārmētumi, kaislīga vēlēšanās, raudas. Marija Luize turējās pie skapja malas, lai nepakristu, dzīslu mezglī pietūka uz apali velvētās pīeres, krūtīs plosījās kāss. Tā viņa trakoja kādu brīdi, līdz vāzes, rātnās dievlūdžejais to norāja. Viņa saņēmās, noslaucīja piedurknē asinainās putas no lūpām, bērnišķi nomurmīnāja:

„Paldies tev.“

Paldies tev. Par sāpēm, par laimi, par tavu aiziešanu. Par likteni. Ja dzīve būtu kā grāmata, aiz mēlā tērpa skapī vairs nebūtu neviena. Lūk, viņu taču vēl ir daudz — pieminamo. Un tomēr, paldies tev. Vairāk nebija spēka. Roka vēl slidēja mežģīnēs, bārkstīs, čaukstošos audumos, bet doma rokai vairs neizsekoja.

Kā bāli zilais zīds ar dzeltāno, kā nopietni pelēkais ar nikīgi musturēto, tā mijās atmiņā dziedoši rīti ar samtaini dūcošiem vakariem, greizsirdīgas, niiknas naktis ar naīvas atdotības pilnām dienām. Drudzīgi rokas spiedieni, izlaidīgi tvērieni, skūpstī, pat sitieni. Viss tas vienam augumam. Draudī un lūgšanās, nodevība un vīrāks. Viss tas vienai.

Aizmiegošas mutes rāmā dvaša, skropstu ēnas kā tumši bezdelīgu spārnī uz vaigiem, tā liekts profils, pretēji liekts. Miegaina laipnība, mēdra iekāre. Rokas — ubadzes, rokas — dāvātājas, rokas ar

māžainās ilgās samezgotām līnijām, dūres, pārsātinātās nevarības vēsums pirkstu galos. Tās zejas, tie vārdi, tie silueti, rokas, rokas...

Bet: neviens neaizgāja nabagāks kā nācis. Istabā kļuva tumšāks, citas aiz citām uguns aprīja sveču kustās miesas. Marija Luīze saslējās, aizcirta skapja durvis, bet tās pavērās atkal. Viņa novilkta ar delnu pār deniņiem un laiciņu klausījās sevī. Bet tur nebija ko dzirdēt, iekšā pēkšņi bija no visa izslaucīts tukšums. Cik pulkstens? Viņa nezināja, ka kustējās. Gandrīz brīnumā pētīja spogulim garām aizslidošo sievietes ēnu ar nošlukušu matu kamoli uz kamieša, ar piecdesmit gadu krunku krājumu vaišos, ar nāvei svaidīto mēļiem plankumiem uz plakstiņiem.

Ievēlās gultā ar visiem locekļiem reizē, nekustējās un neaizmirs: „Nāvei svaidīto. Nāvei svaidīto.“

Kādas blēņas, rau, viņa taču vēl bērns, ne lielās pasaules maliņu neaptaustījis bērns. Vecīga kundze atzveltnī, — tai viņa saka „māte“, saka tievā, spindzīgā bērņa balstiņā. Lauku mājās ir vakars, naivs vakars, kas neko nezina par lielpilsētas ugunīm un jūtu izsoli, kā to nezina mazā Marija Luīze. Nē, viņa vairs nesaka „māte“ vecīgajai kundzei, jo tā grib lasīt svēto leģendas. „Anno Domini 1307.“ Ko tas nozīmē: — anno —? Lai būtu kā būdams, labāk ārā. Siena vezumi rāpo kā vaboles pa olnīcu, — tiem pretī.

„Mari, apžēlojies, kurp tu skrej! paklupsi zem riteniem, vai Dievi...“

„Bizeņo.“

„Kas tādu savaldīs...“

Un gluži klusiņām, skaudīgā ērcībā:

„Madāmas bērns...“

„Kas tas ir — madāmas bērns?“

„Ho, ho, ho“ — — puīši smejas, kā tāls pērkonis gruģina, čukstētāja meita notvīkst, un saldi: „Jaun-

kundzīte! Bagāts bērns! Var visu, ko grib!“ Ak šitā?.. Visu grib, bet negrib pie mātes. Tur dīvainais „anno“, rājieni un nopūtas. Labāk proļām.

„Mari, meitēn, še ogas!“

Madāmas bērns negrib teikt „paldies“, nepateic arī, bet ogas garžo vareni.

Rozā bruncīti, nodeguma sarkani apsvilinātām kājām viņa lec pār grāvi. Varde no apakšas norau-gās skaistām, sērīgām acīm.

„Madāmas bērns var spert tev pa snuki, bet ne-spers. Hop, varde!“

Tad iekūleņo vītolu gatvē pie dīka. Šmaugi bal-snēji zari tur karājas līdz smiltīm, miklā ēnā aug izdzeltējusi, gurdena zāle.

Pēc tam virtuvē, kur kūp skābeni garaini, omu-līgi spīguļo gludenā krāsns. Tur Marim dod sapu-totas olas ēst, no tām virslūpai izaug saldās ūsiņas, runcis palēkdamiem tiecas tās laizīt.

Maza viņa ir! Mazītiņa!

Lielāka, dailāka. Alberts, parks, dārzi, puķes. Ak, mana kaislība! Vesela leģenda par puķēm...

Tulpju biķeri bija kā no trausla stikla darināti, pēc tam viņa un medus piepildīti. Vīns un medus margoja caur stikla apvalku, tas deva to klusināto, maigo krāsu. Krokusi stāvēja pulciņos, šie biklie un mīļie bērni, maijrožu saldās sejiņas gaiši tvīka. Matiolām bija norātu mūķeņu atturība dienu, toties pret nakti tās trakoja plosīgās, pārgālvīgās smar-žās, bet narcīšu zvaigznājs dobes vidū šķīta auksts, sarmas un sudraba veidots. Īrisi mācēja būt svēti vienā stundā un izaicinoši vieglprātīgi citā, atkarībā no tā, vai tos ņēma rokās nevainīga līgava, vai prieka meita. Tie mainīja dabu kā bezkaunas cha-melēoni.

Vēl tur plaiksnīja asām strēlēm mežonīgais zibe-nājs, sārtums no ugunsrozes plūda kā no apgāztas krūzes, kreimenes izlija zālē vēsiem pilieniem. Zilganas magones dejoja kā noreibuši baloži uz neie-

spējami tieviem kātiem, kreses sijāja siku zeltu, asi-
nis rasoja no pārziedējušu nelķu puduriem.

„Anno Domini“ un nopūtas nav tev. Ziedi, Ma-
rija Luize!

Meitēn Mari, madāmas bērns.

Maza, mazītiņa.

Viņa atmodās, kad bija gaišs. Veca māmuļa ar
jautātājas acīm stāvēja pie gultas un padeva lab-
rītu.

„Labrīt,“ atņēma Marija Luize, bet jautātājas
acis neatlaidās: „Nu labi, tu atsaucies, dzirdēju, bet
kas būs pēc tam?“ —

Marija Luize gribēja bēgt, nevarēja.

„Palīgā...“

Laudīm ir kurls miegs septiņos no rīta. Kad ie-
radās māsa Agnese, viņas vārīgais augumiņš sasto-
mījās uz sliekšņa. Nabaga trakais radījums tur gultā,
tam gan nebija labi klājies. Vai pats nešķīstais bija
ālējies istabā: atrāvis skapja durvis, izmētājis ista-
bas lietas, nosvīdējis slimnieci šķērsām savandītājā
gultā.

„Jaunkundz — — Marija Luize — —“

Sauktā atvēra acis. Sapratīgi uzlūkoja mūķeni,
žēli pasmaidīja.

„Paldies, ka atnācāt. Vai vēls? Mans stundenis
stāv.“ Pamanīja atkailināto miesu, nokaunējās un
taustījās pēc segām. Agnese līkās neko neredzam,
gāja pie stundeņa, bet slimniece apsauca to:

„Lai paliek. Tas man grib pakalpot, māsiņ.“

„Murgo,“ noraizējusies domāja Agnese, sākdama
šķindināt tējas traukus.

„Paraudzīsim uguni virtuvē.“

Marija Luize klusu smējās.

„Nebūs vairs vajadzīgs, māsiņ, nāciet šurp. Sē-
stieties.“

Agnese klusēdama nometās uz paša sēdekļa
malīņas. Marijas Luizes vērīgās acis slidēja pār viņas
neglīto, bakurētino seju, pār nožēlojamām, sa-

kaltušām rokām. Te acis aizmiglojās, slimā miksti noteica:

„Jūs esat daiļa, māsiņ Agnes’.“

— ? —

„Loti, ļoti daiļa. Ir tīkami jūs uzlūkot. Manas acis tā milēja daiļumu...“

Mūķene sāpīgi nosarka, saviebās, uzsāka pie sevis lūgšanu. Murgo. Kungs, palīdzi cietējiem. „Domine, exaudi orationem meam...“

„Klusu! Vai jūsu seja nav kā no tīrā zilonkaula veidota, — jauki ar to domājais lielais Meistars...“

„Deus, cuius misericordiae non est numerus...“

„Beidziet murmināt, māsiņ. Runāt gribu. Rīt manis vairs nebūs...“

„Nu, ko jūs...“

„... rīt manis nebūs, es gribu izplāpāties...“

„Varbūt?“

„... priesteri? Nē.“

Marija Luize izstiepās gultā tā, ka locītavās noknākšķēja.

„Diezgan vīriešu te ir nācis un gājis, es domāju. Māsu es gribu. Bet tad tev arī mani jāsaprot. Noslēdz latīņu sakramentāliju straumīti sevī uz stundu, māsa Agnes’, liec klausīties manī tavai nomērdētai otrinieci.“

— ? —

„Sievietei.“

Agnese pārkrustījās zem lakata, Marija Luize notvēra zaglīgo kustību un nopūtās.

„Nu, labi. Nevari. Nebaidies, esmu pie prāta. Runāsim par citu. Šorīt kāda veca sieva man vaicāja, kas būšot pēc tam. Ne-gri-bu zināt!“

Agneses šaurā mute līdzjūtīgi noraustījās, bet viņa noteica stingri:

„Nekliedziet, Marija Luize.“

Slimā piemiedza nespodrās acis un čukstēja: „Es meloju. Sēdi, klausies. Es gribu zināt. Ne jau velti es tevi izraudzījos par kopēju — es. Tevi.“

Māsiņ, tu esi no tām sievietēm, es — no „šādām“. Es nezinu, kā domājat jūs. Tas, kur elpo un dzīvo tu, man bija — nezkuriene. Pateic man. Es miršu, man ir tikai... man ir jau piecdesmit gadu. Pateic man par galu. Kas jādara pie gala. Tik nemelo. Klausos.“

Agnese bailīgi iedrošinājās:

„Ēst jums vajadzētu“ —

„Tu Dievs! Nemelo taču, mūķen'! Pārāk labi tu zini, ka tas nav vajadzīgs...“

Nepacietīgā skata lūgta, Agnese nopūtās un kaut ko apņēmas sevī.

„Visu es drīkstētu teikt?“

„Tu to saki“ —

„Bez saudzības?“

„Jā, bet runā!“

„Tad vispirms“ — te Agnese piecēlās, svinīgi no-
metās pie gultas ceļos, apskāva slimo un vairākkārt
spieda savas lūpas uz dzeltānās sejas.

„Tu gribi iegālvot, ka mani mīlo? Celies, mū-
ķen, tev tas nenākas viegli. Sēdi.“

Agnese laužija rokas.

„Tu netici man, Marija Luize, un taisnība tev ir,
lai tev piedod Dievs debesīs, es to nespēju...“

„Ko?“

„Tavu vainu pret sevi, Marija Luize, tavu izpos-
tīto likteni...“

„Prieka meitas apoloģiju tu gribētu dzirdēt, tu?“

„Kāds posts!“

„Ciet klusu. Dievs tas Kungs gan nenoturētos uz
sava troņa, ja —“

„Jā?“

„— ja vienā jaukā dienā tam aptrūktu spējas sa-
prast v i s u s savus bērnus, un...“

„Bet taisnība! Kur paliek taisnība, tu nabaga ap-
mātā! Brīvā griba, kas ir mūsu mantojums, nopelns
un vaina pašu likteni —“

„Pēc trafareta tu sprediķo, mūķen'!“

„Jā, aprājiēt vien mani! Skaisti es nerunāju, patesībai nevajaga skaistuma, to lieto meļi, lai pieglaimotos. Tavs mūžs...“

„Klusu, sieva! Tu nedevis, tu neņemsi to. Ne par bijušo, par nākošo runā. Nāve...“

„Kā gan tu domā to sagaidīt, Marija Luize, tā neizpirktā bijušā dēļ?! Viņa, kas pie saviem mīļļiem nāk kā labs tēvs savu bērnu mājup vest, cik šausmīga tā var uzbrukt tev — nāve! Kā tiesnesis, Marija Luize, kā tiesnesis, kas raidīs trimdā vainās un spītībā izdzīsušo!“

„Tik svarīgi tas lai būtu?“

„Tik svarīgi, vēl svarīgāk! Mēs zinām no laimīgi aizgājušo miera, no savu kaislību pārviebtiem vaigiem, ka pēdīgajā brīdī cilvēkam lemts saprast, kas bija pareizais, kas maldīšanās viņa dzīvē, un vai tad aplamjiem! Valējām acīm tie ieiēt zārkos, jautājumā un šausmās izplēstiem redzokļiem, Marija Luize!“

„Pareizo es sapratišot?“

„To! Iekams nav par vēlu: atjēdzies, apraudi saplosīto! Neaicini pie sevis nāvi, no kuŗas jāiztrūkstas un jādreb sirdij, — tikai tāda tā var būt neatgrieztai! Lauj man aicināt dvēseļu ganu, nožēlo...“

„Nē!“

„Ko tu saki, kā tu to saki, mana māsa?!“

Līdzjūtīgās bailēs par spītīgo, Agnese metās pie gultas, raustīja un grandīja gulētāju, līdz tā elsoja:

„Ej nost! Es gribu redzēt. Tik tiešām, gatava es esmu redzēt to briesmīgāko, lai zinātu, cik īsti liela kļūda varēja būt mans mūžs.“

„Marija Luize, mīlā, atjēdzies, lūdz, lūdz par sevi!“

Nekādas atbildes šim izmisušas līdzjūtības patosam Marijai Luizei nebija. Viņas vaskainie vaigi apvilga, pēkšņi viņa sagriezās uz sāniem, tā šķībi pašmaidīja un murmināja:

„Negribu. Madāmas bērns.“

Agnese noliecās pār to, pārtaujāja neizpratnē:

„Ko tu teici?“

„Madāmas bērns. Dara, kā grib.“

Tad sākās kāss un konvulsijas, savu stundu viņa mētājās. Agnese piezvanīja Valdenam.

Pirmais, ko Marijas Luizes acis atkal pazina, bija jaunā ārsta pār viņu noliektais profils. Rūnu rievīgas ap jauneklīgo muti. Liekas, profils ierosināja pārsteidzošas domas mīrējas smadzenēs, krāsa sabiezēja viņas vaigos.

„Doktor Valden.“

„Uzmodāties? Nu viss būs kā vajaga, krīze ir pāri, saņemieties, Marija Luīze.“ Ārsta tuvredzīgās acis bija labsirdīgas, druscīņ samulsušas, viņš neviltoji priecājās.

„Doktor Valden. Sūtaīt to projām.“

Viņa pacēla pirkstu pret Agnesi, mūķene tumši pietvīka, bet nu arī Valdēns tai asi uzsauca: „Aizvācieties!“

Māsa Agnese norīja rūgtumu un gāja. Valdēns apsēdās pie gultas, Marijas Luizes klistošais skats apstājās uz viņa sejas, lūpas sakļāvās izmocītā smaidā. Ārstam bija jānoliecas, lai nolasītu vārdus no smaidošās mutes. Negaidītus vārdus, jocīgi līksmu šļupstēšanu: „Viņa, Agnese... mācīja man latīņu valodu... O, quam bonum est pulchritudinem videre... Mulier amans sum... Jūs esat ļoti skaists, doktor Valden...“

Reizē ar šo jocīgo atziņanos viņas elpa skāra Valdena seju — trūdu elpa tā bija. Bet viņš bija ārsts, kas nedrīkst brīnīties un riebumā viebties.

Viņas mugura atliecās, abas rokas tā pacēla un lika ap jaunā ārsta kaklu, neatlaidīgi kustējās lūpas. Pārvarēdams pretestību pakrūtē, Valdēns pieglauda vaigu viņas mutei, vērīgi klausījās:

„Pado-diet man... tur, uz galdīņa... to kastīti... un otru no at-vilktnes... un no skapja... to balto... tērpu...“

Viņa atlaida rokas, Valdens cēlās un meklēja prasīto. Ziņkārīgi pavērās kastēs — grima podiņi, nozvaigznīja pūdera putekli, otrā tumši laistījās dārglietas. Atskatījās uz gulētāju, nemierīgās acis viņu pavadīja. Valdens nolika kastes pie gultas, pagrāba no skapja pirmo no baltajiem drēbju gabaliem.

Marija Luīze jau sniedza no gultas viņam pretī abas rokas.

„Pal-dies.“ Atkal viņa deva zīmi tuvoties. Valdens sakoda zobus un paklausīja.

„Es zi-nu, tu mani mīli. Sen tu nopūties. Pacieties vēl! Aizej tagad, es greznošos, tad tu varēsi man tos atkal noņemt, sprādzes, gredzenus, zīdu. Visa sievietes greznība jau ir tikai tam, lai vīrietis to labprāt noņemtu, ko? Val-den, tu biji pacietīgs mīlētājs, septiņas nedēļas tu gaidīji.“ Viņa pierāva ārstu vēl tuvāk, krūtis zem viņa vaiga gaviļaini cilājās, gluži dzidri tā nobeidza:

„Ej, sirdsmīlais. Tev nebūs ilgi jāgaida, pēc stundas tu atgriezīsies.“

Viņš saprata. Kautrs cilvēcīgs žēlums apdzēsa lāga jauneklā protestu, viņš noteikti pamāja: „Es nākšu —“

Tak tā vēl nepietika atdzimušai kaprīzes majestātei tur gultā, viņa diktēja:

„Mīlā — tā tev jāatbild —“

„Es nākšu . . . mīlā, mīlā.“

Trepju telpā Valdens izgāja kā transā, izzvejoja no kabatas spogulīti:

„Pulchritudinēm videre . . .“

To ģekīgo seju ar platām nāsīm, ar mazām ačelēm, ak fui! Galva reiba. Uz ielas Valdeni sagrāba vējš. Brīdi viņš, nopietnais un apzinīgais, stāvēja kā no plaukta novēlies. Pareizi darīts? Iesmējās, pārbiņās pats no saviem smiekliem.

„Ak, velns . . .“ Ar mājienu apturēja garāmbraucēju važoni, ieklupa kulbā:

„Laid mudīgi! Laid, kurp deguns rāda!“

Kamēr važonis pātagoja zirgu kā traku vezdams, Valdēna smadzenēs niķojās spoki. Lelles čaukstošos bruncišos veda viņu pa sakaltušu puķu gatvēm, pretī nāca ērnoti izrotājusies Marija Luīze, dārgakmeņi grabēja ap tievo roku stilbiem, mute šķobījās smaidā...

„Velns! Važoni, uz N. ielu 18. Laid, pievelc!“

Mājās Valdēns izdzēra glāzīti tīra spirta, nogāzās uz dīvāna, tūdaļ iekrita nomocītas jaunības cietā miegā.

Marija Luīze ģērbās. Mirstošā novembra gaisma no loga strāvoja ap viņu, kad tā izkāpa no gultas. Viņa sala, bet bez apdoma ļāva noslidēt kreklam, nieburu tā vēl ar kāju paspēra pagultē.

„Zumm-zumm,“ viņa dungoja, „zumm-zumm...“ Devās kaila vannas istabā, atgriezās visus krānus, nepacietīgi grāba ūdeni plaukstās no visiem reļzē, bez žēlastības šļāca uz muguras, uz pleciem. „Aukstais ūdens, dzīvais ūdens, zumm...“ Atgriezās istabā, krānus nenoslēgusi. Tekošais ūdens pildīja visu dzīvokli līksmām čalām. Noslaucīties vajadzēja. Marija Luīze sagrāba aizkara malu, berza ar to slapjo miesu, ļoti steidzās.

„Mīlētāji ir tik nepacietīgi, viņi negaida labprāt. Septiņas nedēļas, nabaga Valdēn! Atšifrēju es tevi, nu... zumm-zumm...“

Tērpu uzrāva tāpat uz kailas miesas. Tas atsedza izģindušos plecus un muguru, stiepās pa grīdu aiz viņas soļiem vizmainā astē. Skaists tērps.

Nū nāca svarīgākais. Sieviete nocēla vāku rotu kastei, trauksmaini vēra gredzenus pirkstos, piekāra auskarus, nemanīdama, ka tie dažādi.

„Mani auskari šķind, mani auskari raud. Zumm-zumm, la-lā...“

Bet nu gan pietiks. Pie spoguļa. Kādi bāli vaigi! Viņa atvāza ziežu kārbīņas, meklēja pūdera slotiņu, iemērca kārbā. Nē, vispirms sarkano. Melnā, kur melnā zieža? Kas te lai grābstās ap tām slotiņām

un birstītēm, viņa iemērca pirkstus un triepa tāpat. Nez' kā pameta skatu spogulī. Dieva dēļ! Šarkanas uzacis, melns dobums uz mutes, riebiga maska to uzlūkoja... Marijai Luizei drebēja kājas, viņa sāka raudāt. Nē, nedrīkst, asaras neizdailo, lūdzu mieru. Saņēmās, nostenējās, putināja pūderi uz pieres, bet nejaukā maska no spoguļa blenza un mēdījās. Marija Luize raudāja. Melni un brūni pilieni tecēja pār seju. Pie durvīm klauvēja. Viņa gribēja iekliegties: „vēl nē, pagaid' —“, bet durvis jau noklaudzēja, Valdens stāvēja uz sliekšņa. Viņš bija pārgērbies valširdīgā steigā sievietes acij: kakla saite šķībi, vestes augšējās pogas valā. Bet matus viņš bija glīti noglaudis, un cīk sirsniņi tas smējās. No viņa smiekliem kļuva labi, viņas bēdas aprima, bet noraižējusies tā bija diezgan.

„Es šausmīgi steigšos, neskaties manī, Valden.“

„Kādēļ? Nē, Marija Luize, mīlais bērns, kāda aušņa tu esi. Slēpt tik daiļu vaigu!“ Tā viņš smējās, tuvojās lieliem soļiem, saņēma viņas pretojošos augumu, atlieca galvu. Viņa seja bija tuvu Marijai Luizei, tuvu ar labsirdīgām acīm, tīro muti un bedrīti zodā. Viņa acis mirdzēja. „Skaties tak spogulī, Marija Luize, ja tu tam tici vairāk kā man!“

Viņa paraudzījās. Jauna, rātņa sejiņa to uzlūkoja, valgas acis zem uzaču sirpēm, mīksta aplaimotās mute... Viņa?... tie gludie vaigi viņas?!

„Tas nav tiesa, Valden!“

Bet pati jau stiepās, kāri stiepās pret spoguli, vēl murmināja: „nav, nav tiesa,“ līdz spogulis viņu uzvarēja, vājo un nogurušo. Viņa!!

„Valden!“ augsti, kā iemilējies putns viņa iekliedzās, apsviedās pret vīrieti, apcirta rokas viņa kaklam.

„Tas būs gan tiesa, Marija Luize, aušņ, vai nu tu redzi? Nespied mani tik ļoti, es pakritīšu. Sēdi te uz dīvāna, stūrī, ļauj man tevi aplūkot —“

Viņa jau sēdēja, apmierinājās, bet vēl kaut kas

pakrūtē tirdīja un tiepās, kaut gan viņa vaibstos tā redzēja pilnīgāko aizgrābtību.

„Kā tad tā, Valden.“

„Ko tu teiksi, mīlā?“

Marija Luize pavilka viņa seju tuvāk. Cik jauns viņš bija! Viņa zods ar bedrīti vēl bija ieapaļš kā bērnam, ja ne šīs mazās rūpju rievīgas pie mutes, tas varētu būt skolas puika.

„Valden! Man ir jau: piec-des-mit...“

„Ha, ha, ha, ha!“

Viņš smējās!

„Kā tu murgo, bērns, kā tu blēņojies... Tu biji slima, tev galviņa sajukusi, atspied to pret mani, tā. Un nu klausies, Marija Luize. Tu esi bērns. Ne-sen vēl aizgāja tava māte. Tu biji slima, būsi ve-sela. Neviena roka vēl nav skārusi tavu miesu. Ne-viena mute nav tevi skūpstījusi, kā es to darišu.“

„Ko tu gribi, Valden?“

„Mēs abi meitēn Mari, mēs redzēsim, daudz, tūk-stošiem dienu... Katru dienu kaut kas atgadīsies, jā, meitēn Mari, dzīve jau ar to vien ir skaista, ka viņā arvien kas atgadās!“

„Valden...“

Viņa raudzījās viņā, atvieglota un atsilusi raudzījās viņa jaunajā, jaunajā sejā. Bet šī seja dīvaini mainījās, rūpju rievīgas ap jauno muti padziļinājās, tikpat labi tas varēja būt tēva vaigs...

„Valden?!“

„Jā, mans prieks.“

„Valden. Kurp tad mēs iesim?“

Savādā seja noskaidrojās, mīlākais un tēvs ap-mainījās vaibstiem, balss nozīmīgi un mierīgi at-saucās:

„Ceļš gājējam arvien ir tāls. Bet nekādu šaubu, meitēn Mari, uz māju pusi, Mari.“

Uz to pusi?

„Viņa meloja. Māsa Agnese. Ciet klusu. Viss ir piedots. Tagad es zinu, kas tu esi.“

Marija Luize uzticīgi lika rokas ap mīlākā kaklu, pieklāvās viņam, nomierināti nopūtās no sirds dziļumiem, pavēra lūpas.

Un Nāve noskūpstīja tās.

Kad izbiedētā Agnese atrāva miegaino Valdenu uz slimnieces māju, lēni un svinīgi dzisa gaisma lielajā istabā. Kaut kur tērzēja un gulgoja tekošs ūdens, viss dzīvoklis no tā bija atdzīvojies. Pūdera putekli plānā mākonī turējās gaisā.

Marija Luize gulēja uz grīdas pie spoguļa, visa krellēs un sprādzēs. Atdzīsušo miesu sedza uz kreiso pusi uzrauts, sairis balles tērps.

Jaunais ārsts apņēmīgi tuvojās mironim, noliecās un tikko neievaidējās. Sausmīga bija mirona seja. Sarkanu un melnu traipu noziesta, mitra, vietām ar pūderi apkūpējusi. Bet tepat Valdens arī apmierinājās.

Aiz cilvēcīgo kumēdiņu ķēmīgās maskās viņam gausi atsedzās izlīdzināto vaibstu jaunavīgā glorijs, svētlaimīgi mirušās maigums.

„Aizvācieties!“ viņš otrreiz šinī dienā uzsauca māsai Agnesei. Mierīgi atbrīvojis no mirušās pirkstiem pūdera kārbīņu, viņš pacēla sastingušo un novietoja gultā.

Satura rādītājs.

I daļa: Andžēlikas stāsti:

	Lapp.
1. Pati Andžēlika, 1937. g.	5
2. Svētais Čučulis, 1938. g.	11
3. Dievbijīgās Terencijas kārdināšana, 1937. g.	18
4. Lurdas spiekis, 1937. g.	27
5. Divkauja vilcienā, 1938. g.	37
6. Ļaunā uguns, labais lukturis un Augustīnes jaun- kundze, 1937. g.	45
7. Sveša vaina, 1937. g.	58
8. Nederīgā, 1938. g.	65
9. Majestāte, 1938. g.	38

II daļa: Smieklīgais un viņa sirds.

1. Kiliba garā nakts, 1937. g.	87
2. Gustiņš svilpo, 1934. g.	129
3. Mārgrietas pastardiena, 1937. g.	162
4. Noķerts un pieradināts, 1935. g.	184
5. Tā labā lūgšana, 1935. g.	199
6. Smieklīgais un viņa sirds, 1937. g.	219
7. Milnieces gals, 1936. g.	255

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303074549

Vāku zīmējis

J. Skučs